JOHN KNITTEL

El HAKIM

JOHN KNITTEL

EL HAKIM

(DOCTORUL)

ROMAN

Traducere din limba germană
de
GEORGE SBÂRCEA

EDITURA „PELENDAVA" — CRAIOVA

Coperta: MARIAN MIRESCU
Consilier literar: ROMULUS DIACONESCU

ISBN 973-95730-1-0

Traducerea acestei cărți a fost făcută după originalul german, ediția de la 171.000—205.000, apărut în WOLGANG KRÜGER VERLAG, Berlin.

INTRODUCERE

EROUL ACESTEI CIUDATE CĂRȚI A fost un chirurg celebru. Zic „a fost", pentru că el nu mai este. O boală grea, contractată după o activitate de mai mulți ani, în Anglia, l-a răpus înainte de vreme.

Locuia într-o casă mică albă, împrejmuită de o grădină plină cu arbori și flori, undeva la marginea deșertului. Pentru a nu-i trăda adevăratul nume, îi voi spune casei Ain Quamar. Îmi era vecin și locuiam de cîțiva ani abia la o aruncătură de piatră de el, cînd l-am zărit întîmplător dincolo de zidul grădinii sale. Încălecasem un cal mare, astfel că puteam să mă uit fără pic de modestie peste zid. Sta culcat într-un hamac și scria ceva într-un bloc mare, sprijinit pe genunchi. M-a impresionat expresia feței lui. Deși părea încă tînără, fața aceea, de o paloare aurie, purta semnele pustiitoare ale morții.

De trei ori am trecut călare pe lîngă zid și de atîtea ori l-am văzut în aceeași poziție. A patra oară m-am ridicat în scări și l-am salutat cu un strigăt. Își înalță spre mine ochii acoperiți de lentile. „Cinstește-mi casa, drumețule pașnic!" — zise el și un zîmbet cald, care m-a impresionat adînc, îi lumină fața.

Descălecai, poarta grădinii fu deschisă și un servitor berber mă pofti cu un rînjet larg să intru.

Așa l-am cunoscut pe doctorul Ibrahim.

Nu mult după aceea aveam să-i cunosc și soția. O chema Malakah, ceea ce înseamnă înger. Neobișnuit de

frumoasă, femeia n-avea mai mult de treizeci de-ani. Fața ei avea trăsăturile regulate, clasice ale vechilor egiptene. Vorbea perfect franțuzește, cu ușor accent parizian. Purta în urechi două perle mari.

Trăia numai pentru soțul său și își petrecea tot timpul lîngă el, îndeplinind toate acele mici servicii pe lîngă bolnav, care nu pot fi săvîrșite decît de o infirmieră experimentată.

Era tăcerea personificată. Niciodată nu vorbea despre soțul ei și în discuțiile zilnice se mărginea la observații sumare asupra propriei sale vieți. În pofida ținutei sale demne, se răspîndea din toată ființa ei un farmec ciudat, deși surîsul ce-i înflorea obrajii era poate cel mai trist din cîte văzusem.

Servitorul Hussein n-avea nimic comun cu berberii întîlniți de mine pînă atunci. Vorbea corect engleza și își trata stăpînii cu o familiaritate, cum niciodată n-aș fi crezut posibil de la un servitor. Uneori purta costume londoneze, perfect croite, și se comporta ca un gentleman. De altfel, era un gentleman adevărat, deși — după cum se va vedea din cele ce urmează — era doar băiat de grăjdar. Ba, tatăl său continua să fie încă *groom,* adică „primgrăjdar", cum obișnuia să-i spună antrenorul grajdului, pentru caii de curse, din apropiere.

Deși suferind, doctorul Ibrahim era vizitat de multă lume. Erau zile cînd vizitatorii soseau cîte doi sau cîte trei. Oameni de diferite ocupații, politicieni, ba chiar miniștri, își lăsau mașinile lîngă drum și porneau pe jos pînă în marginea deșertului, pentru a-l putea vedea. „Procesiunea mea funebră a început de pe acum" — obișnuia el să spună.

Din păcate, sînt silit să renunț la descrierea exactă a prieteniei mele cu doctorul Ibrahim. Vreau doar să însemn aici că era un om excepțional, cu o inimă de aur, care — deși relativ tînăr — reușise să atingă culmile gîndirii filosofice. Știa să glumească pe socoteala mizeriei sale fizice, să vorbească despre întîmplările zilnice cu o ironică superioritate și să biciuiască injustiția umană cu vorbe amare, deși simțeai mereu că în adîncul inimii sale cuprinzătoare iubește lumea și oamenii.

Cîțiva din prietenii săi intimi, pe care i-am cunoscut, îl socoteau genial. Se aflau printre acești prieteni europeni și americani, majoritatea lor pacienți de altădată, care treceau oceanul pentru a-l vedea. Soția sa și Hussein însă nu lăsau pe oricine în apropierea lui.

Doctorul Ibrahim avea și o vastă cultură literară. Cunoștințele sale nu erau cîtuși de puțin unilaterale. În biblioteca lui am descoperit și cîteva poeme chineze, malaeze și persiene. Cultura sa generală era de-a dreptul uluitoare. Era într-adevăr tragic ca un astfel de om să fie condamnat de tînăr la moarte. Zi și noapte moartea îl pîndea din umbră. Plămînii îi erau ciuruiți, el însă se ținea tare și căuta să-și amăgească durerile cu ajutorul științei sale. Cu abia cîteva zile înainte de moartea lui, soția sa interzise accesul vizitatorilor. Mă interesam zilnic, la poarta grădinii, de starea lui. Apoi plecam întristat pentru că îl îndrăgisem pe acest om, ca pe un adevărat prieten. Am fost profund impresionat cînd, într-o dimineață, servitorul meu îmi comunică: Hussein adusese vestea că stăpînul său a închis ochii pentru totdeauna. Am asistat apoi la serviciul funerar celebrat în biserica koptă din Abbassiyeh. Venise lume multă, kopți, musulmani și numeroși europeni, aparținînd diferitelor categorii sociale. Era prezentă și Malakah, care — după obiceiul femeilor europene — își acoperise fața minunată și umerii mîndri cu un voal negru de doliu. Am aflat, nu mult după aceea, că s-a retras în mănăstirea care purta numele Mariei și al lui Iosif...

La un an după moartea doctorului Ibrahim, poșta îmi aduse un colet recomandat, care conținea un maldăr uriaș de hîrtii scrise mărunt și des, însoțit de o scrisoare a doctorului Ibrahim. Coletul fusese expediat de un avocat din Cairo, care mă anunța că hîrtiile le trimite conform dispozițiilor testamentare ale doctorului Ibrahim și cu consimțămîntul soției sale, la douăsprezece luni după moartea medicului. Scrisoarea defunctului suna astfel:

Stimate prieten,

Am suficientă experiență pentru a-mi da seama că prietenia cu care m-ai onorat era dublată de o

puternică doză de curiozitate. Îți mărturisesc: m-ai făcut nu mai puțin curios. Țin să adaug însă că am reușit să te cunosc mult mai bine decît d-ta pe mine. D-ta faci parte dintre acei oameni cărora le poți citi secretul în priviri. De aceea, păzește-te!

Servitorului meu i-am lăsat bani. Soția mea a moștenit o situație dintre cele mai bune. Ca soră laică va intra într-o mănăstire și va îngriji de bieții suferinzi. Încă înainte de moartea mea a luat această hotărîre și știu că o va respecta. De spitalul de copii întemeiat de mine m-am îngrijit eu și prietenii mei, atît cît să-mi perpetueze modesta amintire. Și acum, o dată ce eu sînt mort și dincolo de orice posibilitate de a mă reîntoarce vreodată sub vechea mea înfățișare, îți las însemnările mele intime. Dacă vei găsi că ele cuprind suficient material pentru o autobiografie, aș fi mulțumit să le orînduiești și, în limitele posibilului, să le găsești editor. Pilda strădaniilor, înfrîngerilor, succeselor, bucuriilor și suferințelor mele va fi, poate, de folos compatrioților mei, mai cu seamă acelora care, la fel cu mine, vor încerca să cucerească viața. Din mormînt îți întind mîna, mulțumindu-ți pentru interesul și prietenia cu care m-ai copleșit, atunci cînd în pieptu-mi suferind pîlpîia ultima scînteie de viață.

Al d-tale, plecat pentru totdeauna

Ibrahim Gamal el Assiuti

Pentru a putea da cît mai curînd cuvîntul doctorului Ibrahim, adaug doar că din însemnările lui am cules acele pasagii principale, care se referă la evenimentele petrecute înainte de plecarea lui din Egipt, renunțînd, din cauza lipsei de spațiu, la cîteva fragmente în legătură cu anii petrecuți în Anglia. Mă mărginesc să lămuresc motivele care l-au determinat să părăsească aristocraticul Harley Street, întorcîndu-se în patrie după o activitate medicală de mai mulți ani la Londra. Cartea aceasta apare într-o epocă în care cărțile se tipăresc în mormane uriașe, în veacul celor mai fantastice eforturi fizice și

spirituale. Las ca fiecare dintre „pașnicii drumeți", în mîna cărora va cădea această carte, să-și alcătuiască singur părerea despre doctorul Ibrahim.

Socotesc inutilă o introducere mai lungă. Nici o laudă, cît de mare, n-ar fi în stare să-l apropie pe cititor de inima autorului, ca acele lucruri pe care le va povesti însuși doctorul Ibrahim.

Așadar . . .

ASSIUT

CAPITOLUL I

1

ASCULTĂ, PRIETENE ȘI AI RĂBDARE: vreau să-ți povestesc viața mea. Eu, tînărul kopt (sectă creștină din Egipt) Ibrahim din Assiut, din Egiptul de Sus. Nu-ți ofer cine știe ce vas miraculos, din porțelan antic prețios, ci doar opera unui biet olar, cioburi de argilă arsă: nici lapis-lazuli, nici măcar alabastru. M-am născut sărac și sînt mîndru de aceasta. În Egipt însă nu sînt atît de săraci copiii ca semenii lor de aiurea. Pentru că pînă și praful care le acoperă *galabieh*-ul (un fel de caftan purtat de indigeni) e praf prețios. Mai prețios decît aurul! E sfînt praful acesta: praful libertății! Dacă n-ai altceva decît stomacul, nimeni nu-ți cotrobăiește prin buzunare. Lumina, care seamănă cu vînticelul primăverii, ușor ca puful, reprezintă pentru mine însăși viața și e de ajuns doar să văd pîinea, ceapa, sau blidul cu linte, ca să amețesc de poftă și bucurie. La Said (Egiptul de Sus) fiecare puști e un mic tîlhar. La Said fiecare cățel e un hoț. Porumbeii care întunecă cerul albastru sînt pirați zburători și tîlhari de grîne și pînă și dragul meu măgăruș nu întreabă al cui este ovăzul pe care îl mănîncă. Egiptul e țară bogată! Egiptul are holde roditoare! Din măruntaiele pămîntului, pe care îl frămîntă picioarele mele, răzbate respirația întunecată a morții pustiitoare. Pămîntul părinților și al strămoșilor mei

gîfîie greu de dor. E un pămînt de mii de ori sfințit. Nunteşte sîngele roşu al apelor Nilului cu praful cenuşiu şi amestecă în mîl un grăunte de orez sau numai un bob de orz şi vei vedea minunea! Din binecuvîntatul meu pămînt răsar holde mănoase: atîtea şi-atîtea privelişti încîntătoare, bucuria ochilor. La fel se întîmplă cu bărbaţii şi cu femeile, cu tinerii şi cu fetele cînd se împreună şi îşi unesc coapsele zvelte, pentru a fi gingaşi unul cu altul şi pentru a se iubi. Sămînţa lor e mai viguroasă, mai pătrunzătoare, decît oricare altă sămînţă de pe faţa pămîntului. Cu ajutorul acestui fluid i-a creat Dumnezeu pe Adam şi Eva şi oare nu e un spectacol minunat, cel mai frumos din cîte i-a fost dat ochiului să vadă, să întîlneşti oameni deştepţi, laţi în spete şi mîndri? Cui să-i semene omul dacă nu însuşi Creatorului său? Ce devine însă dacă nu trăieşte după poruncile minţii şi dacă pasiunile sîngeroase îi întunecă conştiinţa bunătăţii şi inimii sale cuprinzătoare? Dacă arşiţa soarelui în loc să-i înalţe pe aripile sale spiritul spre cer, devine povară, tulburîndu-i judecata? Fereşte-te de oameni laţi în spate, care îşi poartă capul drept, în mînă au un *kurbîg* (biciu făcut din piele de hipopotam) înspăimîntător, sau învîrteşte între degete un *nabut* (ciomag). Vai mie, biet Ibrahim! Cîte-am suferit de la compatrioţii mei! De cîte ori n-am fost silit să asist la vărsări de sînge şi crime odioase! Sînt de neuitat aceste crime, care s-au născut din neştiinţă şi prostie! Pentru că e o lege general umană — îngropată la temelia străvechilor noastre biserici şi monumente funerare — că omului îi este neîncetat sete de sînge şi de aceea distruge toate fiinţele paşnice din jurul său. E ca o ceaţă deasă care-l acoperă şi în care îşi pierde eul fiind silit să ucidă şi să tortureze. Cei pe care îi ucide nu sînt numai fraţii şi semenii săi, ci distruge pînă şi chipul lui Dumnezeu, care e cel mai de preţ lucru din lăuntrul său. Aceasta e crima cea mai mare.

Eu, măruntul Ibrahim, sînt bogat chiar în sărăcia mea. Ochii mei tineri văd atîtea lucruri pe care ochii strămoşilor mei nu le-au văzut! Cît am fost copil, n-am văzut altceva decît femei. Pretutindeni femei. Bordeie întunecate din argilă, uliţi pline cu femei. Am văzut-o pe mama

șezînd pe vine cu picioarele trase sub ea, alăptîndu-mi frățiorul, care azi e judecător la tribunalul mixt. Am văzut-o ghemuită pe marginea canalului, împreună cu alte femei, clevetind și spălînd rufe. Odată am văzut o femeie culcată pe o pătură — o grămadă informă de carne, cu burta enormă — care suspina, se văita și sîngera. Și am văzut cum din trupul ei răsărea viață tînără: un copil palid care se zvîrcolea neîncetat. În praful Egiptului! Ochii mi s-au holbat: sufeream și plîngeam. M-am vîrît lîngă capra mea și lipindu-mi obrazul de țîța ei fierbinte am adormit. Am visat. Mi-era teamă de lumina zilei și teamă de întunericul nopților. Aveam atunci abia trei ani, dar amintirile mele străbat adînc în pîcla anilor, mai adînc decît ale celorlalți oameni. Printr-o ceață tulbure privesc în urmă cu multe veacuri, în timpurile străvechi, cînd strămoșii mei locuiau în cavernele unor culturi de mult stinse, acești bărbați cu spete late, cu bărbi cenușii și ochi scînteietori și tinerii cu priviri grave, ale căror capete și umeri răsăreau falnice din mulțimea îngenuncheată, povestindu-și unul altuia istorioare despre cel mai mare și mai blînd erou al tuturor timpurilor. Despre cel care n-a ucis niciodată, nicicînd n-a provocat rană, dar care a fost rănit și apoi ucis.

Oare mă vei crede, drumețule, dacă îți spun că toate aceste taine, toate aceste eroisme, toate aceste gînduri pioase, demne de Tatăl Ceresc, nu pot fi propovăduite de pe amvon, nici învățate pe băncile școlii, ca bunăoară matematica, sau celelalte științe? Toate acestea la un loc alcătuiesc un straniu fluid, care pulsează ca o forță vitală în vinele noastre. Eram încă foarte tînăr cînd acest ser prinse să activeze în mine. Foarte tînăr? Să tot fi avut șase ani, cînd mi-am întins stîngaci mîna: nu pentru a dobîndi un bun pămîntesc, nici pentru a-i lovi pe cei cărora de pe atunci le-aș fi putut face rău: dobitoacele fără grai și copiii mai mărunți decît mine. Era o forță tainică care se trezise în mine, o forță uriașă, care mă uluia, îndemnîndu-mă să ridic mîna spre Cer, într-o rugăciune tulbure, ca să-mi ajute pentru ca, la rîndul meu, să pot și eu ajuta altora și să ajung unul din acei oameni care vindecă răni și dureri. Se aprinsese o

lumină lăuntrică în mine, măruntul Ibrahim. Credința într-o putere supremă, credința în puterile-mi proprii se coborîse asupra mea pe aripi nevăzute. Ea trezi în mine o dorință profundă și chinuitoare: îmi porunci să *vreau*. Și astfel am vrut! La vîrsta de șase ani mi-am pus în gînd să fiu *hakim:* așa se numesc în Egipt tămăduitorii, cu alte cuvinte medicii.

Cunoșteam un bărbier care se pretindea hakim. Era un om mărunt, cu ochi întunecați, îmbrăcat într-un galabieh negru. Oh, ce nesuferită mi-era răsuflarea lui greu mirositoare! Intra adeseori în prăvălioara tatălui meu. Tata era *attar:* vindea migdale, senna, henna, frunze uscate de trandafir și săruri care limpezesc apa murdară și sînt întrebuințate mai cu seamă de femei, pentru a mări plăcerea bărbatului. Am auzit cînd i-a explicat acest lucru unui client. Avea apoi tata ierburi misterioase, curmale și sîmburi uscați, zaharicale și rădăcini din care pregătea *mefattah,* pentru a îngrășa cu el — după spusele lui — fetele de felah și a le pregăti de nuntă. Era apoi acolo Marasseela, femeia de berbec, cu mîinile-i mînjite și cu mirosul scîrbos și dulceag al trupului ei murdar. Ea era *dayah,* moașa, care — de cîte ori intra în dugheana tatălui meu — cumpăra ierburi și semințe.

Aha, va să zică și tatăl meu se ocupa cu cele doftoricești!

Într-o bună zi, îmi apărură pete pe tot corpul. Bărbierul hakim mă examină; respirația îi era rău mirositoare. Tata îmi pregăti o fiertură vîscoasă și cafenie pe care am fost obligat s-o beau. Două zile am zăcut apoi într-un ungher întunecat.

— Luați-mi durerea, — strigam. Mai bine dați-mi înapoi petele!

Atunci am mîncat bătaie, pentru că voiam să schimb un rău cu altul.

Mama mi-a adus într-o ceașcă laptele muls proaspăt din ugerul bivoliței, un lapte dulce și condimentat. Zile întregi aceasta mi-a fost singura hrană. Încetul cu încetul m-am vindecat. Hakimul îmi examină din nou trupul gol.

— E sănătos. Leacul meu i-a ajutat să se facă bine.

A fost o boală de copii, care n-o să-l mai supere. *Insallah!* (Dacă o vrea Domnul).

— Insallah! — adăugă tata.

Obișnuia foarte des să spună „Insallah", deși era și dînsul kopt, la fel cu mama și cu toți strămoșii mei. Eu însumi spusei „Insallah", deși știam bine că numai laptele mi-a ajutat să învîng fiertura blestemată a hakimului. Astfel am descoperit eu, măruntul Ibrahim, încă din prima copilărie, că laptele proaspăt de vacă are o putere tămăduitoare mult mai mare decît toate prescripțiile înșelătoare ale hakimilor.

— Dacă voi ajunge vreodată hakim, — mi-am spus eu — le voi da oamenilor lapte, pîine, ceapă, fasole și linte. Ele vindecă mai curînd trupul de durerile lui, decît cine știe ce fiertură tulbure. Într-o bună zi voi ajunge și eu hakim, la fel cu acei mari hakimi, pe care îi văzusem prin geamurile spitalului de stat, în halate albe și cu lentile pe nas.

În fiecare zi hoinăream prin oraș. Ceasuri întregi rătăceam pe străzile lui, sau stăteam ghemuit în fața spitalului, în grupul femeilor și al copiilor, pentru a-mi însuși cît mai multe din secretele hakimilor.

— Sînt bolnav! Simt junghiuri îngrozitoare în stomac! — am urlat eu printre gratiile porții. — Lăsați-mă să intru! Mor...

Un *tamargi* (îngrijitor de bolnavi) uriaș, apăru în fața porții și mă lovi în creștet cu o măciucă. Pesemne nu credea în autenticitatea simptomelor bolii mele. Am plecat rușinat, ca un cîine care a fost prins furînd carne. M-am așezat pe marginea unei băltoace. Împrejurul ei creșteau bălării. Apa era neagră ca cerneala și mirosea greu. Stăteam acolo închircit, deznădăjduit, plîngînd amar. Deodată apăru o femeie grasă.

— Ți-ai pierdut mama?

Părea foarte mînioasă.

— Șterge-o de aici sau te cotonogesc! — strigă ea. Apoi o goni și pe copila care se ținea la cîțiva pași de ea.

— Vrei să fii văzut în tovărășia acestui derbedeu? Acasă!

Se aplecă și cufundă un *coulah* (vas de lemn) în apă.

Apoi îl duse la buze, potolindu-şi setea. Înghiţea cu ochii închişi, ca un dobitoc însetat. Setea îmi ardea şi mie măruntaiele. M-am apropiat de marginea băltoacei negre ca să beau. Cînd mi-am cufundat însă mîna pentru a scoate un pumn de apă, fără să ştiu precis de ce, m-a scîrbit mirosul stătut al bălţii.

— Nu, astfel de apă nu-mi trebuie. Vreau să beau apă curată, de puţ, fără nici un miros.

M-am întors acasă, chinuit de sete. Mama avea totdeauna acasă apă curată şi proaspătă, de puţ. Aveam rude bogate în cartierul Mensieh. Locuiau într-o casă mare cu trei caturi; în vîrful ei aveau o grădină proprie, împrejmuită de un zid înalt. Casa beyului Wasif Hanna! Era avocat şi moşier. Nu eram legaţi de aceşti oameni prin cine ştie ce vagă înrudire, ci erau adevărate rubedenii de sînge ale tatălui meu, deşi se făceau a nu şti nimic despre aceasta. Tata însă susţinea că Wasif e vărul lui dulce şi cerea urgia cerului asupra creştetului beyului. Toate acestea nu schimbau însă deloc situaţia. Copiii beyului ieşeau în oraş într-o trăsură trasă de doi căluţi suri. Purtau pantaloni, cămăşi şi *tarbusuri* (un soi de turbane) de culoarea focului, în timp ce eu, micul Ibrahim, hoinăream pe jumătate gol în umbra zidurilor sumbre, repetînd încăpăţînat:

— Vreau s-ajung mare hakim!

Odată intră în dugheana tatălui meu un om lung şi deşirat. Purta haine negre, iar pe capu-i acoperit de păr stufos avea o *emma* (infula preoţilor kopţi) înaltă şi neagră. Cu mîna albă şi fină îşi mîngîia neîncetat barba întunecată.

— Girgis Gamal, — făcu el cu glas profund — ai început să nesocoteşti legea Domnului. Nu te văd niciodată în mulţimea credincioşilor. Eşti o oaie rătăcită!

Tata stătea în faţa lui, cu mijlocul frînt.

— Nu mă duc acolo unde se închină rudele mele înstărite. Nu sînt oaie rătăcită. Nu sînt cu nimic mai rău decît alţii, iar marfa mi-o vînd cu un cîştig foarte modest.

— Aştia sînt copiii tăi? — îl întrebă preotul, privindu-mă.

Şedeam pe pămînt, în braţe cu fratele meu Marqos,

cu doi ani mai mic decît mine, privind muștele care se preumblau pe obrăjorii lui. Am văzut că ochii strălucitori ai preotului se ațintiseră asupra mea.

— Vreau să fiu hakim! — am spus eu. — Un mare hakim . . .

— Cum te cheamă, fiul meu?

— Ibrahim.

— Umbli la școală?

— La ce școală trebuie să mă duc pentru a ajunge mare hakim?

Tata interveni:

— Vreau să-i las dugheana mea, dacă voi muri, — făcu el morăcănos. — N-am bani să-l dau la școală. Nu sînt nici avocat bogat, nici bey, nici khediv.

— Ar trebui totuși să-l trimiți la școală, — zise preotul. — Pare un copil dezghețat.

— Școală, școală . . . — bombăni tata ursuz. — Nici eu n-am ajuns la școală înainte de unsprezece ani și, totuși, scriu și citesc ca oricare altul.

— Girgis Gamal, — tună glasul marelui bărbat — dă-mi o sumă modestă și eu mă voi îngriji ca băieții tăi să primească o educație aleasă.

Am văzut cum tata deschide un scrin vechi, scoate din el o cutie și îi întinde preotului cîteva monede de argint. Acesta le bagă repede în buzunar.

— Voi vorbi cu vărul tău, — făcu apoi. — Am să încerc să trezesc într-însul glasul conștiinței.

— Mai curînd vei răscoli valurile Nilului, decît conștiința lui, — bombăni tata și am văzut că fața i se întunecă.

Preotul binecuvîntă dugheana tatălui meu și plecă.

— Vreau să mă fac hakim! — am zis eu.

— Hakim sau altceva, va trebui să-ți cîștigi existența — răspunse tata. Îmi întoarse spatele și începu să numere banii rămași în tejghea.

Unul dintre puternicii șeici (o nouă demnitate religioasă a mahomedanilor) vizită și el o dată cartierul-nostru. Trecea prin mijlocul drumului, îmbrăcat într-un caftan larg și cu turban orbitor pe cap. Ochii i se bulbucau sub frunte. O mulțime de oameni îl urma. In spatele lor

alerga o ceată de derbedei. Îl strigau pe nume și erau foarte emoționați:

— Șeicule Abd el Aziz! Șeicule Abd el Aziz!

Șeicul își continua drumul cu pași îndesați, de parcă toată grija poporului ar fi purtat-o pe umerii săi. Da, era un om puternic, chiar la Cairo! Mi-am ridicat galabiehul și m-am luat și eu după mulțime, strigînd cît mă ținea gura: „Șeicule Abd el Aziz!" Am văzut cum copiii și oamenii în toată firea îi apucau pulpana hainei, sărutîndu-i-o. Atunci m-am oprit locului. Nu, asta n-aș face-o niciodată. Să săruți haina unui șeic? Niciodată n-aș face așa ceva!

Un băiețaș pe care îl cunoșteam se apropie de mine. Purta haine noi, curățele, și un mic tarbus pe cap.

— Ce-i, Rufail? — l-am întrebat uluit. — Pare-mi-se că tatăl tău s-a îmbogățit peste noapte...

Își strîmbă disprețuitor buzele.

— Voi umbla la școală.

Zicînd acestea, îmi întoarse spatele. Mă cuprinse o deznădejde adîncă.

Am început să hoinăresc fără țintă pe străzi. Inima mă mînă din nou în apropierea spitalului. M-am cățărat pe gard și am privit prin fereastra la care văzusem odată un mare hakim în halat alb. L-am văzut din nou, bînd cafea la o masă verde, împreună cu alți doi hakimi. Inima prinse să-mi bată cu putere.

— Sînt bolnav! Simt junghiuri îngrozitoare în stomac... — am țipat — Mor...

Nimeni nu mă auzi. Am strigat încă o dată și încă o dată. Într-un tîrziu un bărbat cu tunica împodobită cu nasturi de aramă, se apropie fugind. Într-o mînă avea un baston gros. Am sărit de pe gard mai repede ca pisica și am început să fug, cît mă țineau picioarele.

2

Să vă povestesc sau nu prima mea lecție de anatomie? Poate că spre sfîrșitul vieții mele, un înger bun va arunca val de uitare peste amintiri ca nu cumva ele să mă însoțească pînă în ultima clipă. Aș vrea doar ca toți co-

legii să fi văzut împreună cu mine ceea ce mi-a fost dat mie să văd. Ar purta atunci mai mult respect fiinţelor Creatorului şi mai puţină consideraţie pentru blestemata noastră ştiinţă abstractă. A lua în mînă un cuţit, pentru a iscodi tainele viscerelor vii, este o îndeletnicire religioasă. A numi arta medicinii meserie, nu este decît un exemplu despre felul cum îşi pierd sensul cuvintele prea mult întrebuinţate. Arta medicului este în primul rînd o artă a tămăduirii, artă sacră şi sublimă. Să nu mi se obiecteze că numai sufletul omului este necunoscut, nu şi corpul lui! Peste cîteva sute de ani vom şti infinit mai mult despre anatomia umană şi despre viaţă, ba e probabil ca savanţii viitorului să zîmbească îngăduitori de operaţiile noastre barbare. Nu există altă categorie de oameni pe faţa pămîntului, care să fi comis mai multe erori, ca medicii. Eu însumi, am trimis nu o dată în paradis semeni de-ai mei, din neştiinţă sau superficialitate. E drept că am şi vindecat, făcînd adevărate minuni. Una compensează pe cealaltă. Sînt acum atît de aproape de moarte, încît nu-mi este ruşine să mărturisesc adevărul. Nimeni nu şi-a luat cea mai mică osteneală să-l instruiască pe micul Ibrahim. Oamenii mă batjocoreau, maimuţărindu-mă: „Vreau să fiu hakim". Apoi, cînd s-au plictisit şi de asta, mi se adresau simplu: „Bună dimineaţa, Ibrahim el Hakim". Băieţii nu-mi spuneau altfel decît „Hakim effendi". (Effendi este titulatura clasei mijlocii din Egipt). În oraşul meu, aceasta mi-a rămas porecla pînă astăzi.

Nenorocirile se abătură peste tatăl meu. Fu citat la judecătorie şi condamnat la plata unei amenzi, pentru că vînduse un leac interzis în comerţ. Nu plăti însă amenda pînă cînd într-o bună zi, funcţionarii ne ameninţară că vor pune sechestru asupra jalnicei noastre colibe, împreună cu toate boarfele vechi care se aflau într-însa. Abia atunci intră tata într-una din încăperile din fund, săpă pămîntul şi scoase o lădiţă de lemn. Spre surprinderea tuturor trînti două monede de aur pe tejghea, însoţindu-le cu vorbe înverşunate, mai usturătoare decît conţinutul tuturor flacoanelor sale de pe rafturi. Fu silit apoi să-i

dea și controlorului, care amenința să-i facă o percheziție, un bacșiș important.

— Tată, — făcui eu — dă-i și lui Ibrahim cîțiva bani.

— Am să-ți dau o bătaie, nu bani. Nu mai am o lețcaie. N-ai văzut oare cu ochii tăi cum m-a jecmănit astăzi guvernul? Șterge-o!

Tata își ridică mîna și eu îmi luai tălpășița. Arșița era insuportabilă, aerul străzilor plin de un praf alb și fierbinte, care plutea în straturi groase, ca ceața. M-am ascuns de arșița puternică în bazar. Un cunoscut al tatălui meu vindea acolo vase de sticlă, borcane, ulcioare, capete de lulea, lădițe și bastoane. Ședea pe o găleată răsturnată, alungîndu-și muștele de pe obraji. M-am oprit în fața lui. Se făcu că nu mă vede. Îl credeam din cale-afară de bogat și apoi era kopt și dînsul. De ce nu cunoșteam și eu cîteva din formulele acelea magice, întrebuințate în biserică? De ce eram atît de neștiutor și de ce tremuram din pricina acestei neștiințe?... Turbanul îi era curat, barba îngrijită, evantaiul împletit cu firicele de aur. Omul acesta va fi dispus să-ți dea bani, ca s-ajungi hakim, — mi-am spus eu. Am vrut să-i vorbesc, dar gîtlejul mi se uscase de rușine. Nu, mi-era cu neputință să cer cuiva bani! Asta ar fi însemnat să cerșesc.

O durere surdă, nedefinită, îmi răscoli măruntaiele, fără să știu nici eu de ce. Și azi încă persistă în mine duderea aceea. Mă însoțește pretutindeni, mă torturează mereu. I-am aflat între timp pricina. Am învățat să-mi iubesc semenii. Pe cei umili mai mult decît pe cei puternici, dar durerea aceea a rămas neschimbată. Cu timpul am ajuns să mă împrietenesc cu ea. Sînt sigur că mi-ar lipsi dacă, într-o bună zi, aș scăpa de ea.

Într-un tîrziu am ajuns în piață. Ca printr-o ceață pe care doar ici-colo o sfîrtecă razele soarelui, am văzut turme mari de măgari, cămile, bivolițe, berbeci și capre. O larmă sălbatică umplea *midanul* (tîrg): mulțimea urlînd sălbatic cumpăra, vindea și se tîrguia. Un beduin spătos ducea de căpăstru două cămile. Amîndouă se agitau neastîmpărate, strănutau furioase și refuzau să se urnească din loc.

— *Ya Walud!* (Mă băiete) — strigă beduinul. — Te pricepi să conduci o cămilă?

— Încotro, *ya sidi?* (Oh, stăpîne).

— Pînă la abator. Am vîndut aceste dobitoace măcelarului și trebuiesc tăiate încă astăzi, pentru sărbătoarea de mîine.

— Cît îmi plătești pentru lucru?

— Allah! — se văită el. — Ce neobrăzați sînt copiii de la oraș...

— Nu sînt neobrăzat, vreau însă un piastru. Abatorul e departe, pe drumul care duce la cimitire.

— Îți dau o jumătate de piastru.

— Nu primesc mai puțin decît unul întreg.

Îmi întinse un băț și căpestrele.

— *Yalla!* (Să mergem).

Îl urmam de-aproape. Ajungînd într-o uliță pustie, m-am oprit. Auzisem adeseori spunîndu-se că arabii și beduinii ar fi cu toții tîlhari.

— *Ya sidi*, — i-am spus eu. — Dacă nu mă plătești acum, nu merg mai departe.

— Te plătesc îndată ce ajungem la abator.

Am făcut un gest, de parcă aș fi vrut să-i încredințez căpestrele; de fapt, le strîngeam cu putere în palme. Văzînd acestea, beduinul începu să se caute prin buzunare, pescui o jumătate de piastru, și mi-o întinse.

— Asta nu-i decît o jumătate de piastru, iar tu mi-ai făgăduit unul întreg.

— Jumătatea cealaltă o primești cum ajungem la abator.

— Jură-te.

— Să orbesc! — strigă el furios. Ne-am continuat apoi drumul.

S-o povestesc? Să n-o povestesc? Trebuie să spun tot. Ceea ce mi-a fost dat să văd la abator, nu numai că m-a impresionat adînc, dar avea să-mi influențeze, întreaga viață.

În fața porții, beduinul îndoi unul din picioarele fiecărei cămile, legîndu-l cu o funie groasă de genunchi. Animalele prinseră atunci să danseze înspăimîntător, proptite în trei picioare străduindu-se să-și întoarcă ochii și

capul de la zidurile abatorului. Nările începură să le tremure nervoase, îndată ce simțiră miasmele sîngelui intrat în putrefacție. Cînd apoi peste capetele lor prinse să roiască — ca umbra unui nor — un grup de vulturi negri, de corbi croncănitori și alte păsări necrofore, așteptînd flămînde prada, coastele li se zbătură agitate. Din interiorul zidurilor, dinspre halele vaste, ne izbi urechile ecoul strigătelor măcelarilor.

În poartă apăru un bărbat, care părea să fi ieșit cu cîteva clipe înainte dintr-o baie de sînge. Sîngele se prelingea pe el șiroaie; pînă și șapca de lînă din creștet era îmbibată cu sînge. Picioarele-i goale luceau roșii.

În urma lui veneau copiii săi, mult mai în vîrstă decît mine. Unul dintre ei ducea în brațe capul unui berbec. Se năpustiră cu ciomege și bice asupra cămilelor agitate, mînîndu-le în curtea patrată, în fundul căreia se căscau trei intrări uriașe, sub bolțile cărora atîrnau masive hălci de animale spintecate. Aici sîngele curgea șiroaie. Observai la picioarele mele capul tăiat al unei bivolițe și o spaimă cumplită îmi fulgeră corpul, de parcă aș fi fost cuprins de gîlci. Cum eram cu picioarele goale am alunecat în sînge, am căzut, iar m-am ridicat. Cînd m-am văzut mînjit de sînge am simțit o durere sfîșietoare. Am izbucnit în plîns. Îmi răsunau în urechi rîsetele sălbatice ale băieților. Măcelarul se apropie atunci de cămile.

— Hi! Hi! — striga el. Cămilele însă refuzau să se lase în genunchi.

Am văzut cum privirile bietelor animale se ațintesc încet asupra capului tăiat de bivoliță. Parcă plutea în ochii lor o filosofică ironie. Atunci unul dintre băieți apucă pe neașteptate piciorul cămilei din față și îl smuci cu atîta putere încît animalul se prăbuși la pămînt. Am văzut lama unui cuțit spintecînd văzduhul, am auzit un horcăit prelung și în clipa următoare o puternică fîntînă arteziană străpunse aerul, stropind pe cei din jurul cămilei, care nu încercară măcar să se ferească de ploaia de sînge. Tînărul mușchiulos lipi capul cămilei de pămînt. Dintr-o singură lovitură, măcelarul îl despică de trunchi. Între timp cealaltă cămilă mugea prelung, dansînd înfiorător pe cele trei picioare rămase libere. Îl mușcă de braț

pe unul din băieți, apoi își bălăbăni încoace și încolo capul. Unul dintre măcelari bägă în cămila moartă o bășică de aer și prinse s-o umfle cu pompa. Cadavrul se umflă repede, devenind o grămadă informă de carne. Se iscă atunci o discuție aprinsă, tulbure și gălăgioasă, în legătură cu modalitatea în care urma să fie răpusă a doua cămilă, care nu lăsa pe nimeni să se apropie de ea. Se retrăsese într-un colț al zidului și se apăra cu înverșunare. Am văzut apoi cum tînărul vlăjgan pe care-l mușcase cămila, se strecoară cu multă îndemînare sub burta animalului. Ochii cămilei se înroșiră de furie. Din colțurile gurii îi curgeau bale spumoase.

— A intrat diavolul într-însa! — urlară în cor măcelarii.

În clipa următoare însă, animalul se liniști brusc. Vlăjganul îi împlîntase fulgerător în inimă un puternic *sakinah* (cuțit în formă de pumnal). Cămila tremura, de parcă ar fi fost zgîlțîită de frisoane sau ar fi simțit deodată un frig usturător. Furia i se șterse din ochi și privirile oglindiră pe neașteptate expresia unei profunde păci lăuntrice. Picioarele începură să-i tremure, capul îi căzu în piept, apoi se prăbuși la pămînt. În jurul ei oamenii izbucniră în nesfîrșite urale. Capul cămilei fu retezat. Sîngele țîșni iar ca o fîntînă arteziană.

Mi-aduc aminte că am ieșit din curtea abatorului de-a-ndăratelea, fără să-mi fi luat o clipă ochii de la spectacolul înfiorător. Am înconjurat zidul. O băltoacă lucea neagră lîngă ieșire, părea adîncă și nemărginită ca marea. Cîteva femei — niciodată nu văzusem altele asemănătoare cu ele — încărcau pămîntul îmbibat cu sînge în coșuri încăpătoare, cărîndu-l la măgărușul care aștepta în apropiere și părea că moțăie, pentru că avea ochii aproape închiși. Băltoaca nu era adîncă. Cîțiva vulturi, cu puțin mai mari decît mine, stăteau în mijlocul ei. Apa le ajungea pînă la rădăcina aripilor. Parcă n-aveau picioare. Scoteau sunete intermitente, guturale, izbucnind uneori în țipete ascuțite. În pliscul fiecăruia se vedea un fel de capăt de panglică și cu cît trăgeau mai tare, cu atît mai mult ieșea din apă panglica aceea. Cerul era întunecat de aceste păsări blestemate. Moțăiau una lîngă alta

pe zid, grase și sătule, legănîndu-se încet, ca beţivii cînd prind să aţipească. Am rămas împietrit. Mă aflam oare în împărăţia morţii? Cineva azvîrli peste zid o grămadă de viscere, care căzu la picioarele mele. Grămada stranie nu semăna deloc a carne. Părea mult mai uşoară şi mai incoloră. Astăzi ştiu că erau rămăşiţele unui plămîn. În aceeaşi clipă, păsările se năpustiră asupra viscerelor, îşi înfipseră ghearele în materia moale şi se încăierară deasupra prăzii. Am avut impresia că mă trezesc brusc din somn. O mînie surdă şi neputincioasă mă cuprinse. Am înşfăcat un ciomag descoperit în apropiere şi am început să dau în păsări. Nu s-au lăsat însă alungate cu uşurinţă. Le-am lovit din răsputeri. Aripile lor puternice se zbăteau fîşîind în jurul meu. Eu continuam să lovesc orbeşte. Şi azi le văd încă ochii furioşi şi rotunzi. În cele din urmă, am reuşit să le alung. Am ridicat în grabă masa buretoasă, lucind trandafiriu, şi am pornit în neştire. Mi-amintesc că aveam senzaţia că duc în mîini ceva sacru, un lucru pe care sînt dator să-l apăr. M-am aşezat lîngă un canal şi am început să contemplu cu adîncă uimire acest straniu organism animal, care nu se răcise încă. Ba părea atît de oribil de viu, încît parcă se mişca. Nu mai ştiu cît am stat lîngă canal, mi-amintesc doar că într-un tîrziu am aruncat în apă comoara găsită, apoi am înaintat cîţiva metri în apa care curgea leneş m-am dezbrăcat, mi-am spălat galabiehul şi m-am scăldat. Înainte de a porni spre casă, o curiozitate căreia nu mă puteam împotrivi, mă duse înapoi la abator. Uitîndu-mă prin crăpăturile porţii, am văzut doi bătrîni curăţind curtea. Nu se vedea nici o urmă de carne sau de măcelari tineri, eu însă continuam să iscodesc curtea; aveam senzaţia că rătăcesc singur, în întuneric, printr-o grădină străină şi pustie, unde numai moartea poate îndruma paşii unui copil, copil care n-are prieteni şi nu ştie nimic.

Oare ce mă atrăgea cu atîta putere spre abator? Poate intuiţia necesităţii suferinţei, care se naşte o dată cu fiecare din noi, poate atracţia grandioasă şi sărbătorească a morţii. Ori numai chinuitoarea sete de a şti îmi răscolea inima de copil?

Cu timpul m-am obişnuit cu spectacolul acestor ori-

bile măceluri. Tăierea unui animal nu mă mai impresiona ca întîia oară. Mi-am dat seama că omorul face parte dintr-un sistem mai înalt, fiind o necesitate bine gîndită și în același timp un exercițiu banal de fiecare zi, și deși continua să mă indigneze, n-aveam cum să schimb firea lucrurilor. Astăzi știu că ceea ce mă ducea spre abator era curiozitatea. Așa eram construit. Mă născusem să fiu medic și, din primii ani, m-a stăpînit dorința îndărătnică și răbdătoare de a lua contact cu firea lucrurilor prin mijlocirea simțurilor mele. Astfel m-am obișnuit ca, în zilele cînd avea loc tăierea vitelor, să fug de acasă, să mă reazim de poartă și să urmăresc sîngeroasa activitate a măcelarilor. Nimic nu era mai interesant decît să văd cum se scot măruntaiele acestor animale. Nu mai simțeam scîrba de prima dată: o curiozitate intensă mă stăpînea. Fie că era vorba de berbeci, boi sau cămile, observai cu timpul că anumite organe sînt situate în același sau într-un loc foarte asemănător. Am început atunci să-mi pipăi propriul corp și m-am convins că sînt zidit și eu la fel cu aceste animale. Încetul cu încetul am prins să meditez mai adînc despre tainicul organism, numit corp. M-am înfășurat strîns în galabieh și m-am apropiat mai mult de animalele ucise. Asistam acum din imediată apropiere la operația măcelarilor. Întrebînd mereu, am ajuns să-mi însușesc vocabularul măcelarilor. Spre marea mea surprindere am remarcat că între mascul și femelă există o oarecare deosebire. Într-o bună zi îmi făcui rost de un cuțit scurt, bine ascuțit, ascunzîndu-l victorios sub haină. Posedam primul meu instrument de disecție. M-am așezat la pîndă dincolo de zidul abatorului, unde obișnuiau să arunce măruntaiele, am susținut o luptă aprigă cu vulturii și corbii și, în cele din urmă, mi-am cucerit cele dintîi piese de anatomie. Le-am luat cu mine. M-am ascuns într-o plantație de trestie de zahăr, cu inima bătînd puternic și, cu ajutorul cuțitului ascuns sub haină, am încercat să-mi disec prada. Curiozitatea mea creștea mereu. Ceea ce mă uimea mai mult era faptul că animalele construite din organe atît de moi, sînt în stare să umble, să alerge, să mănînce, să ducă poveri grele

și să se supună poruncilor omului. Mă rătăcisem în jungla unor taine cu neputință de dezlegat.

Acasă la noi se mînca foarte rar carne. La zile mari, mama fierbea cîte un porumbel sau găină, ori prăjea pe cărbuni de lemn felii de carne de miel. De cîte ori primeam carne, o mîncam toată. Adevărat că, în timp ce mestecam, mă gîndeam la aceste animale, dar amintirea lor nu-mi știrbea deloc pofta de mîncare. Corpul meu jinduia neîncetat după vitamine. Eram abia de-o șchioapă, cînd am început să fur tot ce-mi cădea la îndemînă, pentru a-mi potoli foamea care-mă tortura în permanență. Adeseori îmi puneam întrebarea, de ce mănînc carne? Am impresia însă că, de copil încă, mi-am dat seama că între carnea vie și cea moartă este o mare deosebire. Carnea fără viață nu este altceva decît hrană, calorii pentru organism, în timp ce în carnea vie pîlpîie acel ceva nevăzut, asemănător cu o adiere, căruia omul îi spune suflet sau spirit. Primul pas făcut de om spre cer este descoperirea adevărului că el e o ființă spirituală, deosebită de toate celelalte creaturi. Evident că mi-am dat seama de aceasta încă din primii ani ai tinereții. De aceea fiți îngăduitori cu micul Ibrahim, care nu prea era în curent cu noțiunile de morală și etică. Un singur gînd îl preocupa, acela de a ajunge hakim, tămăduitor al bolilor și alinător al suferințelor. Am îndurat și eu dureri îngrozitoare! Toate acestea le voi povesti mai tîrziu. Deocamdată, un singur lucru este esențial și țin să vi-l destăinuiesc: destinul mă trata cu o anumită îngăduință, aș putea spune chiar că mă favoriza. Pentru că destinul acesta, cu o bruscă hotărîre, mă călăuzi de la abator, din nesfîrșitele-mi hoinăreli de derbedeu, din existența mea de mic tîlhar, de-a dreptul la școala primară.

3

Pentru oamenii lipsiți de mijloace materiale, înscrierea unui copil la școală înseamnă un lux din cale-afară de costisitor. Părinții și rudele sînt adeseori nevoite să facă ani de-a rîndul neînchipuite sacrificii pentru a putea plăti taxele școlare. Rudele mele însă nu erau dispuse să

aducă astfel de sacrificii. Niciodată nu şi-au clintit cel puţin un deget în interesul nostru, al Gamalilor. Pentru mine au rămas nişte străini. Şi în pofida materialismului şi a avarităţii lor, nici unul dintre verii mei n-a dus-o prea departe în viaţă. Unul dintre ei muri de tînăr, un altul, din motive care n-au fost niciodată lămurite, fu ucis într-un sat.

Traiul pe care-l duceam, scutit de orice supraveghere părintească, avea foloasele şi neajunsurile lui. Puteam să-mi continui nestingherit „autoinstruirea anatomică". Susţineam bătălii aprige cu vulturii din dosul abatorului, reuşind să-mi tăinuiesc pînă la urmă aceste stranii escapade.

Duminica mă strecuram printre gratiile de fier ale porţii, printre care capul şi umerii tocmai că-mi încăpeau; ajungeam în piaţă, unde mă sileam din răsputeri să le fiu de folos semenilor mei care se tîrguiau, cîştigînd astfel uneori cîţiva piaştri. Adunam cu grijă banii, cu scopul de a mă înscrie cîndva cu ei la şcoală. Tîrziu mi-am dat uluit seama că în jurul meu toată lumea sufere. Oriunde mă uitam, nu vedeam decît oameni bolnavi. Numărul orbilor şi al ciungilor, al bătrînilor neputincioşi şi al tuberculoşilor, al bolnavilor şi al paraliticilor, părea nesfîrşit. Adeseori tremuram pentru propria-mi sănătate, pentru că mi se părea cu neputinţă ca, între atîţia bolnavi, cineva să rămînă sănătos. Uneori întîlneam însă şi tineri sănătoşi cu piepturi bombate şi laţi în spete, veniţi de la ţară, cărora le străluceau dinţii albi întocmai ca mie. Atunci inima şi ochii mei chioteau de bucurie, pentru că simţeam că sînt mai înrudit cu aceşti tineri şi puternici felahi, decît cu mulţimea suferindă a oraşului. În anotimpul fierbinte dormeam pe acoperişul plan al casei, pe o grămadă de coceni de porumb. Priveam stelele şi mă rugam ca toţi oamenii pămîntului să fie sănătoşi, laţi în spete şi cu pieptul puternic. Înainte de toate observai că pielea celor sănătoşi este cu totul alta decît a bolnavilor: avea o altă strălucire. Ba, adeseori mi se părea că pielea celor sănătoşi luceşte în nuanţe frumoase, ceea ce mă făcea întotdeauna nespus de fericit şi mulţumit. Îmi plăcea să văd oameni sănătoşi. Am descoperit apoi că între

oamenii sănătoşi există numeroase trăsături comune. Semănau unii cu alţii, de parc-ar fi fost fraţi. Şi cînd i-am examinat la baie, descoperindu-le trupurile armonioase şi mlădioase, spatele drept şi coapsele zvelte, picioarele prelungi şi privirile senine, cînd le-am auzit glasul plin de viaţă, am dorit ca tot poporul Egiptului să fie la fel cu ei. Apoi le-am urmat exemplul, scăldîndu-mă şi eu în Nil.

Despre femei ştiam atunci încă prea puţin. Erau pentru mine cărţi închise, grămezi negre şi mobile de zdrenţe, unele mari, altele mici, unele slabe, altele grase, dar toate mergînd frumos. Cînd le vedeam păşind în şiruri lungi, purtînd pe cap *jarrahurile* (urcioare de pămînt), pline cu apă, sporovăind, rîzînd sau certîndu-se, se trezea în mine întrebarea plină de pudoare: dacă trupul lor seamănă în interior cu cel al bivolităţelor? Ştiam că nasc copii. Ştiam şi că alăptează. Dincolo de acestea însă nu mai ştiam nimic. O frică nelămurită se isca în mine, de parcă aş fi simţit că dacă voi rezolva vreodată şi această ultimă taină, nu voi mai fi acelaşi Ibrahim ca înainte.

Judecînd după aparenţe, tata era un om ciudat. Probabil că niciodată n-a ajuns să se cunoască pe sine, niciodată nu s-a străduit să afle cine şi ce era, după cum li se întîmplă celor mai mulţi dintre noi. Se părea că se complace simplu în traiul său, cufundat într-o lene şi monotonie nesfîrşită, vînzîndu-şi fierturile şi buruienile de leac. Judecîndu-l în ansamblu, era un bărbat blînd şi serios, din care prea arareori izbucnea mînia sau deznădejdea. Atunci era nedrept cu toată lumea, pînă şi cu sine însuşi. Mama era o femeie simplă, nu lipsită însă de înţelegere. Aş putea zice că a crescut deodată cu noi, copiii săi, pentru că atunci cînd am devenit mai vîrstnici şi-a schimbat şi ea măruntele obiceiuri de pînă atunci, luîndu-şi chiar o nouă înfăţişare. Casa noastră primi şi ea cu timpul un nou aspect. Apărură cîteva mobile, nu mai ştiu de unde, apoi covoare, unelte necesare gospodăriei şi alte obiecte casnice. Ba şi un ceas prinse să facă tic-tac, sus, pe marginea unui dulap, pînă unde nici eu, nici Morqos n-ajungeam cu mîna. În fiecare sîmbătă, ajutată de o negresă, mama ne spăla rufăria în ograda din spatele ca-

sei, într-un vas lat de tinichea. Cînd termina cu rufele, Morqos şi cu mine trebuia să intrăm în clăbucii de săpun, unde eram spălaţi din creştet pînă în călcîi, Morqos îmi plăcea pentru că avea pieptul bombat şi şoldurile zvelte, iar pielea îi lucea tot atît de luminoasă şi de netedă ca mie. Mama ne hrănea sănătos, avea întotdeauna pentru noi pîine de orz, multă ceapă, ba uneori găsea şi puţin unt rînced şi fasole. Minunile nu se mai sfîrşeau! Tata îşi acoperi cu sticlă toate rafturile din dugheană, apoi cumpără un fotoliu învechit, căptuşit cu catifea verde, pe care-l aşeză în faţa prăvăliei. În fotoliul acesta îşi petrecea ziua întreagă privind viaţa ce fierbea în uliţa îngustă. Îşi cumpără şi un evantai, alungîndu-şi cu el muştele din jurul nasului şi de pe rafturi, întocmai cum făceau bogaţii negustori kopţi din cartierele centrale ale oraşului. Într-o bună zi apăru un om cu cinci *zalate* (urcioare de argilă cu toartă) uriaşe. Ele fură depozitate într-o încăpere întunecoasă şi rece din spatele casei, în timp ce Morqos şi cu mine asistam uluiţi la această operaţie. Apoi, ca o mică albină sîrguincioasă, mama adună mari cantităţi de alimente — secară, porumb, caş şi unt sărat — vărsă peste ele untdelemn, acoperind gura uriaşelor urcioare cu mîl uscat. Erau acolo provizii pentru un an întreg. Terminînd operaţia, ne spuse că — în sfîrşit — casa noastră ajunsese un cămin adevărat şi că începînd de acum nu vom mai suferi de foame. Trebăluia mereu, conform tradiţiei, cu o hărnicie pe care, împreună cu alte obiceiuri, am moştenit-o încă de pe vremea faraonilor. Din acea zi, mama se purta mîndră în tot oraşul. Cînd pleca de acasă îşi potrivea cu multă grijă vălul pe obraz şi umbla încet, mişcîndu-şi nestingherită braţele zvelte, pentru ca toţi să-şi dea seama că avem acasă provizii suficiente şi că au de-a face cu o femeie distinsă.

Tata prinse să se intereseze ceva mai mult de mine. Îmi punea mereu diferite întrebări: unde mă duc, de unde viu? Mă iscodea îndelungat şi adeseori mă urmărea cu privirea, de parcă s-ar fi trezit într-însul un nou interes pentru mine.

— Ibrahim, — îmi spuse el într-o dimineaţă, — hoi-

năreşti mereu prin oraş, ca un derbedeu, care n-are nici un rost în lume. De ce ţi-e mereu murdar galabiehul?

— Pentru că nu-l am decît pe acesta.

— Am să-ţi cumpăr un rînd de haine noi. Nu vreau să spună oamenii că-mi nesocotesc copiii.

Această bruscă schimbare mă ului. Cuvintele tatălui meu răsunau în urechile mele ca o muzică.

— Nu te-am mai auzit de mult spunînd că vrei să fii hakim — urmă el. — Poate că între timp te-ai răzgîndit?

— Voi găsi o cale ca s-ajung hakim, — i-am spus cu inima în dinţi. — Toţi copiii oamenilor de treabă umblă la şcoală, numai eu nu.

— Te-a învăţat mamă-ta să mă înfrunţi cu povestea asta, — făcu el, trăgîndu-mă între genunchii săi.

— Ascultă, Ibrahim, — zise tata cu glasul moale, — nici eu nu sînt un părinte mai rău, decît alţii. Cunosc o meserie bună, care nu te lasă să mori de foame. O ştiu din propria mea experienţă: să împrumuţi bani în schimbul unor garanţii serioase. Totuşi n-aş vrea să te ştiu cămătar.

— Cămătar? De unde aş avea bani să dau împrumut? — m-am mirat eu.

— În ultimul timp m-am gîndit mult la tine şi am vorbit adeseori cu mama ta despre viitorul tău. Ştii că ea e o femeie deşteaptă. Ascultă! Unchiul tău, negustorul de lînă din Mansurah, a murit. Am moştenit 200 de lire de la el. Lui Chalom însă, tîlharul care mi-a împrumutat cu doi ani în urmă două lire, nu-i voi înapoia nici un piastru. Mai bine voi folosi banii pentru educaţia ta. Vei umbla la şcoala de stat, acolo vei învăţa să scrii şi să citeşti. Apoi, dacă vei mai creşte, te voi pregăti eu însumi pentru meseria de hakim. Pentru că, să ştii, sînt hakim mai mare decît toţi ceilalţi hakimi împreună. Am prafuri puternice şi leacuri tămăduitoare şi îi cunosc fiecăruia secretul. Aşa va fi, Ibrahim! Va să zică, de astăzi vei umbla la şcoala de stat. Asta mă va costa patru lire într-un an. Pentru banii aceştia însă îţi vei putea însuşi ştiinţa care să valoreze cel puţin o mie de lire.

Am simţit o adîncă afecţiune pentru tata.

Abia am fost în stare să înţeleg întreg norocul care

îmi căzuse pe neașteptate în brațe. Să umblu la școala de stat! Să ajung unul dintre acei puțini tineri egipteni, care frecventează școala de stat!

— Vreau să ajung om mare, — am declarat solemn. Pentru fiecare liră pe care o vei cheltui cu mine, îți voi plăti o mie de lire.

Îmi venea să plîng de fericire.

Mi-am ținut întocmai promisiunea. Tata are astăzi optzeci de ani și e aproape orb. Cred însă că-mi va supraviețui, pentru că e încă puternic, sănătos și unul din cei mai respectați cetățeni ai Assiutului.

Mai tîrziu se iscă acasă o vehementă ceartă pe tema îmbrăcăminții mele: trebuia să port pantaloni scurți, cămașă, veston și tarbus, ca un băiat de effendi, sau un simplu galabieh? Visul mamei (ah, femeile!) era să-mi inaugurez cariera școlară în pantaloni scurți. Funcționarii de stat purtau și ei pantaloni și oare ce putea să-și dorească mai mult un egiptean, decît să ajungă funcționar de stat? Tata însă, patriot însuflețit, fu de altă părere.

— Nu vreau ca băieții mei să maimuțărească obiceiurile aduse de străini! Ai uitat ce spunea șeicul Abdallah la adunarea de săptămîna trecută? Străinii ne fură țara! Pămîntul nostru gras e al străinilor care ne silesc să le ascultăm legile și moravurile. Șeicul Abdallah are dreptate. Ce folos aduc patriei noastre englezii, francezii, grecii, sirienii și toți ceilalți venetici? Cred ei oare că dacă poartă pantaloni sînt mai deștepți decît noi? Ce sîntem noi egiptenii? Oameni liberi sau sclavi ca felahii care lucrează pe plantații? Oare noi, Gamalii, nu sîntem creștini mai buni și mai vechi, decît toți creștinii străini împreună? Odată îți va povesti preotul nostru din ce rasă puternică și străveche ne tragem. Ibrahim va purta galabieh, pe care am să i-l cumpăr chiar eu. Va avea două galabiehuri, unul pentru școală, altul pentru duminici și sărbători. Vreau ca băieții mei să ajungă oameni de omenie și nu domnișori netrebnici!

Mama însă nu se lăsă cu una cu două.

— Dacă-i cumperi pantaloni și veston, va fi mult mai arătos și nici nu te costă mai mult.

— Va purta galabieh! — strigă tata.

Își pierduse cu totul răbdarea.

— Ah, Dadusa, de ce mi te împotrivești mereu? Pantaloni și vestă? Ce-ai mai vrea? Nu vezi că Ibrahim al nostru crește mai repede decît trestia de zahăr în mîlurile Nilului? Pantaloni și vestă? În mai puțin de două luni i-ar fi prea mici, de cîtă știință vor turna într-însul la școala de stat!

Probabil că tata avea dreptate. Mult mai tîrziu mi-am dat seama de adevărata deosebire dintre pantaloni și galabieh. Astăzi, tinerii mei compatrioți văd cine știe ce distincție în îmbrăcămintea europeană și își închipuie că ajunge ca cineva să aibă înfățișarea unui effendi, pentru a fi effendi cu adevărat. Ce repede uită că nu haina face pe om. Dealtfel am simțit și eu această extraordinară mîndrie, cînd am îmbrăcat primii pantaloni! Eram un tinerel zevzec și credeam că strigînd și dînd din mîini, străinii pot fi alungați din țară. Și din pricina pantalonilor, credeam că stau mult deasupra felahilor care muncesc pe ogoare.

4

N-am fost crescut într-un cult deosebit al patriei. În copilărie, poate singur tata mi-a atras în cîteva rînduri atenția că aparțin unei națiuni. Am crescut în tovărășia altor copii, la fel ca mine, fără să bănuiesc măcar că Egiptul este o țară, iar egiptenii un popor. Nimeni n-a răsădit în mine sămînța orgoliului național sau a conștiinței sacre a onoarei. Inspectorul școlar era și el englez. Venea de la Cairo. Cred că într-un an cîștiga cel puțin 1200 lire. Cu o zi înainte de venirea lui, directorul școlii inspectă clasa.

— Mîine ne va vizita cutare și cutare excelență. Cu acest prilej, copiii mei, se cade să veniți cu toții îmbrăcați în haine curate și să vă îngrijiți puțin și cărțile.

— *Aiwah, effendi!* (Da, domnule).

A doua zi am fost așezați în rînduri de cîte doi în curtea școlii. Un domn slab, în haine albe, ținînd în mînă un baston cu mîner de fildeș, se plimba prin fața noastră, în tovărășia directorului, care era foarte serviabil și speriat.

Îl aud parcă și astăzi pe englez, adresîndu-se directorului:

— Iubite domnule, iubite domnule.

Iar directorul răspunzînd respectuos:

— Întocmai, excelență! Întocmai, excelență! deși inspectorul nu era cîtuși de puțin excelență. Dealtfel, la naiba cu expresia de „excelență"! Dumnezeu știe, cîți compatrioți de-ai mei n-au fost ispitiți să ajungă excelențe.

— Așadar, de ce umblați voi la școală, amicilor?

— Pentru a fi slujitorii statului!

— Cum? Cu toții?

O liniște încordată. Nu se mai aude nici un răspuns.

— Vreau să ajung hakim! — am rostit eu deodată.

Privirile excelenței sale se opriră la mine.

— Ah! (Mică pauză). Și de ce vrei să ajungi hakim, fiul meu?

— Pentru a-mi tămădui compatrioții de bolile de care suferă.

— Ah! (Mică pauză). Pe compatrioții *tăi*?

— Aiwah!

Mai tîrziu directorul mi-a tras o sfîntă de bătaie... Motivul nu mi l-a spus niciodată. M-a bătut pur și simplu. Astăzi știu motivul acelei bătăi. Astăzi însă știu să citesc și în inima stăpînilor, și în cea a servitorilor.

A trebuit să trec prin sistemul acela primitiv de educație, care n-are nimic comun cu medicina. Am învățat puține științe naturale și cîteva noțiuni de anatomie și fiziologie. Pe pereții școlii atîrnau planșe: un berbec, un cal și un om, zugrăviți pe carton. Omul avea doi plămîni, stomac, inimă, doi rinichi, două picioare, două brațe, sistem nervos, gît, cap și creier. La acea dată, însă, eu disecasem cu mîinile mele un măgar mort! Trei zile am lucrat la el, apoi nu i-am mai putut suporta mirosul. Dar taina cea mare rămase și pe mai departe nedezlegată. Ce e moartea? De ce această scîrbă de organismul mort și intrat în putrefacție? Nu găseam decît un singur răspuns. Firește, nu răspunsul științei medicale: că țesuturile se descompun. Oamenii tineri, ale căror țesuturi sînt neatinse, mor și ei și intră în putrefacție. Iată singurul răs-

puns: viața este energie spirituală și fără această energie nu rămîne din om altceva decît pulbere.

Așa s-a întîmplat apoi că tînărul Ibrahim știa mai multe despre esența vieții, decît învățătorul său, a cărui misiune ar fi fost să-i descopere adevărurile existenței.

Nu vreau să te reții, drumeț străin, povestindu-ți cum am ajuns matur. Soarele care lucește deasupra noastră zămislește viață nouă din pămîntul încins. După trei ani eram la fel cu toți tinerii bătuți de furtună. Era furtuna simțurilor. În acest răstimp am simțit cum alunec tot mai adînc în abis. Spiritul meu își pierduse claritatea. Mă lenevisem. Zi și noapte pluteam în gol, așa cum plutesc norii pe boltă. Dar pentru că nici eu nu eram o excepție și pentru că tovarășii mei treceau prin aceleași frămîntări, ba unii stăteau și mai rău decît mine, n-am fost eliminat din școală.

— Copii aceștia sînt pînă la o anumită vîrstă inteligenți și ascultători. Apoi deodată li se oprește mintea în loc. Activitatea și capacitatea de lucru începe să se diminueze. Sînt distrați, neliniștiți, devin arțăgoși. Au nevoie de supraveghere severă, de disciplină. Obiceiurile rele trebuiesc lecuite cu pedepse aspre. Curată rușine în ce hal le sînt cărțile.

— Da, excelență.

— De ce toate acestea?

Trebuia să fi văzut umerii directorului și dezamăgirea întipărită pe fața lui. Era dezamăgirea comună tuturor învățătorilor din Egipt. Cunoștea prea bine sufletul copiilor ce-i fuseseră încredințați. De altfel era și dînsul un copil crescut prea repede.

— E una din cele mai serioase probleme ale Egiptului, excelență!

Atît de serioasă, încît pînă și o altă excelență, însuși ministrul instrucțiunii publice, se încurca adeseori în ițele ei. O comisie de anchetă! Aiwah! Vom face investigații științifice pentru identificarea răului. Avem nevoie de specialiști! Cinci mii de lire unui specialist! Sau chiar zece mii, ce importanță are? Egiptul e bogat. Egiptul e mărinimos. Egiptul e modern. Dintre specialiști apar cei mai moderni: profesor, medic, cutare și cutare, un pedagog,

un psiholog celebru și mulți alții din Anglia, Franța, Germania, America și Elveția.

— Am sosit, excelență, rămînem trei luni, sau chiar șase luni, dacă doriți. Dar verile din Egipt sînt prea dogoritoare pentru noi, astfel că pe timpul vacanței plecăm acasă, pentru a ne reîntoarce tocmai la toamnă.

— Nici o grabă, domnilor savanți. Educația în Egipt este un lucru greoi, din cale-afară de greoi.

— Cînd ne putem apuca de lucru, excelență?

— Rămîne la latitudinea d-vs. De altfel, aveți întreg concursul guvernului. Vă aștept nerăbdător referatele.

Între timp, ministrul își dă demisia. Altul îi ia locul. Arhivele noastre sînt pline cu rapoarte și referate. Unul dintre profesorii străini ne ia probe de sînge, încercînd să pătrundă în miezul problemei egiptene captîndu-ne sîngele în eprubete de sticlă. Știința lui valorează cinci mii de lire, apoi clasa a doua sau a treia a ordinului Nilului, conform influenței ministrului respectiv. Nouă, egiptenilor ne este însă totuna cine e cel care vine și cine cel care pleacă. *Maalesh!* (Nu importă). Sîntem osîndiți să facă alții cu noi, ceea ce vor.

Dar vitalitatea noastră, forța tainică a poporului, se irosește treptat și atunci nu mai e *maalesh* . . .

— . . . Vreau să fiu un mare hakim! Un hakim va ocîrmui cîndva Egiptul!

5

Am trecut prin clasele cursului superior, mînat de un dor vag după o viață aventuroasă. Părea că medicina plutește încă undeva într-o negură îndepărtată și, poate, nu m-aș fi ostenit să-mi împăiez capul cu atîta matematică, limbi străine, geografie și literatură, dacă în inimă n-ar fi pîlpîit totuși dorința arzătoare de a ajunge cîndva medic.

Am învățat multă engleză și franceză, dar aproape nimic despre patria mea. Metoda învățămîntului nostru era o metodă de import, la fel cu țigările de foi havaneze sau whisky-ul.

Cum creșteam, învățam să-l prețuiesc tot mai mult. La treisprezece ani, cînd m-am pregătit să plec la școala

superioară am fost nevoit să îmbrac și eu un costum european. M-ar fi alungat din școală cu rîsul lor batjocoritor, dacă aș fi îndrăznit să apar în galabieh în mijlocul lor. Mama fu nespus de fericită, văzîndu-mă în sfîrșit în pantaloni. Mîndria ei nu cunoștea margini. Cu acest prilej îmi pregăti doi porumbei fripți. Tata însă mă privea nemulțumit prin ochelarii lui în ramă de argint, împingîndu-și cu un gest amărît turbanul pe fruntea înaltă.

— Ibrahim — îmi atrase el atenția — schimbarea aceasta să nu te facă să uiți de tine. Haina nu este altceva decît învelișul exterior, pe care omul îl poartă pentru că astfel i-o cere bunacuviință. Tu să-i faci pe străini să înțeleagă, că numai înfățișarea pot să ți-o schimbe, sufletul însă niciodată!

Eram într-al optsprezecelea an cînd am terminat liceul. Mi-am luat diploma de bacalaureat și eram foarte mîndru de ea, ba mă simțeam un adevărat hakim. Probabil că știam încă de pe atunci mult mai multă medicină și anatomie, decît majoritatea acelor specialiști care se îndeletnicesc cu aceasta. Unul dintre chirurgii spitalului de stat mi-a împrumutat o grămadă de cărți. Am învățat multe expresii tehnice pe de rost. Cucerisem nu de mult prima bătălie împotriva autorităților. Vroiam să pun capăt metodelor brutale și vulgare de a ucide animalele. Îmi vîrîsem însă mîna într-un cuib de viespi, religia, tradiția și diferitele legi moștenite (spune-se) de la Allah, ridicau în fața mea ziduri de netrecut. Prietenii rîdeau de mine. Aveam impresia că propria mea țară îmi declarase război. Prefer să trec peste acest episod, înmormîntînd întîmplările într-o tăcere adîncă. Pentru că glasul științei este la fel cu glasul rostit în pustiu. Nimic însă nu mă va putea sili vreodată să nu iubesc animalele! Și dac-ar fi să-mi mai încep odată studiile, nu știu dacă nu mi-aș pune arta în slujba prietenilor mei lipsiți de grai, acești copii atît de dragi Domnului.

NILUL

CAPITOLUL II

1

CURÎND MI-AM LUAT DIN NOU RĂmas bun de acasă, pentru a pleca la Cairo, să studiez medicina. Mama plînse. Tata ședea tăcut în fotoliul de catifea, alungîndu-și muștele de pe față. În ochii săi mocnea o surdă renunțare. Aveam patru lire în buzunar. Cu ele urma să-mi încep la Cairo noua viață. Pentru a economisi în drum cît mai mulți bani, hotărîi să caut un loc pe numeroasele *quayassahuri* (șlepuri mari de cereale), care făceau negoț pe Nil. De pe uscat li se vedeau din depărtare falnicele și înaltele catarguri. Urmăream de pe digul canalului vasele ce treceau, strigîndu-le căpitanilor:

— La Cairo? Cine vrea să mă ia pînă la Cairo?

Cîteva bărci întunecate, spoite cu zvastici, lunecară prin fața mea. Corăbierii își înălțară privirile, văzură un tînăr în pantaloni, care ședea pe o lădiță de lemn, prevăzută cu două cîrlige de fier.

— Urcă-te în tren, dacă vrei să călătorești, tinere effendi! — îmi strigă unul din ei. De ce nu faci drumul înot sau pe jos? — se răți unul altul. Într-un tîrziu, o barcă mare întunecată, care transporta ulcioare și oale de lut, se apropie de țărm. Părea că vîrful catargului se pierde în nori. Pe fanionu-i galben fîlfîia un scorpion. Trecu cam la o jumătate de metru de mine. Nu m-am putut împotrivi ispitei și sării pe punte. Pe vas călătoreau trei barcagii, un băiat și o femeie. Femeia de la cîrmă ținu barca în ime-

diata apropiere a țărmului, pînă cînd nu ne învoirăm asupra prețului. Urma să le plătesc zece piaștri pentru tot drumul. Se cuprindea în ei și hrana mea. Sînt obligat să recunosc că nu căzusem pe mîna unor tîlhari.

Un vînt proaspăt ne mînă spre miazănoapte. Barca ducea însă o povară grea, astfel că nu înaintam decît încet. Inima mi se umplu de tristețe. O ciudată melancolie mă copleși, cînd zării dispărînd în zare Assiutul. Abia atunci mi-am dat seama cît eram de legat de cămin, ce mult țineam la mama, la tata și la Morqos. Ne vom scrie des, foarte des, unul altuia! Îi voi ține în curent cu toate peripețiile mele. Mama îmi cumpărase în acest scop o mapă de scris, cu cîteva plicuri și hîrtii ieftine. Era împachetată cu grijă pe fundul lădiței, între hainele noi, bretelele noi și între cărțile mele. Cărțile mele proprii! Nu eram apoi stăpînul unei mici farmacii portabile, mîndria mea, cumpărată la Assiut cu prilejul ultimei mele onomastici? N-aveam patru piese de aur, ascunse într-un săculeț și cusute în căptușeala hainei? Și un talisman, pe care mama îl dusese la preot să-l binecuvînteze și care atîrna acum sub cămașă, pe un lănțișor de argint? N-aveam apoi două scrisori de recomandație către doi din Assiut, stabiliți la Cairo, una primită de la fostul meu director de școală, cealaltă de la chirurgul spitalului? Așa zău și pe lîngă toate, barcagiii aceștia păreau a fi oameni foarte veseli. Cîntau și sporovăiau fără grijă. Vorbeam altfel decît ei, apelînd la limba arabă însușită în școală și accentuînd melodic, pompos consoanele. Acest lucru îi impresionă adînc. Apoi le recitai lungi versete din Coran, învățate pe de rost încă în clasele primare. Vorbeam cu ei ca un mare șeic și în adevăr ei mă priveau cu mult respect. Le-am povestit cu pieptul umflat de mîndrie că sînt un tînăr hakim. Atunci unul dintre bărbați mi se adresă astfel:

— Allah te-a trimis pe quayassahul nostru. O am pe mama cu mine, e greu suferindă și are o umflătură pe gît. Nu cunoști, cumva, un leac s-o vindece, suferă nespus de mult și se vaită mereu, cerînd ajutor.

— Ce fel de umflătură e aceea: închisă sau deschisă?

— Seamănă cu luna cînd răsare deasupra deșertului.

Mi-am compus o mină gravă.

— Cum aș putea să judec boala mamei tale după o astfel de asemănare? Medicul trebuie să-și vadă pacienții, înainte de a lua o hotărîre asupra modului de tratament. Altfel aș putea să vă recomand ceva dăunător.

— Mama zace colea, în celălalt capăt, — zise bărbatul. — Îi voi spune că un mare hakim călătorește cu noi.

— Allah singur știe cît sînt de mare! — am exclamat eu.

Lipsi multă vreme. Probabil că femeia refuză să-și arate gîtul unui hakim, care pe deasupra mai era și băiat tînăr. Era ruşinos să-ți scoți vălul în fața unui băiat tînăr. Mai bine să înduri toate chinurile iadului. Am auzit convorbirea lor, apoi m-am ridicat și m-am apropiat de femeie.

— *Ya sitti!* (Oh, femeie), — i-am spus eu. — Hofni mi-a povestit suferințele tale. Uită că sînt străin și bărbat. Gîndește-te că nu sînt altceva decît servitorul științei, care cunoaște pricina tuturor relelor. Intențiile mele sînt oneste și curate.

Femeia își ridică privirile spre mine și prin vălul negru și murdar prinse să mă examineze. Băiatul ei încercă s-o convingă:

— Auzi ce spune hakimul? Îl auzi ce cuvinte alese rostește? Vorbește ca un mare șeic.

M-am apropiat de ea și i-am prins ușor încheietura.

— Ai o umflătură mare cît luna, dar te voi scăpa de ea.

Femeia se legăna încoace și încolo, văitîndu-se.

— Are dureri mari, — îmi explică băiatul ei.

— Durerile îi vor trece, — am zis eu și m-am uitat în ochii femeii.

Bustul i se îndreptă. Umerii care-i tremurau se liniștiră. I-am întors spre mine fața, descoperind-o. Avea un abces măricel pe gît, care semăna într-adevăr cu luna cînd răsare.

— Boala ta nu e din cele grele. Dacă ai destul curaj să-mi spui: „Vindecă-mă", te scap cît ai bate din palme de ea, fără să simți aproape nimic.

Am examinat atent profunzimea abcesului.

— Ai mai avut multe asemenea umflături?

Femeia clătină din cap. Am simțit o mare încredere

în mine. Acea încredere care n-avea să mă mai părăsească niciodată: încrederea în misiunea și în puterile mele. O dulce forță îmi furnică degetele. Știam că o voi vindeca.

— Te mai doare? — am întrebat-o.

Femeia respiră sacadat, apoi răspunse:

— Da.

— Te voi scăpa totuși de buba de pe gît, — i-am spus eu.

Se supuse docilă voinței mele, descoperindu-și în întregime fața.

— Stai liniștită. — i-am atras eu atenția, atingîndu-i ușor fruntea, — pînă cînd mă pregătesc pentru intervenție.

A fost cea dintîi intervenție chirurgicală a vieții mele. Mi-am ascultat simplu instinctul, fără să mă gîndesc că aș putea să greșesc. Am scos din ladă farmacia mea portabilă, care nu era altceva decît o cutie de „prim ajutor", fabricată în Germania. Mi-am înroșit cuțitul pe jăratic, apoi am spălat abcesul cu o soluție de carbol.

— Nu vei simți nici o durere, — am liniștit-o eu.

Rămase într-adevăr calmă, fără să scoată un singur cuvînt, în timp ce deschideam abcesul cu o incizie fermă, golindu-i conținutul într-un tampon de vată. Am așezat apoi pe rană un tampon de vată îmbibat cu soluție de carbol, pansîndu-i gîtul.

— Te vei face bine în curînd, — am asigurat-o eu.

Femeia încercă să-și miște cu multă precauție, capul.

— Nu mă mai doare! — făcu ea. — Hofni! — strigă deodată. — Hakimul acesta m-a vindecat cu adevărat.

După acea operație am devenit om însemnat pe quayassah. Hofni încercă să-mi restituie banii pe care-i plătisem pentru călătorie.

— *La* (Nu) — m-am împotrivit cu mîndrie, — îți închipui oare că ceea ce am făcut poate fi plătit cu bani? Crezi că sînt și eu un străin oarecare, venit în țara noastră să se îmbogățească pe spinarea bieților suferinzi? Tămăduirea bolnavilor e un dar special de la Dumnezeu și cine vinde acest dar pe bani, nu merită să-l stăpînească. Oare nu e mai mare mulțumirea de-a ști că ți-am scăpat mama de dureri, decît să călătoresc pînă la Cairo, fără plată? Mama ta este o femeie de ispravă. Cîteva zile să nu

mănînce din bucatele voastre pipărate și sărate, nu-i dați altceva decît lapte și pîine de mei. Sîngele i se va curăța și nu va mai avea umflături dureroase ca aceea pe care i-am tăiat-o.

Înainte de a se lăsa întunericul, mi-am examinat încă o dată pacienta. Am spălat rana, pansînd-o din nou. Rana părea curată și normală. Atunci bătrîna, cu acea distincție extraordinară, care e apanajul tuturor egiptenilor, chiar al celor mai săraci, mă invită cu un gest:

— Așează-te aici. Vreau să-ți vorbesc.

M-am așezat mirat. Barcagiii stăteau ghemuiți, înfulecînd dintr-un blid în care fierbea aburind fasole și ceapă. Vocea bătrînei plutea spre mine tot atît de stinsă, ca vînticelul cald care sufla dinspre uscat.

— Tu ești încă tînăr, — zise — vei ajunge un mare meșter vindecător.

I-am surprins în priviri un fulger straniu.

— Îți citesc viitorul din ochi, — continuă ea. Vei ajunge un om mare. Văd în jurul grumajilor tăi un lanț de aur. Dar una dintre verigile lanțului nu e din aur. O floare a fost trecută prin ea de aceea nu poți să-ți dai seama că nu e din aur. Și veriga aceea, care nu este din aur se va rupe și din pricina ei vei pierde tot lanțul. Îl vei căuta în zadar. Numai floarea o vei găsi, ca s-o păstrezi pînă la capătul vieții.

— Ce fel de floare?

— Nu știu. Nici talismanul mamei tale, pe care-l porți la gît, nu te va feri de soarta care ți-e hărăzită.

M-au uluit și tulburat cuvintele ei. Ce putea ști această femeie despre talismanul meu?

— Și ce înseamnă lanțul despre care vorbeai?

— Bogăția pe care o vei cîștiga cu marea ta artă de a tămădui bolile.

— Nu vreau să cîștig bogății.

— Știu, le vei cîștiga totuși, nu spre binele tău, ci al altora.

Îmi prinse mîna, clătinîndu-și mîhnită capul.

— Numai floarea îți va rămîne pînă la sfîrșitul vieții, lanțul nu.

— Cîți ani voi trăi?

— Destul ca s-ajungi bărbat în toată firea.

— Și ce înseamnă floarea? Destăinuiește-mi-o!

— Nu știu ce înseamnă. Dar o vei ridica, o vei pierde ca s-o regăsești iar.

Îmi lăsă mîna și își reacoperi fața cu vălul negru. Am privit orizontul din apus. Ultimele scînteieri ale cerului se pierdeau undeva dincolo de dealuri. Plutea peste ape o tăcere adîncă. Am trecut pe lîngă un grup de palmieri, care se ridica întunecat și amenințător în umbra străvezie a serii. Mi-am înălțat privirile spre vîrful catargului. Părea că se estompează, deasupra mea, în noapte. Sus, pe boltă, o stea clipocea.

Am încercat să pătrund tîlcul profeției, fără să reușesc însă.

Barca lui Hofni aluneca încet pe Nil. Era foarte puternic vîntul potrivnic. Aluneca cenușie și tăcută pe ape, de parcă ar fi transportat sicrie căptușite cu morți. Nilul era pustiu și mut, același de milenii, cu malurile cufundate în umbră. Doar cîinii felahilor scînceau, prin somn, iar urletul cîte unui șacal se strecura uneori pînă la țărm. Atmosfera se răci brusc. Aveam impresia că în nopți ca aceasta toate trupurile sînt furnicate de un tainic dor. Jinduiam după îmbrățișarea unei fete, ale cărei buze seamănă leit cu smochinele coapte și are respirația parfumată ca migdalele. M-ar fi făcut poate fericit, ajutîndu-mi să uit că mă îndepărtez tot mai mult de casă și că pipăi singur drumul nemărginit care mă ducea în lume. Deodată o lovitură slabă cutremură barca. Quayassahul se răsuci încet în jurul axei sale și înfățișarea cerului de deasupra mea se schimbă. Barcagiul înjura cît îl ținea gura și am auzit cum întinde mîna prin întuneric după prăjină, pentru a desprinde barca din bancul de nisip. Stelele se învîrteau ca o morișcă deasupra mea.

Deodată voci omenești se auziră dinspre mal. Ne somau să acostăm. Hofni le răspunse că n-are de gînd să se apropie de țărm. Atunci un glas ascuțit rosti poruncitor:

— Oprește!

Hofni își pierdu răbdarea.

— Tîlharilor! — le strigă el peste apă. — Vă închipuiți că aveți de-a face cu un barcagiu papă-lapte? Apropiați-vă numai, dacă vreți să vă pescuiesc cu pră-

jina mea, ca pe niște pești și, să vă sparg căpățînile.

— Vorbești cu poliția! — îi răspunse urlînd glasul.

— Poliția, cum de nu! Mă credeți așa de prost? Fereascâ-mă Dumnezeu de poliția din Egipt, e cea mai ticăloasă adunătură din cîte-am cunoscut.

— Ia seama, vei înfunda pușcăria!

Hofni izbucni în rîs:

— Pușcăria? Am pornit cu barca mea spre Mansure și am hîrtii în regulă de la patronul bărcii.

Atunci de pe țărmul opus se auziră alte strigăte:

— Opriți! Opriți barca aceea...

Hofni scrîșnea din dinți.

— Ajută-mă, vîntule! — se ruga. — Vino, vîntule, umflă-mi pînzele! Du-mă, vîntule, cît mai repede din acest ținut blestemat al Assiutului. Toți diavolii mă pîndesc din întuneric, ca să mă sperie. E ceasul stafiilor.

Eu stăteam nemișcat și ascultam vocile de pe țărm. Deodată am zărit o barcă. La pupă avea atîrnat un felinar cu o lumină albă, pătrunzătoare. Cîțiva oameni vîsleau din răsputeri. Se apropiau din ce în ce. Peste puțin le-am recunoscut uniformele.

— Nemernicilor! — strigă ofițerul înalt, care stătea în picioare în mijlocul vîslașilor — V-am ordonat să acostați. De ce nu v-ați supus?

— Vai, stăpîne! ¡Credeam că diavolul mă amăgește..., răspunse Hofni.

— Da, da, diavolul! Apropie-te îndată de țărmul apusean.

— Aiwah!

Am văzut lucind prin întuneric dinții lui Hofni.

— Sînteți în carantină, — strigă ofițerul, — Dacă încercați să fugiți, dau ordin să trag în voi.

2

Carantină! Dar de ce?... „El hauwa el asfar" — ne strigau de pe țărm, — adică „vîntul galben" care vine dinspre răsărit. Din China sau din Indii. Quayassahul se strecură lîngă celelalte bărci, care ne încrucișaseră drumul. Barcagiii ședeau în grupuri, înveliți în mantale și discutau pe înfundate. Se temeau cu toții de „vîntul gal-

ben" care e mai înspăimîntător decît leul, tigrul sau şarpele. Se temeau de el mai tare decît de funcţionarii khedivului, pentru că era duşmanul nevăzut care atacă cu repeziciune fulgerătoare şi te doboară într-o clipită.

— Ce s-a întîmplat, domnule ofiţer? — m-am interesat eu.

Ofiţerul mă măsură, surprins, de sus pînă jos. Glasul mi-era liniştit, deşi eram emoţionat.

— D-ta ce cauţi aici? — întrebă el, privindu-mi costumul european, — Ai fost pe quayassahul acesta?

— Da, effendi. Sînt student în medicină. (Simţeam că spun adevărul).

— Unde te duceai?

— La Cairo.

— Exclus. Va trebui să rămîi aici, pînă cînd vei primi aprobarea să-ţi continui drumul.

— În ce regiune bîntuie epidemia?

— A izbucnit în Mossuah, — ridică el din umeri — dar se propagă cu repeziciune.

— A ajuns pînă aici?

— Pretutindeni. Pînă în Egiptul de Jos.

— Aţi putea să-mi spuneţi ce rost au soldaţii aceştia?

— Ne ajută să respectăm carantina sanitară.

— Ce rost mai are, o dată ce epidemia s-a răspîndit pretutindeni?

Un tînăr se apropie de noi. Era un bărbat înalt, cam stîngaci, politicos, cu faţa întunecată, ochii sclipitori şi dinţii albi.

— Am auzit bine? Eşti student în medicină? — mă întrebă el prietenos.

Nu mă mai puteam retrage, astfel că am dat afirmativ din cap.

— Sînt Ahmad Gadallah din Zagazig — zise întîinzîndu-mi mîna. Mi-am luat nu de mult diploma de doctor în medicină. Sînt fericit de-a te fi întîlnit.

Ne-am strîns mîna.

— Sînt Ibrahim Gamal din Assiut.

Am simţit îndată o adîncă simpatie pentru el.

— Ce faci aici, Ahmad?

Mă prinse de mînă şi ne îndepărtarăm de soldaţi.

— Sînt aici de două zile și două nopți — zise. — Aștept doar zorile, prietene Ibrahim, pentru a-mi continua călătoria. Am în buzunar certificatul sanitar, care îmi îngăduie să pătrund în teritoriul bîntuit de molimă.

— Ce vrei să faci acolo?

Dădu din umeri.

— Să ajut. Nimic altceva, decăt s-ajut. Vreau să fiu acolo unde primejdia e mai mare. Vreau să lupt!

Ne oprirăm.

— Ahmad, — îi spusei — ai o inimă plină de curaj. Îți voi urma și eu pilda. Vreau să lupt și eu.

— Bine, dar d-ta nu ești decît student.

— La! — răspunsei, revenind la adevăr. — Am mințit. Nu sînt nici cel puțin student. Porneam spre Cairo pentru a-mi începe studiile.

Zîmbi.

— Străduiește-te în permanență să crezi că ești ceea ce ai dori să fii, iată cel mai bun mijloc de a-ți înfăptui dorințele.

— Ahmad, — i-am spus eu — e visul meu cel mai drag să ajung medic. Astăzi mi-a fost dat să fac cea dintîi operație.

I-am povestit cele întîmplate. Zîmbi, aprobîndu-mă.

— Cunosc și eu cîte ceva din medicină. Vreau să ajut și eu aici. Iată prilejul de care aveam tocmai nevoie.

— Ai aprobarea autorităților?

— E necesară?

— Da. Tot ceea ce face guvernul, face prin scris. Fiecare aprobare trebuie să poarte viza conducătorului secției sanitare. E un englez.

— Ahmad, mîine mă duc la reprezentantul ministerului. Vreau să te însoțesc. Primește-mă să-ți fiu asistent.

Ofițerul de serviciu își frecă bărbia, apoi făcu un gest cu mîna.

Îi citeam din ochi că se gîndea la moarte.

— Toți se prăpădesc, — făcu el sumbru. — Allah să te ocrotească, tinere hakim.

Pornirăm la drum. La cîteva mile depărtare, minaretele unui mic orășel se profilau pe cer. Satele din stînga păreau cufundate în somn. Fața lui Ahmad era

din cale-afară de serioasă. Mi-aduc aminte că am avut o presimțire rea, de parcă aripile morții ar fi început să fîlfîie în preajma noastră.

— Nu observi nimic? — mă întrebă tovarășul, cu un zîmbet trist.

— Nu... Dar ce cauți d-ta aici, între oameni străini, cînd și în orașul d-tale bîntuie holera?

— Orașul meu are destui medici, aici însă, după cîte văd, nu se găsește nici unul.

Ne-am continuat drumul.

— Zi, într-adevăr nu observi nimic? — mă întrebă din nou. — Privește în jur! Nicăieri un om, nicăieri o vietate. Așa ceva nu mi-a fost niciodată dat să văd în Egipt. Altădată întîlnești la tot pasul bărbați, femei, copii sau cămile, măgari, bivoli. Aici însă ai impresia că microbul *comma* i-a decimat pe toți... Ne așteaptă lucru, nu glumă amice Ibrahim... Fii atent și nu uita ce-ți spun. Dacă nu-mi urmezi sfaturile, nu-ți vei mai revedea niciodată părinții.

— Nu mi-e frică de moarte, — răspunsei. — Am văzut-o de aproape.

— Adeseori oamenii își pierd cumpătul, la apropierea morții. D-ta ești încă tînăr. Crede-mă! Inima d-tale nu cunoaște încă dezamăgirile iubirii și n-a fost deznădăjduită de nedreptatea celor la care ținea mai mult. Promite-mi, deci, că nu te vei atinge de nici un aliment, despre care nu vei fi convins că e proaspăt și fără microbi. Să nu bei o picătură de apă, care nu este suficient de curată și care n-a fost fiartă cel puțin cîteva minute. Spală-te cît mai des posibil pe mîini, cu săpun și cu soluție de calciu, amestecată cu hipermanganat. Nu umbla niciodată cu mîna la gură. Mi-ar părea rău să te văd prăpădindu-te, pentru că-mi ești foarte simpatic...

Ne îndreptarăm spre un cort mare, care se ridica izolat în cîmpia întinsă, departe de restul caselor. Acolo ne prezentarăm unui medic. Ne-au fost trecute numele pe o listă. Firește că au nevoie de mine, îmi spuseră ei, cu condiția să respect prescripțiile doctorului Ahmad.

În jurul nostru stăpînea un haos de nedescris, care trăda lipsa oricărei organizări. Polițiști și ofițeri, un inspector și cîțiva îngrijitori în halate albe vociferau într-o

învălmășeală de bîlci. Privirile mele descoperită o soră de ocrotire în halat alb, care îmi zîmbi. Făcea impresia unei ființe calme și lucide. Se numea Miss Howard. Ne întinse mîna. Era englezoaică și binecuvîntată-i fie memoria, pentru că a fost o adevărată sfîntă. Între atîția bărbați, ea ținea în mîinile ei hățurile, pentru că nu-și pierdea niciodată capul. Era iubită și prețuită de toată lumea. Aiwah! Dar ținea și ea la egipteni. Și a-i iubi pe egipteni, înseamnă a fi drept cu ei.

Mi-a fost dat să văd multe boli. M-am împrietenit, ca puțini alții, cu organismul animal. Am văzut femei născînd și oameni în agonie. Nu văzusem însă niciodată pînă atunci *spirillumul* la lucru. Ahmad avea perfectă dreptate. Nu numai că eram lipsit de orice experiență, dar nu bănuiam măcar forța destructivă a acestui microb blestemat.

Un grup de polițiști patrula cu armele încărcate prin oraș.

— Ce rost are aceasta, Ahmad? — mi-am întrebat prietenul.

— Au misiunea să oprească pe locuitori de a părăsi orașul. Pentru că toți cei rămași aici, ar vrea să fugă.

— Și trag asupra bieților oameni?

— Firește. Păzesc apoi pămînturile proprietarilor, ca nu cumva străinii, abuzînd de situație, să fure recolta.

— Un fel de război, adevărat?

— Un război în toată legea.

Ne-am continuat drumul. Ne îmbrăcasem și noi cu halatele albe, care ne fuseseră distribuite și care răspîndeau un miros pătrunzător de carbol.

— Unde mergem, Ahmad?

— La corturile spitalului, ridicate în capătul celălalt al orașului.

— Acolo zac bolnavii?

— Aiwah!

Poliția ne lăsă să trecem peste cordon. Oamenii erau mahmuri și sleiți de muncă. Pe fețele unora plutea întunecată deznădejdea, de parcă ar fi presimțit apropierea morții. În imediata apropiere a orașului la umbra unui uriaș copac, strînși înghesuiți unul în altul, ședeau

numeroși bărbați, femei și copii. Cînd ne văzură se ridicară în picioare și începură să ne strige:

— Hakim, lăsați-ne să plecăm de aici. Murim cu toții dacă nu ne lăsați. Hakim, călăuziți-ne din acest *hauwa el asfar*.

Cîțiva soldați se grăbiră să-i alunge înapoi cu ajutorul unor bice înspăimîntătoare. Frica de moarte le oțelise brațele. Aveam impresia că loviturile cad pe spinarea mea.

— Nici o urmă de organizare, — făcu Ahmad, în timp ce mă prindea de mînă pentru a mă trage spre el. — Și nici un medicament! Adineaori am cerut atropină, siringă, sare de bucătărie și calciu clorhidric. N-au nimic din toate acestea. Nimic. Numai calciu hipermanganat. E îngrozitor. Ce rost mai are să fii medic dacă ți-e imposibil să ajuți? Să vedem totuși, ce putem face.

Am intrat în oraș. Pe străzile prin care treceam pulsase desigur abia cu cîteva zile în urmă viața a patru, cinci mii de locuitori, care trăiau aici, înghesuiți în aceste ulițe înguste, murdare, întortochiate și otrăvite de miasme. O puzderie de cîini lihniți de foame rătăcea pe străzi adulmecînd grămezile de gunoi. Nici urmă de om însă în tot orașul. Casele erau zăvorîte pe dinăuntru și o liniște înăbușitoare plutea pretutindeni, întreruptă uneori doar de vaietul surd al unui glas de femeie, altădată de cîte un horcăit mortal, sau de schelălăitul vreunui animal închis în staul.

După ce străbăturăm o bună parte din oraș, întîlnirăm un grup de oameni. Ne salutară.

— Ce faceți? — le strigă Ahmad.

— Avem ordin să închidem toate puțurile.

— După închiderea lor vom mai găsi undeva apă proaspătă?

— Dac-o vrea Dumnezeu...

— Cine se îngrijește de aprovizionarea cu apă a orașului?

Nu știau. Ahmad își mușcă buzele.

— N-avem apă curată și nu există cazan pentru ea. N-are de altfel nici un rost să ținem morții la o provizie de apă. Inspectorii trebuie să ia înainte de toate măsurile pe care le cred de cuviință. În țara noastră, toate se petrec

după vechiul sistem. Totul se face de sus în jos, pentru a înăbuși în singuraticii indivizi spiritul de inițiativă. Vino, tinere Ibrahim! Să încercăm să-l găsim pe inspector. Îți vei da îndată seama că am dreptate.

— Nu l-ați văzut pe inspectorul sanitar? — întrebă el, întorcîndu-se către grupul de oameni.

Arătară spre capătul străzii.

— S-a dus să viziteze corturile din afara orașului.

Am trecut prin fața oficiului poștal. Ușile stăteau larg deschise. Ghișeele erau însă pustii.

— Cel puțin găsim un telefon — făcu Ahmad ușurat.

Bietul Ahmad! Cînd, nu peste mult, încercă să întrebuințeze telefonul, descoperi că firul fusese tăiat, pentru că unul dintre funcționari își închipuise că holera se propagă și prin firul de telefon. Ne continuarăm drumul pe străzile pustiite de molimă, pînă cînd ajunserăm afară în cîmp. Mergeam cu pași repezi pe șosea. Trecurăm pe lîngă o brișcă mare, trasă de un măgăruș. Am văzut atîrnînd din căruță picioare și pulpe omenești. Unele din membre se mai mișcau încă, altele însă încremeniseră, ca niște crengi. Vizitiul era acoperit de sus pînă jos de cîrpe făcute ferfeniță. Abia i se vedeau ochii din ele.

— Unde sînt corturile? — se interesă Ahmad.

Căruțașul întinse mîna înainte. Nu scoase o vorbă. Măgărușul se opinti din răsputeri și își continuă drumul. Deodată zărirăm în fața noastră, la o mică distanță, vreo douăzeci de corturi. Ne-am apropiat de ele, uitîndu-ne într-însele. Văzurăm oameni în toate fazele bolii, într-o înghesuială de neînchipuit. Unii zăceau cu ochii injectați, căzuți în fundul orbitelor, aproape fără să mai simtă ceva. Alții păreau mulțumiți de starea în care se aflau, privind perfect lucizi la cele ce se petreceau în jurul lor. Alții, cu pielea zbîrcită, zgîlțîiți de spasme și torturați de sete, erau gata-gata să se năruie. Nenorociții erau așa de înghesuiți, încît era imposibil să treci printre ei.

— Aștia nu mai au nevoie de nici o diagnoză, — observă Ahmad rece.

Sălășluia într-însul puterea unui arhanghel. Întrebă în dreapta și în stînga de inspector. Cu cîteva minute înainte fusese încă aici, între timp însă dispăruse. Ne-am

apropiat de cel mai mare dintre corturi. Am dat acolo peste cîteva mese, scaune, o găleată plină cu calciu clorat, apoi un filtru Pasteur nou-nouţ, care era destul de mare pentru a prepara apă curată la patru oameni deodată. Numai apa lipsea pentru a putea fi filtrată. Ahmad scrîşnea din dinţi.

— Vreun misit de la Cairo se îmbogăţeşte din vînzarea acestor filtre.

Cam la treizeci de metri de noi se ridica un cort izolat, din care ieşiră trei oameni, treziţi pesemne de sosirea noastră. Erau trei tamargii. Ahmad le făcu semn să se apropie. Trăsăturile i se înăspriră, ca o mască.

— Mă numesc dr. Ahmad Gadallah, — zise. — Eu sînt medicul care va conduce aici lucrurile. Ce înseamnă porcăria aceasta? Pacienţii zac cu sutele şi nici dracu nu se îngrijeşte de ei. Unde e inspectorul? Sînteţi singuri, de capul vostru?

Oamenii îşi reveniră puţin, simţind în Ahmad autoritatea care le lipsise, dar se vedea pe faţa lor o deznădăjduită nedumerire. Îşi desfăcură braţele, fără să scoată un cuvînt.

— Iată cum ne tratăm propriul popor! — strigă Ahmad. — Ruşine să vă fie! Ruşine!

Se aşeză, scrise în grabă cîteva rînduri pe un bilet, îl întinse celui mai puternic dintre cei trei tamargii şi îi ordonă să ducă răvaşul domnişoarei Howard.

— Este singurul om în care pot avea încredere, — murmură. Apoi bătu din palme, de parcă ar fi vrut să-şi scuture praful de pe ele. — Iată tragedia Egiptului, — mormăi el ca pentru sine.

Porni spre deschizătura cortului, aruncînd o privire spre cele în care zăceau egiptenii bolnavi şi muribunzi.

— Aş vrea să-i vindec pe toţi, — adăugă el.

— A vindeca! — izbucni apoi. — Aici nu poate fi vorba de vindecare, cel mult de acceptarea situaţiei.

Apoi, întorcîndu-se către mine:

— Dacă voi scăpa viu de aici, fac un scandal de pomină...

În orele de zăpuşeală ale prînzului apăru Miss Howard, în tovărăşia inspectorului sanitar. Pesemne îşi dă-

dea seama că doctorul Ahmad este singurul care poate să mai mențină o anumită disciplină.

— Văd că ai și un ajutor, — făcu ea întorcîndu-se spre mine, cu un surîs care mă pătrunse pînă în adîncul inimii.

— E asistentul meu, — zise Ahmad.

— Știe cum să se ferească de molipsire?

— E aproape medic, ca și mine.

Femeia cercetă corturile spitalului, cu o expresie de adîncă mîhnire pe față, care îmi umplu ochii de lacrimi. M-am stăpînit totuși, pentru că vroiam să par bărbat în toată firea. Mai tîrziu am văzut-o ieșind și cercetînd pe rînd corturile. Se întoarse palidă, dar calmă.

— Mă duc după ajutoare, — ne anunță. — Morții trebuiesc îngropați fără întîrziere.

Ne-am uitat disperați prin deschizătura cortului. Căruța trasă de măgăruș se oprea tocmai în fața noastră. Căruțașul deshămă animalul, apoi goli conținutul căruței. O grămadă de oameni se prăvăli la pămînt. Căruțașul ridică cu grijă dosul de lemn al căruței, înhămă dobitocul și porni iar. Ne-am privit în tăcere, fără să putem articula un singur cuvînt.

— Ibrahim. — zise într-un tîrziu dr. Ahmad. — Vino cu mine.

L-am urmat.

— Leagă-ți batista în fața nasului, — zise.

Făcui întocmai. Își acoperi și el fața și nasul. Apoi ne apropiarăm de grămada de oameni. Îi așezarăm unul lîngă altul. Trăiau aproape cu toții.

— Vino să scoatem morții din corturi și să-i culcăm în locul lor pe bolnavii proaspăt aduși, — zise Ahmad.

Ne întorserăm la corturi. Erau mulți morți. Îi duserăm afară, culcîndu-i la o mică depărtare de corturi. Apoi ne apucarăm să cărăm bolnavii în locurile rămase libere. Arșița era în toi. Simțeam că leșin.

— Ești un om și jumătate, — făcu Ahmad. — Încearcă să-ți închipui că duci în brațe butuci de lemn și nimic altceva. În cazuri asemănătoare, este bine să nu-ți dai frîu liber imaginației. Lasă ca subconștientul să-ți împrumute forța de care ai nevoie. Încearcă să te suges-

tionezi că toate acestea sînt realităţi indiferente, cu care d-ta n-ai nimic comun. În tot cazul, gîndeşte-te la ziua în care vom fi amîndoi medici cunoscuţi. Ne vom aminti atunci de întîmplarea aceasta extraordinară.

Cu astfel de observaţii şi altele asemănătoare încerca Ahmad să mă îmbărbăteze: simţeam cu adevărat trezindu-se în mine o forţă uriaşă şi un profund dispreţ de moarte.

— Duc butuci, — făcui cu glas tare.

— Aşa, zîmbi Ahmad. — Butuci, saci cu orez, burdufuri cu brînză, tot ce-ţi trece prin cap.

După ce terminarăm lucrul, transportînd bolnavii în corturi, genunchii refuzară o clipă să mă mai ţină. Ahmad mă prinse de braţ şi astfel intrarăm în cortul cel mare. Acolo dădurăm peste îngrijitori.

— Unde-aţi fost? strigă Ahmad. — Firește, v-aţi ascuns. V-am căutat peste tot.

Îi lovi cu atîta putere, încît se prăbuşiră la pămînt.

— Ticăloşilor! — continuă el să urle. — Ridicaţi-vă! Marş la lucru! Unul din voi să-l cheme pe inspector. Trimiteţi-mi cît mai mulţi oameni. Voi vorbi şi cu şeful poliţiei.

Se ridicară şi ieşiră din cort, unul mai grăbit decît celălalt. Ahmad apucă un pumn de praf de mangal şi se frecă cu el. Îi urmai exemplul. Păream amîndoi nişte diavoli stacojii, dar n-aveam nici unul chef de rîs.

— Am avut grijă să nu-i lovesc peste gură pe nemernicii ăştia, — făcu Ahmad. — Altfel puteau uşor să moară.

Între timp, Miss Howard mobiliză întreg oraşul. Peste puţin apărură poliţiştii călare. Mînau în faţa lor nişte nenorociţi înarmaţi cu sape, pocnindu-şi cu o indiferentă cruzime bicele fioroase. Într-un timp foarte scurt fură săpate cîteva şanţuri patrate. În fiecare din ele aşezarăm treizeci pînă la patruzeci de cadavre. Spre seară sosiră două căruţe cu apă şi o bucătărie de campanie, care era atît de veche, încît părea să fi aparţinut cîndva armatei lui Napoleon. Apăru şi inspectorul sanitar, călare pe un măgar alb, cu mănuşi de bumbac în mîini şi cu capul îmbrobodit în muslină. Reveniră şi îngrijitorii îmbrăcaţi în halate albe şi încărcaţi cu pansamente.

— Privește, — strigă Ahmad și mă apucă de braț. — Ne-aduc pansamente. Pesemne că cei de la Cairo își închipuie că pe aici bănuie o epidemie de fracturi!

Pentru prima oară l-am auzit înjurînd îngrozitor. De altfel, a fost singurul caz în care Ahmad și-a pierdut cumpătul. Cînd sosi apa, ne spălarăm, apoi Ahmad umplu filtrul Pasteur.

— Apa aceasta va servi numai scopurilor noastre, — șopti el.

Își schimbă însă imediat expresia feții. Aduse o căldare și o dezinfectă.

— Ibrahim, — zise el. — Ocupă-te d-ta de filtru. Nimic altceva să nu faci. Aceasta ți-e misiunea pînă căldarea va fi umplută. Să nu cumva să bei însă din ea! Așteaptă pînă fierbem apa. N-am încredere în filtrul acesta . . .

Căldarea se umplu încet cu apa filtrată. Am avut impresia că operația umplerii căldării durează o veșnicie. Atunci Ahmad reveni cu un pahar de tinichea.

— Să ducem apa bolnavilor, — zise. Vor crede că Mohamed s-a coborît între ei, să le aline suferințele.

Am colindat din cort în cort, pentru a da apă muribunzilor și n-am uitat nici astăzi privirile acelea arse de friguri, strălucind de recunoștință pentru alinarea pe care le-o aduceam. Nu peste puțin, Ahmad fu chemat urgent. Atunci, din proprie inițiativă, mi-am luat doi îngrijitori și am organizat aprovizionarea cu apă a bolnavilor. Singura lor misiune era să-i împrospăteze pe muribunzi cu apă filtrată.

Căruță după căruță soseau morții și muribunzii, bărbați, femei și copii, claie-grămadă. Era o procesiune nesfîrșită. La început, cadavrele erau așezate cu grijă în groapă. Încetul cu încetul însă, sleiți de muncă, oamenii aruncau morții unul peste altul, pentru a termina cît mai repede cu ei. Groapa era apoi urgent acoperită, de parcă stingerea epidemiei ar fi atîrnat de viteza cu care sînt înmormîntați morții. Mai tîrziu, Ahmad mi-a mărturisit că el singur ordonase aceasta, pentru că miasmele cadavrelor împuțiseră atmosfera întregului ținut.

Două zile situația se menținu aceeași. Morminte, morminte, morminte. Soseau neîncetat noi transporturi, unele aduse de căruța cu măgăruș, altele cărate de soldați.

Miss Howard apăru iar, ca să dispară nu peste mult timp. Vorbea puțin, examina cu atenție totul, apoi pleca. Plecarea ei ne înveselea însă mai mult decît apariția ei, pentru că după fiecare vizită ne soseau noi medicamente și noi ajutoare. A treia zi ne mutarăm într-altă tabără, pentru că cea veche devenise un adevărat cimitir.

Inspectorul general, care se ivi în cele din urmă, îl rugă pe Ahmad să conducă o patrulă de control prin oraș, pentru că exista bănuiala că în casele zăvorîte zac numeroase cadavre, pe care familiile refuză să le predea. L-am însoțit și eu pe Ahmad. La un colț de stradă ne întîlnirăm cu Miss Howard. Stăteă tocmai de vorbă cu cîteva fete și femei. Ne făcu semn cu mîna să ne continuăm drumul și să nu ne amestecăm în treburile ei.

— Tot ce face e bun făcut, — mă liniști Ahmad. — Ce n-aș da să am un spital, în care ea să fie infirmiera principală!

Șeful poliției și oamenii săi — care se molipsiră și ei de curajul nostru — începură să ciocănească pe la porți. Adeseori trebuia să pătrundem în case cu forța. Locatarii erau examinați pe rînd de Ahmad. De multe ori examinarea nu mai era necesară, pentru că părinți și copii, familii întregi, zăceau grămadă, nemișcate. În acest caz, poliția făcea un semn pe poartă. Bieții oameni neștiutori închiseseră păsările, măgarul, bivolul și celelalte animale domestice în case și astupaseră toate deschizăturile, pentru a opri astfel pătrunderea aerului de moarte. Cele mai multe animale, lihnite de sete, zăceau sleite pe pămînt. Am pornit în căutarea domnișoarei Howard. Reușii să dau peste ea într-o uliță periferică. I-am povestit drama animalelor. Își așeză mîinile albe pe umerii mei și privindu-mă în ochi, zise:

— Știu, tinere. Am făcut tot ce-mi stătea în puteri. Bietele animale vor fi ucise.

Vorbea cu un calm extraordinar.

— De ce să fie ucise? — m-am indignat eu.

— Pentru că este cea mai umană soluție pentru ele.

Am părăsit-o, întorcîndu-mă la Ahmad. O singurătate apăsătoare mă copleși. În drum am început să-l strig pe Ahmad. Nu mă mai puteam stăpîni. Dintr-o uliță măr-

Dinaşă apăru un bătrîn. Spinteca aerul cu o pereche de foarfeci uriaşe. Era un nebun.

— Sînt Abu Bekhid, croitorul! — urla el. — Eu voi tăia *hauwa el asfar* ...

Bătrînul supravieţuiše unei alte epidemii, într-o epocă în care oamenii credeau că „arşiţa galbenă" poate fi tăiată cu foarfeca.

Nu m-am simţit în apele mele, decît după ce l-am întîlnit pe Ahmad. Una din case fu deschisă cu forţa. Cînd în cele din urmă poarta cedă, ne izbi o miasmă cumplită, încît ne-am retras cu toţii cîţiva paşi.

— Oraşul ar trebui evacuat, apoi incendiat, — zise Ahmad. Pentru întîia oară am văzut teamă în privirile lui.

Trei zile în şir ne-am continuat patrulările. A doua zi am descoperit oameni noi printre poliţişti. Cei vechi dispăruseră. Gîndurile mi se încîlciră, într-un haos de nedescris. Mă copleşi o deznădejde oarbă şi un impuls de a fugi, de a-mi creşte aripi pentru a putea zbura, de a mă arunca în Nil, unde să înot sau chiar să mă înec. Uneori, în timp ce stăteam culcat în cortul cel mare, sfîrşit de oboseală, urzeam planuri de evadare din acest infern. Nu cred să existe om în toată firea, care să fi fost destul de tare pentru a putea suporta toate acestea; şi eu eram abia un adolescent! Permanenta grijă pe care trebuia s-o ai în vedere la băutul apei, la spălat şi la higiena corporală, îmi măcină în cele din urmă nervii. Uneori aveam senzaţia că intestinele îmi sînt sfîşiate de crampe.

— Ahmad, Ahmad...

Curajosul meu prieten apăru. Ochii îi erau măriţi nefiresc şi străluceau de o fervoare aproape mistică. Îmi examină pulsul, pupilele şi gîtul.

— Eşti sănătos tun, — zise, — trebuie să renunţi însă la fantezie. Gîndeşte-te mereu la un singur lucru: fiecare epidemie izbucneşte ca un joc de artificii, dispare însă la fel. Gîndeşte-te la sfîrşitul lucrurilor.

— Ahmad, — l-am rugat, mîngîie-mi ochii şi fruntea cu mîna d-tale. Mă linişteşte şi îmi redă încrederea.

Îşi aşeză mîna pe fruntea mea. Mîna îi era întotdeauna rece.

— Ibrahim, d-ta te odihneşti prea puţin. Nu cred să fie prea mulţi în Egipt, care au capacitatea d-tale de lucru.

Mi-am simțit vinele furnicate de un calm înviorător și mi-era rușine că îmi trecuse prin gînd să părăsesc acest cîmp de luptă.

— Vei ajunge cîndva un mare hakim, — zise Ahmad. — Ai o mînă predestinată!

Cuvintele lui mi-au redat, mai mult decît orice altceva, curajul. În dimineața zilei a șasea, după răsăritul soarelui, am observat că Miss Howard, care își petrecuse noaptea în cortul nostru, își schimbase complet înfățișarea. Ochii ei albaștri păreau că zîmbesc, învăluiți într-un abur de tristețe. Am văzut cum se reazimă de taracul cortului. Buzele i se mișcau, de parcă se ruga. Apoi se prăbuși pe neașteptate la pămînt. Am scos un strigăt înfiorător. O priveam paralizat de groază. Într-o clipă apăru Ahmad. O culcă în patul său. Miss Howard îi mulțumi cu un gest sleit și cu un surîs pe care nu-l voi uita niciodată.

— Te rog, doctore Ahmad, — zise ea — du-mă într-un cort al spitalului.

— Nici prin gînd nu-mi trece, — răspunse încet Ahmad. — Vă voi îngriji aici.

Fata încercă să se ridice, Ahmad însă îi puse încetișor mîna pe frunte, ceea ce o liniști puțin. Suferea în tăcere. Privirile ei rămaseră luminoase și surîsul acela modest nu-i părăsi buzele decît după ce aripile întunecate ale morții își proiectară umbra peste ea.

Moartea ei paralizează o clipă orice activitate. Am așezat-o într-un mormînt separat. Am cioplit din lemn o mică cruce, împlîntînd-o în mușuroiul de pămînt. Inspectorul sanitar plîngea.

3

Era zăduf în noaptea aceea. Împreună cu Ahmad ne-am scos din cort paturile de campanie. Lumina lunii pline era atît de puternică, încît puteam distinge dunele pustiului din răsărit și acoperișul cortului strălucea, de parcă ar fi vărsat cineva lapte pe el.

Ahmad ședea pe patul de campanie, cu picioarele trase sub el, aprinzînd țigară după țigară. Ochii îi luceau umezi.

— Ahmad, — am rupt eu tăcerea, — mi-am adus aminte de o casă din oraș. Am văzut acolo un măgăruș rontăind o cîrpă murdară. Mîine dimineață mă duc să văd dacă mai trăiește.

Își întoarse spre mine privirile umede.

— Pentru un măgăruș? Cu toții avem cîte o idee fixă. Pe d-ta te preocupă salvarea unui măgăruș? Probabil că între timp a fost împușcat. Voi studia bacteorologia, — continuă el fumînd — și mă voi ocupa cu predilecție de spirillum.

Oftă.

— Biete iluzii! Am venit aici pentru a salva vieți omenești. N-am salvat nici una. Copila aceea drăgălașă, adusă azi dimineață, a murit adineaori. Zace acolo, sub pămînt. Am încercat s-o salvez cu injecții. Ce ochi fermecători avea!... Era o ființă încîntătoare! De ce-a trebuit să moară?... Mă aflu aici numai pentru ca morții să nu rămînă neîngropați. Asta-i tot!

Trase adînc fumul în piept.

— Allah, Allah! Nici vorbă nu poate fi de măsuri sanitare serioase. Pretutindeni epidemia. Fiecare canal e un rîu al morții. Numai uitîndu-mă la apă, mă cutremur.

Glasul lui avea o vibrație ciudată.

— S-a dus și Miss Howard... Ființa aceea binecuvîntată.

Am tăcut apoi amîndoi, de parcă am fi adus prinos amintirilor.

4

M-am deșteptat cu puțin înaintea zorilor. Ahmad plecase de mult. Eram tulburat și neliniștit. Simțeam în ochi o slăbiciune ciudată. Rătăceam fără țintă pe cîmp. M-am pomenit deodată în oraș. Căutam aproape inconștient casa în care văzusem nu de mult măgărușul rontăind bucata de cîrpă. Mă rezemam de zidurile clădirilor. Printr-o poartă deschisă am intrat într-o curte și în cealaltă clipă m-am prăbușit cu fața pe o grămadă de gunoi. Am încercat să mă ridic, dar parcă o povară de cîteva tone mă apăsa. Am recăzut cu fața la pămînt. Mi-am auzit glasul șoptind: „Ibrahim". Groaza mă copleși. Simții deodată

crampe cumplite și avui senzația că cineva îmi spintecă viscerele. Pierdui orice orientare în timp. Soarele dogorea fără milă șopronul sub care zăceam. Mi-am sfîșiat hainele de pe trup. Miliarde de firicele de praf dansau în razele soarelui. Am auzit trecînd prin oraș o căruță scîrțiind din roate și am auzit cum un om vorbea cu măgarul său. Apoi se făcu iar liniște. Lumina soarelui se apropie, apoi iar se îndepărtă de mine. Aveam impresia că îmi frige creierii. Apoi soarele păli și se lăsă noaptea întunecată, vîscoasă. Tremuram și eram brobonit de sudoare. Mă vizitară cîțiva cîini. Le-am simțit limba lingîndu-mi mîinile și obrajii. Răsuflarea lor puturoasă îmi lovi nările, dar nu mă mușcară. Mă simțeam departe, foarte departe de lume și aveam impresia că moartea se apropie tiptil. Văzui apoi răsărind încă o dată soarele. Am încercat să mă întorc pe cealaltă parte, fără să reușesc însă. Am vărsat din nou. Am început să urlu cît mă ținea gura, după Ahmad, dar glasul meu devenea în gîtlej un horcăit stins. Am auzit apoi din nou scîrțîitul roților. Oamenii intrară în curte și mă văzură. Am fost aruncat în căruță. Glasul stins al unui muribund bolborosea sub mine și simțeam că cineva mă trage de picior. Mi-era imposibil să schițez cea mai mică mișcare. Drumul pe care îl străbăturăm, mi se păru nesfîrșit. Era drumul spre corturi. În fața unui cort am fost apoi descărcați. Cineva îmi dădu să beau apă. Zăceam nemișcat, ca un cadavru. Undeva, adînc în sufletul meu, pîlpîia însă convingerea fermă că acesta nu poate fi încă sfîrșitul. Deși simțeam cleștele mîinii osoase a morții și auzeam fîlfîind în juru-mi aripile-i întunecate, deși pierdusem orice control asupra propriului meu corp, judecata mea rămăsese lucidă și simțeam în mine o forță străină, cu neputință de explicat, un fel de al doilea eu, care lupta din răsputeri împotriva morții. Vedeam oameni mișcîndu-se în preajma mea, vedeam aducînd lîngă mine bărbați și femei al căror trup întepenise complet. Se lăsă noaptea și atunci prinse să mă zguduie un plîns interior. Ființa aceea străină plîngea în mine. La această ființă străină am apelat, după cum apelează omul la prietenul său cel mai apropiat. — Ibrahime numărul doi, — l-am implorat, — ia-l sub ocrotirea ta pe tînărul Ibrahim numărul unu! Trebuie să-l salvezi cu orice preț!

Cînd se iviră a doua oară zorile, m-am cufundat într-o nepăsare dulce și adîncă. Am simțit că sînt ridicat pe sus și purtat pe o targă. Aveam impresia că mă leagăn într-o barcă dusă de ape. Apoi o zguduitură și m-am prăbușit în gol. Cu o sforțare supraomenească mi-am deschis ochii. Am văzut deasupra mea o bucată mare, triunghiulară, a cerului palid. Sus, deasupra mea, stăteau oameni. Mi-am mișcat brațul. Mîna mea atinse un obraz rece și încremenit. Am scos un strigăt de groază. Apoi — de parcă venea de undeva departe — am auzit glasul lui Ahmad:

— Ce faceți, nemernicilor? Îngropați bolnavii de vii?

Deodată l-am auzit strigîndu-mă pe nume. Mi-am ridicat privirile spre el. O clipă mai tîrziu eram tras afară din mormînt. Ahmad mă ținea în brațele sale. Mă duse zguduit de plîns spre cort. Am fost culcat. Am simțit vîrful unui ac împlîntîndu-mi-se în pulpă. Dinții mi-au fost descleștați cu forța; îmi turnară între ei un lichid pe care a trebuit să-l înghit. Parcă înghițeam jăratic.

5

Nu mai țin minte cum m-am reîntors în viață. Probabil că am dormit cîteva zile în șir, apoi am fost atît de sleit încît celulele creierului refuzară temporar orice activitate. Mi-aduc însă bine aminte de puternica emoție încercată atunci cînd mi s-a comunicat vestea morții doctorului Ahmad Gadallah, care murise între timp de holeră și fusese îngropat. La început, dîndu-mi seama că-l pierdusem pe acest cel dintîi prieten al vieții mele, am refuzat și eu să mai trăiesc. Viața este însă în așa fel construită, încît omul supraviețuiește mult mai ușor unei comoții sufletești, decît știrbirii violente a armoniei țesuturilor din organismul său. Uneori mi se părea ciudat că oamenii trăiesc adesea fără acea scînteie spirituală al cărei nume este suflet, pe cînd același om, lipsit de stomac, ficat sau numai de glandele endocrine este sortit irevocabil morții. Ahmad mi-a rotunjit pentru întreaga viață caracterul. Oameni ca el se găsesc foarte rar în Egipt. Știința îl făcuse om în adevărata accepție a cuvîntului. Iubirea de neam îl dusese în mormînt și locul lui

va fi întotdeauna printre eroii necunoscuți ai națiunii mele. Poate că prin el, patria mea a pierdut un mare revoluționar. Poate! Pentru Egipt însă nimic nu este mai dureros decît pierderea unui revoluționar. Numai un revoluționar le va putea da felahilor — care alcătuiesc de fapt Egiptul — lumina veacului al douăzecilea. Unde mai există pe pămînt un popor atît de răbdător ca cel care asudă pe cîmpiile Egiptului, un popor mai sărac decît el? Ahmâd aparținea acestui popor și lui, în primul rînd, lui, vreau să-i aparțin și eu.

Am fost îngrijit de o femeie. Am întîlnit-o după ce am fost lăsat să părăsesc cortul spitalului. Stătea ghemuită lîngă mine pe o căruță care înainta în direcția Nilului. Amîndoi eram pe cale de a părăsi regiunea bîntuită de molimă. Îmi povesti că dăduse bacșiș inspectorului, care se învoi în cele din urmă să mă ia și pe mine cu dînsa. Era slabă și sleită, dar părea încă tînără. Trecuse și ea prin multe. Luptase nu numai pentru a trăi, ci și pentru îmbrăcămintea pe care și-o primise în cele din urmă, spălată și dezinfectată. Îmbrăcămintea aceasta era alcătuită din bucăți prețioase. La gît purta o salbă de mărgele și bani de aur. Fruntea și mîinile îi erau tatuate. Aparținea castei speciale a femeilor.

— Vreau s-ajung la Cairo, — îmi șopti la ureche. — Am o prietenă acolo, din același sat cu mine.

Mi-a povestit viața ei, spunîndu-i-o și eu pe a mea. Era foarte îngrijorată de faptul că-mi pierdusem hainele și cele patru lire, cusute în căptușeala lor. Se aplecă puțin, de parcă ar fi vrut să mă examineze cu de-amănuntul. Părea o ființă bună.

— Am să-ți împrumut eu patru lire, — șopti ea. — La Cairo îmi vei înapoia apoi banii. Voi scrie la Assiut. Ne întîlnim la Cairo.

În acea clipă căruța trecu peste un hop zguduindu-ne cu putere. Fata scrîșni din dinți, apoi repezi un pumn în spinarea căruțașului din față.

— Ah, frate al murdăriei, — strigă ea mînioasă. — De ce nu te uiți pe unde umbli?

Apoi către mine:

— Vei spune că sînt sora ta. Astfel poliția mă va lăsa să trec.

— Aiwah! Voi spune că eşti sora mea.

Îmi strecură în palmă cîteva monede mici, silindu-mă să le primesc. Apoi îşi lăsă cu un gest sleit vălul pe faţă.

Seara am ajuns la ţărmul răsăritean al Nilului. Rămăsesem singur. Însoţitoarea mea dispăruse în mod misterios, îndată ce trecurăm de limita carantinei. Am căutat-o pretutindeni, fără nici un rezultat. Dispăruse înainte de a-mi împrumuta cele patru lire făgăduite. Am pornit spre unul din satele apropiate. Se părea că epidemia cruţase această regiune. Femeile şedeau la taifas în mici grupuri, în faţa caselor. La apropierea mea însă se ascunseră în case, zăvorînd porţile. Bărbaţii mă pîndeau de după garduri, dar apoi se făcură şi ei nevăzuţi. Poate mă luau drept o stafie în cămaşa mea albă de in aspru, mirosind de-o poştă a carbol. Am trecut prin sat. Pretutindeni avui parte de aceeaşi primire, astfel că am răsuflat uşurat cînd ajunsei în sfîrşit în cîmpie. După ce am umblat astfel o bună bucată de drum, am dat lîngă canal peste o colibă pustie. Am intrat. Găsind pe podele o rogojină curată, m-am prăbuşit pe ea. Un calm profund mă cuprinse. Scăpasem în sfîrşit din ţara groazei. Prin uşa deschisă vedeam o grădiniţă. Un măgăruş ronţăia răbdător dintr-o grămadă de coceni, cîteva găini alergau prin grădină şi un stol de porumbei uguia pe casa acoperită cu stuf. Soarele apunea scînteind. Eram flămînd şi însetat, dar prea sleit pentru a-mi putea continua drumul. Am hotărît să aştept acolo revenirea proprietarului.

Cînd se întunecă, măgăruşul intră în casă. Se apropie de mine, mă adulmecă, apoi liniştindu-se se culcă lîngă mine. Am adormit împreună pînă în zorii zilei. Atunci, dintr-un singur salt, măgăruşul se ridică în patru labe, zbieră prelung, fugi spre cîmpul din apropiere şi continuă să pască. Peste cîtva timp, am auzit un glas:

— Ya, Abderraham!

Era glasul unei fete.

— Nici un Abderraham nu se află în apropiere! — am strigat eu. — Sînt Ibrahim Gamal din Assiut. — Apoi, în cea mai curată arabă, pe care o învăţasem de la şeicul din Alhazar, continuai: — Allah! Iată, se apropie un înger binefăcător. Aud clinchetul dulce al glăsciorului ei. Sînt un biet drumeţ, căruia înţelepciunea lui Allah

i-a îndrumat pașii spre aceste meleaguri. Mi-au fost furate hainele și banii. Sînt flămînd și însetat. Apropie-te, înger bun, și scapă-mă din nenorocirea ce s-a abătut peste creștetul meu. Te voi răsplăti împărățește pentru cîte vei face în interesul meu.

După ce am sfîrșit lunga tiradă, m-am ridicat de pe rogojină, pentru că zărisem în tindă silueta zveltă a fetei. Cu două degete își ținea strîns vălul, de parcă i-ar fi fost teamă să nu-l piardă, în timp ce mă privea nemișcată.

— E casa ta? — am întrebat-o eu.

Își scutură capul.

— A cui e casa?

— A lui Abderraham, *ghafeerul* (păzitor).

— A păzitorului? Unde este?

Fata își ridică, apoi își lăsă din nou umerii.

— Ești fiica lui Abderraham?

— La! E fratele tatei.

Se răsuci pe călcîie și porni spre grădină. Am rămas nemișcat. Fata se întoarse peste cîteva minute. Aducea o pîine, o legătură de ceapă și puțină apă.

— Bea și mănîncă, — zise.

Cuvintele ei păreau o poruncă. Eu însă n-așteptam porunca nimănui pentru a mînca. Înfulecam cu poftă, fericit și însuflețit, pecetluind din cînd în cînd mîncarea cu cîte o dușcă de apă.

Aziza — acesta era numele fetei — mă privea nemișcată, ținîndu-și însă vălul cu amîndouă mîinile.

— Ești măritată? — am întrebat-o.

— La!

— Vrei să te măriți?

— La!

— Bine, dar ești la vîrsta măritișului . . .

Nu răspunse.

— Unde stai?

Mă privi visătoare.

— În sat.

— Singură? — am cicălit-o eu.

Își scutură capul, aproape indignată.

— Stau cu tata.

— Tatăl tău e felah?

Se înălță dreaptă, ca trestia de zahăr.

— Tata are două *feddana* (aproximativ 8 400 metri patraţi de pămînt). Mai are apoi un *shakeah* (moară de apă). Vinde porumb. Apoi are o cămilă, un măgar, un cățel şi multe găini.

— Ah, dar atunci e om bogat. Cum se face că nu te-ai măritat pînă acum? Poate a fost şi în satul vostru *el hauwa el asfar?*

— La!

— Norocoasă fată! Uită-te la mine! Eu am fost în mijlocul molimei şi m-am străduit să-i vindec pe cei bolnavi. M-am îmbolnăvit însă şi eu şi era cît pe-aici să fiu îngropat de viu. Precum vezi, toată îmbrăcămintea mi-e această blestemată cămaşă. Hainele şi banii mi-au fost furaţi. Pesemne, Allah mi-a călăuzit paşii pînă aici, pentru ca mîinile tale binecuvîntate să-mi dea de mîncare şi băutură. Numai că mă aflu într-o casă străină şi poate că stăpînul ei mă va alunga dintr-însa.

— La! — zise fata. — Abderraham se va purta cu tine ca un adevărat tată.

Zicînd acestea plecă. Nu mult după aceea îşi făcu apariţia un bărbat înalt.

— Salem aleikum!

— Aleikum es salaam!

Purta un turban curat şi un galabieh violet. Mă salută cu o nobilă demnitate şi îmi spuse că aflase de la fiica sa strîmtoarea la care mă găseam. I-am povestit suferinţele mele, pe care el le ascultă serios. L-am rugat să-mi procure creion şi hîrtie, pentru a le putea scrie părinţilor mei la Assiut. Dispăruse, ca să se întoarcă peste cîteva minute cu o hîrtie, plic şi creion. Urmărea respectuos rîndurile pe care eu le aşterneam cu repeziciune pe hîrtie. Cînd am lipit apoi plicul, recitînd cîteva versete din Coran, potrivite cu situaţia în care mă găseam, mă tratâ ca pe un şeic şi se jură pe lumina ochilor că va pune personal scrisoarea la poştă.

6

În sat se afla şi o mică moscheie. În apropierea ei locuia un fel de om sfînt. Se ducea de cinci ori pe zi să se închine. Ajunsese să socotească lăcaşul Domnului

ca locuința sa particulară. Tot de cinci ori săvîrșea și *wado* (baia rituală, prescrisă de însuși profetul Mohamed), suflecîndu-și pînă în coate mînecile, spălîndu-se de trei ori pe mîini și rostind:

— Acum mă spăl pentru rugăciune!

Apoi cînta pe nas:

— Allah, în numele Milostivului și Atotputernicului! binecuvîntat fie Allah, care datu-ne-a apa să ne spălăm de murdăria trupului.

Continua să cînte astfel, despre grădinile veseliei și lăcașurile păcii, în care vor locui odată toți drept-credincioșii — chiar cei mai mărunți dintre ei — în mijlocul minunaților feciori și a miilor de hurii prea frumoase și cu ochi negri. Apoi trăgea pe nas trei pumni de apă și, apăsîndu-și pe rînd nările cu degetul, strănuta cu atîta putere, încît se auzea pînă dincolo de zidurile moscheei. După ce săvîrșea toate acestea, continua să cînte:

— Allah! Lasă-mă să mă îmbăt de miresmele paradisului și miluiește-mă cu bucuriile lui. Nu-mi înnegri obrajii în aceeași zi în care vei înnegri fața dușmanilor mei.

Apoi cu mîna umedă își mîngîia craniul:

— Allah, îndură-te spre mine, coboară asupra mea binecuvîntarea ta!

Cu mîna dreaptă, picurînd de apă, își netezea barba albă, degetul arătător și-l vîra în urechi, le răsucea loburile și cu degetul gros și le scărpina.

— Allah! Ajută-mă să fiu unul dintre cei care înțeleg poruncile tale și nu păcătuiesc niciodată împotriva ta.

După ce rostea toate acestea, se odihnea puțin, apoi prindea să-și spele picioarele și gleznele. Și pe cînd își freca pielea cu putere, îndepărtîndu-și murdăria dintre degete, astfel se ruga:

— Allah, Allah! Oh, atotputernice Allah! Oh, milostive Allah! Tu ești fără de prihană. Cred și mărturisesc că Mohamed este slujitorul și profetul tău.

Cu un lung oftat se ridica în cele din urmă de jos, ca peste cîteva clipe să cadă din nou și cu glas cucernic să șoptească:

— *Ya salaam!* (Interjecție arabă, înseamnă: „Într-adevăr" sau „Dumnezeule").

Acest om sfînt mă vizită și începu să se intereseze de viața mea. El era patriarhul satului. Ya salaam! Ce s-ar fi ales din mine dacă aș fi trăit pe vremea Islamului, cînd kopții erau siliți să locuiască în clădiri fortificate, viața și avutul lor nefiind niciodată în siguranță? Noroc însă că vremurile acelea s-au dus. Egiptul cunoaște astăzi un singur popor. Mahomedanii și kopții au învățat să trăiască împreună ca frații.

Exemplul șeicului fu urmat de mulți. Vizitele se țineau lanț. Oamenii rămîneau uimiți de știința și cultura mea. Eram mai respectat decît însuși papa, căruia îi aparținea întreg satul, cu împrejurimi cu tot. Le spuneam versete din Coran, cu glasul adînc, gutural și cu inflexiuni plăcute, mai bine decît însuși șeicul. Învățasem aceasta încă în clasele primare, de la un șeic venit de-a dreptul din marele Alhazar. Locuitorii satului se plîngeau mereu că *hauwa el asfar* îi izolase de restul regiunii. De o lună nu mai aveau acces la tîrg.

— Aiwah! — am zis eu. — Dar nu *hauwa el asfar* v-a izolat de restul lumii, ci un microb nevăzut, numit spirillum.

Le-am ținut o lungă conferință despre holeră și le-am explicat importanța profilaxiei. Din Cairo le venea regulat un ziar. Oamenii se adunau în jurul șeicului, care le citea cu glas tare știrile. Scria la gazetă că epidemia este pe cale să dispară și că datorită măsurilor luate de guvern, primejdia a scăzut simțitor.

— Allah! — am strigat. — Ce minciuni sfruntate îmi aud urechile! Se găsește oare printre voi vreunul care să dea crezare născocirilor din această gazetă? Măsurile luate de guvern! Să vă spun eu de ce stă să dispară epidemia: pentru că cea mai mare parte a populației s-a prăpădit.

Locuitorii satului își dădură curînd seama că le spusesem adevărul, pentru că la trei săptămîni după sosirea mea acolo, carantina fu ridicată și pornind spre cel mai apropiat tîrg, își căutară în zadar numeroasele rude și cunoștințe de altădată. Epidemia secerase într-adevăr cea mai mare parte a populației. Bieții oameni se întoarseră acasă, își jeliră morții și, căzînd în genunchi, înălțară rugăciuni de mulțumire lui Allah, pentru că le salvase viața.

Apoi se adunară la casa bătrînului şeic, îl sărutară şi-l însoţiră într-o procesiune triumfală pînă la moscheie, pentru că era evident că, prin viaţa sa sfîntă şi proverbiala-i cucernicie, cîştigase protecţia lui Allah asupra satului.

Abderraham, păzitorul, nu se întoarse niciodată. I-am purtat singur de grijă măgăruşului şi găinilor lui. Nu mult după aceea sosi vestea că fusese şi el răpus de molimă, în timp ce îşi făcea datoria de ghafeer la mai multe mile depărtare de noi, pe ţărmul Nilului. Astfel stînd lucrurile, Sadek, tatăl Azizei, moşteni coliba lui Abderraham, împreună cu toate cîte se aflau într-însa. Abderraham murise văduv. Cei cîţiva copii pe care îi avusese, muriseră înaintea lui.

Între timp, am primit ştiri din Assiut. Iată scrisoarea tatălui meu:

„Oh, tînăr blestemat! ce gînduri ţi-ai pricinuit ţie şi părinţilor tăi! Oare vrei cu tot dinadinsul să ne sfîşii inima cu moravurile tale păgîne? Şi dac-ai şti ce bucuros ţi-aş trimite binecuvîntarea mea, în locul acestor mustrări!? Aş uita faptul că ţi-au fost furate hainele, dacă împreună cu ele nu ţi-ai fi pierdut şi banii cusuţi în căptuşeala lor. Aş fi binecuvîntat ceasul în care ţi-au dispărut pantalonii şi vestonul, dac-aş şti că de astăzi înainte vei purta paşnicul nostru galabieh. Acum însă, vei avea nevoie de alte patru lire, de alt rînd de haine noi, care mă va costa încă o liră! Oh, tînăr blestemat! Oare te vei căina cînd vei afla că în oraşul tău oamenii au murit seceraţi cu miile, răpuşi de molimă? Că nici astăzi încă nu poţi încheia o afacere? Dar, în ciuda blestemăţiilor tale, Dumnezeu ţi-a ocrotit părinţii şi pe fratele tău Morqos. Două luni n-am băut apă decît fiartă şi am fost nevoiţi să ne zăvorîm porţile. Din familia vărului meu Wasif n-a murit nimeni, ceea ce îmi umple sufletul de mîhnire. Ah, fiul meu Ibrahim, care mi-eşti mai drag decît lumina ochilor, nu te lăsa pradă ispitelor şi obiceiurilor necumpătării! Cele patru lire trimise aici să ţi se lipească de mîini cu greutatea plumbului, pentru că sînt rupte cu sacri-

ficii grele din puținul părintelui tău. Iubitul meu băiat! Părăsește satul acela, înainte de a cădea pradă trîndăviei. Nu zăbovi mai mult decît îți este necesar să prinzi iar puteri. Pornește fără întîrziere spre Masr (Cairo). Prietenul doctorului, pentru care ai o scrisoare de recomandație, te așteaptă demult. Nu uita că jertfa unui biet tată ți-a înlesnit educația, nu-mi face de rușine creștetul cărunt și fii mare hakim!"

Spre rușinea mea, sînt silit să recunosc că n-am prea ascultat de sfaturile tatălui meu. Aveam însă optsprezece ani, iar Aziza treisprezece. După vechiul obicei își vopsea ochii, cu o soluție preparată din lapte, ierburi aromate și tămîie. Avea și tata în dugheana lui vopseaua aceasta și de acolo îi cunoșteam compoziția. Un praf negru, obținut prin arderea cojilor de migdale era adăugat soluției. Ah, cum mă atrăgeau spre ei acești ochi minunați! Nu erau alți ochi în lume ca aceia, plini de voluptatea mocnită a cerului african. Avea doi frați și o soră. Ceilalți frați îi muriseră. Unghiile de la mîini și picioare erau înroșite cu henna și pielea ei răspîndea o dulce aromă. Dinții îi străluceau ca două șiraguri de perle, iar pielea aurie sclipea de sănătate. Era bine să privești lumina pe care o răspîndea întreaga ei ființă. Nici hainele aspre țărănești nu puteau să-i ascundă sînii plini, proaspeți. Glasul ei era mai dulce decît uguitul porumbeilor dintre arborii care umbreau drumul ce ducea spre sat. Teama ei se micșora pe măsură ce faima mea creștea printre localnici.

Pleca veselă să lucreze la cîmp, muncea, la fel cu toate femeile și copiii de sub cerul albastru al Egiptului. După amiezele, cînd aerul vibra de zăduf, poposea în umbra morii tatălui său. Unul din frățiorii ei încăleca gol măgărușul care învîrtea cu ochii legați roata morii. Aziza cînta o romanță tristă despre un bărbat și o *gamousa* (fată tînără). Roata scîrțîia, apa clipocea din rezervoarele de argilă, răspîndind o răcoare plăcută, pentru că eram și eu acolo, admirînd fermecătorul oval al obrazului Azizei. Să nu v-aud spunînd că noi, egiptenii, sîntem negri, arabi sau semiți! Ce prostie! Nu neg că stăpînirea străină ne-a pecetluit rasa cu stigmatele fizice și sufletești ale

stirpei și că sclavele aduse din Sudan ne-au altoit în vine sîngele lor negru. Dar nu în toți dintre noi! Răsfoiți paginile străvechii noastre istorii, examinați cu atenție profilurile zugrăvite pe străvechile ziduri de biserică sau pe sarcofagele noastre: aceste profiluri pure, eterne și strămoșești și să îndrăzniți atunci a susține că acel sînge curat — sîngele străvechi al celor dintîi oameni — nu mai pulsează în egiptenii de azi! Pentru a vă convinge de contrariul, priviți-l pe Ibrahim, tînărul kopt din Assiut și pe Aziza, copila musulmană.

Nu-i poți pretinde unui tînăr egiptean de optsprezece ani să fie înțelept, nici chiar dacă a primit o educație, pe jumătate populară, pe jumătate științifică, importantă, asemenea whisky-ului, hașișului și altor stupefiante, prin Alexandria sau Port Said. Și deși în sufletul lui arde setea de glorie, este firesc să fi căzut tot spoiul exterior în clipa în care avea s-o îmbrățișeze pentru întîia oară pe Aziza și să-și lipească buzele de buzele ei. Pentru că astfel s-au petrecut lucrurile.

Ah, tată Gamal! Blestematul tău fiu își recunoaște toate ticăloșiile săvîrșite în nopțile cu lună nouă, cînd stelele atîrnă pe lungi fire de argint de pe trupul, pieptul și fața amabilului Hothor. Zeul Show a fost acela pe care l-a surprins în brațele lui Geb, despărțindu-l de ea tocmai în actul fecund al împreunării. De astă dată, același cer înstelat se boltea peste Aziza și Ibrahim și de dragul iubirii lor mustea de viață pămîntul din jurul nostru. Acestui pămînt îi aduceau prinos cei doi copii ai Egiptului. În spatele casei lui Hassan Sadek se întindea o grădină, împrejmuită de un zid. Într-unul din ziduri se căsca o spărtură măricică, care în timpul nopții era acoperită cu crengi și mărăciniș. Ziua servea drept portiță pentru copii și cîini, noaptea însă se transforma în poartă a iubirii: poarta de aur prin care Aziza își strecura, asemenea șarpelui, trupul, în timp ce ochii ei ardeau de iubire și de teamă. Ca un mic animal întunecat trecea prin crîng, pînă la umbra circulară proiectată de lună sub un arbore uriaș, apoi aluneca suspinînd și tremurînd în brațele mele. Tremuram și eu de teamă că am putea fi descoperiți. Dacă părinții ei intenționau s-o mărite — ceea ce era foarte

probabil, deși ea căuta să mă convingă de contrariul — aceasta ar fi însemnat pentru mine moartea sigură.

Să nu vă închipuiți că Aziza era deșteaptă! Nu știa nici să citească, nici să scrie. Știa să gîndească însă lucruri gingașe și sălbatice, iar vorbele ei răsunau adeseori asemenea poemelor. Același dor o tortura ca pe mine: să poată exprima și visa visuri asemănătoare cu ale mele. Mi-amintesc de o noapte. Aziza ședea în fața mea, cu picioarele trase sub ea. Colțul drept al buzelor se ridicase puțin, iar nările i se strînseseră, ceea ce îi împrumuta feței o expresie de semeție.

— Mă iei de nevastă?

— Te-aș lua, fără să stau pe gînduri, Aziza. Există însă o piedică mai mare decît Nilul. Eu sînt creștin, iar tu musulmană.

I-o spuneam poate pentru a suta oară.

— Eu sînt femeie, — răspunse ea stoică — te voi urma oriunde.

Își ascunse capul la pieptul meu, mică și ascultătoare. Nu mai vorbi în seara aceea nimic despre problemele care o munceau.

Într-o noapte am adormit unul în brațele celuilalt. Am visat despre barca cu care pornisem de la Assiut, despre mama lui Hofni care îmi atîrna de gît un lanț de aur și unul din verigile lui nu era din aur. În veriga aceasta era strecurată o floare. Am văzut cum mîna Azizei se întinde după floare, veriga se frînge și se rostogolește la pămînt. M-am trezit. Fata respira ușor lîngă mine. Nu m-am mișcat, pentru că mai erau cîteva ore pînă la ivirea zorilor. Mă cuprinse însă o adîncă tristețe, de parcă aș fi presimțit nebulos viitorul. În culmea norocului, mă copleșea durerea. Astfel hotărîse partea aceea a eului meu care îmi alcătuia destinul. Am șovăit. Să renunț la toate planurile mele, rămînînd pentru totdeauna aici, în brațele unei musulmane? Am contemplat trăsăturile dragi ale Azizei. Durerea îmi încleștase inima. Apoi sus, peste deșertul din răsărit, am văzut lumina aceea tulbure, care prevestește zorile. Am trezit-o atunci pe Aziza. Se deștepta ca un copil, nu ca o femeie. Am întîlnit privirea unui suflet naiv, care părea uluit aproape că visul nu durează o veșnicie. Simțeam dezamăgirea trupului ei tî-

năr, cufundat cu cîteva clipe înainte în apele călduțe ale somnului. Refuza să creadă că trebuia să plece. Am ridicat-o, prinzînd-o cu putere de umeri și am scuturat-o ușor. Atunci dispăru de pe fața ei naivitatea copilăroașă, ca să apară surîzătoare femeia, surîs care vroia să însemne că știuse bine că trebuie să se trezească, dar încercase să-mi dovedească ce greu îi vine să mă părăsească. Se strînse disperată la pieptul meu, mă sărută sălbatic pe gură, apoi sări repede în picioare și dispăru.

Plutea în dimineața aceea o atmosferă festivă peste sat. Era așteptată vizita puternicului pașă, proprietarul satului. Castelul său era situat cam la o milă spre miazănoapte. Timp de două luni, epidemia îl împiedicase să vină, acum însă își anunțase vizita, al cărei scop era să-și încaseze banii cuveniți din arenda pămînturilor și parcelelor sale. În speranța că, de astă-dată vor putea să-l îmbuneze, locuitorii îmbrăcaseră haine proaspăt spălate și de cu dimineață începuseră să cînte din *kamangane* (violini) și fluiere, bătînd harnici sonorele tobe din piele de capră. Există pașă bun și există pașă rău. Unii dintre ei se poartă cu felahii cu o patriarhală îngăduință, interesîndu-se cît de cît de bunăstarea lor, probabil în virtutea vechiului proverb: „servitor mulțumit, stăpîn fericit". Alții însă nu cunosc decît metoda biciului, venerînd în această unealtă nu numai mijlocul unei pedepse corporale, ci și un mod de a-și impune voința, ceea ce în Egipt se confundă adeseori cu ideea de drept și justiție. Firește, există judecătorii unde felahul care se simte neîndreptățit, poate cere să i se facă dreptate. Allah să se îndure însă de el, dacă îndrăznește ceva! Pentru că, în primul rînd există un *omdah,* notar al comunei, apoi un *mamur,* polițaiul comunei și un *mudir,* șef al circumscripției. Și în Masr, pașii, beii și marii proprietari, din rîndurile cărora se recrutează membrii guvernului, locuiesc cu sutele. Peste ei tronează Anglia, care în problemele Egiptului dovedește o obiectivitate nu întotdeauna binevoitoare. Astfel că felahii noștri au cam tot atîtea drepturi cetățenești și libertăți sociale, cîte aveau mujicii țarului în secolul trecut.

Pașa Abud Said nu era om rău. Apăru călare pe un măgar mare alb, însoțit de administratorul și de fiul său,

un băiat gras, cu pielea întunecată, în vîrstă de șaisprezece ani: mîndria pașei și favoritul familiei. Locuitorii se îngrămădiră să sărute mîna pașei, care le vorbea rar, pițigăiat, părintește. Muzica începu să cînte și văzui surprins că fetele împrovizează un fel de dans. Printre ele am zărit-o și pe Aziza, care — cu picioarele-i prelungi, zvelte și minunate — frămînta praful. Pașa și odrasla sa priveau cu răbdare dansul. Sătenii făcură cerc în spatele lor, însoțind dansul cu bătăi ritmice din palme. Pașa însă nu le dădu nici o atenție. Nu-i vedea pe orbi și pe suferinzii de ochi, pe anemici și pe cei cu lienită. Nu-l vedea nici pe leprosul care se ascunsese în umbra măgarului. Trona de la o semeață altitudine pe animalul alb, preocupat cu sine însuși. Cînd dansul luă sfîrșit, porni agale prin sat, călare pe măgar, oprindu-se la poarta lui Hassan Sadek.

— Salem aleikum!

— Aleikum es salaam!

— Hassan, — îl strigă pașa, — unde-i fiica ta, Aziza?

— E acasă, stăpîne și părintele meu.

— Am auzit lucruri bune despre dînsa. Adu-o în fața soției mele. Stăpîna are nevoie de servitoare și e bucuroasă s-o primească în serviciul ei. O vom trata ca pe o copilă a noastră.

Hassan se înclină cu o demnitate de rege.

— Stăpîne și părintele meu, nu cunosc bucurie mai mare pentru inima mea de tată, decît să-mi știu copila în casa stăpînului meu.

Am văzut trecînd un mic zîmbet satisfăcut pe fața băiatului pașei.

— Ia seama, tată, — făcu el, — să fie adusă adevărata Aziza și nu vreo altă fată...

— Fiul meu, — răspunse pașa cu o ușoară mustrare în glas, — nu se cuvine să vorbești astfel. Hassan e om cinstit.

Apoi se întoarse către Hassan:

— Vino încă astăzi cu fata ta în casa noastră, pentru ca stăpîna s-o cunoască.

— Facă-se voia lui Allah! — răspunse respectuos Hassan.

Pentru că în concepția lui nu pașa, ci însăși Allah

fusese cel care îi poruncise s-o ducă pe Aziza în casa stăpînului său. Orice poruncă purcede de la Allah.

Dar — după cum aveam să aflu nu peste mult — nici Allah, nici cel puțin pașa Abud Said nu era pricina plecării Azizei din casa părintească, ci acel tînăr supraalimentat, cu picioarele groase, care călărea ghemuit pe spinarea unui uriaș măgar. Inima mea de îndrăgostit urmărea atentă fiecare detaliu. Mă simțeam profund nenorocit.

Ședeam sub copac și o așteptam pe Aziza. Ceasurile treceau pe nesimțite. Somnul se ținea departe, în timp ce căutam să deslușesc căile viitorului. Într-un tîrziu apoi, după ce renunțasem definitiv la gîndul de-a o mai revedea vreodată, apăru Aziza. I-am văzut ochii strălucind în lumina lunii și mi-am desfăcut brațele. Căzu în genunchi în fața mea și îmi sărută mîna.

— Aziza, — i-am spus eu, adînc mișcat, — inima mi-e grea ca un bolovan. Am fost de față azi-dimineață, cînd pașa i-a vorbit tatălui tău. Ce va face iubitul tău Ibrahim, fără tine? Va rămîne ca un palmier singuratic, în mijlocul deșertului nemărginit.

— Lumina vieții mele, — zise ea — și inima mea e plină de îngrijorare. Am fost să-mi văd stăpîna. M-a primit cu prietenie. Mi-a spus însă că peste trei zile se întoarce la Masr. Mi-a cerut s-o însoțesc, pentru a-i servi apoi fetele.

— Vei fi sclavă, fără nici o libertate, — am izbucnit eu. — Oare nu este o nedreptate strigătoare la cer, ca proprietarul pămîntului să dispună și de viețile oamenilor care îi muncesc ogoarele? Te vor închide în harem și nu vei mai vedea niciodată lumina zilei, familia, satul tău, pe Ibrahim, iubitul tău.

— Oh, lumina vieții mele! Ce să fac? Dacă nu mă supun poruncilor tatei, mă bate.

Am stat îmbrățișați, multă vreme. Ne-am iubit, în timp ce lacrimile ni se amestecau. În cele din urmă am simțit că trebuie să fac ceva, pentru a-i dovedi că sînt cu adevărat bărbat.

— Aziza — i-am spus eu, — înainte de răsăritul soarelui fugim împreună. Am destui bani ca s-ajungem la Cairo. Mergem pînă la Nil și căutăm un quayassah care

să ne ia cu el. Te voi apăra și recomanda atenției prietenilor mei. Vei merge la școală și vei învăța multe lucruri. Cînd voi ajunge hakim, tu-mi vei fi asistentă. Aiwah! Le vei arăta femeilor din Egipt de ce ești capabilă și le vei servi drept exemplu.

Sper să pot povesti mai tîrziu cum s-au realizat totuși, cel puțin în parte, planurile noastre. În acea clipă însă, Aziza se odihnea încă în brațele mele și cu ochii larg deschiși, privea bolta țintuită cu stele. Inima îi bătea ca a unei păsărici. Părea că stă sub vraja unui vis tulburător, fiindu-i cu neputință să perceapă realitatea sau cel puțin un contur incert al ei. În cele din urmă însă se decise.

— Te însoțesc, — zise ea.

Cînd mă gîndesc la împrejurările acelei fugi, mă surprinde curajul pe care l-am avut, (deși cunoșteam moravurile patriei mele), răpind o fată dintr-un sat unde o știa toată lumea și unde era înrudită cu cel puțin jumătate din locuitori. Am fugit totuși împreună. Pornirăm spre Nil, străbătînd cîteva mile de-a lungul țărmului, pînă cînd sleiți de arșiță am căzut sfîrșiți lîngă un sakeah, ca să ne împrospătăm obrajii cu apă. Ne-am făgăduit unul altuia cu jurămînt sacru, să nu ne mai despărțim niciodată și dacă totuși Allah ne va tăia drumurile, să nu mai mîncăm și să nu mai bem nimic, pînă cînd viața va seca din vinele noastre și va veni moartea izbăvitoare, să ne ia de mînă și să ne călăuzească în paradis. Între timp nu uitam să strig barcagiilor care alunecau pe apă. N-are nici un sens să reproduc aici răspunsurile primite de pe quayassahuri, Aziza propuse să străbatem pe jos drumul pînă la cel mai apropiat tîrgușor, unde bărcile obișnuiau să facă scurt popas. Ne-am oprit într-o livadă de palmieri, urzind planuri pentru viitor și iubindu-ne cu disperare. În această livadă de palmieri ne ajunse din urmă destinul. Patru oameni se apropiau de noi. Era și odrasla pașei printre ei. Înainte de-a fi avut timp să mă ridic de jos, se năpustiră asupra mea, izbindu-mă cu ciomege. Băiatul lui Abud Said mă lovi peste ochi cu o cureluș㠎. Am auzit-o pe Aziza scoțînd un țipăt, apoi mi-am pierdut cunoștința.

Cînd mi-am revenit, înnoptase. Aveam senzația că

toate oasele îmi sînt frînte. Sîngele mi se închegase pe față. În zadar am încercat să mă mișc. Mi-am pierdut din nou cunoștința, pînă cînd mă trezi arșița și glasul unui necunoscut.

— Allah! Ya salaam! Ce-mi văd ochii? Un tînăr zace pe jumătate mort, sub palmieri. Vai! Ce-a ajuns pașnica țară a strămoșilor noștri, ca un biet drumeț să fie bătut pînă la sînge, la drumul mare...

Samariteanul milostiv îmi răcori obrajii cu apă.

— Ai fost atacat și jefuit? — mă întrebă el.

Fără să vreau, am dus mîna la buzunarul în care îmi păstram banii. Erau acolo, neatinși.

— Am fost atacat, — răspunsei, — dar nu m-au jefuit, nemernicii. Dacă inima ți-e tot atît de bună ca vocea, atunci nu mă vei jefui nici tu.

Doi oameni m-au ridicat pe un măgar, ducîndu-mă pînă în satul din apropiere.

CAIRO

CAPITOLUL III

1

KASR-EL-AINI (CLINICA DE STAT) este o adevărată Mecă a studenților în medicină egipteni. Spitalul a fost mărit și modernizat. Noi clădiri au răsărit; secolul al douăzecilea a biruit în sfîrșit suferința, mizeria și boala. Ciudat însă că majoritatea studenților noștri sînt lipsiți de mijloace materiale. Probabil ca situația studenților din Europa să fie asemănătoare. Doar în America găsești pe băncile școlii feciori de milionari. În al doilea an de medicină, purtam încă pantaloni cîrpiți. Petecul nu se prea potrivea cu stofa pantalonilor, dar cine se sinchisea atunci de astfel de detalii? Și, cum tăiasem în vreo trei rînduri mînecile destrămate ale vestei, vesta devenise în cele din urmă prea mică. Poate însă că numai eu observam toate acestea. N-aveam un gram de grăsime pe mine, mai mult decît strictul necesar. Cît privește pantofii, între pielea de sus și talpă, ar fi încăput un beefsteak măricel, atît de apreciabilă era gaura care se căsca între ele. Locuiam într-o ulicioară în imediata apropiere a *Shariah Saida Zenab*-ului (facultatea de științe). Străzile nu erau niciodată măturate, după cum nu sînt nici astăzi încă. Gunoiul și rămășițele alimentare intră în putrefacție în fața caselor și se transformă în colb împuțit. Caprele, berbecii, găinile și cîinii sînt plini de păduchi, dar continuă să doarmă nestinghe-

riți în aceeași încăpere cu cetățenii. Nu există autoritate sau lege, care ar putea schimba această situație. Iată ce înțeleg europenii prin Orient! Tu însă, drumeț binevoitor, nu ne condamna prea aspru! N-ai decît să vizitezi Londra, Birmingham, Sheffield, Manchester, Liverpool, Glasgow, apoi întoarce-te la noi!

Mizeria e cea mai bună școală a vieții. Aspră, cumplită, nu cunoaște îndurare. Cu această mizerie, care angajează zilnic în luptă milioane și milioane de semeni ai mei, am luptat și eu. În lupta cu mizeria se zămislesc apoi marile victorii ale spiritului. Scopul fiecărui om deasupra mediei obișnuite ar trebui să fie plasarea în centrul preocupărilor sale vitale a luptei împotriva mizeriei. Ar trebui să lupte nu numai împotriva mizeriei proprii, ci și împotriva mizeriei poporului. Pentru că sărăcia este răul care dă naștere la toate celelalte rele. Dar e vindecabilă. Eu, medicul, artistul tămăduirii, afirm că este cea mai importantă problemă, pentru a cărei soluționare trebuie să ne străduim cu toții.

La Kasr-el-Aini deznădejdea mi-a întunecat viața. Întreg cartierul, cu spital, sală de curs și complexul de nestrăbătut al clădirilor murdare, era pentru mine o închisoare a științei. Semestru după semestru, an după an, toceam aceleași lespezi. Eram un om cu două suflete: o parte din mine lupta pentru o bucată de pîine, îndura foamea și lipsurile, cealaltă nu urmărea altceva decît viitorul, steaua norocului, scopul ultim al vieții mele.

La cafeneaua grecului Georgi și la Panaioti, celălalt grec, își cheltuiau studenții săraci puținii piaștri, cumpărîndu-și cafea și țigări și discutînd cu profesorii politică ori probleme de anatomie. Eram unsprezece, toți tineri inteligenți, de viitor, plini de energie. Pe mulți din ei i-am pierdut mai apoi din vedere, despre alții am auzit sporadic cîte ceva, dar sînt vreo doi-trei credincioși, care mă mai vizitează uneori și azi. Profesorul clinicii medicale era atunci doctorul K., prieten intim cu lordul Crommel, cu protecția căruia își obținuse catedra. Era otorinolaringolog. Servise cîndva ca medic militar în Sudan. Suferea de ficat și trăia aproape exclusiv cu whisky.

Abbas, Mansur, Abubakr și cu mine eram cei mai

conștiincioși, și mai ambițioși dintre toți medicinștii. Eram aproape tot timpul împreună. Abubakr mi-era cel mai bun prieten. Bietul de el era lat în spete și puternic ca un fellah, un adevărat bărbat, care părea în stare să ia taurul vieții de coarne și să reziste celor mai grele încercări. De altfel era fiul unei femei cercheze, blond și orgolios ca un luptător.

Dictatorul clinicii era Abd el Kadr, *bastamargiul*, cu alte cuvinte îngrijitorul principal. Se potrivea perfect cu stăpînu-i scrîntit. Noi studenții, ba chiar și medicii, ne temeam de el. Fără aprobarea acestui îngrijitor-tigru, cu priviri sălbatice, nici un pacient nu putea fi admis în clinică. La ce bun să se sinchisească guvernul de cel mai mare spital din Cairo? Ce-i păsa lui de Abd el Kadr? Bolnavii beneficiau în teorie de tratament medical gratuit. El însă avea grijă ca lucrurile să se petreacă altfel. Era șeful îngrijitorilor blestemați și venali. Vai de bietul bolnav care n-avea bani sau rude înstărite! Cafeaua, supa, laptele și pîinea își aveau întotdeauna prețul lor la bursa din Kasr-el-Aini. Și nemernicul acesta făcea pînă și intervenții chirurgicale! Cunoștea metoda unor amputări rapide. L-am văzut o dată, într-o sală de operații, unde probabilitatea infecției este cea mai mare, pansînd o leziune deschisă pe cînd unul din bolnavi, care vroia astfel să-și servească rația de lapte, mătura pe jos, ridicînd nori de praf. Circula în vremea acea printre bolnavi zicala: „cine intră e mort, cînd iese renaște". Era vorba de spitalele noastre.

Bolnavii se temeau de drumul care ducea la spital, ca de moarte. Chiar cei grav bolnavi, preferau să rămînă acasă, pentru a-și da sufletul în liniște. Majoritatea celor internați se recruta din accidente, încăierări sau din lupte rezultate din răzbunări. Erau alții pe care poliția îi făcuse neoameni în bătăi. E aproape un miracol cum din această școală medicală au ieșit totuși cîțiva eminenți savanți.

Îmi procuram bani cu infinite greutăți. Dintre toți colegii mei, singur Mansur era acela care își putea îngădui anumite lucruri. Tatăl său avea 150 feddane de plantații de bumbac în Delta. Tatăl meu în schimb, îmi

trimitea 20 de lire pe an, sumă care pentru el era o adevărată avere. Cu excepția studiilor, timpul mi-l treceam făcînd sforțări neînchipuite pentru a cîștiga cîțiva bani. Abubakr și cu mine stăteam mult în cafeneaua lui Georgi, urzind planuri fantastice. Socoteam furtul prea umilitor pentru demnitatea noastră. Deși eram sărac, ne prețuiam mult prea mult, pentru a nu-i ignora pe compatrioții noștri mărginiți, chiar atunci cînd aceștia erau bogați și ocupau demnități importante în stat. Astfel mi-a venit ideea să întemeiez o școală primară. Pentru că, trebuie să se știe, în ulicioara unde locuiam era pe lîngă capre, găini și cîini, și o droaie de copii, vlăstare fragede, crescute în sălbăticie și murdărie. Cel puțin jumătate din acești copii sufereau de diferite boli. Abubakr nu era deloc entuziasmat de ideea mea.

— La! — făcu el, cu accentu-i îngîmfat de cerchez. — Dacă vrei să-ți luminezi și reformezi țara, trebuie să începi de sus. Înainte de toate, trebuiesc spînzurați toți pașii și beii, apoi organizată armata tineretului viguros. Tineretul acesta trebuie pus să învețe mînuirea armei și entuziasmat în vederea unui singur țel: să se sacrifice pentru independența Egiptului.

N-aș putea să afirm că programul meu i-a cucerit entuziasmul. Planul meu era de altfel mult mai simplu.

— Să începem de jos, — am zis eu. — De la copii. Să vedem ce rezultate vom atinge cu ei...

— Se vede cît de colo că ești kopt, Ibrahime! — zîmbi Abubakr, arătîndu-și dinții superbi, care semănau cu dantura unică, de nuanța fildeșului, a carnivorelor.

I-am răspuns cu o mișcare a umărului, ca întotdeauna cînd trufia de cerchez izbucnea într-însul.

— Ești și tu egiptean ca mine. Singura deosebire este că eu sînt egiptean mai adevărat decît tine. Sîngele meu este neamestecat.

Aceasta îl întărîta întotdeauna. Odată, după o discuție asemănătoare, crăpase dintr-un singur pumn măsuța de marmoră a lui Georgi, atît era de mîndru de descendența-i cercheză și atît de sălbatic îi clocotea sîngele în vine.

Hrana noastră de toate zilele se compunea din tres-

tic de zahăr, fasole, pîine și ceapă. Uneori ieșeam din cămăruța în care locuiam împreună, pornind la vînătoare după un aliment „adevărat". Străbăteam în lung și în lat Cairo, la Bab el Bahr, sau pînă la alt cartier murdar. Abubakr descoperea cîte o cîrciumioară frecventată, de obicei, de mici negustori și meseriași.

— Ai încredere, Ibrahime, — obișnuia el să zică. — Nu banii, ci viclenia și puterea stăpînesc pămîntul!

Spunînd acestea se apropia de cîrciumar și cu demnitatea unui tînăr prinț, care stă de vorbă cu un supus al său, comanda două cotlete de miel, orez, salată, pudding și pîine. Firește, curînd ajunserăm bine cunoscuți în acea locantă. Știau despre noi că sîntem tineri și talentați hakimi și ne salutau cu stima care se cuvine tinerilor soldați ai științei în această țară lipsită de cultură. Sosea apoi clipa socotelii. Nu plăteam însă niciodată.

— Ascultă, tu frate al gîndacului negru! — îi spunea Abubakr patronului. — Cîrciuma ți-e plină de oameni al căror buzunar este căptușit cu bani cîștigați în mod ilegal, deși admit că au aspect și se poartă ca oameni cinstiți. Ne ceri șapte piaștri? Cu neputință! Noi, oamenii de știință, disprețuim cîștigurile veroase, care alcătuiesc lepra fundamentală a omenirii. Du-te și încasează de la clienții tăi suma pe care ți-o datorăm pentru masa de astăzi. Dacă, din întîmplare, se găsește printre ei vreun bolnav — numai Allah știe cîți neghiobi și blestemați respiră aerul curat al cerului! — să vină la masa noastră și îi voi prescrie un medicament. Iar dacă ar avea cineva vreun abces, tumoare, chist sau cancer, atunci prietenul meu, effendi Ibrahim din Assiut, cel mai bun chirurg din Cairo, îl va opera gratuit. Totodată te anunț că, de astăzi într-o săptămînă, vom veni iar la tine, pentru că friptura de miel și cea de porumbel au fost excelente astfel că dorim s-o mai gustăm, de cîte ori vom avea chef. Să-ți bagi în cap, gîndac puturos, că într-un viitor foarte apropiat noi vom fi stăpînii Egiptului și Allah să se îndure de oasele tale dacă nu te vei purta omenește cu noi!

Cu astfel de procedee și altele asemănătoare, reușeam să ne săturăm din cînd în cînd foamea nepotolită. Pentru aceasta era însă nevoie de un Abubakr, acest cer-

chez îndrăzneț și obraznic. Dar Abubakr era leneș. Eu lucram din răsputeri zi și noapte. Citeam, învățam pasaje întregi pe de rost, studiam diferite materii care n-aveau nici o legătură cu medicina și mă perfecționam în engleză și franceză. Eram cel dintîi dimineața în bibliotecă și ultimul care plecam seara.

Aveam un singur țel: să parvin, să progresez, pentru a-mi realiza visul.

Pierderea Azizei mă întristase profund. O iubeam încă și nu mă puteam gîndi la altă femeie. Bătaia groaznică pe care o primisem din pricina ei, nu făcea decît să-i mărească valoarea în ochii mei. Plecam adeseori de acasă, pentru a hoinări în preajma palatului pașei Abud Said, împrejmuit de ziduri groase și în permanență păzit. Priveam deznădăjduit zidurile înalte, pe cînd mă gîndeam la Aziza, încîntătoarea fată de felah, care îmi aparținuse cîndva. Niciodată nu făceam excese ca tovarășii mei. Nu doream nici chefuri, nici petreceri. Cunoscusem o iubire mult mai prețioasă decît cele pe care le puteam găsi în mediul interlop al capitalei.

Într-o noapte hoinăream flămînd pe străzile orașului, în tovărășia lui Abubakr. Într-un tîrziu am descoperit o cafenea unde consumasem o dată unul din acele prînzuri rechiziționate. Energic și fără să-și piardă nimic din splendida-i demnitate, Abubakr comandă o cină copioasă. Proprietarul încercă să protesteze. Protestul său era alimentat de apreciabila cantitate de alcool pe care o consumase. Ne amenință cu poliția. Abubakr fu cît pe-aici să-și piardă răbdarea.

— Cîine blestemat! — i se adresă el patronului, împroșcîndu-l cu cele mai pitorești înjurături.

Înainte ca cearta să fi luat proporții, un străin se apropie de noi și îl prinse prietenește de umăr pe Abubakr.

— Effendi, — zise el în liniștea ce se făcuse în cafenea. — E primejdios să te bați cu un lup flămînd. Stai la masa mea și mănîncă tot ce dorești.

L-am măsurat din ochi pe necunoscut. Ne-am dat imediat seama că aveam de-a face cu un gentleman. Pleoapele îi atîrnau obosite. Suferea de ptosis. Avea fața

devastată de patimi, îmbrăcămintea murdară. Abubakr însă vroia cu orice preț să mănînce. Își împinse pe ceafă tarbusul.

— Salem aleikum! — zise el îngîmfat. — Ești galant și prietenos. Nici prin gînd nu-mi trece să mănînc din bucatele spurcate ale acestei insecte rîioase. Să căutăm un alt restaurant.

Străinul ne însoți serviabil. Ajunși în stradă se prezentă: îl chema doctor Abdallah. Avea cabinetul aproape de casa unde locuiam. Am mîncat pînă ne-am săturat, ba amfitrionul nostru comandă și whisky cu soda. Pentru întîia oară în viața mea gustam această băutură și mărturisesc că i-am găsit gustul scîrbos. Apoi doctorul Abdallah răsuci trei țigarete. Ne întinse fiecăruia una. Eu i-am mulțumit, refuzînd să fumez.

Dr. Abdallah nu mi-o luă în nume de rău. Se plecă spre noi peste masă și zise:

— Știu și eu ce înseamnă să fii student în medicină, de aceea nu vă supărați că vă dau un sfat. Încercați să vă cîștigați de pe acum o clientelă particulară în cartierul vostru. Veți fi luați pretutindeni drept medici, fără prea mare greutate. Rețetele pe care le veți scrie, trimiteți-mi-le, ca să le semnez. Vom putea astfel colabora. Mie îmi veți da două treimi din onorarii, ca parte ce mi se cuvine. Ei, ce spuneți de propunerea mea?

După-amiezile fierbinți obișnuiam să dorm. Spre seară mă sculam și porneam spre cafeneaua lui Georgi. Acolo dădeam peste prieteni și, după lungi tergiversări, unul dintre ei îmi plătea cafeaua. Plecam apoi acasă, îmi aprindeam lampa de petrol și mă apucam să studiez. Străzile erau cufundate în liniște după ce copiii se culcau, iar cîinii porneau spre cartiere mai bogate după un ciolan. Adeseori eram însă prea obosit sau prea flămînd pentru a putea citi. Atunci mă ghemuiam pe pat și mă gîndeam deznădăjduit la viitor, la țara mea și la părinți. Rămăsesem singur, fără nici un sprijin. Dacă n-aș fi simțit în suflet focul sacru, m-ar fi înghițit și pe mine praful.

Abubakr obișnuia să vină tîrziu acasă. Am observat că începuse să fumeze țigarete de haşiş. Uneori îi zornă-

iau bani prin buzunare. Purta cu el blocul de rețete al doctorului Abdallah, se intitula doctor și el și începuse să dea consultații medicale în cartier. M-am simțit dator să-l fac atent:

— Mai curînd sau mai tîrziu te vor prinde. Ai putea avea serioase neplăceri.

— Mă crezi prea prost — răspunse. — Cît timp dr. Abdallah semnează toate rețetele, farmacistul nu va afla niciodată că eu le scriu.

— Vei ajunge în curînd să semnezi singur „Abdallah" și atunci gata buclucul!

— Firește, de cîteva zile îl semnez singur pe Abdallah. De ce nu? Cît timp recunoaște aceste semnături, sînt pus la adăpost de orice încurcătură.

— Ai face mai bine să-ți pregătești examenele.

— Nu mi-e frică de ele.

I-am mai atras o dată atenția:

— Doctorul Abdallah are o faimă proastă. A fost nu de mult medic al spitalului. L-au concediat pentru că dădea prostituatelor bolnave certificate de sănătate, pe baza cărora puteau părăsi spitalul. Firește, primea sume mărinele în schimbul lor. Omul acesta este șarlatan, iar tu îți distrugi viitorul.

Abubakr trase adînc în piept fumul de haşiş şi surîse.

— Nu mă mustra pentru că am început să cîștig și eu cîteva monede. Orice ai face, în Egipt poți cumpăra totul cu bani. Ce importanță are dacă la generala corupție se mai adaugă și mica mea cotcărie?

— O importanță covîrșitoare, — i-am răspuns. — M-am străduit și eu să cîștig bani, dar prin metode cinstite.

— Suferi de un complex moral, — rîse el.

— Nu fac altceva decît să-mi iubesc țara, — am răspuns.

— Mi-o iubesc și eu, — strigă el înflăcărat. — Chiar dacă e putredă pînă în măduva oaselor!

— Noi doi am avea misiunea s-o redresăm.

Se trînti pe pat.

— Și zi, prin ce mijloace vrei să cîștigi bani?

— Fac o școală primară.

— Poftim, vechiul cîntec! Unde și cum? Crezi că vei avea elevi?

— Școala va funcționa aici, în cartierul nostru. În strada noastră. La parterul acestei clădiri se află două încăperi goale.

— Dughene infecte. Pline de șobolani.

— Mi-este egal. Vei vedea rezultatul.

Îmi cunoșteam toți vecinii și pe locuitorii din ulițele din jur. Am ajuns treptat să-mi cîștig în rîndurile acestor bieți nevoiași, o anumită faimă. Trimisesem la spital mai mulți copii, suferind de infecții purulente, și dădusem cîtorva femei însărcinate sfaturi medicale. Îi făceam atenți pe oameni să nu-și murdărească prea tare locuințele și să n-arunce tot gunoiul în stradă. La poarta casei mele postasem un *gulah* mare (urcior de argilă) și o ceașcă de tinichea. Aduceam zilnic apă proaspătă de la puțul situat la o milă depărtare de mine. Drumul acesta mă sleise în așa măsură, încît am angajat în cele din urmă o femeie din Sudan pentru căratul apei. Pentru treaba aceasta, primea cîteva fructe sau zarzavat, dar nu din partea mea, ci de la zarzavagiul de pe strada mea, care mă simpatiza în mod deosebit. Avea pe picior un soi de eczemă, pe care i-o tratam. În schimbul serviciilor mele, îmi oferea din cînd în cînd fructe. Uneori îl rugam să-mi împrumute cîțiva piaștri și cînd încercam să mă achit de datorie, refuza să-i primească.

În primele zile ale vacanței de vară, am început să-mi organizez școala. Am cutreierat toate locuințele din cartier, recrutînd copii între șapte și zece ani. Am adunat astfel optsprezece copii, zece fete și opt băieți, în majoritatea lor sănătoși. Am refuzat aproape cincizeci de copii, găsindu-i inapți din punct de vedere fizic și moral pentru orice educație. Taxa școlară lunară pentru un elev era de cinci piaștri. În schimbul acestei sume primeau de șase ori pe săptămînă cîte două ore. O oră în ceasurile dimineții, cealaltă la cinci după prînz. Copiii au fost obligați să-și aducă fiecare tăbliță de ardezie, pe care le păstram la școală. Proprietarul meu era ucenic de dismărie. După lungi și agitate discuții l-am convins să-mi pună la dispoziție în mod gratuit cele două încăperi de la parter.

„Totul pentru Egipt", zugrăvisem cu litere caligrafice pe poartă.

Firește, locuiam și noi într-o casă neisprăvită. Pentru că, se știe, în Egipt majoritatea caselor sunt neisprăvite. Era clădită din cărămizi de argilă, iar scările erau atît de piezișe încît semănau cu scările de lemn ale cotețelor. Încăperile de la parter le-am transformat singur. Bolovanii și gunoiul le-am cărat într-un coș, cu ajutorul a doi băieți, pe un maidan unde tocmai începea să se clădească. Apoi am boit pereții și am curățit pe jos. Podelele fiind din cărămizi, am stropit pe jos cu apă, am nivelat argila, apoi am lăsat totul să se usuce. Am obținut astfel podele rezistente și higienice.

De la părintele unui școlar, care împletea coșuri, am cerut o rogojină. Servitorul clinicii medicale mi-a făcut rost de o tablă uzată și de cretă. Școala era gata. Puteam să-mi încep vizitele pe la părinți.

— Săptămîna viitoare deschid școala. Copiii trebuie să vie la școală spălați și în galabiehuri curate. Nu vă cer altceva. Nu uitați că avem strămoși glorioși și vom ajunge și noi o dată tot atît de puternici ca ei. Am să-i învăț pe copiii voștri să scrie, să citească și să iubească curățenia, iar voi să-mi respectați munca și să-mi plătiți regulat taxa de frecvență.

Frumoasele mele cuvinte au avut însă prea puțin răsunet. În ziua inaugurării școlii, am fost silit să mă descurc cu o ceată de haimanale murdare și gălăgioase, care vădea în purtări și felul de a vorbi, lipsa oricărei educații.

Ședeam în fața lor, picior peste picior, deznădăjduit. I-am privit țintă pe fiecare, pe rînd, silindu-i astfel să m-asculte. Apoi le-am spus o poveste. Peste puțin privirile li se aprinseră de un foc lăuntric. Îi cucerisem. După ce am terminat de spus povestea, i-am așezat pe băieți în stînga, iar pe fete în dreapta. I-am învățat să rostească în cor: „Sîntem copii cuminți. Noi sîntem copii egipteni". I-am pus să repete de mai multe ori în șir, pentru ca frazele să li se întipărească în memorie și inimă. Le-am cerut să învețe pe de rost aceasta. Apoi i-am trimis acasă.

După amiază veniră cu toții. Fiecare trebuia să se așeze la locul ocupat de cu dimineață. Îmi cereau gălă-

gioşi o nouă poveste. Le-am poruncit să stea în liniște, privindu-i pe rînd în ochi. I-am pus să repete de vreo cincizeci de ori: „Noi nu bem decît apă curată". Apoi le-am cerut să scandeze fraza în frumoasa limbă arabă. În cele din urmă, le-am spus o nouă poveste. Păreau să fie toți copii sensibili și bine intenționați. Înainte de a le da drumul, i-am așezat pe două rînduri, examinîndu-le ochii, gura, pielea și poruncind fiecărui băiat să-și tundă sau să-și potrivească părul. Într-o săptămînă m-am împrietenit cu ei. Încercam să-i impresionez cu devize sugestive:

„Nu voi chinui animalele. Animalele sînt prietenii omului".

„Voi asculta sfaturile stăpînului meu, hakimul".

„Îmi voi spăla trupul cu apă".

Igiena corporală era cea mai grea problemă. În tot cartierul nu exista un singur puț. În cele din urmă am organizat un serviciu de cărat apă, în așa fel că primeam zilnic pentru nevoile școlii șase urcioare mari de apă curată, care erau așezate într-un chioșc din spatele casei. Două urcioare erau pentru băut, celelalte pentru curățenia corporală. Era o încercare destul de infructuoasă și deseori eram tentat să las totul baltă, mai ales cînd copiii care măturau școala cu mîinile și fața curată, apăreau a doua zi mai murdari decît vreodată. Cu timpul însă, situația s-a mai îmbunătățit și am simțit atunci o satisfacție care îmi mărea încrederea în mine.

— Din cele cîteva milioane, salvezi cel puțin optsprezece! — îmi spuneam.

După patru săptămîni copiii scandau fără greș:

„Sîntem copii cuminți. Copii din Egipt nu sînt mai prejos decît cei străini. Țara noastră este una dintre cele mai mari ale pămîntului. Copiii Egiptului trebuie să fie sănătoși și puternici. Noi formăm viitorul patriei noastre. Lucrăm în primul rînd pentru patrie".

Abubakr plecă să-și petreacă vacanța la o rudă în Qaliub. Se reîntoarse în septembrie, tocmai într-o oră cînd făceam exerciții de citire cu elevii mei. Se opri uluit, zîmbind ironic.

— Allah! Ce ceată ți-ai recrutat!

Le-am făcut semn copiilor să se ridice și să-l salute

în cor. O făcură așa de bine, încît am fost mîndru de ei. Abubakr îi privi îngîndurat.

— Niciodată nu vei face din ei oameni de omenie, — declară el în cele din urmă. — Le curge sînge sălbatic prin vine.

— Abubakr, — i-am răspuns — cu cîteva cuvinte necugetate jignești un popor de milioane, căruia îi aparții tu însuți.

L-am văzut roșind.

— Mă duc la Georgi, — făcu el într-un tîrziu. — Ne vedem acolo.

La sosirea termenului stabilit, am încercat să încasez de la părinți taxa școlară. Firește, abia cîțiva au fost dispuși să-mi plătească. A trebuit să fac uz de toată elocința mea, pentru a aduna în cele din urmă, cu ceva mai puțin decît o liră, în monede mărunte. Cît privește restul, am fost nevoit să mă mulțumesc cu promisiuni verbale.

Cel mai bun dintre toți școlarii mei era un copil de berber, Hussein, originar din Wadi-Halfa. Tatăl lui era *sais* (grăjdar) într-un foarte select grajd de curse. Pielea întunecată, inteligența, sîrguința și buna cuviință, făceau din Hussein un mic aristocrat al acestei nobile rase, din sînul căreia se recrutează de veacuri cei mai buni servitori ai Egiptului. Băiatul era de zece ani. Într-o bună zi mă întrebă dacă n-ar putea să se mute la mine, pentru a-mi fi nu numai elev, dar și servitor. L-am întrebat pe Abubakr dacă n-are nimic împotrivă.

— Dimpotrivă! — exclamă el. — Un astfel de mic sclav poate să ne fie de folos.

Hussein apoi ne făcu o vizită, în tovărășia tatălui său, care ne ținu o conferință despre curse și despre cai. Cunoștea proprietarii tuturor grajdurilor de curse, numele jocheilor și al cailor. Întorcîndu-ne într-o seară acasă, l-am găsit în fața porții. Ne informă că la cursele de a doua zi avea să alerge un cal tînăr de doi ani. Cunoaște bine valoarea calului, va cîștiga cu siguranță și se plătește pentru el o cotă însemnată.

— Noi sîntem bieți studenți, — am răspuns. — N-avem bani pentru pariuri la curse.

Abubakr își numără întreaga avere. Avea vreo patruzeci de piaștri.

— Pune și tu, effendi hakim, cîțiva bani pe Mataraui și vei cîștiga cu siguranță.

Mă privea aproape rugător, cu ochii săi întunecați și aprinși de berber.

— Effendi, poate n-ai bani?

— De unde să am bani? — l-am întrebat. — Ești și tu unul din acei părinți care nu-și plătesc taxele pentru copiii lor.

— Bine, dar băiatul meu Hussein este totodată servitorul tău, — se apără el. — Nu te servește pentru banii aceia?

— Ai dreptate, nu uita însă că trebuie să-i dau și de mîncare. Dacă ești așa de sigur că mîine acest Mataraui va cîștiga, scoate-ți punga și împrumută-mi o liră. Am o propunere onorabilă. Dacă calul cîștigă, împărțim cîștigul, dacă pierde, îți plătesc lira în întregime.

Berberul onest își scoase punga și îmi întinse o liră. Aproape că nu-mi venea să cred ochilor.

A doua zi m-am dus cu Abubakr la biroul pariurilor. Am pontat pe Mataraui. Căluțul brav cîștigă într-adevăr și noi primirăm după fiecare dolar (douăzeci de piaștri) cîte zece lire. Eram nebun de fericire. Cu buzunarele doldora de bancnote am alergat la Georgi și am organizat cu colegii un chef de pomină.

— Egiptul e cea mai minunată țară a pămîntului! — strigă Abubakr.

Mi-am cumpărat un costum de haine, cîteva cămăși și un tarbus. Mi-am instalat o bucătărie, cumpărînd vesela necesară, apoi cîte ceva de așternut și paturi. Cu gîndul la sezonul rece, n-am uitat să-mi procur și o manta. Copiilor le-am cumpărat galabiehuri noi și tot îmi rămăseseră o grămadă de bancnote. Mi-am instalat în locuință o adevărată farmacie. Aveam vată, picături pentru ochi, ulei Castor, foarfeci, tinctură de iod, termometru și multe alte articole mărunte indispensabile. Îmi examinam elevii în fiecare săptămînă și le țineam cursuri sumare de igienă. Orice s-ar întîmpla cu ei, copiii aceștia vor cunoaște normele elementare de igienă, își vor iubi poporul, vor iubi cinstea și adevărul.

Cea mai mare bătaie de cap mi-o pricinuia gunoiul de pe străzi. Încercam să-i fac să urască murdăria. Fan-

toma acestei murdării mă pîndea neîncetat, dincolo de prag. În cele din urmă, cu o răbdare îngerească, am ajuns să-i văd indignîndu-se din pricina murdăriei din jurul lor. Copiii aceştia se întorceau acasă la părinţii lor, unde repetau frazele memorate la şcoală. Vă puteţi închipui ce simţeau părinţii cînd, copilul lor de opt sau nouă ani, începea să declame, cu încăpăţînarea unui papagal:

„Murdăria este cel mai mare duşman al copilului egiptean. Din murdărie ne pîndeşte boala şi moartea. Cinstea şi libertatea sînt surorile curăţeniei. Un guvern bun îşi aprovizionează poporul cu apă curată".

Într-o bună zi apoi izbucni răscoala. În timpul orei de curs, femei şi bărbaţi îmi asediară casa. Le auzeam strigătele:

— De ce nu-i înveţi pildele Profetului?

— Pentru că e kopt! — urlă cineva din mulţime.

Am ieşit în poartă.

— Oameni buni! — am strigat eu. Lumea se potoli. — Ştiu că vă doare atunci cînd copiii voştri vă strigă în faţă adevărul. Viitorul este însă al lor, al vostru e trecutul. E datoria voastră să-i trimiteţi în şcoli unde să înveţe şi graiul Profetului. Rostul meu este să traduc în fapte pildele lui.

Am recitat grav cîteva frumoase versete din Coran, cea ce întîmpină aprobarea tuturor.

— Să vă fie ruşine! — am continuat. — Mergeţi şi plîngeţi-vă la casa lui Mustafa Kemal şi el vă va biciui pentru nerecunoştinţa voastră. Eu vă interzic, o dată pentru totdeauna, să mă mai jigniţi.

M-am uitat la ei. O tristeţe cumplită mă cuprinse.

— Boala şi sărăcia sînt părinţii voştri, le-am spus. Sînteţi nemulţumiţi, dar vă purtaţi destinul cu răbdarea asinului. Este printre voi unul singur care ar fi dispus să facă ceva pentru a învinge mizeria? Priviţi-vă o singură dată uliţa! Ochii voştri nu văd murdăria, nările voastre nu simt putoarea? Şi pentru că sînteţi aici, vă ordon ca în răstimp de douăzeci şi patru de ore să măturaţi strada şi s-o faceţi demnă de oameni sănătoşi. Veţi ajuta cu toţii la măturat şi veţi căra apă cît mai multă, pentru a întări pămîntul. Strada trebuie zilnic măturată şi stropită

cu apă. Vă voi vizita pe rînd locuințele. Îl fac de rîsul țării întregi pe cel care îl găsesc cu casa murdară.

Se făcu liniște adîncă. Treptat însă murmure aprobative porniră din mulțime. Apoi, deodată, entuziasmul izbucni vijelios.

— Să ne trăiești, effendi hakim!

Îmi amintesc și azi cu bucurie și uimire de ziua aceea. Bărbați, femei și copii începură să curețe strada cu o rîvnă aproape religioasă. A doua zi ședeau mîndri în fața porților, admirînd miracolul. Din ziua aceea, numele străzii fu *„Sharia Nadif"*, adică „ulița curată".

2

Civilizația contemporană este bolnavă. Ar trebui, tratată ca o maladie mintală. Aș putea adăuga că e o boală femeiască, pentru că este cu desăvîrșire lipsită de bărbăție și voință. Crede-mă, pașnice drumeț, noi medicii ne dăm seama cum ar trebui să fie adevărata civilizație! Am luptat pentru această civilizație în primele rînduri. Uneori am fost mai puternic decît moartea însăși. Mulți bărbați și femei — care nu meritau să trăiască, erau atît de inutili din punctul lor de vedere și al semenilor — au cîștigat adeseori amînări, datorită intervenției mele, fără să se dovedească vreodată recunoscători. În locul abceselor și tumorilor, ar fi trebuit să le operez creierii. Primul pas pentru a cunoaște semenii este să ne închipuim cum ne-am comporta noi în situația lor, în loc să-i zdrobim cu disprețul și critica noastră. Atunci cînd ajungem la concluzia că unul dintre ei trebuie scăpat de zdrențele sale, să nu i le luăm pînă nu sîntem în stare să-i dăm altele, mai bune și mai noi. Închipuiți-vă, într-o seară stăteam cu Abubakr și cu alt student, tînărul Nahas, în locuința noastră din Sharia Nadif. Fumam și beam cafea. Nu mai știu despre ce vorbeam. Școala de la parter era goală, copiii plecaseră de mult. Deodată am auzit zgomot din stradă. O mulțime de oameni se îngrămădise în fața porții noastre. Am coborît, pentru a vedea ce se întîmplase. Deschizînd poarta, ne-am ciocnit nas în nas de un ofițer de poliție, sfrijit și stacojiu, întovărășit de un *ciaus* și doi polițai. Înainte de a putea scoate un singur

cuvînt, unul dintre poliţai, un compatriot mă izbi cu ceva în creştet, astfel că era să-mi pierd cunoştinţa. Mulţimea începu să urle. Probabil că protesta împotriva amestecului poliţiei. Alţi poliţişti sosiră între timp. Se năpustiră asupra mulţimii şi o împrăştiară cu procedee brutale. Pe mine m-au tîrît în şcoală. Ofiţerul de poliţie şi oamenii săi, începură să mă înjure în fel şi chip. Apoi cercetară cu de-amănuntul clasa.

— Frumoasă şcoală! — strigă ofiţerul.

— Ha, ha, ha! Priviţi! Ce înseamnă asta?

Spre nenorocul meu, pereţii erau împodobiţi cu fraze asemănătoare: „Voi asculta sfaturile stăpînului meu, hakimul.“ „Copiii din Egipt nu sînt cu nimic mai prejos decît cei străini“. „Egiptul este cea mai mare ţară a pămîntului“. „Noi alcătuim viitorul Egiptului“.

— D-ta eşti Ibrahim Gamal el Assiut? — urlă ofiţerul de poliţie.

— Ţi-ai găsit omul! — i-am răspuns.

— Ai autorizaţie de la Ministerul Instrucţiunii să ţii lecţii?

— Autorizaţie? Nu am. Nu ştiam că se cere autorizaţie şi pentru educarea copiilor.

— Aha, nu ştiai ... Nu eşti student în medicină? De ce nu te ocupai mai bine de propria d-tale educaţie? D-ta eşti autorul acestor fraze?

Nu i-am mai dat atenţie englezului. M-am adresat egiptenilor:

— Eu sînt autorul acestor fraze. Citiţi-le, dacă ştiţi citi. Vi se adresează şi vouă, întocmai ca şcolarilor mei.

Am continuat astfel, pentru că nu ştiam atunci că în ţara noastră adevăratul patriotism este socotit o crimă şi că dragostea pentru popor trebuie tăinuită cu grijă. Compatrioţii mei se năpustiră asupra mea şi mă bătură pînă cînd mi-am pierdut cunoştinţa.

Am cunoscut drumul oribil al închisorilor şi judecătoriilor noastre. Eram acuzat de instigare revoluţionară, dar acuzaţia era ascunsă sub formula: „a activat ca educator, fără autorizaţie prealabilă“. Tînăr şi lipsit de experienţă cum eram, ţineam să apar drept erou în faţa judecătorilor mei. Am compus un lung memoriu despre nevinovăţia mea, pe care — poate spre norocul meu —

nu m-au lăsat să-l citesc. Presa locală nu se grăbi să-mi ia apărarea, ceea ce nu este deloc surprinzător, întrucît majoritatea gazetelor noastre se mai află încă și azi în solda intereselor străine. Mă simțeam singur și părăsit în întunericul închisorii, între semeni de-ai mei, dintre care cei mai mulți ar fi făcut mult mai bine să nu se nască. Cariera mi-a fost frîntă în două, îmi spuneam eu, numele mi-a fost tîrît în noroi, părinții mei vor muri de mîhnire. Nenorocirea mea îl îndemnă pe fratele meu Morgos să-și aleagă cariera juridică și, cu timpul, ajunse într-adevăr unul din cei mai buni magistrați ai tribunalului mixt, o instituție pentru a cărei desființare muncește chiar el din răsputeri, pentru ca justiția egipteană să fie deservită numai de judecători egipteni.

După arestarea mea, colegii și prietenii de la facultatea de medicină nu rămaseră inactivi. Sîngele de cerchez al lui Abubakr clocotea de indignare. Convocă studenții la o adunare. Le vorbi timp de zece minute, după care colegii se străduiră să arate că, în pofida robiei de veacuri, rămăsese suficientă bărbăție în poporul Egiptului. Au început să spintece mobilele, să rupă tratatele de medicină, distrugînd tot ce le cădea în mîini și cînd, în cele din urmă, doctorul K. ceru intervenția poliției, pentru a salva Kasr-el-Aini de pieire, au pus mîna pe bolovani, ciomege și drugi de fier, susținînd o luptă aprigă cu poliția, pentru independența Egiptului. Firește că, poliția care era numericește mult superioară studenților, îi scoase în cele din urmă din clădire. Abia ajunși în stradă, studenții se grupară din nou, declarînd grevă. Tînărul Abbas, un băiat subțire ca trestia de zahăr, conduse mulțimea în fața casei pașei Adli. Acolo manifestară gălăgios împotriva nedreptății ce mi se făcuse. O mulțime de polițiști apărură iar și îi alungară și de acolo. Răscoala s-a soldat cu mai mulți răniți. Din fericire nimeni n-a fost ucis. Reprezentantul guvernului intră, firește, fără întîrziere în acțiune, interesîndu-se la primul ministru:

— Ce înseamnă din nou acest scandal? Trebuie să punem imediat capăt tulburărilor.

— Voi ancheta în cel mai scurt timp cazul, pentru a afla motivul tulburărilor, excelență.

— Te rog, fără întîrziere. Şi nu uita să aplici celor vinovaţi, sancţiuni severe.

— Firește, excelenţă!

— În caz contrar, voi fi silit să iau singur măsurile pe care le voi crede de cuviinţă, excelenţă.

— Excelenţa voastră poate fi liniştită. Greva studenţească va lua sfîrşit încă mîine.

Colegii mei însă nu s-au lăsat intimidaţi cu uşurinţă. S-au adunat în faţa închisorii mele şi au făcut un scandal, încît l-am auzit pînă sus, la celula mea. Pretindeau eliberarea mea. Poliţia noastră, condusă de ofiţeri călări pe frumoşi cai albi, îi împrăştie în cele patru vînturi. Atunci s-au adunat din nou în poarta facultăţii. Porţile institutului şi ale clinicii erau însă zăvorîte. Au cerut în cor să vie doctorul K. L-au făcut şarlatan, beţiv, măcelar şi ucigaş. Poliţia interveni cu energie. Prefectul poliţiei — înalt cît stîlpii de telegraf, palid şi cu ochi tăioşi, albaştri — care călărea în fruntea oamenilor săi, îşi ridică mîna.

— Să-l lăsăm să vorbească, — strigă Abubakr.

Se apropie de prefectul poliţiei şi, cu braţele încrucişate pe piept, se opri în faţa lui.

— Să auzim.

— Ascultaţi-mă, studenţi! — strigă prefectul poliţiei. — Apropiaţi-vă! Vreau să vă comunic ceva.

— Iată-ne.

Îl înconjurară, aşteptînd nemişcaţi cuvintele prefectului.

— Dacă aveţi vreo nemulţumire, de ce nu alegeţi calea dreaptă? De ce vă purtaţi ca o mulţime fără cap? Sînteţi doar studenţi în medicină, v-aţi ales o misiune nobilă. Purtarea voastră nu este demnă de voi. Vedeţi-vă de treabă! Ne pricinuiţi neplăceri inutile.

— Eliberaţi-ne prietenul, pe care l-aţi arestat! — zice Abubakr.

— D-ta eşti deci capul răscoalei, — zise prefectul poliţiei, cu un zîmbet pe care toţi îl cunoşteau.

— Cu toţii sîntem capii răscoalei! — strigară în cor studenţii.

— În acest caz, vă somez să vă împrăştiaţi, pentru că în caz contrar vă arestez pe toţi.

— Luați seama, sir!' — interveni Abubakr, într-o splendidă englezească, accentuînd consoana „r". — Nu vă cerem prea mult. Pretindem doar să fim trataţi ca oameni de bine. Vă cerem, să ne lăsaţi să ne rezolvăm singuri problemele. Vrem dreptate! Şi cerem imediata eliberare a lui Ibrahim Gamal el Assiuti şi a celorlalţi colegi ai noştri.

— Adresaţi-vă cu cererea aceasta autorităţilor respective. Faceţi un memoriu miniştrilor. Acum însă plecaţi, pentru că în caz contrar voi fi silit să vă arestez pe toţi.

Prefectul poliţiei se întoarse şi, însoţit de cei doi ofiţeri de ordonanţă, dispăru. Colegii mei porniră în şiruri ordonate şi se împrăştiară pe la cafenelele din împrejurimi. Pe străzi circulau neîncetat patrule înarmate. Abubakr şi cîţiva tineri, nu putură să-şi stăpînească pornirile. Se năpustiră asupra unui poliţist şi Abubakr i se adresă în felul următor:

— Oh, tu frate al gunoiului, pui a şaizeci de cătele! Te-aş compătimi, dacă nu te-aş cunoaşte din copilărie, de la Quilib, unde erai de pe atunci vestit pentru viclenia şi nemernicia ta! Sclav ordinar! Crezi că dacă ţi-ai satisfăcut orgoliul, îmbrăcînd uniforma de poliţist, eşti mai bun decît oricare dintre cetăţenii cei mai modeşti, dar simpli, ai Egiptului? Nu ştii nici să scrii, nici să citeşti! Toate cîte le ştii, le-ai învăţat de la ofiţerii tăi. Oh, tu pui de cătea! — se întoarse el spre mulţimea, care în cazuri asemănătoare, nu întîrzie să se adune. — Oameni buni! Fraţilor! Ce popor paşnic sîntem, că tolerăm astfel de nedreptăţi în propria noastră ţară. Unde mai găseşti un popor asemănător? Stăpînii noştri, care nu sînt altcineva decît mercenarii străinilor, ne exploatează zi şi noapte. Ciudat! Ne silesc să rămînem săraci. Starea aceasta nu este însă demnă de noi. Ne împiedică să ne organizăm învăţămîntul, numai pentru ca să rămînem slugile umile ale intereselor străine. Secăturile oraşelor şi satelor noastre primesc cele mai unsuroase posturi. Întregul aparat administrativ nu este altceva decît grămada de gunoi a corupţiei. Nimănui nu i se face dreptate. Şi noi stăm cu mîinile în sîn! Răbdăm ca dobitoacele!

Aceasta a fost ultima faptă eroică a lui Abubakr. La fața locului apăru un detașament de poliție. În încăierarea care se iscă, opt oameni fură răniți, dintre care cîțiva foarte grav. Abubakr fu arestat și condamnat la un an temniță grea. Cu el fui închis și eu.

Trei luni mai tîrziu am fost eliberat. Mi-au comunicat că eliberarea mi-o datoram generozității noului ministru al instrucțiunii publice. Nici n-am încercat să verific spusele lor, ci m-am întors imediat în Sharia Nadif, în clădirea mizeră unde-mi aveam odăița. Prin gunoaie și resturi de alimente mi-am căutat drum spre intrare. Ușile erau larg deschise. Încăperea care servise de școală era pustie și un cîine, pe jumătate sălbatic, o tuli pe ușă la intrarea mea. Am urcat scările. Încăperile erau goale, toate lucrurile mele dispăruseră. Patul, hainele, cărțile, lampa, farmacia, toate! „Ibrahim, — am oftat eu, — ai ajuns cerșetor". Cînd am căutat să-mi văd școlarii, i-am găsit mai murdari decît în epoca în care umblam din casă în casă pentru a-i recruta. Îi înghițise din nou promiscuitatea.

Cînd am părăsit Sharia Nadif, pentru a-mi căuta colegii la Panaioti, inima îmi era plină de amărăciune și indignare. Ce să fac fără bani, în zdrențele mele, aproape mort de foame și trupul acoperit de bube îngrozitoare?

Pierdusem totul, afară de mîndrie și de voința fermă de a ajunge medic. Dar abia mă recunoscură cîțiva colegi, și fusei purtat în triumf la Georgi, unde m-au sărbătorit frenetic.

Am fost pus în curent cu cele întîmplate în lipsa mea. Doctorului K., directorul clinicii, i se ceruse demisia. Cu o pensie corespunzătoare serviciilor aduse întîi în Sudan ca medic militar, apoi în Egipt, se reîntorsese în Anglia, pe un vas al societății P&O, beat mort, ca de obicei. Postul lui îl ocupase un egiptean.

Toate aceste știri mă umplură de bucurie. Dacă mă gîndesc însă azi la ele, părerea mea este cu totul alta. Oare era nimerit să încredințezi acel post important unui compatriot de-al meu, numai pentru că era egiptean? Aveam noi pregătirea necesară științifică? Între timp am aflat că multora dintre noi le lipsește această pregătire.

După întîlnirea de la Georgi, i-am făcut o vizită doctorului Hermann. Acest minunat om, cu enorma-i chelie roză și ochelarii în ramă de aur, în dosul cărora străluceau doi ochi măriți puternic și plini de bunătate, cu barba-i albă, lînoasă, care îi încadra fața aproape transfigurată, a fost acela care a intervenit pe lîngă guvern în interesul meu.

La două săptămîni după eliberarea mea, am fost reprimit condiționat în facultate.

3

Am fost găzduit de Abdu, zarzavagiul din Sharia Nadif, pentru că eram sărac lipit pămîntului și literalmente nu aveam nimic în afară de zdrențele de pe mine. Am încercat zadarnic să încasez cîte ceva din sumele pe care părinții foștilor mei elevi le datorau. Erau și ei oameni lipsiți de orice venit. Nu îndrăzneam să-i scriu tatălui meu. Ba, nădăjduiam că nu aflase nimic despre ce mi se întîmplase. Deznădăjduit, în cele din urmă m-am adresat doctorului Hermann, mărturisindu-i situația în care eram.

M-a primit din cale afară de prietenos.

— Ibrahim, — zise el, — dumneata ești unul dintre cei mai talentați studenți ai mei. Îți mai trebuiesc doi ani pînă la doctorat. Din păcate, nu dumneata ești singurul student lipsit de mijloace care îmi cere să-l ajut. Voi face totuși, tot ce pot. Am un costum vechi, de culoare cenușie, pe care ți-l dăruiesc. Du-l unui croitor să ți-l potrivească pe măsura dumitale. Cheltuielile le suport eu.

Am vrut să-i mulțumesc, însă el mă opri cu o mișcare a mîinii sale mari și albe.

— Ca tînăr student la Heidelberg, purtam și eu hainele vechi ale părintelui meu. Nu făceam altceva decît să le întorc.

Îmi venea să plîng. Dr. Hermann dispăru în dormitor, ca să revină nu peste mult cu un costum gri, învelit în hîrtie de împachetat.

— Întîmplarea aceasta să-ți servească drept exemplu, Ibrahim! Interesează-te de specialitatea dumitale.

Nu te lăsa angajat în scandaluri asemănătoare. Mîndria păstrează-ţi-o numai pentru dumneata şi gîndeşte-te la studiile care te mai aşteaptă! Înţeleptul trece prin viaţă ca o cetate a spiritului, nimic nu-l doboară... Dacă vrei să vii la mine, sîmbătă seară, îţi voi arăta cu plăcere o metodă cu ajutorul căreia vei putea avansa mult mai repede. Am observat că, la încercările de diagnoză, adesea dai greş. Dumneata eşti prea instinctiv. Intuiţia este un dar preţios, trebuie însă sprijinită pe fapte, înainte de a te lăsa convins. Dr. Phipps te va învăţa măruntele procedee tehnice, este mult mai priceput decît mine. Eu îţi voi explica doar normele sănătoase ale medicinei. Pentru că, trebuie să ţi-o spun, eu cred în dumneata.

L-am părăsit pe dr. Hermann cu inima plină de recunoştinţă şi cu pachetul sub braţ m-am grăbit la un atelier de croitorie. Croitorul examină costumul, apoi cu degetele-i agile cotrobăi buzunarele. Într-unul din buzunarele pantalonilor descoperi un plic. L-am luat şi am citit adresa de pe el: „Pentru Ibrahim Gamal". Cînd l-am desfăcut, am găsit în el două lire. Am simţit că sîngele mi se urcă în cap şi abia am putut să-mi opresc plînsul.

Mi-am căutat o nouă gazdă. Din banca mea de la facultate, puteam vedea prin geam palmierii mlădioşi şi livezile bogate de smochini de pe insula Rhoda. În răstimpul petrecut în închisoare învăţasem să preţuiesc singurătatea şi natura. Vroiam să-mi petrec zilele într-o grădină, sub umbra domoală a copacilor. Am trecut deci podul Mohamed Ali şi am dat o raită prin insulă. Într-un tîrziu, norocul îmi surîse. Am descoperit o grădină veche. După o tîrguială îndelungată cu grădinarul şi cu păzitorul casei care locuia acolo, m-am stabilit pe insulă, în imediata apropiere a locuinţei grădinarului.

Săptămîni în şir am dormit sub unul din smochinii vechiului parc. Lumina lunii se strecura printre crengi şi în apropiere clipoceau apele Nilului. Grădinarul paşei Sherif era un *saidi* (egiptean pur sînge) generos şi religios. Mîncam la masa lui şi copilaşii săi mă îndrăgiseră ca pe un frate mai mare. În zori mă scăldam în Nil, apoi îmi uscam trupul la soare. În scurtă vreme m-am simţit iar sănătos şi puternic, capabil să suport ritmul unor stu-

dii pe care trebuia să le fac pentru a recupera timpul pierdut în închisoare. Locuiam acum într-o colibă cu o singură încăpere. Coliba era făcută din argilă arsă. Pe jos era așternută o rogojină. Cîteva lăzi îmi serveau drept scaun și masă. În ele îmi țineam cărțile și uneltele de scris. Prin ușa deschisă vedeam un superb grup de palmieri și un castel ridicat pe țărmul dinspre Ghizeh al Nilului. În amurg, cerul era incendiat de minunate reflexe roșii, galbene, portocalii și vinete. Bărci mărunte alunecau pe lîngă mine pe apele Nilului, care erau roșii, ca fierul încins. De pe acoperișul colibei mele, puteam vedea piramidele. În capătul grădinii se ridica un palat vechi, senioriał, care era însă nelocuit încă de pe vremea khedivului Ismael. Clădirea era în ruine. Terasele fuseseră năpădite de buruieni și liliecii zburau prin încăperile pustii. Superstiția populară spunea că în casă sălășluiesc duhurile rele ale celor uciși. Proprietarii se mulțumeau cu veniturile grădinii, care le producea anual cîteva sute de lire.

În apropierea ruinelor palatului, am descoperit cîteva cuști goale. Unele erau mici, poate adăpostiseră vulpi sau lupi, altele însă aveau mărimea cuștilor de lei din grădinile zoologice moderne. Grădina mișuna de șerpi și scorpioni. Descopereai pretutindeni urmele acestor lighioane. Uneia dintre ele îi sînt recunoscător, pentru că mi-a înlesnit prietenia cu prințul Ali. Atîtea aș avea de spus despre el, încît dacă aș fi un scriitor dibaci, aș umple cîteva volume. Prințul era un tînăr sportiv, bine zidit, cu cîțiva ani mai mare decît mine. În vinele lui, după ramura bărbătească a strămoșilor săi, curgea o picătură din sîngele marelui Mohamed Ali. Fusese crescut de „Pères de l'Enfant Jésus“ și de o englezoaică. De tînăr cutreierase lumea întreagă. Avea întinse legături de prietenie și casă deschisă.

Într-o după masă tîrzie, citeam în coliba mea un tratat de chirurgie. Deodată am auzit glasuri de bărbați și femei. Băiatul cel mai mare al grădinarului ședea pe prag, rotunjind literele abecedarului pe o tăbliță de ardezie.

— Abdu! l-am strigat eu, du-te și vezi ce caută aici străinii aceia.

Înainte de sfîrşitul frazei, Abdu îşi luă tălpăşiţa. Se întoarse peste cîteva clipe, informîndu-mă că un prinţ, întovărăşit de englezi şi englezoaice, debarcase dintr-un cutter. Prinţul vorbeşte foarte mult. Mînat de o curiozitate uşor de înţeles, am pornit în direcţia glasurilor, descoperind un grup alcătuit din tineri bine îmbrăcaţi, în mijlocul lor cu prinţul Ali, purtînd un splendid costum din flanelă albă. Prinţul arăta în dreapta şi în stînga, povestindu-le pesemne istoria grădinii. Străbăteau încet grădina, eu însă nu îndrăzneam să mă apropii de ei, astfel că am rămas nemişcat într-un boschet.

Peste puţin timp am auzit un ţipăt, ţipătul de groază al unei femei. Aproape imediat, întregul grup începu să strige. Glasul prinţului Ali stăpînea întreg vacarmul. Apoi se făcu linişte. Nu se mai auzea decît plînsul sacadat al unei femei. Ştiam ce se întîmplase, dar Abdu apăru ca să-mi raporteze:

— Hakim, hakim! Şarpele a muşcat-o pe femeia engleză.

Pe cărarea grădinii un bărbat fugea, în ochi cu o expresie de panică. Trecu pe lîngă mine în goană. Părea că-şi pierduse minţile.

— Ya Mohamed! Mohamed! — zbiera prinţul şi glasul lui umplu grădina.

Am pornit repede în direcţia glasului, ajungînd la grupul de oameni care nu-şi revenise încă din spaimă şi disperare. Trei bărbaţi sprijineau o femeie tînără, care îşi ţinea ridicat un picior şi privea atît de îngrozită în jurul ei, încît era să mă sperii şi eu.

— Repede la barcă! propuse cineva. Ne întoarcem la hotel şi chemăm un medic.

Prinţul mă văzu.

— Cine eşti? Ce cauţi aici?

Poate îmi lua în nume de rău apariţia, pentru că în costumul cenuşiu, făceam impresia unui oarecare effendi. Or, este ştiut că prinţii nu prea simpatizează pe aceşti mărunţi effendi, pe care îi socotesc reprezentanţii acelei clase mijlocii egiptene, care, într-o bună zi, le va pricinui declinul.

— Effendina, zisei, poate vă pot ajuta eu. Cum era şarpele care a muşcat-o pe doamna?

— Cum să fie? La dracu, era un șarpe veninos. Dar, ascultă, dacă n-o ștergi îndată, îți sparg țeasta.

— Ca noroc, țeasta mi-e suficient de rezistentă, i-am răspuns. Din întîmplare, sînt student în medicină și cunosc din copilărie toate soiurile și mușcăturile de șerpi.

— Nu avem timp de pierdut! strigă unul dintre bărbați, cu cască albă pe creștet. Să plecăm.

Femeia era aproape să leșine. O conduseră lîngă una din scările terasei în ruine. Se lăsă fără viață pe piatra întunecată. Mohamed, grădinarul, se apropie în goană, aducînd o grămadă de mîl din Nil.

— Bun e Domnul, zise el. În nemărginita lui înțelepciune ne-a dăruit mîlul Nilului, singurul leac împotriva mușcăturilor șerpilor veninoși.

L-am dat la o parte pe Mohamed.

— Dacă nu faceți ceea ce vă spun, doamna va muri! am declarat, întorcîndu-mă către grup.

Femeia își ridică privirile. M-am uitat în ochii ei. Am văzut că era fragilă, palidă și subțirică. Probabil era și anemică, suferind de tulburări nervoase. Fără să mai spun nimic, m-am aplecat, i-am scos pantoful și ciorapul. Deasupra gleznei se vedeau două urme circulare și numeroase puncte mărunte, provocate de mușcătura cobrei. Apăruse în jurul rănii o umflătură urîtă.

— Ce senzații aveți? am întrebat-o.

M-a privit pierdută.

— Te implor, fă ceva, gemu ea.

Mi-am scos batista, legînd-o strîns sub genunchiul spre care umflătura progresa repede. Apoi i-am poruncit lui Mohamed să aducă imediat o trăsură. Am prins mîna rece a femeii.

— Ați fost mușcată de un șarpe cobra.

Cei doi membri ai grupului începură să vorbească agitați.

— Tocmai se aplecase să-și ridice poșeta pe care o scăpase, cînd a călcat pe o creangă...

— Voi muri? mă întrebă femeia...

— Cu siguranță, dacă nu faceți ce vă spun. Nimeni nu-mi poate nesocoti dispozițiile.

Gemu iar, aprobînd din cap.

— Nu veți muri, i-am spus eu, apoi m-am ridicat de lîngă ea și am dispus să fie scoasă din grădină. Trebuie s-o internăm neîntîrziat la Kasr-el-Aini!

Cineva îmi atinse umărul.

— Vă respectăm bucuros dispozițiile, zise. Aș vrea însă să ne asigurați că nu va muri.

Vorbeam cu un bărbat palid, cu o expresie tragică în priviri.

— Nu, sir, am răspuns, femeia pe care o iubiți, nu va muri. Să fiți însă bun cu ea, pentru că femeia nu este prea fericită.

Bărbatul se întoarse, fără să spună nimic. Am găsit în sfîrșit o trăsură. Cu o jumătate de oră mai tîrziu, îmi internam pacienta în clinică. I-am cerut infirmierei de serviciu să-l cheme urgent pe doctorul Tewfik. Prințul Ali și ceilalți așteptau în tăcere.

— Effendina, m-am adresat eu prințului. Vă recomand să vizitați clinica. Nu aveți nimic de pierdut, dacă veți vedea o părticică din suferințele semenilor dumneavoastră. Omul se simte mai bun și mai curat, după ce se întîlnește cu mizeria.

Refuză să mă asculte. Între timp, celălalt bărbat își spuse numele: era lordul H. (Ceva mă împiedică să citez adevăratul nume al cîtorva din personagiile acestor memorii).

— Îți sînt foarte recunoscător, tinere!

Dr. Tewfik apăru în halatu-i alb. Victima fu internată în secția feminină, unde i se administrară serurile necesare, în urma cărora părăsi a doua zi clinica vindecată, pentru a-și continua nestingherită viața de pînă atunci.

Trei zile după acea întîmplare, întorcîndu-mă de la facultate, zării în poarta grădinii o trăsură. În jurul ei se adunase o ceată de copii. Nu mică mi-a fost surprinderea cînd am văzut-o pe lady și pe lordul H. stînd de vorbă cu grădinarul.

— În sfîrșit, bine că vii — mă întîmpină lady H., cînd mă văzu intrînd pe poartă. (Purta costum de călărie, cu cizme).

— Bună ziua, mister Ibrahim effendi!

— Mă numesc Ibrahim Gamal el Assiuti, am zis.

știind însă că, pentru străini, numele meu este cam complicat, accept, să rămîn Ibrahim.

— Ah, doctore Ibrahim! ciripi femeia, cu acel surîs fermecător, care mă umplea de fericire.

— Vă admir curajul, i-am spus eu. Puține femei ar îndrăzni să se întoarcă în grădina unde au fost mușcate de un șarpe cobra.

— Ah, nu uita că sînt englezoaică, răspunse repede. De astă dată mi-am pus cizme.

— Ești un tînăr admirabil, Ibrahim! interveni atunci soțul. Prințul Ali trebuie să sosească dintr-o clipă în alta, însoțit de cîțiva îmblînzitori de șerpi. Le-a ordonat să prindă toate lighioanele din grădină.

— De ce să le prindă? Șerpii sînt nevătămători pînă cînd nu-i ataci sau nu calci întîmplător peste ei. În natură, ei au un rost tot atît de bine definit, ca bunăoară noi. Dacă vor dispare din grădină șerpii, în scurt timp se vor înmulți în așa măsură șobolanii și șoarecii, încît nu vom mai avea liniște de ei.

— Ah! Țin totuși să mă răzbun într-un fel, zise lordul bătîndu-mă prietenește peste umăr.

— Cea mai frumoasă răzbunare, zisei eu, ar fi ca dumneavoastră, străinii, să vă străduiți să înțelegeți sufletul egiptean. Cu puțină osteneală, ne-ați putea ajuta să ne îmbunătățim traiul.

Am observat că lady H. schimbă o privire semnificativă cu soțul ei. Lordul aprobă cam stînjenit. Apoi îmi aruncă în față ofensa, față de care sînt astăzi suficient de înarmat:

— Ascultă, Ibrahim, ți-aș spune ceva. Îți sîntem foarte recunoscători, pentru că datorită prezenței d-tale de spirit ai salvat probabil viața soției mele. Și pentru că vei fi în curînd medic, te rugăm să primești din partea noastră un modest cadou. Poți să-l socotești un onorar binemeritat. De altfel, aceasta este și intenția noastră. Te rog, primește din partea noastră aceste cinci lire.

Dumnezeu știe cît eram de sărac atunci și cîte mi-aș fi putut cumpăra cu cinci lire. Sîngele îmi năvăli însă în creieri. Pînă atunci nu mă gîndisem la bani.

— Știu că dumneavoastră trăiți după mentalitatea

europeană, i-am răspuns. Neînsemnatul serviciu, făcut soției dumneavoastră, l-aș fi făcut însă oricui, fără deosebire de naționalitate sau stare socială. Accept recunoștința dumneavoastră, onorariul însă nu.

— Firește, nu vreau să crezi că aceste cinci lire înseamnă singura mea recunoștință, răspunse lady H.

— Foarte bine, zisei. Păstrați-vă lirele și recunoștința.

Zicînd acestea m-am întors, pornind spre coliba mea. Nu mai puteam suporta să fiu umilit în prezența *dragomanului* (interpret) egiptean.

Vreau aici să te asigur, drumeț pașnic, că englezii sînt generoși, chiar atunci cînd nu-și dau seama de aceasta. Își ascund cu grijă sentimentele. Aceste sentimente însă, de cele mai multe ori, stau sub controlul rațiunii. De aceea, nu pot fi apoi exprimate spontan și firesc, ci apar stîngace și grotești. Cu mulți ani după întîmplarea aceea avea să-și dovedească lady H. „recunoștința" întreagă, încredințîndu-mi-se în întregime mie. Aceasta s-a petrecut la Londra, unde — aproape sigur — aveam să-i salvez pentru a doua oară viața.

La cîteva minute după ce intrasem în colibă, am auzit o gălăgie asurzitoare în grădină.

— În numele lui Allah! striga un glas ascuțit. Îți poruncesc să vii aici, la picioarele lui Soleiman! Te vei supune poruncii stăpînului tău! Ieși din ascunzișul tău! Te așteaptă stăpînul și poruncitorul tău, Soleiman. Nici una din otrăvurile lumii nu-i poate dăuna. Îl apără milostivul Allah! Ieși din ascunzișul tău!

Din ușa colibei, l-am zărit pe îmblînzitorul de șerpi. Era însoțit de doi tineri ucenici, ducînd în brațe coșurile sortite reptilelor. La o anumită distanță, un grup de curioși urmărea expediția. Era printre ei și prințul Ali. Mi-era teamă să nu mă viziteze, astfel că părăsii grădina, îndreptîndu-mă spre cafeneaua lui Georgi, unde intenționam să împrumut de la vreun coleg cîțiva piaștri.

În vremea aceea, stăteam ceasuri întregi dus pe gînduri. Ședeam pe o piatră netedă, pe malul Nilului, sub un smochin, cu picioarele trase sub mine, cu spinarea dreaptă, cu palmele răsfrînte, așezate în brațe. Aminti-

rea aceasta mă tulbură încă şi astăzi. Întrebuinţam procedeul propovăduit de secole, poate de milenii, de către yoghii, pentru a-mi concentra toate puterile spirituale şi sufleteşti. Astăzi nu aş mai fi în stare s-o fac. Sănătatea mi-e şubredă, iar cei zece ani petrecuţi în Occident mi-au distrus nu numai organismul, ci şi voinţa. Eram atunci capabil să petrec astfel ceasuri întregi, fără ca un singur muşchi să-mi tresară. Foamea, din pricina căreia sufeream neîncetat, — mărturisesc, era o foame naturală, nu un ascetism impus, — îmi ascuţise creierii şi memoria. Mă simţeam atît de uşor, încît aveam impresia că un singur gînd ar fi fost în stare să mă ridice în vîrtejul său şi să mă ducă pe tărîmuri necunoscute. Din cînd în cînd simţeam o voluptate profundă, nebănuită.

La două zile după vînătoarea de şerpi, şedeam tocmai în această poziţie sub smochin, cînd din depărtare am auzit glasul tăios al prinţului Ali, strigînd:

— Fireşte, effendi hakim! Vreau să-l văd! Mă duc singur să-l caut! Cîinele! Puiul de căţea! Allah să-i fie milostiv!

Astfel de expresii şi altele asemănătoare îmi loveau din ce în ce mai aproape urechile. Apoi apăru prinţul Ali în persoană, în pantaloni albi de piele, cu cizme şi pinteni strălucitori, foarte elegant, dar enervat peste măsură. Se apropie de mine, cu fruntea încruntată şi mă privi cu atîta duşmănie, încît părea un rinocer gata de atac.

— *Ya kalb!* (Mă, cîine) urlă el. Ce faci aici? De ce nu te ridici în faţa mea? Oare aştepţi cravaşa să-ţi ajute să te ridici?

Eram uluit, în timp ce-l priveam şi eu atent, aşteptîndu-mă să se întîmple inevitabilul. Stătea în faţa mea, izbindu-şi carîmbul cizmei cu cravaşa.

— Effendi hakim! Effendi hakim! — mormăia dispreţuitor. Scoală-te, cîine, altfel te jupoi de viu! Cum îndrăzneşti să şezi în faţa unui prinţ de sînge al casei domnitoare?

M-am ridicat încet.

— Mă ridic bucuros în faţa unui prinţ de sînge al casei domnitoare, dacă mi se lasă timp s-o fac.

— Cîine îngîmfat! Îţi închipui oare că medicina îţi

conferă dreptul să-mi dai lecții? Ya kalb! Te jupoi de viu. Cum îndrăznești să vorbești pe tonul acesta familiar, cu prietenii mei?

Ridică cravașa și făcu un gest de parcă ar fi vrut să mă lovească, dar apoi își lăsă brațul în jos. Continuă să mă ocărască. Nici n-am încercat să-l întrerup. Îmi puse o mulțime de întrebări mînioase, fără să-mi lase timp să-i răspund măcar la una. În cele din urmă, bombăni disprețuitor:

— Nemernicii ca tine sînt blestemul Egiptului! Fiecare englez, care vă primește în școli, ar trebui spînzurat. Niciodată n-aș fi îngăduit să ieșiți din starea de robie a strămoșilor voștri. Firește, ar trebui să vă pună la munci corespunzătoare robiei!

— Effendina, i-am spus eu atît de calm, cît puteam să fiu în situația aceea. Dumnezeu să ocrotească cu înțelepciunea sa casa domnitoare. Vă doresc fericire și belșug. Mă tem însă că vă așteaptă surprize neplăcute. Peste cîțiva ani vă veți îmbolnăvi cu siguranță de ficat, pentru că beți prea mult whisky. Băutura aceasta nu prieste bărbaților egipteni!

— Cîine! — strigă el pierzîndu-și răbdarea și scrîșnind din dinți, în timp ce își lovea sălbatic carîmbul cizmei cu cravașa, fără să-și miște capul! Cîine! Cum îndrăznești, cîine păduchios, cerșetor puturos, tu corcitură de măgar egiptean, să refuzi cinci lire, oferite de unul din prietenii mei! Și cum îndrăznești să-mi dai mie sfaturi?

— Effendina, n-am făcut altceva decît să vă atrag respectuos atenția asupra primejdiei care vă amenință.

— Cum?

I-am privit urechile stacojii și vinele umflate. Era cît pe-aci să-i spun:

— Veți muri de un atac de apoplexie.

M-am stăpînit însă la timp.

— Oh, stăpîn al Egiptului! i-am zis și cînd am văzut că dă din cap mulțumit, am continuat: Oh, stăpîn al pămîntului faraonilor! Un prinț este întotdeauna nobil. Singur regele îl întrece. Toate cîte întîlnește în drum sînt proprietatea sa. Ce poate să-și dorească mai mult un prinț? Am rugat-o pe alteța voastră să viziteze spitalul,

pentru că știu că alteța voastră este oricînd gata să aline suferințele semenilor săi.

— Ceea ce-mi spui este nou pentru mine, declară prințul Ali și mă privi intrigat.

— Poate, effendina, însă adevărat, i-am răspuns.

— De unde ești?

— Din Assiut.

— Acela e orașul cîinilor!

— Al egiptenilor, am murmurat eu.

— Allah să se îndure de tine! Am venit, pentru că i-am făgăduit unei doamne engleze că te voi face să guști apele Nilului. Ți-a oferit cinci lire, tu însă ai refuzat să le primești. Adevărat?

— Adevărat, alteță.

— Eu i-am spus că nu există un singur om în Egipt care să refuze cinci lire, iar dacă există totuși, vreau să-l văd cu ochii mei.

Scoase din buzunar o bancnotă de cinci lire și mi-o întinse.

— Îți poruncesc să primești banii doamnei, altfel pun să fii bătut cu biciul.

— Nu primesc banii doamnei, chiar dacă voi fi bătut cu biciul.

— De la mine ai primi banii aceștia? — întrebă el, apropiindu-se repede de mine și strecurîndu-mi în buzunar bancnota.

— De la alteța voastră îi primesc, — am răspuns — și îi sînt recunoscător pentru ei.

Își schimbă brusc atitudinea. Izbucni într-un rîs atît de strident, încît barcagii Nilului trebuie să-l fi auzit de la cîteva mile.

— Mă, Ibrahime! — reuși într-un tîrziu să articuleze. — De la mine primești banii, de la englezoaică nu?

— Effendina, — răspunsei, — alteța voastră este prinț. Este un drept al prinților să fie generoși cu nevoiașii Egiptului.

— Ibrahime, Ibrahime! — strigă el, cuprinzîndu-mi umărul cu un gest aproape afectuos. — Mi-ai ajutat să cîștig un pariu. Lordul H. a făcut prinsoare cu mine, pe zece lire că nu te voi putea sili să primești cele cinci lire ale soției sale.

— De la ea nici nu le-aş fi primit, — am răspuns, — Am primit banii, ca un dar al alteţei voastre.

— Esenţialul este că i-ai primit. I-ai primit! Voi putea să le povestesc că i-ai primit.

Un acces de tuse îl zgudui, pe cînd rîdea. Plecă mulţumit. Eram şi eu satisfăcut. Aveam apoi impresia că, în sfîrşit, destinul meu luase o întorsătură favorabilă şi m-am lăsat pradă visării, încurajat de averea care-mi căzuse pe neaşteptate în braţe.

4

Spre surprinderea mea, cîţiva lucrători îşi făcură într-o bună zi apariţia în grădină, pentru a repara cuştile din spatele palatului. Prinţul Ali venea în fiecare zi, pentru a urgenta lucrările. Observasem că îşi schimbase atitudinea de pînă atunci. Nu mai înjura şi nu zbiera ca înainte. Descopeream în glasul lui o umbră de tristeţe. În răstimpuri, se lăsa furat de gînduri, de parcă ar fi stat de vorbă cu al doilea eu. Într-o după-masă apoi, alteţa sa binevoi să-mi facă o vizită.

— Ya, Ibrahim!

M-am ridicat, făcînd o plecăciune.

— Spune-mi o soluţie eficace, — zise. — Ar trebui spălate şi dezinfectate cuştile.

— Aş întrebuinţa lysol, effendina. O ceaşcă pentru a găleată de apă.

— Scrie-l pe o hîrtie.

Prinţul Ali întinse bucăţica de hîrtie unui servitor îmbrăcat în livrea cu fireturi şi îi ordonă să aducă lysol. Apoi se aşeză, poftindu-mă şi pe mine să şed. Cîteva clipe rămase dus pe gînduri. Apoi mă întrebă:

— De unde ştiai că sufăr de ficat?

— Am văzut-o.

— Cum se poate vedea aşa ceva?

— Adeseori, stînd de vorbă cu oamenii, văd din prima clipă dacă vreunul are ceva boli ascunse.

— Recunoaşte că ai spus-o aşa, din întîmplare.

— Recunosc, însă spuneam adevărul.

Apoi am mai adăugat:

— Acesta e un dar special.

— Ciudat, — făcu el. — M-a vizitat medicul unchiului meu, stabilind că ficatul şi splina îmi sînt puţin cam mărite.

— La alteţa voastră, este vorba de o boală moştenită. Effendina a moştenit-o de la părintele său. Era şi dînsul un om căruia îi plăcea să mănînce.

— Îmi place şi mie, cum să nu-mi placă.

— Ştiu. Alteţa voastră însă trebuie să fie atentă cu alcoolul şi să ţină regim.

— Şi ce părere ai despre cafea?

— Cafeaua este excelentă, dar nu pentru alteţa voastră.

— Şi ţigările?

— Rele pentru inimă.

O clipă căzu iar pe gînduri.

— Tu eşti medic? — întrebă el.

— Sînt ceea ce alteţa voastră a binevoit să mă numească din prima clipă, am răspuns eu îndrăzneţ. Alteţa voastră a binevoit să mă numească cerşetor puturos. Avea dreptate s-o facă. Oare nu e straniu, că acela a cărui singură dorinţă este să-şi ajute semenii, trebuie să se mulţumească cu condiţia sa de cerşetor, să lupte zi de zi, să îndure foame şi lipsuri, pentru a-şi putea realiza în cele din urmă visul: de a-şi ajuta semenii?

Effendina îşi aşează cravaşa pe genunchi.

— Este adevărat că bolile de ficat sînt foarte dureroase?

— În Egipt, multe milioane de cetăţeni suferă de ficat, i-am răspuns.

— Te-am întrebat, voi avea dureri?

— Nu ştiu. N-am examinat-o încă pe alteţa voastră.

— Vrei să încerci să mă vindeci?

— N-am pregătirea necesară, pentru a trata bolnavi. Nu sînt decît student în medicină.

— Te-am întrebat dacă vrei să mă examinezi.

— Nu, n-am nici un drept s-o fac, effendina.

I-am surprins din nou în priviri expresia aceea de rinocer înfuriat.

— Îţi ordon să mă examinezi! — strigă, scrîşnind din dinţi. Ascultă-mă, continuă el, însufleţit de o sugestie spontană, — sînt încă tînăr, vreau să mai trăiesc. Nu vreau

să mă chinuie ficatul bolnav! Medicul unchiului meu nu-mi place. Îţi fac o propunere. Primeşti de la mine cîte două lire pe săptămînă, pînă cînd îţi vei termina studiile medicale. Cu o singură condiţie: va trebui să te specializezi în maladiile de ficat şi splină şi, în special, să te ocupi de ficatul şi de splina mea!

Aveam senzaţia că stau sub un duş căldicel.

— Ibrahim! continuă el, m-am interesat cît mă vor costa studiile tale. O sută de lire anual, înseamnă o sumă frumuşică. Cum ţi-am spus însă, numai cu o singură condiţie!

— Effendina, răspunsei emoţionat, splina şi ficatul sînt două organe extrem de importante. Fiecare student în medicină este obligat să le studieze temeinic.

— Eu vreau însă ca tu să te specializezi în bolile de ficat! făcu el poruncitor. Medicul nostru de casă e un măgar bătrîn, care mîine-poimîine crapă.

— Dea bunul Dumnezeu să trăiască pînă cînd voi ajunge eu specialist în boli de ficat!

— Foarte bine, foarte bine! Prinţul Ali izbucni în rîs, apoi, după cum îi era obiceiul, întrebă oftînd: De acord?

— Firește, voi studia cu plăcere afecţiunile de ficat, pentru a-i face alteţei voastre pe plac. Ajutorul generos al alteţei voastre, însă, nu-l pot accepta decît cu o condiţie.

— Cum? *Tu* vii să-mi pui mie condiţii?

Glasul lui clocotea iar de mînie, umplînd toată grădina.

— Liniştiţi-vă! i-am atras atenţia. Toate congestiile sînt primejdioase, alteţă. Să-mi fie îngăduit să pun şi eu o condiţie, care va fi în asentimentul generozităţii alteţei voastre. Dacă alteţa voastră nu-mi acceptă această condiţie, nici eu nu voi putea primi bursa acordată.

— S-auzim condiţia.

— Am un prieten, îl cheamă Abubakr. E student în medicină, ca şi mine. Acum este închis, condamnat la un an temniţă.

— Dacă i-au dat un an, merita desigur cinci! — răspunse mînios prinţul Ali. De ce a fost închis?

— Pentru că a provocat scandal public, „cu intenţia

de a ştirbi prestigiul guvernului", jignind şi organele poliţieneşti.

— Cum? sări prinţul Ali, izbindu-şi din nou carîmbul cizmei cu cravaşa. Pentru aceasta merita să fie decorat cu ordinul Nilului.

— Sînt şi eu de aceeaşi părere.

I-am povestit prinţului întîmplările, care au dus la arestarea lui Abubakr. Mă ascultă nerăbdător, apoi se înfurie.

— Am să-i vorbesc unchiului meu despre Abubakr. La dracu, drept cine se cred nemernicii ăştia de poliţai? De ce-i plătim? Voi avea grijă ca ticălosul acela de bimbasi să mănînce o bătaie care să-l înveţe minte. Am să-i vorbesc unchiului meu.

Deodată îşi aminti de sfatul meu de a nu se enerva, îşi stăpîni indignarea crescîndă şi se opri în faţa mea.

— Accept condiţia ta, — zise cu un gest larg al mîinii drepte care ţinea cravaşa. — Îl voi elibera pe Abubakr din închisoare. A ofensat guvernul! Hm, hm...! *Noi* sîntem adevăratul guvern al Egiptului! Alt guvern pe care ai putea să-l ofensezi nu există. La dracu cu toate celelalte guverne!

Stă scris în Biblie: „Nu te încrede în regi!" Eu însă m-am încrezut orbeşte în prinţul Ali, care avea să-şi ţină promisiunea făcută. Generozitatea lui îmi deschise porţile unei noi lumi. Puteam să studiez liniştit, scutit de mărunţele griji ale existenţei. Am hotărît să duc o viaţă ordonată, fără lux, pentru a-mi ajuta şi cîţiva colegi mai puţin norocoşi ca mine. Aş vrea să mai amintesc aici că, după cincisprezece ani de la acea discuţie din grădină, prinţul Ali avea să ajungă la Londra sub bisturiul meu. Înainte de narcoză, mă privi cu expresia de îngrijorare, caracteristică oamenilor înainte de operaţie:

— Ibrahim, — zîmbi el cu modestie, — nu uita că eu ţi-am plătit studiile. Te rog deci să ai grijă de mine.

— Dumnezeu să-mi ocrotească mîna, — i-am răspuns.

— Insallah!

Deocamdată însă aveam săptămînal două lire. O avere întreagă. Din banii economisiţi am putut să-mi petrec cîteva săptămîni din vacanţă la Assiut, unde aveam

să fac senzație. Tot din acești bani mi-am plătit datoria față de doctorul Hermann și cîteva datorii mai mărunte. Noua mea situație îmi dublase și sîrguința. Studiam cu o îndoită rîvnă. Apoi, spre marea mea bucurie, Abubakr fu eliberat. El era eroul zilei. L-am încununat cu lauri și l-am purtat în triumf pe străzile orașului, în timp ce urlam răgușit:

— Egiptul este al egiptenilor! Trăiască Mustafa Kemal!

5

Nu te mira, cititorule, că te plictisesc acum cu o întîmplare ciudată a grădinii pașei Sherif.

Prințul Ali avea un văr: Prințul Taher Ahmad, un vînător pasionat, care se întorsese nu de mult din junglele Africii centrale, din Uganda și regiunea lacului Tanganica. Sălbăticiunile pe care le capturase în cursul expediției sale, le adusese la Cairo, îmbarcate ca o marfă oarecare, pe quayassahurile care navigau pe Nil.

Ali, Taher Ahmad și cîțiva alți prinți, își făcură apariția în grădina mea, ca să preia transportul de animale sălbatice. Eu mă ascunsesem după trunchiul unui copac, ca simplu spectator. Spre marea mea surprindere, transportul se compunea mai ales din maimuțe. Printre ele am descoperit o splendidă gorilă, care răspundea la numele de Vamba Amba și avea să devină curînd eroina unei extraordinare aventuri. Șaisprezece oameni puteau doar să-i ridice cușca. În urma cuștii păși un bărbat mărunt și sfrijit, îmbrăcat în alb. Profesorul Larson, era după cîte auzisem, un celebru medic suedez al cărui nume era bine cunoscut în cercurile de specialitate berlineze și pariziene. Mai tîrziu, doctorul Hermann îmi spuse că-l cunoștea din auzite pe Larson, dar îl socotea unul din acei aventurieri, care compromit medicina.

Profesorul Larson era de șaizeci de ani. Roșu la față, purta barbă scurtă albă, avea o frunte puternic bombată, care ascundea mai curînd o bogată fantezie și intuiție artistică, decît probitate științifică. Avea un tic neplăcut al buzei superioare și era peltic. În tovărășia prințului Taher Ahmad, participase șase luni la vînătoarea de maimuțe. Prințul, bine cunoscut pentru pasiunea sa științi-

fică, era socotit ca un om temeinic pregătit şi urmărea cu pasiune experienţele profesorului Larson, al căror obiect era terapia glandelor şi operaţiile de întinerire, atît de la „modă" în lumea ştiinţifică.

Maimuţele fură închise, împreună cu majestuosul Vamba Amba, în cuşti. Li se dădură banane, portocale şi ceapă. Vamba Amba primi o nucă de cocos şi o banană. Majoritatea prizonierilor refuză însă să se atingă de fructe. Profesorul Larson declară că maimuţele vor face probabil o zi-două greva foamei pînă cînd se vor obişnui cu noul mediu.

Ceru lapte de vacă şi trestie de zahăr. Prinţul Taher Ahmad ordonă servitorilor în livrea să-i aducă.

În mijlocul grădinii fu instalat un cort. Cîteva lăzi mari fură transportate într-însul. Un francez tînăr, secretarul profesorului, supraveghea descărcarea conţinutului lor. La cîţiva metri de cortul cel mare, fură ridicate alte trei corturi mai mici, pentru păzitorii animalelor. După două ore de ţipete şi vociferări asurzitoare, oaspeţii părăsiră grădina. Numai profesorul Larson, secretarul său şi paznicii rămaseră în corturi. Apoi, cînd se lăsă întunericul, profesorul şi secretarul său plecară şi ei. Paznicii, aceşti bărbaţi zvelţi şi puternici, după ce îşi făcură rugăciunea de seară, se adunară în jurul unui foc, pregătindu-şi cina. De pe vasele ancorate în apropiere, soseau mereu alţi oameni, ataşîndu-se grupului de lîngă foc. Curiozitatea mă mînă şi pe mine între ei.

— Salem aleikum!

— Aleikum es salaam!

M-am aşezat tăcut între ei. Oamenii vorbeau cu acel calm şi distincţie, care este proprietatea celor din Sud. Unul dintre ei, uriaşul Abd el Hai, vînător neînfricat, era înzestrat cu un mare dar de povestitor. Recapitula tocmai peripeţiile vînătorii de pe malurile fluviului Congo, care se desfăşuraseră în codri adînci, întunecaţi şi în savane pustiite de arşiţă. Trebuia să ştii foarte bine araba, pentru a putea urmări întorsăturile povestirii. Pentru urechile mele, limba mea maternă are o sonoritate mai frumoasă decît orice dialect. Ritmul ei mă fermeca întotdeauna. E o limbă aspră, bărbătească avînd totuşi semitonurile acelea gingaşe, care se potrivesc atît de bine pe buzele

femeilor. În melodia ei, energia şi farmecul moleşitor se contopesc. Este limba deşerturilor, zămislită în corturi, după îmbrăţişările femeilor. Este tot atît de severă ca orizonturile nemărginite, a căror adîncime n-o poate iscodi ochiul, ci numai sufletul.

Abd el Hai îşi povesti peripeţiile, fără să se încurce. Privirile lui mari, întunecate, sclipeau intens, iar flacăra roşie a focului îi dădea tenului negru reflexe de scarlat.

Vînătorul se apropie de prinţul Ahmad şi-i raportează: „L-am văzut şi l-am auzit cu urechile noastre"! Glasul lui este mai înfricoşător decît al elefantului, care-şi păzeşte puii şi femela. „Ascultă, prinţule!" strigă domnul englez: „E mai înalt decît toţi oamenii pe care i-am văzut pînă acum, poate numai guvernatorul englez al Somaliei să-l întrecă. Vamba Amba este cea mai mare maimuţă şi stăpîna pădurilor!" Ridic marele *ombeyah* (corn de vînătoare din Sudan) şi dau semnalul de luptă, care îi cheamă pe toţi bărbaţii la vînătoare. *Safari! Safari!* (Oameni). Şase sute de bărbaţi mărşăluiesc în coloane de cîte doi. Îl împrejmuiesc tăcuţi pe Vamba Amba, mai tăcuţi decît brăţara de argint care se închide în jurul braţului miresei. Oamenii se furişează unul după altul. Trezim din somn un uriaş rinocer. Aud atunci un pocnet de armă. Îi cunosc sunetul. El Prinţ! El Prinţ! Ţac-ţac. Rinocerul fu culcat la pămînt cu două gloanţe.

— O gazelă mică trece pe lîngă mine, iute ca fulgerul; aleargă mai repede decît glonţul care iese pe ţeava flintei. Ne continuăm drumul, cîntînd. Vamba Amba! Vamba Amba! Nu văd nicăieri maimuţa uriaşă. Observ însă un leu. Îl văd sărind în sus, apoi întinzîndu-se la pîndă în iarbă, lăţindu-şi trupul ca o broască ţestoasă. Îşi loveşte trupul cu coada, şi loveşte mai tare decît biciul stăpînului milostiv spinarea servitorilor puturoşi. Aud un pocnet de armă. Apoi îndată încă unul. El Prinţ! El Prinţ! Ţac-ţac. Văd că leul sare în sus, atît de greoi, încît pămîntul se cutremură sub picioarele mele. Atunci aud glasul *ombeyahului.* Vamba Amba! Şi *rais* (conducătorul) biciuieşte cu biciu-i uriaş. Maimuţa! Maimuţa uriaşă! Iat-o, este aici. Tiptil, tiptil, puneţi mîna pe maimuţa uriaşă! O văd ce neagră şi înaltă e, întocmai ca trunchiul unui copac. Are şi soţie. Femela îşi poartă puiul în braţe. Nu

mi-e teamă. Mă duc mai departe. Aud iar pocnetul armei. Ţac-ţac. O văd pe femela lui Vamba Amba prăbuşindu-se. Urlă îngrozitor, mai îngrozitor decît porcul pus de viu pe jăratic. Văd că Vamba Amba îşi loveşte pieptul cu pumnii. Pieptul lui e mai bombat decît pîntecul corăbiilor. Îngenunchează lîngă femela lui. Allah! Vă jur, stă în genunchi lîngă ea, întorcîndu-şi faţa spre răsărit, ca orice pelerin credincios. Allah! Allah! Ce-mi văd ochii? Conducătorul îşi pocneşte biciul înspăimîntător. „Înainte! Înainte! Năpustiţi-vă asupra lui! Alungaţi-l sub copaci! Nemernicilor! Nu vedeţi în pădure plasa întinsă? Înainte, înainte! Acolo aşteaptă Prinţul cu prietenii săi albi. Vă împuşcă pe toţi, dacă nu înaintaţi!" Nu mi-e teamă. Îmi continui drumul. Îl aud pe Vamba Amba urlînd. Urlă mai îngrozitor decît o sută de elefanţi. Îl văd ridicîndu-şi femela în braţe, pornind cu ea spre pădure, în timp ce puiul lui îi sare în spinare. Îl văd alergînd cît îl ţin picioarele şi uitîndu-se mereu îndărăt. Aleargă iute, mai iute decît murgul beduinului. A ajuns la copaci. Noi după el. Îl văd oprindu-se. În aceeaşi clipă, o plasă uriaşă cade de sus peste el. Cincizeci de oameni urlă: „Prindeţi-l!" Îl prind ca pe un purece care sare. Văd cum hakimul englez Mister Larson, înţeapă braţul maimuţei cu un beţigaş de argint, după care Vamba Amba adoarme îndată. Doarme ca pruncul care s-a îndopat cu mult lapte dulce. Atunci îl prindem şi îl băgăm în cuşcă . . .

Am ascultat pînă tîrziu noaptea povestirea lui Abd el Hai. Probabil că femela lui Vamba Amba s-a apropiat prea mult de secretarul francez al doctorului Larson, poate chiar se năpustise asupra lui. Atunci, francezul trăsese asupra maimuţei, spre a-şi salva viaţa, călcînd astfel dispoziţia prinţului. Puiul lui Vamba Amba fu dat spre alăptare unei dădace negre. Muri însă după o săptămînă. Astfel, Vamba Amba, stăpînul junglei africane, rămăsese singur şi văduv.

A doua zi după masă, am făcut o vizită de prezentare la cortul doctorului Larson. Mă primi în cortul lui şi ascultă în tăcere cererea mea de a vedea din apropiere maimuţele, pe cînd buza superioară se contracta în ticu-i nervos. Faptul că urmam medicina îi trezi interesul.

— Eşti liber să te apropii de maimuţe, — zise. — Te

rog însă să nu te atingi de animale şi să nu le dai nimic de mîncare.

Mă interesa în primul rînd Vamba Amba şi am zăbovit mult timp în faţa cuştii lui. Pe grilajul de fier era fixată o tăbliţă de faianţă, cu următoarea inscripţie: „Gorilă. Sexul: masculin. Înălţimea: 186 cm. Vîrsta: 25 ani".

Vamba Amba şedea în apropierea grilajului, cu coatele rezemate în genunchi şi cu capul între labe. Cu degetele picioarelor înlănţuise barele de fier ale grilajului. În umbra frunţii teşite şi rotunde, printre excrescenţe de carne fleşcăită, luceau doi ochi negri. Privirile îi erau neliniştite şi iscoditoare. Se ferea să se uite la mine. Se mulţumea să caşte, deschizîndu-şi gura, spre a-şi arăta dinţii masivi. Poate încerca să mă îngrozească cu caninii săi, care erau mai mari decît ai unui tigru. Deşi aspectul lui nu era dintre cele mai simpatice, starea-i deplorabilă şi atitudinea disperată m-au umplut de milă.

— Îţi plac animalele? — se auzi deodată în spatele meu glasul doctorului Larson.

— Da, — i-am răspuns. — Mi-e milă de această biată gorilă.

— N-are nici un rost s-o compătimeşti. Îi merge bine la noi.

— Bine, dar şi-a pierdut femela şi puiul, iar el a fost închis în cuşcă...

— Spuneai că eşti student în medicină.

— Da.

— Poate te interesează că, pe această maimuţă cu înfăţişare de om, voi face o experienţă extrem de importantă.

— Mă interesează într-adevăr.

— Crezi că maimuţoiul acesta este o simplă gorilă?

— Nu ştiu. Nu cunosc animalele.

— Nu observi nimic neobişnuit într-însul?

— Nu văd nimic deosebit.

— Nici în expresia ochilor?

— Nici în expresia ochilor.

— Peste cîteva luni vei observa schimbări importante.

L-am privit mirat. Profesorul Larson mă bătu protector pe umăr.

— Te vei familiariza odată şi d-ta cu arta diagnozei.

— Nădăjduiesc. Mă specializez doar în chirurgie.

— Te interesează chirurgia? Ar trebui atunci să studiezi terapeutica glandulară.

— M-am ocupat puţin de această terapie.

— Ah! Aşteaptă însă pînă cînd vei ajunge la partea ei practică. E mult mai complicată decît îţi închipui. Deocamdată, sîntem tocmai în pragul definitivării unor noi metode.

Am rămas o clipă îngîndurat.

— Poate veţi utiliza glandele maimuţelor pentru experienţa dumneavoastră?

— Glandele anumitor maimuţe cu siguranţă, — răspunse doctorul Larson.

Întinse mîna spre Vamba Amba, de parcă ar fi vrut să-l mîngîie, dar gorila sări brusc în picioare, luîndu-şi o atitudine ameninţătoare. Apoi întorcîndu-ne spatele, se căţără dintr-un salt pe creanga groasă, montată în interiorul cuştii, făcîndu-şi loc în culcuşul de paie şi frunze amenajat în copacul artificial. Doctorul Larson începu să-l examineze cu atenţie.

— Sînt curios ce efect vor avea asupra lui glandele acestui tînăr negru. Pentru că, să ştii, am transplantat în gorilă o grămadă de glande. În urma unui accident l-a omorît pe negru, muşcîndu-l de cap. Nu înţeleg de ce se face atîta risipă cu morţii? Toate glandele tinerilor, morţi subit sau în urma unor accidente, ar trebui extrase, înainte de a-i înmormînta. Glandele acestea pot fi extrem de folositoare încă celor în viaţă. Prin transplantări de glande se pot vindeca numeroase defecte şi boli. Vor fi în viitor oameni înalţi de doi metri şi de doi metri şi jumătate, care vor ajunge şi vîrsta de două sute de ani...

Zicînd acestea, doctorul Larson porni spre cortul său. Trecu îngîndurat prin faţa cuştilor, apoi dispăru. Am avut o senzaţie neplăcută. Oare nu-i lipsea acestui om o doagă? Fruntea aceea teşită, ticul nervos al buzei superioare, defectul de vorbire... apoi dorinţa de a trăi o sută de ani... mi-am pus deodată întrebarea dacă profesorul nu este mai primejdios decît Vamba Amba? Ce intenţii avea? Poate vroia să facă din maimuţă om?

Nu cunosc rezultatele experienţelor profesorului Larson, ştiu însă că ele îi aduceau cîştiguri fabuloase. Dispunînd de banii princiari, înconjurat de personalităţi care îl venerau ca pe un sfînt, profesorul Larson făcea adîncă impresie asupra anturajului său. Abubakr, eu şi încă doi colegi de-ai noştri eram preocupaţi de persoana lui Larson şi în timpul contractului meu cu acest foarte straniu savant mi-am însuşit o serie întreagă de cunoştinţe speciale, care aveau să-mi folosească mai tîrziu, în cariera mea de medic. Teoria lui Larson semăna cu a lui Voronoff, care avea să cucerească lumea mult mai tîrziu.

În primăvară, Societatea de Agricultură îi puse profesorului Larson la dispoziţie o sală vastă, pentru conferinţele sale. Obiectul acestor conferinţe urma să fie Vamba Amba, regele pădurilor.

Invitaţiile au fost trimise pe cale particulară. Nouă studenţilor ne-au pus la dispoziţie un lot anumit, trăgînd apoi la sorţi între noi cine urma să primească invitaţii. Am cîştigat şi eu una, ca şi Abubakr, care însă o vîndu cu o liră unui dragoman al hotelului Semiramis. Conferinţa, dată fiind răceala lui Vamba Amba, urma să înceapă la ora trei. Profesorul declară reprezentanţilor presei că, dacă s-ar culca mai tîrziu de ora cinci, sănătatea lui Vamba Amba ar avea mult de suferit. Informaţiile apărute în gazete accentuau că interesanta conferinţă era pusă sub patronajul prinţului Taher Ahmad, preşedintele de onoare al Societăţii de Agricultură. Principii noştri apărură în număr complet, ocupînd fotoliile acoperite cu mătase verde din primele rînduri. Nu lipsiră nici personalităţile importante ale coloniilor străine. Soseau unul după altul diplomaţii, miniştrii, subsecretarii de stat şi funcţionarii superiori. Erau însă mai multe femei decît bărbaţi.

Tinerii şi veselii studenţi ai facultăţii de medicină făcură galerie cînd gorila fu tîrîtă în sală de douăzeci de oameni, împreună cu uriaşa cuşcă pe care *muridul* grădinii zoologice o pusese la dispoziţia profesorului Larson în acest scop. Interiorul cuştii era foarte simplu. În mijloc se afla o masă fixă, iar pe ea un scăunel scund. După ce

oamenii aşezară cuşca pe suportul improvizat din cîţiva butuci, îşi făcu apariţia profesorul Larson. Doi servitori aduseră pe o tavă cîteva dispozitive şi un aparat de proiecţie. În furtuna de aplauze a asistenţei, profesorul scoase din buzunar manuscrisul conferinţei sale. Gorila, cu toată greutatea trupului, sări în vîrful mesei, îşi trase genunchii sub bărbie, îşi propti capul în labe şi începu să examineze neliniştit asistenţa. Uneori îşi întindea lungul braţ acoperit de păr negru, apoi îl îndoia pentru a-şi putea scărpina spinarea. Căsca, ofta şi scotea ciudate sunete din vîrful buzelor, pe socoteala cărora publicul se distră din belşug. Din vacarmul general, rîsul sănătos al prinţului Ali îmi lovi urechile. Se cutremura de plăcere. Apoi sala se întunecă. Larson începu să-şi citească conferinţa, explicînd foarte drastic procedeele operative pe care le aplicase lui Vamba. După ce prima parte a conferinţei fu terminată, se ridicară storurile şi profesorul intră în miezul propriu-zis al conferinţei. La introducere îşi exprimă recunoştinţa faţă de cercurile ştiinţifice care îi făcuseră posibilă activitatea, cu obiectivitatea şi bunăvoinţa lor. Apoi mulţumi prinţului Taher Ahmad, preşedintele societăţii, marelui gentleman şi sportsman, pentru nepreţuitul concurs şi protecţia lui faţă de cercetările sale în acest nou sector al medicinii. După ce îşi creă astfel atmosfera prielnică, începu să vorbească despre maimuţa cu aspect de om, al cărei nume — Vamba Amba — însemna în limba negrilor „stăpînul junglei". Aveam un loc în fundul sălii, aşa că puteam vedea că asistenţa se uita cînd la conferenţiar, cînd la gorilă. Vamba Amba se purta acum excelent. Stătea liniştit, cu o sprînceană puţin ridicată, urmărind o muscă, care se preumbla încet pe braţu-i păros.

— De altfel, ar trebui să vă cer iertare, pentru faptul de a-l fi închis în cuşcă pe amicul nostru, — continuă profesorul. — Ar putea tot atît de bine să stea aici, în rîndurile noastre. Desigur, aş exagera spunînd că Vamba Amba este cu desăvîrşire inofensiv. Pentru că o gorilă dresată poate fi la fel de primejdioasă ca una sălbatică. Vamba Amba însă nu este îmblînzit. N-am întrebuinţat nici una din metodele folosite de dresori, pentru a-l transforma într-un gentleman blînd şi ascultător. Toate schim-

bările survenite, n-au fost provocate de metode corective pedagogice, ci de prezența binefăcătoare a hormonilor umani în sîngele lui. Vamba Amba n-a fost dresat pentru nici o figură de circ. Gesturile și acțiunile sale sînt spontane, întocmai ca înainte de a fi prins. Cît timp însă, atitudinea lui dinainte n-ar putea fi numită nici prea prietenoasă, nici prea socială — ceea ce alteța sa poate oricînd să confirme, ca unul care a fost martor — în prezent ea a suferit o profundă schimbare, evoluînd spre o blîndețe și sociabilitate surprinzătoare. În locul susceptibilității și ostilității din trecut, Vamba Amba n-are astăzi decît o singură dorință: aceea de a fi mîngîiat și răsfățat.

O furtună de aplauze răsplăti afirmațiile profesorului Larson, urmată îndată de o liniște profundă. Ne stăpînea pe toți o vie curiozitate.

— Toate acestea pot fi socotite ca un rezultat extraordinar! — declară profesorul Larson.

Prințul Ali prinse să aplaude singur. Ciucurii tarbusului său pendulau la dreapta și la stînga, pînă cînd prințul Taher Ahmad îl împunse prevenitor în coapsă, cu bastonu-i de fildeș.

Prințul Ali însă continuă să strige, fără să se sinchisească.

— C'est formidable! C'est formidable!

Noi studenții rîdeam. Cetățenii își întorceau indignați capetele, fulgerîndu-ne cu priviri veninoase.

— Astîmpărați-vă, băieți, — murmură tînărul Nahas.

Părea că profesorul Larson nu se supără de întreruperea conferinței. Făcu un semn asistentului său favorit, apoi în timp ce o tăcere adîncă se făcu în sală, intră în cușca gorilei. Vamba Amba coborî încet de pe masă. Cu labele-i lungi întinse deasupra capului, se apropie, cu pașii clătinați ai unui om amețit sau beat, de profesor, îmbrățișîndu-l. O clipă rămaseră astfel, împletiți într-o îmbrățișare aproape delicată. Asistența urla de plăcere și striga „bravo". Vacarmul deveni asurzitor în momentul în care Vamba Amba scoase din buzunarul profesorului batista, ștergîndu-și cu ea nasul negru și crăpat. Zgomotul din sală devenea din ce în ce mai asurzitor, în timp ce Vamba Amba, cu o mișcare greoaie se cățără în vîrful

mesei. Acolo se ridică în picioare, căscă, apoi își închise din nou gura uriașă și începu să sară încoace și încolo pe tălpile-i negre.

După ce profesorul Larson își ilustră astfel teoria, părăsi cușca, reveni la catedră și își încheie conferința, insistînd asupra nebănuitelor posibilități pe care descoperirea sa le deschide medicinii viitoare. Înalta societate din Cairo părăsi conferința cu impresii copleșitoare.

Cîteva ore după aceea, orașul fu răscolit de vestea uluitoare că Vamba Amba evadase din cușca sa. Cum se întîmplase? Nimeni nu știa împrejurările evadării gorilei. În cele din urmă se află că paznicii uitaseră să închidă bine ușa custii. Unul dintre servitori furase lacătul, iar ușa fusese închisă nu cu reglementarul drug de fier, ci cu o bucată de lemn. De altfel, acesta este un obicei foarte răspîndit în Egipt. Dacă nu există lacăt, e bună și o bucată de fier sau tub de metal, dacă nu există fier, e bun și lemnul, dacă n-ai la îndemînă lemn, întrebuințează o bucățică de sîrmă, sau — în lipsa ei — o frînghie sau o sforicică. Maalesh! Pentru că, cine-ar încerca să deschidă ușa? Nimeni! Și dac-ar încerca totuși, e bine și așa — Maalesh!

Vamba Amba scăpase din cușcă pe porțiunea de drum dintre Kasr-el-Aini și Midan Ismaileh. Profesorul Larson sări din trăsură și cei opt studenți care îl urmau într-o trăsură apropiată, făcură la fel. Vamba Amba, trecu ca fulgerul peste un zid scund, sărind într-o curte unde jucau fotbal soldații englezi. În emoția lui, profesorul se avîntă după gorila-i favorită, fără să se lovească. După cîteva clipe maimuța apăru din nou, străbătu fulgerător terenul sportiv, urlînd atît de sălbatic, încît jucătorii și publicul se împrăștiară îngroziți în toate direcțiile, pe cînd profesorul, care alerga în urma gorilei, striga:

— Opriți-o! Opriți-o!

Distanța dintre urmărit și urmăritor devenea însă din ce în ce mai mare.

În cîteva clipe, armata engleză dispăruse de pe teren. Nimeni nu îndrăznea să-i ațină calea gorilei. Animalul, amețit de senzația libertății recucerite, se îndrepta, spre Muzeul Egiptean, fără să se uite nici în dreapta, nici în stînga. Urcă scările cu pași legănați, alungînd lumea

puțină care se afla la acea oră în apropierea muzeului, apoi după ce adulmecă atmosfera severă dintre zidurile clădirii, găsind-o onorabilă pentru intențiile lui, intră în muzeu cu un urlet atît de sălbatic, încît desigur, părul ultimilor vizitatori ai muzeului se va fi făcut măciucă de groază. Ecoul urletului său de junglă părea să-i dea lui Vamba Amba o voluptate de neînchipuit. Urla ca o turmă de elefanți, pentru a întrebuința expresia povestitorului Abd-el-Hal. În cele din urmă, se cocoță în vîrful sarcofagului regal, se ghemui pe labele posterioare și prinse să examineze sala, cu priviri melancolice. Vizitatorii, paznicii și controlorii o tuliră înspăimîntați. Într-o clipă muzeul se goli și porțile fură zăvorîte pe dinafară.

Profesorul Larson sosi la fața locului, gîfîind și scăldat în sudoare.

— Unde-i? Unde-i maimuța?

— În muzeu! — răspunse cineva, cu accent american. — Probabil că nici taxa de intrare nu și-a plătit-o.

— În sfîrșit! — strigă profesorul și se strecură printre oameni. — Îl scot eu singur.

Se apropie de ușă. Un ofițer de poliție îl opri însă. Între timp, din muzeu se auzeau urletele îngrozitoare ale gorilei. Apărură încă trei ofițeri de poliție, în tovărășia directorului muzeului. Mulțimea devenea din clipă în clipă mai mare. Profesorul stătea în fața intrării gesticulînd neputincios. Cineva alergă spre primul post de telefon. Dinspre barăcile învecinate, un automobil mărunt se apropia gîfîind. Din automobil coborî un englez roșcovan, cu mustăcioară galbenă ca sulful. Ținea în mînă o pușcă automată, iar servitorul care sări în urma lui din mașină, aducea o armă de vînătoare.

— Unde e gorila? — întrebă englezul gîfîind, ahtiat după sînge.

Profesorul Larson puse mîna pe arma englezului.

— Vă interzic să trageți asupra animalului! — strigă el scos din fire. — Gorila este proprietatea alteței sale prințul Taher Ahmad.

Colonelul răsuci arma din mîna profesorului înfuriat.

— E intolerabil ca o gorilă sălbatică să hoinărească

liberă prin oraș! Nu se poate! Gorilele sînt cele mai primejdioase bestii ale pămîntului.

— În tot cazul, sînt mai blînde decît d-ta! — scrîșni profesorul Larson.

M-am strecurat printre oameni, pentru a asista și eu la cele ce urmau să se petreacă. O jumătate de oră se certară polițiștii, profesorul, directorul muzeului, colonelul englez și cîțiva gură-cască nechemați, fără să găsească o soluție acceptabilă. Cearta lor fu întreruptă brusc de ciocănituri repetate și puternice, care se auzeau din interior, la poarta zăvorîtă. Colonelul puse îndată degetul pe trăgaci. Atunci, din interiorul muzeului, se auzi un glas înăbușit de femeie:

— Vă rog, dați-mi drumul.

Ușa fu crăpată, atît cît să poată ieși o femeie mărunță, între două vîrste, după toate semnele englezoaică, purtînd sub braț o casetă de pictor.

— Dumnezeule! — strigă colonelul. — S-a năpustit asupra dumneavoastră?

Pictorița își recîștigă îndată calmul.

— De ce să se fi năpustit asupra mea?

— Unde este? Unde este? Lăsați-mă să intru! Aduceți o cușcă! O prind singur! — vocifera profesorul Larson, gesticulînd ca un dement.

Se năpusti asupra intrării, dar polițiștii și publicul îl opriră.

Între timp își făcură apariția alte cîteva personalități.

Primul sosi prefectul poliției capitalei, însoțit de trei ofițeri subalterni. Erau neînarmați. Apoi apăru directorul antichităților, mîngîindu-și disprețuitor splendida barbă patriarhală, atent la ținuta sa. Declară că, afară de el nimeni nu poate da dispoziții privitoare la teritoriul muzeului de stat.

— Foarte just, excelență! — făcu prefectul poliției. — Ce-avem deci de făcut?

— Gorila trebuie îndepărtată, excelență!

În timp ce se onorau astfel cu titlurile, apăru subsecretarul de stat al Ministerului de Interne. Fusese chemat telefonic. Ordonă imediat o anchetă sumară, explicîndu-i profesorului Larson că Vamba Amba, ca proprietate a

prințului Taher Ahmad, constituie totodată oarecum și proprietatea statului.

— Astfel stînd lucrurile, — declară solemn subsecretarul de stat — va trebui înainte de toate să luăm contact cu directorul Curții regale.

— Nici vorbă! — interveni din nou colonelul englez. — Deschideți poarta și lăsați-mă să intru. Un cartuș și gata povestea!

Profesorul Larson își pierdu din nou răbdarea.

— Dacă tragi asupra gorilei mele, te omor.

— Sir! Mă amenințI cu moartea?

— Da.

— Vă rog, calmați-vă o clipă, — interveni prefectul poliției.

Atunci apăru cu viteză fantastică prințul Taher Ahmad, prințul Ali și întreaga lor societate. Toată lumea răsuflă ușurată. Prințul Taher Ahmad urcă majestuos scările. Salută în dreapta și în stînga, zîmbind vesel și amical, apoi ceru să i se povestească detaliat împrejurările evadării gorilei. După ce culese informațiile necesare, îl luă de braț pe profesor și îl trase deoparte. Rezultatul acestei convorbiri fu că cinci polițiști au fost trimiși să aducă o cușcă. Prințul șopoti apoi ceva cu directorul antichităților, după care poarta muzeului fu crăpată, atît cît profesorul Larson să se poată strecura prin deschizătură. Poarta fu reînchisă. În fața ei se postară doi polițiști, înarmați cu flinte care, desigur, erau încă de pe vremea lui Napoleon. Santinele fură așezate la toate ieșirile din muzeu. Imediat după luarea acestei măsuri, polițiștii apărură și pe acoperișul clădirii, apoi diferitele excelențe se retraseră, pentru a-și face și ele apariția pe acoperiș, străduindu-se să urmărească prin uriașele geamuri de sus cele ce se întîmplau în sălile muzeului. Colonelul continuă să se întrețină pe scări cu prințul, schimbîndu-și amintirile vînătorești. Între timp, numărul spectatorilor se ridicase la trei mii. Poliția făcea sforțări uriașe pentru menținerea ordinii. Apoi principii se sfătuiră între ei, hotărînd să se retragă. Trecu un ceas, fără să se fi întîmplat nimic, afară de faptul că o cușcă uriașă fusese adusă și întoarsă cu ușa deschisă spre intrarea muzeului. Poate că poliția se aștepta ca Vamba Amba să

apară în poartă şi, salutînd prietenos cu laba-i neagră, să intre zîmbitor în cuşca ce-i fusese pregătită.

Conform informaţiilor ulterior primite, încerc să reconstitui cele întîmplate în interiorul muzeului.

Să încercăm înainte de toate să ne închipuim liniştea adîncă ce pluteşte în aceste vaste săli, pline cu siluetele sculptate în granit ale vechilor zeităţi. Să încercăm a ne imagina colosurile de piatră ale lui Sesostrias din Abydos, apoi statuile surîzătoarei Amenophis şi a fermecătoarei Teye. Trebuie să fi fost atît de impresionant aspectul lor, încît Vamba Amba se va fi simţit ispitit să se caţere în braţele reginei şi de acolo să-i sară în cap. Apoi dintr-un alt salt, se aruncă în creştetul statuii Amenophis, unde zăbovi cîteva minute, examinînd atent uriaşa sală mijlocie, care se căsca la picioarele sale. Cine ştie, poate se va fi mirat că fratele lui, omul, scoate toate cîte-i cad la îndemînă din mediul lor natural, pentru a le depozita în colecţiile sale.

Atunci, din fundul galeriei, răsună deodată glasul poruncitor al profesorului:

— Coco! Coco! — Astfel îl răsfăţa profesorul pe Vamba Amba. — Coco! Unde eşti, Coco?

Deodată zări gorila cocoţată pe statuia uriaşă şi cei care urmăreau de pe acoperiş desfăşurarea evenimentelor, văzură că îi ordonă să coboare, făcîndu-i semne disperate şi pline de gingăşie. Vamba Amba refuza însă să-şi asculte stăpînul. Dimpotrivă, avea o atitudine foarte necuviincioasă, rînjînd dispreţuitor, ţuguindu-şi buzele şi dîndu-i să înţeleagă celui care aştepta jos că nici prin gînd nu-i trece să coboare. Atunci profesorul Larson prinse să-l ameninţe. Îşi scutura mînios pumnul, avertizîndu-l pe Coco că îl va pedepsi aspru dacă nu se supune imediat. Coco însă continuă să contemple liniştit sala, cu capul proptit în labe. Profesorul urcă din cîteva sărituri scările interioare şi se aplecă peste balustradă, în imediata apropiere a gorilei.

— Coco, Coco, bagă-ţi minţile în cap! Vino! Sări aici, lîngă mine! Vino, am să-ţi ajut eu.

În zadar îşi întindea însă mîna. Vamba Amba, care nu arăta prea mult respect nici măcar pentru statuile sfinte ale zeilor şi figurile de marmoră ale regilor, îşi pri-

vea dispreţuitor stăpînul. Din tavan, printr-o fereastră de ventilaţie, se auzi un glas:

— N-aveţi nevoie de ajutoare?

— Mi-ar trebui o legătură de banane, — strigă profesorul, atît de peltic, încît binevoitorul de pe acoperiş pufni în rîs. Gorila însă păru că îşi termină contemplaţia. Poate că în creierul său va fi răsărit un gînd. Coborî plictisită de pe capul lui Amenophis, sări pe lespezile sălii exterioare, apoi scoţînd un chiot de bucurie, se repezi spre scări şi în cîteva clipe fu şi el sus, în galerie. Descinse în loja de onoare, acest Pantheon al egiptologilor şi cînd zări în spatele lojii o cavitate întunecată în perete, porni spre ea. Probabil că vroia să se ascundă.

Astfel ajunse în încăperea în care, sub plăci de sticlă, sînt păstrate mumiile animalelor. Între acestea se găsesc şi cîteva mumii de maimuţe. Nimeni nu ştie exact ce s-a petrecut în această sală. Deodată însă se auzi zgomot de sticlă spartă, apoi cîteva urlete îngrozite. Cei de pe acoperiş văzură că profesorul Larson străbate fugind galeria. Cînd ajunse în capul scărilor Pantheonului, gorila apăru grăbită în uşa sălii cu animale. Îşi ridică un braţ vertical deasupra capului.

— Coco! Coco dragă! — îl chemă profesorul şi pentru că era convins că, în sfîrşit, Vamba Amba i se va supune, îşi întinse îmbietor mîna spre gorilă. Maimuţa făcu un pas şi îşi îmbrăţişă stăpînul. Se auzi un urlet — de astă dată omenesc — apoi zgomotul înfiorător al oaselor sfărîmate. Namila îşi înfipse colţii în beregata profesorului. Într-un acces subit de furie îi rupse un braţ din umăr. Apoi îşi ridică prada neînsufleţită şi începu s-o tîrască în urma sa, ca pe o jucărie. Părul i se burzuluise. Tîrî cadavrul prin galeria întreagă.

Peste puţin timp, un glonte porni dintr-o ferestruică a tavanului. Vamba Amba îşi lepădă prada, se răsuci pe călcîie cu o iuţeală uimitoare, apoi începu să urle înfiorător. Un alt glonte îl ciurui, de astă dată dintr-un geam răsăritean al muzeului. Glonţul acesta îl doborî. Colonelul scoase un strigăt victorios: „L-am doborît!“ Vamba Amba însă se ridică în patru labe şi se tîrî, clătinîndu-se. Horcăitu-i zgomotos se auzea în tot muzeul. Se prăvăli pe

scări, lăsînd în urma lui o dîră însîngerată. Ajuns jos, se ridică iar cu gura spumegîndă şi îşi continuă drumul.

Eu stăteam şi aşteptam în faţa muzeului.

Prinţul Taher Ahmad se întoarse. Directorul antichităţilor i se adresă îngrijorat:

— Nădăjduiesc, alteţă, că n-am să fiu făcut responsabil pentru moartea profesorului Larson.

Apoi apăru colonelul, urmat de servitorul care-i ducea armele.

— L-am nimerit de două ori, fără să-l ucid însă.

Prinţul tăcea îngîndurat, fără să scoată nici un cuvînt.

— Eu cred că nimeni nu mă poate opri să omor gorila, — declară colonelul. — Să mă ia dracul, dacă nu mă duc să-i viu de hac.

— Cred că e mai bine s-o împuşcaţi, scăpînd-o de chinuri inutile, — răspunse prinţul Taher Ahmad. — Făgăduiţi-mi însă că n-o veţi lovi în cap. Aş ţine s-o am împăiată în colecţia mea de vînătoare.

— Bine, sir! Namila aceea v-a omorît prietenul.

— Şi-a omorît prietenul său, nu pe al meu, — zise prinţul. — Maalesh!

Colonelul fu lăsat să intre, întovărăşit de o ceată tremurîndă de poliţişti. Am aşteptat o bună bucată de vreme. Apoi se auzi un pocnet de armă. Un singur pocnet. Aşteptam un al doilea foc. Întîrzia însă să vină. După o mică pauză, colonelul apăru calm în poartă, îşi umplu pipa, zicînd:

— Puteţi deschide porţile. E mort tun!

Cadavrul profesorului Larson fu dus la secţia anatomică a clinicii. La intervenţia legaţiei suedeze, profesorul Phipps şi doctorul Hermann îi făcură autopsia. A doua zi dimineaţă, Larson fu înmormîntat în cimitirul englez. Ziua întreagă, Cairo avu un copios subiect de discuţie.

KASR-EL-AINI

CAPITOLUL IV

1

LA DOUĂZECI ŞI DOI DE ANI MI-AM luat, fără vreo distincție specială, doctoratul. Recunosc, douăzeci și doi de ani sînt o vîrstă prea mică pentru începerea carierei medicale. Egiptul însă are nevoie de medici. De fapt trebuia să mă duc pentru cel puțin doi ani în Europa, continuîndu-mi studiile. Cîțiva colegi, mai favorizați de soartă decît mine, și-au putut îngădui excursia aceasta, îmbogățindu-și cunoștințele cu experiențele cîștigate în Franța și Anglia. Eu însă am avut mai puțin noroc. Eram fericit că fusesem acceptat după examene ca asistent secund la ginecologie, la Kasr-el-Aini. Am înaintat ministerului sănătății o cerere pentru a fi numit într-un loc vacant de asistent-chirurg al unui spital de stat, fără să știu însă cînd și unde se va ivi un astfel de loc vacant. Între timp cîștigam zece lire pe lună, ceea ce mi se părea atunci o adevărată avere.

Am plecat în vizită la Assiut, petrecînd trei luni de arșiță în apropierea părinților, care locuiau acum într-o casă onorabilă, așa cum se cuvine unor cetățeni înstăriți. Fratele meu Morqos studia dreptul. Ne plimbam mîndri pe străzile Assiutului, cu garoafe la butonieră, braț la braț, pentru ca oamenii să-și dea seama că norocul ne surîsese. Observai, nu fără oarecare satisfacție, că dobîndisem un serios prestigiu în ochii cetățenilor. Cel mai mîndru om

din Assiut era însă tata. Își invită toți prietenii și rudele, cu excepția blestemaților de Wasifi. Veniră în număr complet, gătiți de sărbătoare, cu soții și copii, așezîndu-se în jurul meu și examinîndu-mă ca pe un monstru. Din cînd în cînd, părinții mei organizau petreceri în toată legea. Aveau un bucătar priceput, un fecior negru, ba și o subretă negresă, care o servea pe mama. Tata părea mult mai dibaci, decît mi-l închipuisem. Speculațiile de teren, banii dați cu dobîndă, negoțul cu bumbac, îl îmbogățiseră. În cele din urmă am socotit momentul oportun pentru a lămuri unele lucruri.

— Tată dragă, — i-am spus, — ca student am trăit în cea mai cumplită mizerie. Fără mărinimia prințului Ali aș fi murit cu siguranță de foame.

Pricepu îndată reproșul meu.

— Ibrahim, — răspunse, — oare nu lipsurile te-au ajutat s-ajungi om mare? Vrei să-mi spui că trebuia să-ți dau bani? Puteai să te împrietenești cu prințul, dacă nu ți-aș fi refuzat orice sprijin? Dacă te-aș fi sprijinit, nu te-aș fi despuiat de toate dorințele, nu ți-aș fi paralizat ambiția aceea dîrză și permanentă de-a deveni om mare? Crede-mă, fiul meu, în sufletul unui părinte bun, sălășluiește multă înțelepciune.

Apoi — de parcă ar fi încercat să-și răscumpere greșelile — îmi dărui douăzeci de lire aur.

— Ține, băiete! I-am păstrat ca să ți-i dau în ziua în care te vei întoarce. Nu-i cheltui pe nimicuri și distracții păcătoase, ci depune-i la bancă, pentru că s-ar putea să ai nevoie de ei.

Am luat banii și pe jumătate din ei am cumpărat diferite cadouri pentru mama. A fost nespus de fericită modesta mea măicuță. Îmi cuprinsese obrajii cu vîrful degetelor și mă sărută lung, ca o amantă. Apoi ascunse cadourile în lada ei. Într-o seară însă am convins-o să se îmbrace cu rochia de mătase neagră, cu minunatele broderii. Tata, care era econom pînă la zgîrcenie, își ridică surprins o sprînceană.

— Ce văd? Cum au pătruns în casa mea aceste lucruri de prisos?

— Tată, — am răspuns eu, — sînt cadourile mele.

(e-ai împotriva lor? Ai fi mai mulţumit ca fiul tău să se gîndească numai la dînsul? Ţi-ar plăcea ca într-o zi ca asta s-o uit pe mama? N-a împărţit cu tine grijile unei vieţi, dovedindu-se mamă bună? Morqos şi cu mine am socotit nimerit ca într-o zi de sărbătoare ca aceasta, să-i cumpărăm haine de sărbătoare.

— Oare nu i-am dat mamei tale respectul cuvenit? — răspunse tata. — N-a dus totdeauna o viaţă demnă de o femeie onorabilă? Ce vor spune acum oamenii: au trebuit copiii să-i cumpere rochii de sărbătoare?

— Lumea va crede că i le-ai cumpărat tu, — am căutat eu să-l împac.

— Fie, dar să nu se mai întîmple!

Planurile de viitor care mă preocupau erau foarte variate. Visul meu era să pot ajunge medicul şef al unui spital mare, să conduc o clinică, un spital modern, înzestrat cu toate cele necesare, ceva asemănător cu cele pe care le văzusem în ilustraţiile revistelor americane şi europene. Doream un spital cum nu exista încă în scumpul meu Egipt. La vîrsta mea erau foarte fireşti aceste visuri îndrăzneţe.

În fiecare dimineaţă la ora şase mă prezentam la servici, la ginecologie. La şapte începeau operaţiile. Pînă la zece eram împreună cu medicii şefi în sălile de operaţie. În ce mă priveşte, aveau păreri deosebite despre capacitatea mea. Doctorul Hermann mă socotea un tînăr geniu. În schimb doctorul Tewfik declarase de mai multe ori că sînt un idiot. Eu mă străduiam, firesţe, să-i plătesc cu aceeaşi monedă. Dr. Phipps, chirurgul nostru englez, avea mare încredere în mine. Adeseori îmi trecea instrumentele, mai ales cînd era vorba de vreo tumoare: marea mea specialitate.

La secţia ginecologică erau primite şi femei însărcinate, firesţe numai persoane lipsite de orice mijloace materiale, pe care disperarea le aducea în ultima clipă la spital. Noua infirmieră principală, o englezoaică, lupta din răsputeri pentru a se respecta întocmai toate dispoziţiile regulamentare. O bărbie energică, trădînd un caracter dîrz, îi stăpînea faţa lată, pătrată şi femeia aceasta era oricînd gata să tragă chiar palme celor din jurul său, pen-

tru menținerea ordinii. Ne-am împrietenit în scurtă vreme. În unele seri ne adunam cîteva surori și doctori tineri în camera ei, jucînd cărți sau domino. M-a învățat să joc bridge, să fumez cu lulea și amfitrioana noastră avea oricînd la îndemînă o sticlă cu whisky și sifon la gheață. Pentru cei mai mulți englezi stabiliți în Orient, whisky însemna apa vieții.

Într-o dimineață cînd am intrat în salonul bolnavelor, pentru a-mi face obișnuita inspecție, privirile mele se opriră la o fată tînără, care ședea în pat, rezemată de perne. Lîngă ea, într-un leagăn, dormea un baby mic, cu pielea de culoare închisă. Mi-am plecat ochii, pentru că refuzam din principiu să arăt vreun interes femeilor internate în secția mea. Apoi am inspectat pe rînd toate paturile. În cursul nopții se născuseră patru copii. Culorile lor erau variate. Unul singur avea pielea la fel cu mama, ceilalți erau mai deschiși sau mai închiși cu o nuanță, ceea ce într-un oraș mare cum este Cairo, cu o populație atît de amestecată e foarte natural. În timpul inspecției, am simțit că privirile tinerei fete mă urmăresc cu stăruință. Am rezistat însă tentației de a o privi, continuîndu-mi vizita, pînă cînd am ajuns la patul ei. I-am luat pulsul. Atenția infirmierei principale fusese prinsă de o bolnavă din celălalt capăt al salonului, astfel că rămăsei singur.

M-am uitat cu interes la bolnavă. Îmi răspunse cu un surîs palid. Nările frumos croite tresăriră, iar colțurile buzelor se ridicară aproape semețe. Atunci am recunoscut-o. Inima prinse să-mi bată cu putere.

— Aziza!

— Saida ya hakim basha!

Glasul ei era moale și melodic.

Mi-am dus un deget la buze. Clătină din cap și își plecă privirile. Am examinat-o și simțeam că toate bolnavele ne urmăresc pe furiș. Vorbeam cu ea pe șoptite, formulîndu-mi în așa fel întrebările, încît să-mi poată răspunde cu un da sau un nu, dar în orice caz cu un singur cuvînt.

— Cine e tatăl copilului?

— Abbas.

— Băiatul pașei?

— Aiwah!

Era foarte anemică.

— Am să-ți dau un certificat, ca să poți rămîne aici trei săptămîni.

Conform regulamentului, tinerele mame erau silite să părăsească după cîteva zile spitalul, pentru a face loc altora.

I-am surprins un fulger de bucurie în priviri. Am simțit o adîncă milă pentru ea. În acea clipă, se apropie infirmiera.

— Cînd s-a născut copilul? — o întrebai.

— Astă-noapte, pe la unsprezece.

— Mama e tînără încă — observai pe un ton indiferent — prea tînără chiar. E și anemică. Cred că va trebui ținută sub observație.

Știam ce gîndește sora. Era exclus s-o pot ține trei săptămîni pe Aziza în spital. Asta ar fi trezit bănuieli. Trebuia să născocesc ceva mai bun. M-am îndepărtat de patul ei completîndu-i fișa.

M-au chinuit ziua întreagă amintirile. Gîndurile mele se întorceau mereu la satul care fusese leagănul primei mele iubiri și de care n-aveam să mai scap niciodată. Ziua și noaptea, mă gîndisem mereu la Aziza și întotdeauna cu aceeași sinceră și curată afecțiune. Împrejurarea că devenise acum mamă, îmi accentua sentimentele, adăugîndu-le o ciudată gingășie. Mă gîndeam la Abbas, odrasla grasă a pașei, fără nici o supărare, deși jurasem de atîtea ori în gînd să mă răzbun. Acum însă, recapitulînd întîmplările și atacul lui și al oamenilor săi, nu simțeam nimic altceva decît tristețe și compătimire. Era surprinzătoare pentru mine schimbarea aceasta. Probabil că sensibilitatea tinereții dispăruse din mine. Nu mai eram un tînăr oarecare, ci bărbat în toată firea. Mi-am dat emoționat seama că n-aș mai fi capabil de nici un gest necugetat și că viața pe care mi-o alesesem, era o viață de sacrificii și îndatoriri, nu de plăceri.

Locuiam atunci încă tot cu Abubakr. El mai avea un an pînă la doctorat și ne obișnuisem într-atît unul cu altul, încît ne simțeam împreună ca frații. Ne certam însă foarte des. Astfel, îndată după eliberarea lui, cînd l-am sfătuit să-i mulțumească prințului Ali, care-l scosese din

închisoare, propunerea mea îl făcu să-şi iasă din sărite.

— Cum? Să-i mulţumesc prinţului pentru că şi-a făcut datoria? Trebuia să faceţi grevă cu toţii! Întreg poporul. Trebuia să spargeţi porţile închisorii! Ah, cum vă disprețuiesc! Sînteţi cu toţii nişte măgari laşi! În vinele voastre curge sînge de slugă! Să-i mulţumesc prinţului? Toţi prinţii şi paşii sînt vînduţi şi nu fac altceva decît să ne exploateze poporul! Aştept cu nerăbdare ziua libertăţii, independenţa Egiptului, cînd vor fi decapitaţi toţi străinii şi toţi acei egipteni care slujesc interesele altora. Allah, trimite-mi zece mii de cerchezi! Ne-am năpusti asupra acestei ţări şi i-am învăţa pe oameni cum să trăiască! Le-am lua femeile şi am turna o nouă viaţă în această rasă!

— Sînt şi eu adept al libertăţii şi independenţei, fără decapitări însă şi fără cerchezi, — i-am răspuns.

— Ah, tu koptule! — se răsti la mine. — Tu eşti un neghiob din naştere!

Dădu furios să mă lovească, apoi fugi de acasă.

Cîteva zile nu l-am mai văzut. Lipsi şi de la cursuri. Într-un tîrziu apăru aproape pocăit, după ce cîteva nopţi chefuise, cu doi colegi stricaţi, în cartierul sărac al oraşului. Aveam cu dînsul o socoteală.

— Beţivanule! — l-am apostrofat. — Ce tot te mîndreşti cu sîngele tău de cerchez? Crezi că e un lichid aşa de preţios? Îţi închipui că sînt prea slab pentru a mă putea apăra de acuzaţiile tale nedrepte? Sînt mii şi mii de egipteni, în parte kopţi, în parte musulmani, care — atît din punct de vedere fizic, cît şi moral, — sînt în stare să te răpună, fără vreo sforţare deosebită. Te sfătuiesc să-ţi ceri îndată iertare!

Stătea ghemuit pe covor, privind tăcut în gol.

— Sînt flămînd, Ibrahim, — rosti într-un tîrziu — şi n-am un ban.

În glasul lui vibra atîta amărăciune, iar în privirile lui se oglindea atîta sinceră remuşcare, încît mi s-a făcut milă şi i-am cuprins umerii. Atunci izvorîră din el cuvintele care s-au întipărit pentru totdeauna în memora mea:

— Noi, egiptenii, sîntem cel mai slab și mai mizerabil popor din lume. Maalesh!

Deși legasem prietenie strînsă, cunoscîndu-ne pînă în cele mai mici amănunte caracterul, între Abubakr și mine se căsca o prăpastie de netrecut. Mai ales în ce privește opiniile noastre fundamental opuse despre femei, ne deosebeam unul de altul. Pentru Abubakr, femeia nu era decît un animal, simplu instrument fiziologic. Eu însă respectam ceva mai mult femeia. Pentru mine, femeia reprezenta secretul, capitolul misterios al vieții. Avusesem și eu cîteva aventuri cu numeroasele prostituate, care se preumblă pe ulicioarele înguste ale vechiului Cairo, cu brațele încărcate de brățări. Din aceste aventuri însă nu mă alesesem decît cu remușcări. Și, ciudat că, în clipele de ispită, o vedeam totdeauna pe mama, această femeie bună și modestă, care abia știa scrie și citi și cunoștea atît de puține lucruri despre oameni și viață. Ea era îngerul meu păzitor. Mama era curată. Credința mea într-însa și în curățenie mă ajuta uneori să fiu tare. Mai tîrziu apoi, cu cît cercetam mai atent viața, cu cît cunoșteam mai mulți oameni, cu cît pătrundeam mai adînc în templul științei, cu atît îmi dădeam mai bine seama că o viață de plăceri ușoare n-ar putea fi potrivită niciodată cu visurile mele de mărire. Trupul poate fi spălat ușor, murdăria sufletului însă se lipește ca scaiul!

Cînd am întîlnit-o din nou pe Aziza, singura mea dorință a fost s-o pot ajuta. Mă preocupa problema în ce fel aș putea s-o ajut mai bine. N-o puteam ține în spital mai mult decît hotărîse îngrijitoarea. De altfel anemia nu era un motiv suficient. Cel puțin jumătate din femeile Egiptului sînt anemice. În cele din urmă, am ajuns la concluzia să-i vorbesc lui Abubakr și să-i cer aprobarea s-o aduc pe Aziza la noi, pînă cînd îi voi găsi un loc potrivit.

Abubakr ședea pe covor, cu o carte în mînă. Odaia era îmbîcsită de aroma hașișului. Nu era tocmai robul acestei otrăvi, dar o fuma de cîte ori reușea să și-o procure prin bunăvoința prietenului său, doctorul Abdallah, în numele căruia continua să activeze și să semneze rețete.

— Abubakr, — îi spusei — în spital zace o fată, care a născut nu de mult. E încă foarte tînără. E originară dintr-un sat din Egiptul de Sus. E îngrozitor de săracă. O cheamă Aziza. Ai avea ceva împotrivă dacă s-ar muta la noi, pînă cînd îi voi găsi ceva mai potrivit?

Abubakr trase fumul adînc în piept, apoi îmi făcu semn cu ochiul. După ce se gîndi cîteva minute, zise:

— Dacă nu mă-nșel, ne-am înțeles că atît timp cît locuim împreună să n-aducem femei în casă?

— Știu, dar de astă dată este un caz excepțional. Fata aceea n-are pe nimeni. Dacă o las să plece, Dumnezeu știe ce i se va întîmpla. Nu crezi că i-am putea da adăpost două-trei săptămîni?

— E musulmană?

— Da.

Trase din nou cu ochiul.

— Tu ești tatăl copilului?

— Nu.

— Atunci de ce te interesează mama?

I-am povestit amănunțit prima mea întîlnire cu Aziza, petrecută cu mulți ani înainte. Se întunecă la față.

— De ce nu mi-ai spus povestea asta pînă acum? Asta înțelegi tu prin prietenie?

Zîmbi crud.

— Un singur cuvînt de mi-ai fi spus, astăzi n-ar avea copil. L-aș fi spintecat de mult pe ticălosul acela de Abbas.

Apoi mă iscodi, nehotărît:

— Și unde vrei s-o instalezi?

— Dacă noi doi ne mutăm într-o cameră, așa cum am făcut-o cu cîțiva ani înainte, camera cealaltă putem să i-o cedăm ei.

— Împărțim și fata?

I-am smuls cartea din mînă.

— Nu mă gîndesc la ticăloșii, ca tine. Nu mă preocupă decît s-o ajut. Vreau să-i refac din nou viața.

— Mă, idealistule! Să refaci viața unei fete de felah! Păi, viața aceea n-a fost niciodată făcută. Nici înainte de a fi cunoscut-o. Nu m-amestec însă. Nu renunț la camera mea. N-aș face-o nici dacă copilul ar fi al meu. Pentru o fată de felah! Pentru o sclavă!

M-am simțit profund jignit.

— N-ai decît să-ți păstrezi camera și libertatea! — i-am răspuns. — Am să instalez în odaia mea un pat, pentru ea și pentru copil.

— Dac-o aduci aici, să știi că eu mă mut! — făcu el violent.

— Dar bine, omule, gîndește-te, ce s-alege din Aziza dac-o las să pornească singură prin Cairo, fără bani, în brațe cu un sugar...

— Ce să se aleagă? Dacă e drăguță, își va cîștiga singură existența.

— E drăguță. Chiar frumoasă.

— Frumoasă? Asta schimbă situația. În fața frumuseții, am capitulat întotdeauna. Dacă e într-adevăr frumoasă, n-ai decît s-o aduci. Frumusețea e lucru rar. Adu aici giuvaerul acela de Aziză, dar să nu mă faci responsabil de celé ce se vor întîmpla. Mă simt întotdeauna slab, cînd văd ceva frumos. În astfel de cazuri mă părăsește voința. Îmi plec urechea la glasul ispitei. Grăbește-te și ad-o pe comoara aceea de Aziza! Vreau s-o văd!

— Voi ști s-o apăr chiar de poftele tale nesăbuite — i-am răspuns.

În zilele acelea s-a petrecut în mine o ciudată schimbare. Din clipa în care am decis s-o iau pe Aziza sub protecția mea, am simțit pentru biata ființă o afecțiune mereu crescîndă. Ședeam în salon cît mai mult cu putință, pentru a fi în apropierea ei și pentru a simți minunata satisfacție pe care mi-o da hotărîrea de a o apăra. Nu puteam sta prea mult cu ea de vorbă. În paturile din stînga și din dreapta zăceau alte lăhuze, care ne spionau și apoi apropierea îngrijitoarei mă umplea de o neînțeleasă jenă. Pe de altă parte, se născuse în mine întrebarea dacă sentimentele mele pentru Aziza nu sînt exagerate? Se aflau în Kasr-el-Aini multe femei și fete, a căror situație era mai tragică decît a Azizei. M-a copleșit o adîncă tristețe. Doream să fiu bogat și puternic, pentru a le putea crea acestor biete mame un trai mai omenesc, luîndu-le sub protecția mea.

Cu riscul de a fi socotit neisprăvit, trebuie să recunosc, văzînd mizeria în care se ofileau mamele acelea și

înflăcărat de iubirea de patrie, am făcut legămînt de sute de ori să-mi pun viața, sîngele și știința în slujba misiunii de a le îmbunătăți soarta.

2

Îmi amintesc bine de ziua aceea, în care o așteptam pe Aziza, lîngă podul Mohamed-Ali. Mi-e cu neputință să descriu aici adînca afecțiune pe care am simțit-o în clipa cînd i-am zărit silueta zveltă, ascunsă în văluri întunecate, cu copilul pe brațul stîng. Aziza era o ființă cu totul deosebită de aceea pe care o cunoscusem cu ani în urmă. Se apropia cu mersul legănat și totuși demn, atît de caracteristic femeilor noastre de felah, pe cînd eu îmi dădeam brusc seama de anii care trecuseră de la prima noastră întîlnire. Se apropia o femeie străină, pe care n-o cunoșteam. Își întinse mîna subțire și străvezie, nu pentru a mă saluta, ci pentru a-mi adresa o întrebare mută. I-am arătat trăsura care aștepta în apropiere. Porni imediat într-acolo, și se urcă în trăsură. Birjarului i-am dat adresa cartierului unde locuiam. Era o seară înăbușitoare. Rochița fetii avea miros de spital. Vălul îi alunecă puțin de-o parte. Prin spărtura astfel ivită, Aziza mă privi pe furiș.

— Unde mergem? — întrebă ea.

— Te duc la mine.

— Unde?

— Într-o stradă de lîngă Sharija Sheikh Selim.

— Atît de aproape de El Hilmieh?

— N-ai nici o teamă, te duc într-o casă onorabilă. Știu că palatul pașei Medani se află în apropiere, dar nu-l vei întîlni pe Abbas.

Rise pe un ton gros, gutural. Copilașul începu să scîncească, iar Aziza îl strînse cu putere la piept.

După ce coborîrăm din trăsură, o condusei la mine. Deschisei ușa, lăsînd-o să intre înaintea mea. Închisei ușa. I-am explicat că locuiesc aici, împreună cu un prieten. Cuvintele mele o surprinseră neplăcut. Pesemne nu se aștepta la asta.

— N-ai nici o teamă, — am liniștit-o. — E hakim

și el. Cercetă atentă încăperea. O umbră de dezamăgire îi întunecă fața frumoasă.

— Firește, noi nu sîntem pași, — i-am spus. — La noi nu vei găsi nici un fel de lux.

Cînd am văzut că nemulțumirea ei sporește, mi-am schimbat atitudinea.

— Fii recunoscătoare pentru ceea ce îți ofer. Acesta va fi patul tău. Am atîrnat perdeaua aici, ca să fim despărțiți de ea.

Am dat la o parte perdeaua.

— Abubakr doarme în camera vecină. Avem și o bucătărie mică și o baie.

I-am arătat încăperile. Rămase aproape înmărmurită în fața bidonului de tinichea, atîrnat în perete, care ne servea drept duș.

— Îți voi cumpăra rochii noi, — i-am spus. — Vei avea pantofi și ciorapi!

Se întoarse deodată spre mine:

— Mă iei de nevastă?

— Nu, Aziza, nu te iau de nevastă. Vreau doar să mă îngrijesc de tine și de copilul tău, pînă cînd vă voi găsi un loc corespunzător, unde să-ți cîștigi onorabil existența.

Mă privea, fără să înțeleagă.

— Vreau să fiu dansatoare, — zise ea într-un tîrziu.

— Dansatoare?

Eram uluit. Ea însă continua să zîmbească, își așeză copilul pe pat și prinse să facă mișcări ritmice. Își acompania dansul cu un cîntec turcesc, bătînd din palme.

— Cine te-a învățat să dansezi? — am întrebat-o.

— Mamurah!

— Cine e Mamurah?

— Fiica pașei Medani.

— Sora lui Abbas?

— Aiwah!

— Să-ți scoți din cap gîndul de a fi dansatoare, — i-am spus eu.

Se holbă la mine, de parcă i-aș fi fost dușman, apoi se răsuci pe călcîie și începu să se joace cu copilul. Între timp se întoarse și Abubakr. Intră direct în camera lui. L-am strigat. Cînd intră, Aziza își acoperi fața cu vă-

lul, se ridică dreaptă ca trestia și am văzut-o examinîndu-mi prietenul cu mult interes.

— Iat-o pe Aziza, — i-am spus. — Sper că noi trei vom fi prieteni buni.

— Mîncăm ceva? — se interesă Abubakr. — Unde va mînca fata? N-o putem lua cu noi la restaurant. Știe să gătească? Pentru că va trebui să-și gătească singură.

— Vă pot găti și vouă.

— Mulțumesc, din mîncarea aceea nu vreau să gust.

— Faceți o încercare!

— Cunoști cartierul, știi unde se fac cumpărăturile?

— Asta o învăț într-o singură zi.

Mărturisesc că la aceste detalii, care se dovedeau atît de importante, nu mă gîndisem deloc. Împreună cu Abubakr, mîncam în fiecare seară într-unul din restaurantele cartierului. Portarul ne deretica prin locuință și ne făcea cafeaua. Uneori ne aducea pîine, caș, ceapă, lapte sau ce ne trebuia. Bucătăria noastră era mizerabil înzestrată. N-aveam decît uneltele strict necesare. Foarte rar, cînd luam masa acasă, eram siliți să mîncăm amîndoi dintr-o singură farfurie.

Abubakr izbucni în rîs.

— Mă duc singur să fac cumpărăturile, — se oferi el. — Evenimentul acesta trebuie sărbătorit.

Ieși îndată, pentru a-și realiza intenția. Rămași singuri, am simțit o ciudată stinghereală. Pentru a o curma, am rugat-o pe Aziza să treacă în spatele perdelei, pe cînd ridicam copilul și îl culcam pe patul mamei sale. Fetița avea pielea foarte întunecată, buzele groase și bărbia mică. Aziza își scoase vălul și se așeză pe vine. Se uita la mine, plină de așteptare. În privirile-i umede se oglindea nedumerirea, de parcă ar fi vrut să-mi mai pună cîteva întrebări. Nu era însă capabilă să rostească un singur cuvînt. I-am ghicit îndată gîndurile.

— Nu mai sîntem cei care am fost, — i-am spus eu blînd. — Între timp, tu ți-ai trăit viața ta, iar eu pe a mea. Milostenia Domnului ne-a încrucișat din nou drumurile. De astăzi înainte, îți voi fi ca un frate. Ție îți cer să fii sinceră și să ai încredere în mine.

Își șterse lacrimile de pe obraji.

— Maalesh!

— Nu, — am intervenit eu. — Înainte de a continua convorbirea noastră, îmi vei povesti viața ta, din clipa cînd ne-am despărțit. Nu-mi vei ascunde nimic! Apoi voi vedea ce pot face pentru tine.

— Ibrahim, iubitul meu! — zise. — N-o socoți nerecunoscătoare pe Aziza. Înainte de a-ți povesti însă viața mea, trebuie să te cunosc pe tine.

— Mă cunoști doar. Sau nu-ți mai amintești?

Mă privi fără să înțeleagă. M-am așezat aproape de ea, i-am prins mîna și m-am uitat adînc în ochii ei.

— Vorbește! Destăinuiește-te fratelui tău, care te iubește mai mult decît toți amanții pe care i-ai avut pînă astăzi.

Își plecă privirile în pămînt, rece și severă.

— N-am avut decît un singur iubit, — șopti ea atît de încet, încît abia am înțeles-o.

— Și cine a fost acela?

Mă privi adînc, cu tristețe.

— Poate Abbas? — am șoptit eu.

Își pironi iar privirile în podele, plescăind scîrbită cu limba.

— Copilul e doar al lui...

— Nu se putea altfel.

I-am lăsat mîna, pe care și-o retrase repede, așezîndu-și-o lenește în brațe. Am tăcut așa cîteva minute, fără ca cel puțin să ne uităm unul în ochii celuilalt. M-am concentrat cu toate gîndurile asupra ei, pentru a-i reda astfel pacea și energia sufletească. Apoi, cînd am simțit că s-a consolat întrucîtva, i-am atins genunchiul.

— Acum, povestește-mi, — i-am spus.

Respiră adînc.

— Dar ia seama! — adăugai. — Să nu-mi ascunzi nimic!

Își schimbă deodată atitudinea. Ochii frumoși și întunecați se măriră nefiresc. Apoi începu să-și povestească viața. Între timp, cu mîna descria cele mai stranii arabescuri, de parcă ar fi vrut să frămînte din atmosfera împrejmuitoare figurile personagiilor care îi împestrițau povestirea. O ascultam atent, nu numai cu urechile, dar și cu sufletul întreg. Glasul ei, care nu era mai tare decît șoapta unui fir de trestie, cînd se îngînă cu el zefirul pri-

măverii, se depăna monoton, plîngător, ca o apă care nu se mai sfîrșește...

Niciodată o fată n-a fost bătută ca tînăra Aziza, cînd a fost dusă acasă, legată fedeleș, pe spatele unui măgar. Niciodată n-au aruncat asupra unei copile atîtea ocări ca asupra Azizei, fiica lui Hassan Sadek. Se adunase satul întreg ca să asiste la pedepsirea ei. Plîngea sfîșietor, nu numai din pricina durerilor, pe care trebuia să le îndure, ci și pentru Ibrahim, iubitul ei, de care fusese despărțită cu silnicie. Și în timp ce nabootul îi brăzda umerii, țipa și se tînguia, nu pentru a fi iertată, ci implorînd cerul să i-l trimită pe Ibrahim, ca s-o scape. O bătură pînă la sînge, dar mai însîngerată îi era inima. Ascultați: în aceeași zi încă o legară de mîini și de picioare, ducînd-o în casa pașei Medani, care se ridica înaltă de cîteva caturi pe malul Nilului. Casa era împrejmuită de un sat în care mișună caii și vitele. Aziza fu închisă într-o cameră întunecată, unde o femeie îi aduse de mîncare. Aziza însă nu se atinse de bucate. Era flămîndă nu după hrană trupească, ci după iubitul ei, care rămăsese bătut pînă la sînge, undeva sub pomii de lîngă apele Nilului. Trecură astfel multe, multe ceasuri, în timp ce ea plînse amar, fiind convinsă că Ibrahim murise. Refuză să bea, să mănînce și să doarmă, cîteva zile în șir, pînă cînd o lîncezeală neagră, mai neagră decît cele mai întunecate nopți, o cuprinse. Aziza începu să urzească visuri. Se afla din nou în brațele iubitului ei, care o dezmierda și o ducea cu el în țări străine, unde nu există nici foame, nici sete și unde oamenii sînt buni și milostivi, ca îngerii.

Apoi Aziza fu dusă în odaia unei femei prietenoase. Mai erau acolo cîteva femei, toate bune și cu vorba domoală. Cînd îi oferiră lapte, miere, nuci și fructe cu marmeladă, i se păru că sînt toate niște îngeri. Apoi începu să mănînce, cu sufletul plin de recunoștință. Auzi că femeile o strigă pe nume și simți un dor nemărginit s-audă cîntecul îngerilor din paradis. Una dintre femeile acelea era Mamunah. Era o fată tînără, frumoasă, cu pielea, bronzată, care cînta dintr-un instrument cu mai multe coarde și fredona atît de dulce o melodie necunoscută, încît Aziza uită dintr-o dată trecutul.

— Nu te găsești tocmai în paradis, — îi zise fata cu

priviri prietenoase, — dar acesta îți va fi în viitor căminul.

Aziza fu îmbăiată, îi unseră trupul cu uleiuri aromate, apoi o îmbrăcară în haine frumoase. Două zile, Aziza crezu că trăiește un vis fără sfîrșit, pînă cînd apoi glasul fetei cu priviri prietenoase deveni pe neașteptate aspru. Se schimbă asemenea cerului de peste deșerturi, care într-o clipă este încă albastru, ca în cealaltă clipă să devină negru ca funinginea.

— Proasto! Leneșo! Țoapă!

Aiwah! Abia atunci își dădu Aziza seama că locul unde se găsea, nu era tocmai paradisul. Durerea îi cuprinse din nou sufletul, chinuind-o mai crîncen decît vreodată, dar nu mai plînse. Își dădu seama de realitate. Și amuți...

Copilașul culcat pe pat începu să plîngă și să dea din mîini. Aziza îl luă în brațe, scoțîndu-și sînul să-l alăpteze. Ședea lîngă mine, cu buzele strînse, mîndră ca o regină egipteană. Ochii umbriți de gene lungi și întunecate se plecaseră, să privească copilul.

Am rugat-o să-și continue povestirea, întrebînd-o ce se întîmplase cu ea după intrarea în casa pașei. Continuă cu glasul schimbat:

— Femeia aceea vorbea araba, turca și franceza. Ea era Madame Said Medani, soția pașei. Apoi erau acolo cele două fete ale ei, Mamunah și Naila. Doamna îl iubea însă pe Abbas, mai mult decît pe cele două fete, mai mult chiar decît pe soțul ei. Apoi, într-un vagon mare, am plecat cu toții la Cairo, unde ne-am instalat într-o casă din El Hilmijeh.

— De-ai ști de cîte ori am trecut pe lîngă casa aceea mare, — am întrerupt-o eu. — Priveam geamurile, saloanele largi, care se află deasupra înaltelor ziduri. Oh, Aziza! Cît de aproape ai fost de mine în anii aceștia și, totuși, abia acum te-am reîntîlnit.

— Aziza nu părăsi casa aceea ani de-a rîndul, — continuă ea. — În fundul grădinii se ridica altă casă mare. Acolo locuiam, împreună cu Madame și cu fetele ei. Eram înconjurate de o sumedenie de servitoare, care nu ieșeau nici ele din casă. Dar în fiecare lună și săptămînă veneau negustori din oraș, aducînd mătăsuri, șa-

luri și bijuterii. Madame cumpăra totdeauna cîte ceva și le dădea o groază de bani. Apoi în fiecare săptămînă venea doctorul.

Am fost foarte surprins, auzind-o rostind cuvinte franțuzești. Am întrebat-o dacă știe franțuzește.

— Pas beaucoup! — răspunse zîmbind. — Mais un peu!

— Unde ai învățat? — am întrebat-o uluit.

— Aveam o domnișoară franțuzoaică, care le învăța, pe cele două fete ale pașei, din cărți. Mamunah și Naila vorbeau bine franțuzește și turcește. Madame Medani e născută undeva în Turcia.

— Cum era Madame Medani?

— Semăna cu toate femeile albe din Europa.

— Fetele sînt tot atît de negre ca Abbas?

— Mai puțin negre. Buzele lor sînt însă tot atît de groase.

— De ce au toți copiii pașei pielea atît de întunecată?

— Pentru că mama pașei e născută în Sudan.

— Ceea ce înseamnă că pașa este feciorul unei sclave.

— Da.

Aziza așează copilul pe pat, apoi veni din nou lîngă mine.

— Franțuzoaica îți dădea și ție lecții?

— La! Mademoiselle Perrin a vrut să mă învețe și pe mine, dar Madame a oprit-o, zicînd: „N-are nici un rost, Aziza este o simplă fată de felah, o sclavă de rînd! N-are nevoie să citească și să scrie. Să muncească cu mîinile, să lustruiască arama, să spele mătăsurile, să peteacească vălurile destrămate, să facă cafea bună și să coacă cozonac dulce, amestecat cu lapte, stafide, migdale, lămîi și zahăr. Toate acestea se pot face fără ca cineva să știe scrie și citi!".

— Va să zică nu vroia să te cultivi.

— La! — răspunse Aziza, așezîndu-și mîna pe brațul meu. — Altfel se purta bine cu Aziza.

— Bunătatea ei avea să te nenorocească! — am strigat eu. — Ce-au făcut din tine? Nu erai altceva decît o simplă servitoare, care lucra din răsputeri în interesul familiei. Te plăteau cel puțin pentru ce făceai?

— Aziza n-a primit niciodată bani de la ei.

— Cine te-a învățat să dansezi?

— Mamunah și Naila. Cîntau toată ziua și mă învățau să dansez, astfel că astăzi dansez mai bine decît oricare femeie din Cairo.

M-a cuprins mila.

— Dacă fetele acelea ți-ar fi fost și prietene, nu numai stăpîne, n-ar fi consimțit niciodată să fii dată afară din casa pașei. Ele aveau iubiți?

— Numai Mamunah! — zise Aziza și în ochi îi apăru o expresie stranie. — Ea avea un iubit.

— Cum se poate? Spuneai doar că nu ieșați niciodată din casă.

— Anul trecut și-a găsit un iubit la Saint Moritz.

— Unde e Saint Moritz?

— În Suisse!

— În Elveția? Așa, va să zică Mamunah a fost în Europa.

— Am fost și eu în Europa.

Vă puteți închipui uimirea mea.

— Ai fost în Elveția? Anul trecut?

— Am însoțit și eu familia în Elveția, apoi la Paris, care este un oraș foarte mare în Franța, apoi de acolo cu vaporul la Marseille.

În clipa cînd am aflat că Aziza vizitase Europa, sentimentele mele suferiră o bruscă schimbare. Simțeam pentru ea o indiferență din ce în ce mai mare. Abia acum puteam să-mi explic transformările ivite în toată ființa ei. Nu mai era fata aceea simplă, pe care o cunoscusem odinioară. Aveam în fața mea o femeie tînără, experimentată, care cunoștea cîte ceva din viață. Și, spre uimirea mea, ajunsă la acest punct al povestirii, își schimbă deodată felul de a vorbi, zugrăvind obiectiv întîmplările care o determinaseră în cele din urmă să-și caute un adăpost la spital...

Tînărul Abbas trăia în acest paradis feminin, ca un prinț din basme. Fiind favoritul familiei, nimeni nu îndrăznea să-l pună la punct. Era socotit drept un tînăr drăguț, un cavaler bine crescut și vorbea destul de curat engleza și franceza pentru a-și putea impresiona anturajul. Avea întotdeauna bani în buzunar și îi împlineau toate dorințele. Avea un grajd de curse, își cumpărase

un automobil american, unul din primele o sută de mașini americane, care fuseseră introduse în Egipt, umbla la cafenea și restaurant, sîmbăta și duminica dansa la hotelul Shepheard, făcea chefuri, îi plăcea băutura, flirta și mai avea cîteva îndeletniciri asemănătoare. Cea mai mîrșavă dintre faptele sale fusese însă, fără îndoială, angajarea ca servitoare a Azizei.

Mama lui aranjase aceasta cu o desăvîrșită dibăcie. Poate nădăjduia ca băiatul favorit să-și modereze astfel pasiunile nebunești, potolindu-se în tovărășia unei frumoase slujnice. Abbas, sau cum i se mai spunea pe ascuns: „Iswid Khales", ceea ce înseamnă „foarte negru", n-avea nevoie de încurajările materne. O remarcase pe Aziza în cursul uneia din vizitele făcute în satul tatălui său. Că în primele luni n-o molestase pe Aziza cu atențiile lui, aceasta se datora faptului că o socotea încă necioplită și sălbatică. Aștepta cu răbdare ca ea să se adapteze noii atmosfere, șlefuindu-se în vecinătatea surorilor sale, învățînd să cînte și să danseze, pentru a fi suficient de amuzantă. Abia atunci socotea nimerit să-și înceapă acțiunea. De aceea o rugase pe mama și pe surorile sale să n-o trateze pe Aziza ca pe-o simplă sclavă, ci să se arate prietenoase față de ea, învățînd-o să cînte și să danseze. Zilele treceau. Cînd văzu apoi progresele făcute de Aziza, socoti momentul oportun să pună capăt atitudinii contemplative de pînă atunci și să treacă la fapte. Destinul însă îi rezerva dezamăgiri.

Din acea zi începu s-o urmărească pe Aziza cu uneltiri atît de întunecate, încît numai o minte originară din Sudan era capabilă să le născocească. Tînărul și rotofeiul bey întîlni însă refuzul încăpățînat al tinerei servitoare. Aziza purta în suflet icoana mea, amintirea primei iubiri. Nu mă uitase. Ca să se răzbune, Abbas încerca prin toate mijloacele să-i facă rău. Țesea intrigi împotriva ei la mama sa, mințind-o și acuzînd-o pe Aziza de greșeli inventate. Pe coridoarele întunecate ale uriașului palat o pîndea neîncetat. Plîngea chiar în fața ei. Îngenunchea, încercînd să-i sărute pantofii. Apoi începu s-o amenințe. Fata însă nu ceda. Nu se plîngea nimănui de aceste atentate la onestitatea ei. Uneori însă, rămasă singură noaptea,

dădea frîu liber lacrimilor. Dacă dimineața o vedeau plînsă, ai casei credeau că dureri trupești îi pricinuiseră lacrimile și chemau medicul pentru a-i prescrie băuturi calmante.

Sfătuită de disperare, fata hotărî în cele din urmă să vorbească cu Madame. Soția pașei însă o certă, ocărînd-o și numind-o gîscă proastă, pentru că îi trata băiatul cu indiferență, trecu în revistă calitățile nenumărate ale favoritului ei și îi atrase Azizei atenția că în toată lumea nu va mai găsi bărbat ca Abbas.

Aziza însă știa la ce să se aștepte. Auzise că Abbas era logodit cu o fată bogată. Pe lîngă oroarea pe care apropierea lui Abbas i-o inspira, era prea mîndră pentru a accepta să-i fie o simplă amantă. Vorbi cu surorile băiatului și ele îi dădură dreptate. Domnișoara de franceză fu și ea inițiată în discuțiile secrete, își însuși punctul de vedere al Azizei și vorbi cu stăpîna casei, uzînd de întreg prestigiul de care dispune o franțuzoaică cultă în momente critice. Madame, căreia îi plăcea să mănînce mult, prețuind în mod deosebit digestia liniștită, văzu uluită că dificultățile îi întunecă zilele. Începu să se plimbe agitată prin sala de recepții, frecîndu-și mîinile și strigînd scoasă din fire:

— Je veux la paix! Je veux la paix!

„Iswid Khales" continuă să-și urzească nestingherit planurile.

Pînă o seară cînd mama, surorile și guvernanta franceză plecară la operă să asculte cîțiva soliști veniți de la Paris. Trimise la culcare servitoarele, apoi se furișă în odaia Azizei. Acolo se năpusti asupra ei, îi acoperi capul, umerii și brațele cu rochia, o ridică în brațe și porni cu ea, în sus pe scări. Aziza reuși să-și elibereze fața și începu să țipe după ajutor. Bătrînul servitor Anwar, care o simpatizase întotdeauna, urcă în grabă scările, pentru a vedea ce s-a întîmplat. Apoi dispăru îndată, coborînd scările atît de repede, cît îi îngăduiau picioarele. Intră în apartamentul pașei, unde stăpînul casei văzu din expresia feței bătrînului servitor că se petrecuse ceva neplăcut. Pașa se ridică de lîngă masa sa și îl urmă pe Anwar, care îi povesti în drum cele auzite.

Said Medani era om cinstit. Profund religios cum era, știa că Profetul interzice categoric păcatul pe care băiatul lui încerca tocmai să-l săvîrșească. Nu știa cum să procedeze. Simțea că nu va fi capabil să-l oprească pe Abbas, pe care îi iubea ca lumina ochilor. Deocamdată, însă îi interzise să se atingă de Aziza. Ceru sfat de la un prieten, unul dintre șeicii din Alhazar, bărbat inteligent și filosof emerit, care cunoștea toate poruncile Profetului, fiind totodată un spirit luminat și modern. Discutară împreună cazul lui Abbas. Pașa Medani dorea ca fiul său să-și creeze o situație în viață. Intenționa să-l angajeze în serviciul guvernului, unde putea ajunge mai tîrziu ministru. După o săptămînă întreagă de discuții, hotărî să-l trimită pe Abbas într-un institut particular din Anglia. Acolo se va familiariza cu moravurile occidentale, își va însuși mentalitatea europeană și, cu ajutorul ei, pregătirea necesară pentru a fi ministru în Egipt. Said Medani avea o sumedenie de calități. Dintre ele, cea mai importană era aceea că persista cu dîrzenie într-o hotărîre luată. Astfel că Abbas plecă în Anglia, iar Aziza avu din nou liniște. Nici o pace însă nu ține o veșnicie. Pacea și tenacitatea nu sînt dintre lucrurile cele mai frecvente ale acestei lumi, nici chiar în regnul vegetal și animal.

După toate aparențele „Iswid Khales" făcu progrese uimitoare în Anglia. Nelipsit de un generos sprijin părintesc, — care, în ultimă analiză, provenea din munca neîntreruptă și prost plătită a miilor de felahi, care își distrug sănătatea muncind mănoasele noastre ogoare egiptene — tînărul bey avu prilejul să guste toate plăcerile și distracțiile pe care bogata Anglie le putea oferi unui vizitator străin. Se mișca în societatea londoneză ca o salamandră neagră în heleșteul cu peștișori de aur. După doi ani de educație londoneză își schimbă și manierele. Lepădă cîteva kilograme din grăsimea de altădată, astfel că părea acum și mai mare. Știința pe care profesorii ambițioși i-o turnaseră în cap, îi umflase partea aceasta a corpului. Se familiariză într-atît cu atmosfera londoneză, încît își uita foarte des obîrșia egipteană, ba nici cînd își vedea mutra neagră în oglindă, nu-și aducea aminte că leagănul său era întunecata Africă. Fiind iubit de femeile rasei albe, care sînt capabile să-și uite nu numai mîndria

de rasă, dar și conștiința, se vedea prin prizma lor. Își petrecea vacanțele la Biaritz, Cannes, Deauville și în alte stațiuni balneare din Europa, fără să se întoarcă o singură dată acasă, deși familia încerca să-l atragă, fie chiar numai pentru cîteva zile. În scurt timp pierdu orice considerație pentru poporul egiptean. „Pămîntul felahilor murdari și analfabeți" obișnuia el să spună, fără să se jeneze de prietenii săi englezi, cărora încerca să le dovedească ce justificată era stăpînirea de către străini a patriei sale. Said Medani însă începu să se neliniștească din pricina absenței prelungite a fiului și moștenitorului său. Madame se îmbolnăvi de pneumonie, boală care era s-o coste viața. Fetele erau neliniștite. Mademoiselle Perrin le vorbise atîtea despre Franța, încît singura lor dorință era să vadă țara aceasta, pe care o socoteau în urma educației primite cea mai frumoasă, mai civilizată și mai înaintată de pe glob. Madame începu să tușească și își pierdu pofta de mîncare. Într-o bună zi, medicul casei declară că pentru refacerea sănătății ei, era absolut necesară o schimbare de atmosferă și mediu, recomandînd o regiune de munte. Acestea au fost motivele călătoriei familiei Said Medani în Europa, care se pregăti pentru drum, încărcată cu un număr fantastic de bagaje și servitori, printre care se afla și Aziza. Rolul ei era să servească femeile. Cu carnete groase de cecuri în bagaje, se îmbarcară la Alexandria. În Europa era vară. De la Genova la munții elvețieni, călătoriră cu numeroase popasuri recreative, după ce mai întîi își comandaseră camere într-unul din hotelurile princiare din Saint Moritz. Bucuria lor nu cunoscu margini cînd ajunseră la Engadin, unde pajiștile verzi, lacurile albastre și munții acoperiți de zăpadă, le ofereau o priveliște ne mai văzută de ei. La gară îi aștepta fiul și fratele adorat, Abbas, într-un knickerbocker scoțian, iar pe capu-i negru cu o șapcă de sport, cu pătrățele în carouri. Se părea că reîntîlnirea cu familia îl mișcase cu adevărat, pentru că își îmbrățișă plîngînd părinții și surorile, apoi servitorii credincioși se aplecară să-i sărute mîna. Aziza fu nevoită să-i sărute și ea mîna.

Pentru copila de felah, schimbarea aceasta de decor, însemna o fericire nebănuită. Toate cîte vedea erau noi și uluitoare. Nu făcea altceva ziua întreagă decît să-și

caşte gura, să privească în jur cu ochii-i negri şi să se mire.

O surprinse plăcut mai ales drăgălăşenia şi curtoazia tînărului Abbas, care îşi schimbase radical atitudinea. Părea că beyul uitase cu desăvîrşire trecutul. Aziza era fericită, deşi instinctul ei de femeie continua să se îndoiască.

Paşa Said Medani era un om al vechilor tradiţii. Deşi se afla într-o ţară străină, nu-şi schimbă întru nimic obiceiurile de acasă. Familia abia reuşi să-l convingă să-şi cumpere la Milano o pălărie, o borsalină neagră, care îi era puţin cam mare, dar o purta totuşi cu multă demnitate. Firesc că femeile apărură în hainele pitoreşti, cumpărate în magazinele din Sharia-Kasr-el-Nil. Spre marea lor surprindere însă, constatară că modelele purtate de ele erau învechite, astfel că se grăbiră spre cel mai apropiat salon, pentru a se îmbrăca conform modei. Aziza, care îşi adusese o singură rochie neagră, primi în dar rochia albastră a Nailei, care avea aceeaşi statură ca şi ea.

Gîndeşte-te, cititorule, că familia aceasta de egipteni bogaţi petrecu mai mult de două luni într-un hotel princiar, înconjurată de tot luxul imaginabil, în situaţia de a li se satisface cele mai mărunte capricii. Era firesc deci ca ea să socotească fiecare zi, drept o sărbătoare, să lege prietenii cu sute de oameni vestiţi din toate colţurile lumii, cu prinţese bătrîne, cu principi şi principese, cu marchize franceze, contese italiene şi spaniole, cu milionare americane şi cu tineri eleganţi din Brazilia, Peru şi Polonia. Făcură cunoştinţa pînă şi a unui rege! Încercaţi să vă imaginaţi serile acelea vesele, cînd muzica orchestrei dezmiardă urechile dansatorilor, iar pocnetul dopurilor de şampanie se împleteşte cu ritmul jazzului! Imaginaţi-vă chefurile acelea fără început şi fără sfîrşit! Şi nu uitaţi nenumărate istorioare de dragoste, urzite în vîrtejul acela!

Biata Aziza! Cît de nevinovată căzuse în vîrtejul acestei vieţi! Observă că Mamunah se îndrăgostise de un tînăr din Peru. Tînăra stăpînă îi şoptea la ureche secretele. În toiul nopţii părăsea camera, pe care trebuia s-o împartă cu sora sa, şi se pierdea în labirintul coridoarelor, pe cînd în ochi îi mocnea jăraticul pasiunilor africane. Îşi pierduse brusc timiditatea de pînă atunci. Glasul i se înăspri, atitu-

dinea ei deveni poruncitoare. Trecuse dintr-un singur salt peste prăpastia care desparte tinerețea de maturitate.

În acest răstimp, un biet conte italian începu să-i dea tîrcoale Nailei. În schimb Madame Medani deveni roaba ruletei. Numai pașa continuă să rămînă același om respectabil, care fusese și pînă atunci, petrecîndu-și aproape tot timpul în tovărășia unui membru al cabinetului egiptean, care locuia în hotelul de peste drum. Ceasuri întregi obișnuiau să stea de vorbă, comentînd știrile sosite din Egipt, cu tradiționala seriozitate.

Locul Azizei era între servitori. Trebuia să se supună capriciilor stăpînelor sale. Peste cîteva zile o primiră să apară în restaurant la masa comună, în jurul căreia mîncau numeroși oaspeți, invitați ai generosului pașă. Apoi, peste alte cîteva zile, i se aprobă să stea și după masă lîngă stăpîna ei, care își admira fetele dansînd, adeseori pînă la miezul nopții. Mulți bărbați au fost impresionați de frumusețea Azizei, foarte mulți o cerură la dans, ei însă i se interzisese dansul, fiind simplă servitoare. Într-un tîrziu, își făcu apariția „Ishwid Khales". Purta un costum desăvîrșit, croit de unul din „maeștrii" Savile Row-ului, făcînd impresia unui gentleman tînăr, extrem de elegant, cu pielea puțin cam prea întunecată. După ce schimbă cîteva cuvinte cu mama sa, care nu putea să-i refuze favoritului ei nimic, o ceru la dans pe Aziza. Era atît de galant, încît vorbea cu ea araba. Îi șoptea la ureche aventurile sale erotice. Binevoi să se intereseze chiar de părintele fetei, bunul Hassan Sadek, — care, în clipele acelea, sforăia desigur împăcat într-una din colibele de argilă din satele Nilului — exprimîndu-și speranța că Aziza va primi de acasă vești îmbucurătoare. Atitudinea aceea prietenoasă înmuie rezistența Azizei. Pentru că, în ultimă analiză, era o fată de felah și avea întotdeauna să rămînă ceea ce era. Pentru că orice spoială am primi, ființa noastră lăuntrică nu se schimbă niciodată.

Pe cămașa lui „Ishwid Khales" străluceau butoni de briliant și safir. Dansul legănat al Azizei îi deșteptă din nou poftele. Constată mulțumit că șoaptele sale înmuiaseră rezistența fetei. În clipa aceea își uită toate aventurile avute cu femei albe. Copila aceea cu pielea aurie, venită din Egipt, era mai frumoasă decît toate femeile întîlnite de

el în Europa. Dansa în fiecare seară cu ea de două-trei ori, într-una din seri ducînd-o chiar la bar, unde șezură pînă în zori. Acolo o sili apoi pe Aziza să bea, iar ea, ca o adevărată *saidiu* (fată de felah) crescută din copilărie în preceptele cumpătării, constată cu o durere care n-avea s-o mai părăsească niciodată, cît de înțelepte sînt poruncile Profetului, care interzice copiilor lui Allah să guste băuturi alcoolice. Știind însă că Abbas trebuia să se întoarcă în Anglia de unde probabil n-avea să vină încă multă vreme acasă, renunță la atitudinea-i rezervată față de el. Uneori îi îngăduia chiar mici familiarități, un sărut acordat pe furiș, cîte o îmbrățișare grăbită.

Într-o seară, cînd surorile Medani ieșiră cu simpatiile lor, Abbas turnă în șampania Azizei un praf. Băutura o pîrjoli ca o flacără. Căzu pradă halucinațiilor. Voința îi era paralizată. Bărbatul propuse să se ducă la culcare, oferindu-se s-o însoțească pînă la ascensor. Ascensorul se opri însă nu la etajul Azizei, ci la cel al lui Abbas. Abbas o conduse în odaia lui. Pentru a-i potoli indignarea, îi promise s-o ia de nevastă, știind bine că promisiunile astfel făcute, fără martori, n-au nici o valoare. Bărbații noștri știu să interpreteze cu multă dibăcie preceptele Coranului în interesul lor.

Aziza mărturisi că, din acea clipă, participă la evenimente cu o pasivitate orientală. Știa că este pierdută. Nu se mai lupta împotriva destinului ce-i fusese hărăzit. Era o egipteancă adevărată.

Toamna apoi se întoarse la Cairo, împreună cu familia pașei Said Medani. Abbas plecă la Londra, dîndu-i să înțeleagă ce grea era pentru dînsul despărțirea. Aziza încercă să creadă în sinceritatea regretelor lui.

În palatul din Cairo, viața își reluă cursul normal. Madame și tinerele fete se schimbară însă cu desăvîrșire. Călătoria în Europa, libertatea contactului lor cu bărbații, lăsaseră urme vizibile în sufletul lor. Își schimbară nu numai apucăturile, dar și concepțiile morale. Mamunah tînjea de dorul iubitului rămas în Europa și n-aștepta decît ziua în care acesta avea să sosească la Cairo, să treacă la Islam și să-și respecte cuvîntul dat, de a o lua de soție. Naila căzu în melancolie din cauza unui francez oarecare. Madame fu cuprinsă de nebunia bridge-ului și răscoli în-

treg orașul pentru a-și alcătui din prietene un cerc, cu care să poată apoi juca. Reîntoarcerea lui Abbas era așteptată pentru primăvară. Pașa îi găsise un post modest în ministerul de externe. Spre uluirea ei, Aziza văzu că se făceau uriașe pregătiri pentru căsătoria lui Abbas, dar nu cu ea, ci cu fata pașei Mahmud Ali, acest om puternic și influent, care era proprietarul a mii și mii de feddane de pămînt roditor. Între timp simțea că se petrece și în trupul ei o schimbare ciudată. Privirile întunecate și iscoditoare ale stăpînelor și servitoarelor descoperiră și ele această schimbare. Mademoiselle Perrin îi ceru să-i spună adevărul. Aziza mărturisi totul, deznădăjduită de starea ei.

— Ah, mon enfant! Mon pouvre enfant! Qu'est ce que tu a fait!

Ce-avea să se facă! Să-i spună Madamei adevărul? Semnele care-i sluțeau trupul erau evidente! Să-și dezvăluie nenorocirea? Cum? Priviri iscoditoare îi urmăreau toate gesturile. Madame o trata cu indiferență, dar nu-i pusese încă nici o întrebare. În cele din urmă, vechiul ei prieten, bătrînul Anwar, încercă s-o descoasă.

— Cine-a fost păcătosul, Aziza? Poate însuși pașa, stăpînul nostru?

Aziza simțea că, din zi în zi, răceala din jurul ei crește. Se simțea izolată și părăsită. Stăpînele ei refuzau să mai stea de vorbă cu ea, iar, cînd o făceau, privirile lor erau pline de dispreț.

— Abbas este tatăl copilului meu! — strigă, pierzîndu-și într-o bună zi răbdarea. — Mi-a făgăduit să mă ia de nevastă. Ah, cît de mare mi-e suferința! Am văzut că se va însura cu alta. Vai mie! Copilul meu va fi fără tată. Frații mă vor ucide. Voi ajunge în stradă.

Fu numită mincinoasă, nebună, hoață, ba o acoperiră de înjurii și mai grave. Atunci începu să se vaite și să plîngă, încît răsuna palatul de țipetele ei. Apoi, scoasă din minți de durere, își sfîșie hainele de pe trup și se aruncă în praful curții. Nimeni n-o compătimea însă. Dimpotrivă fu bătută și i se dădură cele mai murdare însărcinări, între servitoarele de rînd, departe de saloanele stăpînelor. Cînd apoi disperarea îi întunecă mințile, năpustindu-se cu pumnii încleștați asupra ușii apartamentului pașei Said și ce-

rînd dreptate, portarii o tîrîră în stradă, interzicîndu-i sub amenințarea biciului de a mai călca vreodată pragul acelei case. Știa că, în starea ei, bătaia cu biciul i-ar fi putut fi fatală. Cu mîndria răscolită, se opri în fața porții, blestemă casa pașei Said Medani și pe fiecare membru al ei în parte. Apoi începu să rătăcească fără țintă pe străzi, pînă cînd un bărbat îi ațînu calea. Îi recunoscu glasul: era proprietarul spălătoriei unde familia foștilor ei stăpîni își spăla rufăria. Îi povesti nenorocirea sa. Bărbatului i se făcu milă de ea, prinse și el să se vaite împreună cu Aziza de strigătoarea nedreptate, apoi îi oferi casă și masă, cu condiția ca ea să lucreze în spălătorie. Fata primi. Două luni trăi în mijlocul acelei familii, lucrînd cu hărnicie și simțindu-se în siguranță. Toți o compătimeau, tratînd-o cu omenie. Familia Said Medani află însă locul unde fusese adăpostită.

Și, într-o bună zi, apăru Abderrahman, eunucul, în fracu-i negru, ținînd în mînă un baston de fildeș. Aduse la cunoștința proprietarului spălătoriei că pașa se simte adînc jignit, pentru că una din servitoarele pe care el o concediase, găsise adăpost la dînsul. Îi cerea s-o alunge fără întîrziere, pentru că — în caz contrar — pașa nu-și mai poate spăla rufăria la un om care o protejează pe Aziza. Eunucul o acoperi pe Aziza cu injurii și insulte. Ba, se jură pe lumina ochilor, că fata se vînduse în Europa necredincioșilor de creștini, sfîrșindu-și misiunea cu amenințarea că pașa își va informa și prietenii, pentru ca și ei să-și trimită hainele la altă spălătorie.

Proprietarul spălătoriei — care își vedea întreprinderea și existența amenințată — îi făgădui în termeni respectuoși negrului Abderrahman că o va alunga pe Aziza, apoi că își va îmbrăca cel mai bun galabieh și pantofii noi, alergînd la palatul pașei, unde îi va cere iertare. Totodată declară că fata îi ascunsese unde servise înainte.

Aziza auzi întreaga discuție. Pe eunuc îl ura acum mai tare decît pe Abbas, sau chiar pe diavolul în persoană. Nu mai aștepta ca stăpînul să i se întoarcă ci, făcîndu-și legătură din lucrușoarele pe care le avea, coborî cu pași rari scările. Umbla greu în ultimul timp. I se apropia sorocul.

Trei zile rătăci în neștire pe străzile orașului vechi, întinzînd uneori mîna pentru pomană, ca să cerșească o bucată de pîine, sau oprea cîte un trecător, care i se părea mai milostiv, povestindu-i că e săracă, foarte săracă. Apoi i se ceru legitimația de un polițist al Majestății Sale. Avea intenția să-i facă curte, fata se apără însă cu o palmă aplicată fără prea multă deliberare. Atunci o arestă și o duse la *karakol*, (cameră de gardă) acuzînd-o că îl atacase în plină stradă. Comisarul însă — om inteligent și cu experiență — îi dădu dreptate Azizei, cu bastonu-i gros croi cîteva pe spinarea polițistului, apoi hotărî s-o interneze la secția obstetricală din Kars-el-Aini.

3

Noua situație se dovedi în curînd foarte neplăcută. Uitucă și dezordonată, Aziza părea venită abia ieri din satu-i de baștină. N-o schimbaseră nici experiențele cîștigate în casa pașei, nici călătoria în Europa, nici cel puțin cele cîteva zile petrecute în disciplina spitalului. Seara treceam în odaia lui Abubakr, pentru ca Aziza să-și poată primeni copilul, să-l alăpteze și apoi să se culce. După o oră intram și eu, pentru a mă culca. Nu mă lăsau însă să adorm zgomotele ce se strecurau din dosul perdelei. Aziza respira greu, de parcă s-ar fi înăbușit mereu. După un timp, aveam impresia că mă înăbuș și eu, așa efect aveau asupra mea sunetele acelea. Multă vreme am încercat să nu le dau nici o atenție. Apoi, m-am ridicat neliniștit din pat și am dat perdeaua la o parte. Pe pat zăcea un morman de haine întunecate. Aziza se învelise împreună cu copilul ei în cîrpe, de parcă și-ar fi așteptat amîndoi — în vălurile mortuare — îngropăciunea. Pe la sate oamenii se învelesc astfel în haine, cînd se culcă. Am încercat s-o trezesc, era însă atît de buimacă de somn, încît trecură cîteva minute pînă să-și deschidă ochii. Am deshămat-o din mormanul de haine. Fruntea îi era brobonită de sudoare, iar copilul scîncea neliniștit. I-am dat să înțeleagă să nu-și mai învelească fața în cîrpe, pentru că și ea și copilul se expun altfel primejdiei de a se înăbuși. Se lăsă foarte greu convinsă. Apoi am rugat-o să-și scoată hainele prăfuite, trecînd pînă atunci în camera lui Abubakr.

— Dracu' să te ia, cu blestemata-ți de familie! — mormăi prietenul meu, în timp ce eu fumam îngîndurat, scrutînd zările cernite ale viitorului.

În epoca aceea aveam mult de lucru. O mie de mîini să fi avut și tot le-aș fi găsit fiecăreia cîte ceva de făcut la Kasr-el-Aini. În anumite direcții mi-am cîștigat bogate experiențe și frumoase cunoștințe teoretice. Într-o zi fusei chemat în sala de operații, în legătură cu un caz extrem de grav. Întîmplător, afară de mine nu se mai afla la acea oră nici un alt chirurg în spital. Astfel, am fost silit să fac prima mare operație singur. N-are nici un rost să descriu aici detaliile acestei operații. După o muncă supraomenească, de o oră și jumătate, m-am retras în camera mea pentru a mă odihni. Către prînz mă chemă profesorul. Medicul care mă asistase la operație era și el prezent. Profesorul mă întrebă dacă, după părerea mea, pacienta va rămîne în viață.

— Viața ei este în mîinile lui Dumnezeu, — am răspuns.

Prim-medicul zîmbi batjocoritor. Apoi îmi puse cîteva întrebări tehnice, la care am răspuns imediat. Ca fost student al lui, mă făcea atent că nu respectasem cîteva prescripții, astfel că trebuia să-mi iau responsabilitatea consecințelor. Firește, i-am răspuns că, deși tînăr, eram un chirurg cu suficientă experiență pentru a proceda cu desăvîrșită conștiinciozitate. Eram convins că făcusem tot ce-mi stătea în puteri. De altfel, cazul pacientei era dintre cele mai grave.

— Bine, vom vedea rezultatul!

Mi-am răsfoit înfrigurat tratatele și, spre uluirea mea, constatai într-adevăr că nu respectasem normele tradiției chirurgicale. Mi-ar fi cu neputință să descriu starea mea sufletească. Aveam impresia că lumea se prăbușea din temelii în jurul meu. Sufletul mi-era torturat de chinuri năpraznice. Cine știe, poate omorîsem un om! Seara însă, cînd m-am dus acasă, un glas ascuns îmi șopti că procedasem totuși bine. Mi-am adus aminte de prima tăietură făcută, această incizie hotărîtoare și sigură. Mînat de un instinct puternic, nu zăbovisem o singură clipă. Mi-amintesc că dădusem de o parte un instrument important, spunîndu-i asistentului meu că n-am nevoie de el. Mă împrej-

mulа totuși o singurătate mortală. Mă îndoiam de mine însumi. Am încercat să uit pentru cîteva clipe gîndurile care mă chinuiau, în societatea lui Abubakr și a Azizei. Apoi, sub pretextul că sînt foarte obosit, m-am culcat. Nu puteam însă dormi. Ceasuri întregi m-am zvîrcolit în așternut, auzind cum prietenii mei își vorbeau pe șoptite. Am văzut umbra Azizei dincolo de perdea, pe cînd se strecura în așternut. Am auzit trîntindu-se poarta și am știut că Abubakr a coborît la cafenea. Eram muncit de îndoieli.

— D-ta ești responsabil de consecințe, — îmi vîjîia în creieri glasul profesorului Phipps.

Deodată am sărit din pat, mînat de o forță irezistibilă. M-am îmbrăcat în grabă, apoi, după ce m-am convins că Aziza doarme, am părăsit casa, pornind grăbit spre Kars-el-Aini. După cîteva minute eram la secția ginecologică, la căpătîiul pacientei mele. Trăia încă și, în penumbra salonului, își aținti privirile asupra mea. Am stat o jumătate de oră lîngă ea, apoi, dînd cîteva instrucțiuni surorii de serviciu, m-am întors acasă. În drum mi-am recîștigat calmul obișnuit. Teama dispăru din inima mea. Știam că procedasem bine, chiar dacă pacienta avea să moară.

Spre marea mea bucurie, bolnava scăpă cu viață. După două trei zile, înțelepții mei colegi începură să-și vorbească pe șoptite. Surîsul disprețuitor dispăru de pe buzele profesorului Phipps. Mă privea cu o nemărturisită curiozitate. După alte două zile, pacienta mea era afară de orice primejdie. Îngrijitoarea-șefă îmi destăinui că doctorul Hermann declarase: săvîrșisem o adevărată minune.

L-am căutat imediat prin întreaga clinică.

— Ibrahim, — mă primi el. — D-ta ești o fire impulsivă. Încearcă să-ți coordonezi impresiile și să-mi povestești de la început pînă la sfîrșit, cum a decurs operația.

Cînd am terminat, se ridică și mă bătu prietenește pe umăr.

— Orice succese ai avea în viitor, păstrează-ți modestia, — mă sfătui el binevoitor.

Apoi, după o pauză, adăugă:

— Nu te lăsa niciodată influențat de invidia profesională a colegilor. De altfel, te felicit, ai descoperit un nou procedeu, mai bun decît cel pe care îl cunoșteam pînă acum. Nu te lăsa însă amețit de succes, fii modest!

Am stat o jumătate de oră împreună. (Dumnezeu să-i binecuvînteze memoria!), i-am expus detaliat fazele intervenției mele, iar el mă sfătui să scriu o comunicare pentru revistele de specialitate. Veți înțelege, fără greutate, de cîtă bucurie m-a umplut întîia mea victorie. Cu inima plină de recunoștință, am hotărît să rămîn și pe mai departe modest, lucrînd din răsputeri. În pofida tuturor intențiilor nobile, n-am putut înăbuși în mine scînteia unei justificate mîndrii. Acest succes îmi aduse prețuirea colegilor. Pentru revista medicală „Lancet" scrisei o comunicare, pe care dr. Hermann o prelucră cu măiestrie. Studiul apăru. Din clipa aceea se trezi în mine setea de glorie, hotărînd ca toate observațiile pe care aveam să le mai fac, să le statornicesc pentru uzul medicinei, sub forma unor comunicări. Acest obicei mă ajută apoi să fac încercări și în alte domenii ale scrisului. Prezentele memorii sînt ultimele încercări în această direcție.

Am convins-o pe Aziza să-și înțărce copilul. Era prea anemică pentru a-l putea alăpta și mai departe. De altfel copilul consuma cu plăcere laptele de gamussa. Îi făceam mamei injecții, al căror rost era să îmbunătățească compoziția sîngelui ei.

Nu schimbasem aproape nimic din felul meu de viață. Noi trei și copilul suportam cu o autentică pasivitate egipteană traiul acela stingherit. Aziza îmi făcea impresia unei ființe pe care n-o mai interesează ziua de mîine. Ne gătea, în timp ce eu mă străduiam s-o obișnuiesc cu o muncă metodică. Abubakr își continua traiul de pînă atunci. Cîteodată se ataşa de noi, de cele mai multe ori însă ne evita. Nu știam ce să fac cu Aziza. Apropierea ei mă umplea de bucurie. În tovărășia ei mă linișteam, uitînd de gînduri și probleme. Era întotdeauna veselă și vioaie, chiar cînd străduința ei de a mă amuza dădea greș. Afecțiunea și responsabilitatea pe care le simțeam pentru ea, se accentuau din zi în zi.

Uneori Aziza dansa în fața mea. Era fermecătoare. În glasul ei vibra un erotism reținut. Tonul acesta mă impresiona întotdeauna. Cîntecul ei nu consta numai din acțiunea mecanică a coardelor vocale, ci se părea că toate organele și mișcările ei stau în slujba farmecului acestui cîntec. Răspîndea o atracție atît de irezistibilă, încît ade-

uneori mă simțeam parcă luat pe sus de un vîrtej, și zgîlțîit cu putere. Eram aproape fericit că Abubakr ședea lîngă mine. Vecinătatea lui dizolva în mine neliniștea aceea surdă, care mă sfîșia. Eram și eu doar un biet om! Eram atașat de Aziza prin amintiri atît de dulci, încît ar fi fost firesc să-mi pierd într-o bună zi stăpînirea de sine, căutînd într-însa ceea ce jurasem să nu mai încerc niciodată. Știam că dacă va pune stăpînire pe simțurile mele, va dispărea sentimentul acela altruist, care mă ajuta să-i fiu protector. Simțea și ea impresia ce o exercita asupra simțurilor mele. Fiara ascunsă în sufletul ei era cîteodată gata-gata să-și arate ghearele. Mă dorea cu ochii, cu buzele, cu toate gesturile. Încercam s-o stăpînesc. Îi vorbeam despre viitor. Ce puteam însă să-i spun, pentru a-i zugrăvi în culori mai îmbietoare viitorul? Nu eram în stare să-i ofer nimic.

Aziza nu avea sensibilitate pentru ziua de mîine. După cum refuza să se gîndească vreodată la trecut, trăia numai pentru o clipă, o zi, o noapte. Aceasta era totul. Era mulțumită să trăiască. Era egipteancă pînă în măduva oaselor. Apoi, după un timp, începu să mă tulbure noaptea. Își părăsea copilul și strecurîndu-se pe sub perdea, se culca pe jos, lîngă patul meu. Nu scotea nici un cuvînt, ci își proptea prin întuneric picioarele de patul meu și îl legăna, pînă cînd mă trezeam. Cînd aprindeam lumînarea, se prefăcea că doarme. Cum stingeam lumina, începea din nou să-mi împingă patul cu picioarele. Jocul acesta nevinovat se repeta noapte după noapte. Cînd, a doua zi, o mustram pentru purtarea ei, se făcea a nu ști nimic de cele întîmplate, sau declara că nu mai poate dormi în patul ei.

Într-o bună zi, Abubakr prinse și el de veste.

— Bine, mă, nu-ți dai seama ce vrea fata de la tine? Sau poate o torturezi intenționat?

— Ce-ai face să fii în locul meu? l-am întrebat.

— Firește că aș face-o fericită! De ce nu?! M-aș simți bine în brațele ei, apoi cînd m-aș sătura, aș da-o afară!

Am simțit pentru întîia oară o ură cumplită împotriva prietenului meu. M-am stăpînit însă. Rîse de mine. Știam că mă disprețuiește. Atunci nu eram încă om de lume. Aveam despre viață o judecată foarte primitivă.

Eram atît de convins de valoarea sincerității și a virtuții, încît credeam că nu poți trăi o clipă fără ele. În ochii mei, Aziza era victima unei grave nedreptăți, o adevărată martiră. Drăgălășeniile ei îmi tulburau inima. Mă apăram însă împotriva ispitei. Mi-am respectat cu dîrzenie hotărîrea inițială, de a o ajuta și apăra, dar de a nu-i cere altceva decît o blîndă simpatie. Într-o noapte, cînd veni iar la patul meu, i-am spus:

— Aziza, nu te-am salvat din mizerie, ca să-ți fiu amant. Mă faci să sufăr. Mi-ești dragă, dar nu vreau să fiu iubitul tău, pentru că am hotărît să-ți fiu frate. Am încercat să te scot din situația deznădăjduită în care te aflai. Nu ești animal. Afară de trup, ai și suflet. Sufletul acesta vreau să-l descopăr în tine. Și te voi ajuta să ți-l găsești și tu și să crezi într-însul.

Yasalaam! Îmi venea greu să-i vorbesc astfel, în timp ce ședea lîngă mine. Mă ascultă însă atentă, aș putea spune chiar neliniștită.

— Ce vrei să fac? — întrebă ea.

L-am auzit pe Abubakr tușind în camera vecină, ceea ce însemna că nu se culcase încă. Ne-am reținut respirația cîteva clipe. Apoi Aziza își culcă capul pe umărul meu și repetă întrebarea. Deodată mi-am dat seama ce aveam de făcut. Era ca o subită revelație.

— Vreau să-mi fii ca o soră, am șoptit. Să mă iubești cu dragoste de soră. Prin mine vei învăța să iubești întreg poporul egiptean, cele cîteva milioane de felahi care suferă de lipsuri și boli. Mîine te duc la clinică, să fac din tine soră de ocrotire. Te voi specializa în îngrijirea copiilor. Te voi crește pentru o viață nouă, viață nobilă și mare. Vom trăi unul lîngă altul, ca fratele cu sora. Te voi lua pretutindeni cu mine. Nu uita că, dintre milioanele de femei, tu vei fi una care nu vei mai trăi vechea viață animalică. Vei fi liberă. Nu trebuie să-ți mai fie frică nici de mizerie, nici de întuneric, nici de neștiință. Și, dacă, într-o bună zi, te vei întoarce în satul tău, oamenii te vor primi ca pe o regină. Să nu-ți închipui, Aziza, că singura comoară de care dispui este sexul . . .!

I-am dezmierdat ușor fruntea. Aziza se înfioră. I-am văzut privirile întunecate, răscolind bezna din odaie.

— Auzi ce-ți spun?

— Aiwah, frățiorul meu.

Am simțit că o aveam, în sfîrșit, în mîinile mele.

— Să știi că, oricît de frumoasă și de ispititoare ai fi, în sufletul tău sălășluiesc multe gînduri necunoscute. E ușor, foarte ușor să ai copil de la un bărbat, dar mult mai important este s-asculți de glasul acela lăuntric, care îți însuflețește gîndurile. Dacă, atunci cînd te-am întîlnit la Said, aș fi știut să trezesc în tine spiritul acesta bun, te-aș fi ferit de multe dezamăgiri. N-ai fi devenit niciodată prada unui Ishwid Khales. Pentru că, adevărata știință te face puternic. Dacă poporul nostru ar dispune de această știință, niciodată nu ne-ar mai stăpîni străinii. Dar pentru că străinii au mai multă știință decît noi, de aceea ne stăpînesc astăzi. Știu că mă iubești, Aziza. Și tu mi-ești dragă, mai ales acum; nu te mai iubesc ca înainte, pentru că atunci eram încă neștiutor. Astăzi însă văd multe lucruri altfel. Citesc în sufletul oamenilor, ca în trupurile lor. Dacă trupul lor e bolnav și neputincios, neputincioase și bolnave le sînt și gîndurile. Nu vreau să semeni cu celelalte femei! Vreau să mă asculți!

— Aiwah! — șopti ea.

Eu însă am continuat să mă îndoiesc de ea. Nu știam dacă mă înțelesese pe deplin. După o pauză mai lungă, m-am apropiat de urechea ei:

— Acum întoarce-te în patul tău și rămîi acolo. Mîine vom mai vorbi despre tine.

Cu o indiferență care aproape mă duru, mă părăsi și se strecură în așternutul ei.

— Ya Ibrahim, — zise ea, — mi-ai spus multe lucruri. Voi dormi acum singură, iar mîine nu-mi voi mai aduce aminte de nimic.

Abubakr începu iar să tușească. Mi-era puțin rușine.

— Nu vei uita ce ți-am spus! — am zis eu tare, ca s-audă și Abubakr.

Apoi am încercat să-mi recapitulez viața. M-am simțit deodată ușurat la gîndul că aveam să fac din Aziza o îngrijitoare de bolnavi. Îmi dădeam însă seama că va trebui să-mi schimb și eu felul de viață. Nu mai puteam să-mi împart traiul cu Abubakr. Mi-ar fi fost cu neputință să suport pe un al treilea în casa unde urma să trăiesc cu Aziza. Eram sătul de ironiile lui.

Simțeam o ostilitate neînțeleasă la gîndul că, i-aș putea împărtăși lui Abubakr motivele complicate care mă sileau să procedez altfel decît ar fi procedat el. Eu, singurul om adevărat dintre atîtea milioane, trebuia să-mi servesc mie însumi un exemplu. Și chiar dacă toți bărbații din Egipt ar fi rîs de mine, tot nu mi-era îngăduit să fac ceea ce ar fi făcut ei. Pînă cînd poftele mele trupești erau mai puternice decît dorința de a mă ridica cu ajutorul spiritului deasupra tuturor voluptăților, rămîneam rob, robul meu și al celorlalți. Pentru că, nu lanțurile, nici polițiștii sau stăpînii fac robi din compatrioții mei. Noi, egiptenii, ne robim singuri! Ne pustiește senzualitatea, goana după voluptate. Cum ar putea vulturul să se ridice în înălțimi, ca să scruteze zările divine ale libertății, dacă ar fi înlănțuit de pămînt?

Vei înțelege, iubite cititor, de ce mă preocupa soarta Azizei! Era una dintre milioanele de femei egiptene și, dacă păcătuiam împotriva ei, păcătuiam împotriva acelor milioane, apoi, satisfacerea poftelor mele ar fi avut drept rezultat o scădere temporară a oricărei activități spirituale, fiind suficientă să mă arunce în abisul din care mă ridicasem cu atîta greutate. Misiunea mea era să vindec, să ucid microbi și să pătrund pînă la rădăcina relelor. Poate, vor arunca cu pietre în mormîntul meu. Glasul meu o să strige însă și din pămînt, ca să vă îndemne la fapte mari. Maalesh!

Pînă la vîrsta de treizeci de ani, cînd norocul începu să-mi surîdă, am îndurat lipsuri și mizerii neînchipuite. Este adevărat că aveam o leafă pentru serviciul meu la spital, dar regulamentul mă oprea să primesc bani pentru tratamentul și operațiile făcute pacienților. De altfel, niciodată nu mi-ar fi trecut prin gînd să nesocotesc litera legii. Din zori pînă noaptea tîrziu eram ocupat cu bolnavii. Acum îmi luasem și povara de a o învăța pe Aziza să scrie și să citească inițiind-o în arta de a îngriji copiii. Noroc că învăța foarte repede, astfel că după două luni am rugat-o pe Miss Wilcox s-o plaseze într-un post de începătoare. Miss Wilcox avea pentru mine o stimă deosebită, aș putea spune chiar simpatie. Uneori încerca totuși să mă trateze cu obișnuita superioritate britanică. Ceru să vorbească cu Aziza și rămase plăcut surprinsă de rezultatul

educației mele. O trata pe Aziza cu multă gingășie. I-am mărturisit legăturile mele cu Aziza. N-aveam nici un motiv să-i ascund ceva. Știa că spun adevărul și, întocmai ca mine, recunoscu și ea că Aziza e îndemînatică și înzestrată cu toate calitățile cerute unei bune îngrijitoare de bolnavi. Într-o bună zi, Aziza se întoarse la Kasr-el-Aini, de astă dată însă într-o altă ipostază. În fiecare seară eram împreună în casa durerii și ne făceam amîndoi datoria, fiecare în felul său.

Prințul Ali, pe care nu-l mai văzusem de multă vreme, trimise într-o zi după mine. Am pornit spre palatul din Gizeh al binefăcătorului meu, cu inima plină de recunoștință. Alteța sa mă primi cu un pumn prietenos, repezit între coaste.

În primul rînd, trebuia să examinez splina și ficatul princiar și să fac o diagnoză. Îl examinai cu temeinicie, constatînd o și mai accentuată creștere a splinei. I-am comunicat prințului toate lucrurile care îi erau interzise — să nu bea alcool, să nu mănînce prea mult, să nu doarmă prea mult, să nu fumeze prea mult, — iar el mă ascultă cu răbdare. Cînd am terminat, se ridică din fotoliu și se opri în fața mea cu picioarele rășchirate.

— Yasalaam! — strigă el. — Și tu îndrăznești să te socotești medic? Nu te-am chemat ca să-mi spui ce nu pot face, ci ce *pot* face. Vreau să știu ce pot face?

— Puteți cere lui Allah un nou ficat! — i-am răspuns.

Cum, în zilele acelea, bumbacul era bine cotat la bursă, buna dispoziție a prințului Ali nu fu tulburată de observația mea.

— Pot să joc polo?

— Cu condiția să aveți cai suficient de puternici, pentru a vă suporta greutatea.

— Pot să mă căsătoresc?

— De ce nu, dacă aceasta înseamnă pentru Alteța voastră o nouă experiență.

Effendina îmi comunică apoi, că niciCînd nu se simțise mai bine. Ficatul îl supără foarte rar. Mă conduse în baie și îmi arătă un dulăpior plin cu diferite soiuri de tablete și pilule.

— Toate acestea sînt blestemății inutile, — i-am spus.

— Vă recomand să începeți o cură de slăbire, undeva într-o climă tare.

Effendina începu să urle:

— Încerci să mă faci să mor de foame! Așteaptă pînă cînd unchiul meu mă va despuia de toate moșiile și de banii pe care-i am! Poate că atunci îți voi urma sfatul.

Prințul Ali avea un temperament ca armăsarii pursînge arabi: și aceia se agită, își rotesc înfiorător privirile și amenință, fiind de fapt cu totul inofensivi. Multă vorbă și puțină voință! După ce discuția continuă pe același ton, trecu la chestiunea pentru care mă chemase. Avea treizeci de servitori, fiecare cu misiunea sa bine precizată. Avea o droaie de feciori: unul îngrijea pantalonii princiari, altul vestele, al treilea lenjeria, ciorapii, cămășile și plastroanele. Altul era responsabil de pantofii și cizmele Alteței sale și era vai și amar de el, dacă încălțămintea nu strălucea ca oglinda. Doi tineri vlăjgani îl serveau la baie. Patru oameni îi serveau ca valeți. Un servitor ducea grija dulapului cu țigări și unelte de fumat, curățind și umplînd cu tutun lulelele. Dacă effendina bătea odată din palme, aceasta însemna: o țigaretă, dacă bătea de două ori: o țigară de foi, de trei ori: luleaua. Unul dintre băieți servea cafeaua, altul limonada. Funcționarii prințului își aveau servitorii proprii, obligați să se îngrijească singuri de uniformele lor. Legătura dintre bucătărie și locuințele servitorilor o făceau vreo șase băieți, care alergau ziua întreagă între palat și dependințe. Deasupra fiecărui scaun atîrna o sonerie. Dacă prințul Ali pleca la castelul său de la țară, așezat în Deltă, închiria pentru servitorii săi un vagon întreg de clasa a doua. La epoca aceea, principii aveau însă dreptul de a întrebuința poarta regală din gara Cairo și de a urca în tren pe scări acoperite cu covor roșu. Mi-amintesc ce acces de furie a avut cînd în urma intervenției maestrului de ceremonii al curții regale, privilegiul acesta le fu retras.

Prințul Ali îmi oferi cafea și țigări. Îmi spuse că, în rîndurile servitorimii apăruse o epidemie, care semăna ca aspect cu pojarul, și mă numi medicul casei. Nu se putea să-i refuz oferta, pentru că îi eram prea obligat. Am acceptat fără să stau o clipă pe gînduri, accentuînd că oferta

lui însemna pentru mine o deosebită onoare. Prințul rîse cu poftă.

— Cum mi-aș putea recîștiga altfel banii, decît punîndu-te la treabă?

Prințul făcea haz mai bine de gluma sa, decît mine.

— N-ai vrea să trecem imediat la fapte? — strigă el.

Din ziua aceea, programul meu fu încărcat cu o nouă misiune, care nu-mi făcea nici o plăcere. Din toți servitorii prințului, abia dacă doi erau cu desăvîrșire sănătoși. Zece sufereau de maladii incurabile, iar restul erau într-o stare care cerea un serios tratament medical. Îmi îndeplineam noua funcție mult mai serios, decît bănuise prințul. Pentru a economisi timpul și din motive de comoditate, i-am propus effendinei să-mi trimită personalul să-l examinez la Kasr-el-Aini. Niciodată n-am văzut încă un om atît de furios, ca prințul Ali după această propunere.

— Ce-ai spus? Să-mi trimit servitorii în murdăria aceea de spital, să-i ucidă ca pe niște dobitoace?

Cîteva minute continuă să blesteme organizarea sanitară a țării noastre, calomniind cel puțin o duzină din membrii ministerului sănătății și ai cabinetului. Pe mine însă mă scuti de înjurăturile sale. Mînia lui luă proporții atît de uriașe, încît uluit m-am retras, am căzut într-un fotoliu, apoi am izbucnit într-un rîs nestăvilit. Monoclul căzu din ochiul stîng al prințului. Un valet îi întinse pe o tavă de argint un monoclu, pe care prințul îl potrivi cu un gest mecanic în locul celui căzut, de parcă ar fi fost obișnuit să scape toată ziua cîteva duzini de monocluri.

— Vrei să spui că n-am dreptate? — urlă el în culmea furiei.

Mi-am ridicat genunchii, pentru că rîdeam cu lacrimi. Prințul Ali îmi întoarse spatele. Scrîșni din dinți, își șterse monoclul apoi izbucni și el într-un rîs vijelios. Într-un tîrziu se prăbuși gemînd într-un fotoliu din fața mea. Apoi se uită la mine de parcă atunci m-ar fi văzut pentru prima oară. Bătu din palme. Apărură patru valeți, de parcă ar fi ieșit deodată din perete.

În curînd mi-am cîștigat o popularitate supărătoare. Trecători necunoscuți mă opreau pe stradă, pe care eu nu-i mai văzusem niciodată, ei însă mă cunoșteau, sau cel puțin auziseră de mine. Și cît timp mă însoțeau, îmi

povesteau simptomele bolilor de care sufereau ei, părinții sau rudele lor. Ba se întîmpla să dau adeseori consultații pe străzi periferice, scriind rețete pentru oamenii mahalalei. Uneori îmi lăsau bani la portar, de cele mai multe ori însă primeam scrisori mîzgălite cu cerneală murdară, în care eram rugat să vin imediat într-un loc sau altul, unde tocmai trăgea cineva să moară. O ceată de femei necunoscute mă urmărea mereu. Numele meu deveni curînd cunoscut în întreg cartierul. Într-o singură săptămînă aș fi putut recruta bolnavi pentru un întreg spital. Nu mai eram stăpîn pe timpul meu. Fusesem luat fără știre în acest vîrtej al suferinței; ar fi trebuit să mă împart în cel puțin doisprezece medici de diferite specialități. Îmi priveam uimit colegii mai norocoși, care găseau oricînd o după masă liberă, cîștigînd bani suficienți, cu o muncă mult mai redusă decît a mea. Ei însă erau medici angajați pentru un anumit loc, pe cînd eu eram medic pretutindeni și întotdeauna. Eu aveam nu o meserie, ci o misiune. Dacă recapitulez astăzi perioada aceea de douăzeci de ani de muncă, nu găsesc o zi care să nu fi fost închinată medicinii. Chiar puținele ceasuri libere, le întrebuințam citind și studiind. Mă întreb mirat: cum se face că am avut totuși timp să umblu la teatru și concerte, să iau masa la prieteni și cunoscuți și să citesc pe cei mai buni scriitori, filosofi și poeți ai Angliei, Franței și Germaniei? Este cu adevărat un miracol cît poate face trupul și sufletul pe tărîmul energiei. Rezultatul este totuși că astăzi sînt o epavă umană, fără putință de întoarcere.

Dar să mă-ntorc la Aziza. Aproape că mă simt ispitit să povestesc aici toate cîte le știu despre ea. Viața ei este un roman pitoresc și plin de aventuri. Cred însă că nu pot nesocoti cronologia întîmplărilor mele proprii, fără ca logica povestirii să nu sufere. Vreau doar să descriu aici felul în care a dat greș încercarea mea de a-i reface viața.

Cam la patru săptămîni după intrarea ei în serviciul spitalului, am băgat de seamă o ciudată schimbare în purtarea ei. Eram foarte sensibil la tot ce făcea sau spunea. O socoteam o ființă supraomenească și plutea prin saloane ca un adevărat înger. O stimam atît cît poate fi stimată o femeie. Și în virtutea simpatiei pe care i-o purtam, i-am atribuit toate acele virtuți pe care, poate, nu le-a avut nici-

odată. În ochii mei, Aziza era simbolul femeii egiptene. O iubeam. Iubirea mea însă nu putea fi asemănată cu nimic. Cuprindea o adorație juvenilă, aproape mistică. Mi-aș fi putut-o face oricînd amantă, dar o forță contrară activa în mine. Dorința mea de a face dintr-însa o femeie liberă era atît de puternică, încît Aziza era convinsă: sînt cu ea dîrz și intransigent. Simțea că o urmăresc mereu. Știa că sînt insensibil față de capriciile ei, insensibil pentru accesele-i de furie. Recunosc, am comis o greșeală. Nu cunoșteam însă inima femeilor. Credeam că ea îmi înțelege iubirea. Nu mi-a înțeles-o însă. Nu putea pătrunde sensul educației pe care i-o dădeam. Aziza trăia în lumea gîndurilor sale, uitînd cu desăvîrșire detaliile. Îi atrăgeam mereu atenția asupra cutărui sau cutărui fleac, încercînd să-i trezesc spiritul și s-o fac să înțeleagă ce important era să nu se lase preocupată decît de un singur lucru. Gîndurile ei însă rătăceau mereu la alte mărunțișuri. Hoinăreau în sfera dorințelor neîmplinite, ofilindu-se în sforțarea de a-și stăpîni pornirile. Spre durerea mea, îmi dădui curînd seama că pretindeam prea mult de la ea, că era cu totul alta decît mine și că nu vom putea fi niciodată la fel. Știu că Aziza va citi după moartea mea aceste însemnări, țin totuși să spun adevărul. Memoriile mele o vor ajuta poate, să se gîndească cu mai multă înțelegere la epoca aceea cînd încercam să-i devin înger păzitor. Poate va înțelege, în sfîrșit, suferințele îndurate din pricina mea. Spun „în sfîrșit", pentru că între timp a cunoscut și ea umilințe neînchipuite. A trecut și ea prin înalta școală a suferinței. Astăzi are tot dreptul să poarte numele pe care i l-am dat odinioară: — Malakah! Înger! Îngerii sînt înțelegători și indulgenți cu slăbiciunile omenești.

Miss Wilcox observă și ea schimbările ivite în purtarea Azizei și mi se plînse.

— Îi stă capul mereu la alte lucruri, — zise. — Disciplina începe s-o obosească. Îi lipsește temperamentul necesar bunelor îngrijitoare.

— Din anumite puncte de vedere, e o fată foarte bună. Îi place lenjeria curată. Dar e prea încăpățînată. Nu m-ar mira dacă se va dovedi cu totul nepotrivită carierei pe care i-am ales-o.

În taină, admiram perspicacitatea domnișoarei Wilcox:

rufăria — încăpățînarea — temperamentul — era un proces foarte logic. Nu eram singurul care mă străduiam să dau o nouă directivă vieții Azizei. Miss Wilcox sacrificase multe ore pentru a o instrui. O onorase cu încrederea ei, încercînd să-i deștepte mîndria și spiritul de sacrificiu. Sufletul Azizei însă nu mai era între noi. Trecutul începuse din nou s-o obsedeze. Cînd eram împreună, nu vorbea decît despre călătoria ei în Europa. Își amintea nenumărate detalii, descria hotelurile, satele, orașele, înfățișarea și manierele europenilor pe care-i cunoscuse. Simțeam că era nemulțumită cu situația-i actuală, nemulțumită pînă și cu propria patrie. Mi-amintesc de ziua în care își lepădă definitiv vălul.

— Las' să rămînă celelalte femei sclave! — zise cu amărăciune. — Vreau să fiu liberă. Fața mea nu e nici bolnavă, nici urîtă, ca s-o ascund. Nu mai sînt o femeie de felah, neștiutoare și incultă! Sînt o ființă modernă!

I-am dat bani, să-și poată cumpăra haine. Cheltui trei lire, ceea ce era cam mult pentru posibilitățile mele de atunci. Nu-mi păsa însă. Aziza să-și procure rochiile europene, dacă numai atît îi lipsea ca să se simtă liberă! După un timp, își luă obiceiul de a pleca singură de acasă, lăsîndu-și copilul la o vecină. Seara apoi îl lua acasă. De cînd își schimbase portul, copilul rămase definitiv la vecină. Cînd am mustrat-o, își pierdu răbdarea.

— Ajunge! M-am săturat! Ești tot atît de străin de copil, ca și mine. E a lui Iswid Khales! Nu vreau să cresc o mică sclavă. E bine, acolo unde e. Nu mai vreau s-o îngrijesc.

Apoi mă chinuia neîncetat din priciina locuinței. Pînă cînd doream să mai stea cu mine într-o încăpere, despărțiți printr-o singură perdea? De ce nu-l fac pe Abubakr să plece? De ce nu-mi închiriez altă casă, și să încep o viață demnă de un medic? Trebuia să-mi deschid de mult un cabinet particular, să cîștig bani mulți și să trăiesc la fel cu ceilalți medici.

Nu i-am spus că aș fi avut nevoie de cel puțin douăsute de lire pentru a-mi instala un cabinet și că aveam de altfel clientelă la fel de vastă, ca cei mai buni medici din Cairo, chiar dacă munca mea nu-mi aducea venituri însemnate. Ea continua să mă privească ostilă.

— Ce vrei de la mine? Ce vrei să faci din mine? Eu nu sînt proprietatea ta! Nu sînt proprietatea nimănui!

I-am văzut ochii scînteind de furie.

— Ibrahim, — făcu ea deodată, cu glasul schimbat. — Mă iubești? Atunci lasă-mă să am de la tine un copil. Copil care să nu mai aibă sînge de rob!

Am simțit o durere stranie, dar n-am răspuns. Aziza îmi întoarse spatele, cu un dispreț fără margini.

Peste puțin, apoi, observai și în purtarea lui Abubakr schimbări ciudate. De unde înainte își petrecea serile prin cafenele, în tovărășia colegilor cheflii, acum stătea ceasuri întregi lîngă tratate preparîndu-se pentru examene.

— Am pierdut doi ani, dar te voi ajunge — făcu el într-o seară.

Seara ședeam împreună pe balconul care se deschidea spre uliță. Discutam un timp, glumeam pe socoteala menajului și a scăderilor noastre, neînțelegînd cum puteam — doi bărbați și o femeie — trăi împreună? Cu timpul, Abubakr deveni abătut. Rămînea dus pe gînduri, era distrat și nervos. Atribuiam toate acestea studiului. Apoi am fost chemat să fac serviciu de noapte la spital. Sfera mea de activitate se lărgise într-atît, încît am hotărît să-mi reorganizez viața. Intenționam să mă mut în încăperile care îmi fuseseră puse la dispoziție, într-o aripă a spitalului, rugînd-o pe Miss Wilcox s-o plaseze și pe Aziza la una dintre îngrijitoare. Abubakr va înțelege că nu lipsa de prietenie, ci împrejurările mă sileau să pun capăt traiului nostru în trei. Singurătatea îi va fi de altfel folositoare, putîndu-și concentra toată atenția asupra dobîndirii diplomei de doctor. Cît privește Aziza, eram convins că singura modalitate de a face ceva din ea, era s-o plasez într-un mediu prielnic, aplicîndu-i cu severitate regulamentul.

Dar fusese scris să se întîmple altfel!

In camera mea de serviciu din spital, mă vizita unul din superiorii mei, care își spunea mereu Wily. Întocmai ca mine, era și el originar din Assuit și își crease o faimă de medic foarte priceput. Pe lîngă simpatia profesională, ne lega o afinitate personală, care dăinuie încă și astăzi.

Dr. Wily îmi spuse că operase două cazuri extrem de grave, care îl neliniștesc, astfel că intenționează să rămînă toată noaptea în gardă. Cum eu eram frînt de oboseală, îmi propuse să mă înlocuiască. La început am refuzat să accept propunerea lui, el însă insistă cu atîta încăpățînare, încît am acceptat. Am pornit vesel spre casă, nebănuind că Willy căutase doar un pretext pentru a-mi procura cîteva ceasuri de odihnă —ceea ce mai tîrziu se adeveri.

Am luat o trăsură. Apoi cînd am coborît în fața casei, am văzut lumină în odaia lui Abubakr. Portarul îmi deschise poarta. Am urcat scările. Am încercat să deschid ușa cu cheia, dar zăvorul era tras pe dinăuntru. Am fost deci silit să dau semne de viață, ciocănind energic. Cîteva minute, păru că nimeni nu mă aude. Dar apoi, am auzit scîrțiind podelele. Era atîta liniște în casă, încît am auzit din odaie glasul Azizei. Am strigat-o. Atunci se apropiară pași tîrșiți și peste cîteva clipe — care mi se părură o veșnicie — Abubakr deschise ușa. Mi-a fost de-ajuns o privire în ochii lui. Am intrat în odaie. Aziza tocmai vroia să tragă perdelele. Mă privi îngîndurată. Am auzit cum Abubakr își închidea ușa cu cheia. M-am uitat în ochii Azizei și am înțeles totul.

Primul gînd mi-a fost să ucid. Dar, cu un efort supraomenesc, mi-am recîștigat calmul. Știam că acum sau niciodată trebuia să-mi dovedesc că sînt cu adevărat bărbat.

— Sînt foarte obosit, — i-am spus Azizei. — Trebuie să dorm. Mă rog lui Dumnezeu ca, într-o zi, să te facă să-nțelegi: nu din egoism am refuzat să-ți fiu amant.

Perdeaua ne despărțea. O auzeam respirînd agitată. Suferea și ea în felul ei. Nu-mi era îngăduit s-o umilesc mai mult.

— Ibrahim, — șopti — tu n-ai vrut să mă iubești.

— Nu n-am vrut. Mi-e milă de tine, mi-e milă.

Am auzit atunci scîrțiind pragul lui Abubakr. Se apropie de ușă, oprindu-se sfăditor în prag.

— Ei? întrebă el. — Ce s-a întîmplat? Femeile sînt ca pisicile. Se alintă pe lîngă bărbați, așteptînd să fie dezmierdate.

Am simțit o durere vie, aproape insuportabilă. Bietul

Abubakr! Ce puțin mă cunoștea! Aveam impresia că trăim în două lumi diferite.

— În tot cazul, tu ești singurul vinovat.

— Maalesh! La urma urmelor, ce s-a întîmplat? Iubirea e cel mai nevătămător lucru din lume. N-ai de ce să-ți faci inimă rea pentru un lucru de nimic! Doar tu ai vrut-o. Dac-ai fi fost bărbat cu adevărat, aceasta nu s-ar fi întîmplat. Aș fi fost mulțumit să te știu fericit cu ea, tu însă nu făceai altceva decît să-i strici firea. Ai vrut să faci din ea ceva, care era opus temperamentului ei.

— Bine, dar tu nici n-o iubești, — am zis.

— O iubesc. Firește însă că n-am nimic împotrivă dacă vrei și tu s-o iubești.

M-am uitat la Aziza:

— Ce-ai de zis?

Începu să se plimbe prin odaie, legănîndu-și șoldurile, cu un calm care mă scoase din sărite. Într-un tîrziu, se opri în fața mea și mă privi cu dispreț.

— Abubakr e bărbat! — zise, apoi se întoarse brusc și începu să rîdă.

— Totuși, eu am fost cel care te-am iubit. Te-am iubit mai mult, decît ar putea-o face vreodată Abubakr. Iar dacă îți închipui că bărbăția înseamnă ceea ce face el, atunci — crede-mă — pentru scopul acesta îți va fi bun oricare bărbat.

— Nu e vina mea că sînt puține femei care să-mi placă, — se apără Abubakr. — Noi studiem și cu cît adunăm în noi mai multă știință cu atît se îndepărtează mai mult femeile noastre de noi. La urmă, ce comuniune mai avem cu ele? Din păcate, eu nu dispun de altruismul tău, de stăpînirea ta de sine, de calmul tău filosofic!

— Da, știu, tu nu ești decît un savant fără inimă.

— Tu ai împins-o în brațele mele! Dacă mi-ai fi prieten cu adevărat, ai fi fericit pentru succesul meu și nu m-ai mustra.

Privirile mele se opriră la Aziza, care ședea pe pat, cu genunchii sub bărbie, cu o expresie misterioasă în ochi. Buclele-i negre se revărsau bogate pe umeri. Nu, nu mi-era îngăduit să mă las pradă iubirii. Nu puteam să-i arăt ce însemna ea pentru mine, că îmi distrusesem într-o

clipită toată fericirea. Aveam senzația că nu numai ea, ci țara mea mă trădase.

— Fii fericit cu ea! — i-am strigat lui Abubakr. — Vă las singuri.

Am coborît scările întunecate cu ochii plini de lacrimile mîniei.

— O va distruge pe Aziza! — mormăiam. — Îmi va distruge întreaga operă.

După cîțiva pași, am auzit un glas de femeie care se văita. Era nenorocita care se mutase nu de mult în cartierul nostru, pentru a ne tulbura nopțile. Ședea rezemată de zidul casei noastre, ca un morman de cîrpe, luminată de felinarul murdar, ținîndu-și copilul în poală, cu brațul scheletic întins pentru pomană, cu palma strînsă. Cu glas adînc, îndurerat, cînta versete din Coran.

— Oprește-te, trecător milostiv! În numele înțeleptului și atotputernicului Dumnezeu! Ai milă de orbi și de nevoiași! Cine dă, are parte de fericirea cea de apoi! În numele Domnului!

Era oarbă. Văicărerile ei mă treziseră adeseori din somn. O blestemasem de atîtea ori, cum obișnuiește omul să blestème pisîcile care-i miaună sălbatic sub ferestrele-i deschise. Glasul ei mă impresionă de astă dată. Vibra de parcă vaietul a milioane de mizerabili ar fi răsunat într-însul, vaietul morților vii, care își poartă trupul prin viață nepăsători și abia dacă simt ceva din nedreptatea soartei. Cînd femeia mă auzi, își înteți văicărelile. Foamea și disperarea împrumutau glasului ei un ton înfiorător. I-am dat cîțiva piaștri. Mi-am continuat drumul știind că lupta dată pentru fericirea Azizei o pierdusem. Destinul mă înfrînsese din nou.

„Ibrahim! Mă vei iubi? Atunci vreau copil de la tine!“

Știam totul!

Am rătăcit agitat pe străzi, pînă cînd am ajuns la moscheea lui Hassa. Mi-am ridicat privirile spre minaretul înalt, care străpungea sfidător bolta țintuită cu stele. Am auzit glasul muezinului pornind din înălțimi și am simțit deodată o stranie răceală în preajma inimii, cînd mi-am dat seama ce adîncă era încă prăpastia dintre mine și oamenii de teapa lui Abubakr. Sufletele noastre

trăiau despărțite, undeva pe marginile unei prăpastii. Eu veneram viața ca pe o forță sacră. Doream fanatic să fac bine. Simțeam atîta stimă pentru sentimentele semenilor mei, încît grijile lor erau în stare să mă alunge în brațele disperării.

Și cum stăteam în umbra densă, sub uriașele ziduri, o ființă fragilă la rădăcina bolților și pilaștrilor — pietre străvechi, pietrele strămoșești ale piramedelor de altă dată — mi-am simțit deodată sîngele cîntînd. Bietul Abubakr! Ce puțin mă cunoștea! N-avea „ochi sufletești" ca să vadă flacăra eternă care pîlpîia în adîncul sufletului meu. N-avea „urechi interioare" ca s-audă melodiile necîntate ale unei alte dimensiuni, decît a trupului. Lipsea dintr-însul orice înțelegere pentru adevărata realitate. În privirile lui se oglindea viața cea fără mistere. Simțeam îndurerat că drumurile noastre se despărțeau pentru totdeauna.

M-am depărtat de moschee. Un instinct bun mă mîna spre spital. Mi-am recîștigat apoi calmul, petrecîndu-mi noaptea în camera de gardă. A doua zi mi-am reluat munca obișnuită. Miss Wilcox mă întrebă dacă i se întîmplase ceva Azizei, pentru că nu se prezentase încă la serviciu.

— N-ai observat că în ultima vreme fata s-a schimbat cu desăvîrșire?

— Nu mai am nici o putere asupra ei, — i-am răspuns sincer. — Se gîndește la alte lucruri. Disciplina a obosit-o. Nu m-ar mira dacă n-am mai vedea-o la spital.

— M-am așteptat la asta, — zise Miss Wilcox. — Cînd fetele de felah împlinesc optsprezece, nouăsprezece ani, în zadar încerci să le înveți la disciplină. Singura metodă este să le educi din leagăn. Am mai cunoscut cîteva fete ca Aziza. Probabil că s-a făcut nevăzută cu vreun bărbat, pentru a se mărita cu el.

— Probabil...

În dimineața aceea mi-am alinat durerea cu munca. Mi-era groază de clipa cînd dezbrăcîndu-mi halatul alb trebuia să mă întorc acasă. Mi-amintesc cît am zăbovit pînă am apăsat clanța.

Ce să-i spun Azizei?

Cum am intrat, am văzut că Aziza dispăruse. Își luase cu sine lucrurile. Am deschis ușa odăii lui Abubakr: lucrurile lui dispăruseră de asemenea. Nu mai aveam nevoie de alte dovezi, pentru a-mi da seama că eram un neghiob părăsit și singur. Cel mai bun prieten și fata aceea, pentru care făcusem mai mult decît cel mai credincios dintre frați, mă părăsiseră. Abubakr îmi lăsase o scrisoare, care mă amărî și mai mult:

„De-ai fi fost bărbat, toate acestea nu s-ar fi întîmplat. Am iubit-o pe Aziza, din prima clipă. Am suferit nespus, văzînd că ea te iubește pe tine. Din considerație pentru tine, am evitat-o. Vroiam să te știu fericit cu ea. Și tu ai vrut s-o faci fericită, dar nu în felul ei. Nu mai am nimic de adăugat, decît că de astăzi îmi trăiesc propria mea viață.

Prietenul tău — Abubakr

„Vorbe goale, prea multe vorbe pentru ca iubirea să fie adevărată — am scris eu pe un bilețel, pe care l-am închis, într-un plic, adresat lui Abubakr, trimițîndu-l la cafeneaua lui Panaioti, pentru a-i fi înmînat. Din ziua acea, m-am instalat la spital, locuind între colegi. Știam că drumurile mele vor mai încrucișa viața Azizei. Deocamdată, mă străduiam s-o uit. Dacă totuși mă gîndeam la ea — ceea ce se întîmpla foarte des, aproape în permanență — simțeam o adîncă remușcare, făcîndu-mi imputări amare. Din ziua aceea însă, am avut pentru femei o rezervă bănuielnică. Am învățat că femeile sînt adeseori diavoli mai primejdioși, decît înșiși bărbații.

DAMNOORAH

CAPITOLUL V

1

ÎNAINTE DE A VĂ CONDUCE ÎN ORAȘUL Damnoorah, așezat în Deltă, unde am fost mutat din ordinul ministerului de interne, pentru a ocupa postul de asistent chirurg al spitalului de stat, înainte de a vă povesti această perioadă a vieții mele, vreau să vă spun cîteva lucruri, pe care mai curînd sau mai tîrziu tot ar trebui să le scriu.

Dacă, întîmplător, careva dintre colegii mei va citi aceste memorii, țin să accentuez că cele ce urmează n-au fost așternute pe hîrtie cu intenția de a-mi „bîrfi" confrații, nici de a mă scoate în evidență prin criticile aduse medicinii. Dacă nenorocul a făcut să mă întîlnesc în cariera mea cu toată plevușca blestemată a medicinii, mi-a fost dat în schimb să cunosc și medici oneşti, bărbați cu o temeinică pregătire de specialitate, înzestrați cu daruri multiple, care aveau să mă facă să înțeleg toată micimea mea, sădind în mine un respect atît de adînc, încît nu cunosc nici o altă menire în lume, care să satisfacă cele mai înalte năzuințl ale omului, ca știința al cărei singur țel este să aline durerile și suferințele omenirii.

Am fost foarte fericit cînd am primit vestea numirii mele la Damnoorah. Trecusem peste chinurile spirituale ale tinerilor chirurgi. Mă încînta perspectiva de a părăsi Cairo, plecînd într-un oraș unde să am un rol de mare responsabilitate și să reușesc poate, să-mi înfăptuiesc

cîteva din planurile secrete de reformă. Nădăjduiam apoi ca noua mea activitate să fie puțin obositoare, pentru că în ultima vreme aveam atîta de lucru, încît eram oricînd în stare să adorm, fie chiar pe scaun. În buzunar aveam douăzeci și cinci de lire, rodul muncii mele din anii petrecuți în Kasr-el-Aini.

Vă mai aduceți aminte de tînărul Hussein, băiatul *saisului* grajdurilor de curse? L-ați cunoscut cu ani în urmă, în Sharia Nadif, printre elevii școlii mele. Poate că, după moartea mea, se va instala într-una din prăvăliile mărunte din Wadi-Halfa, punîndu-se la adăpost de orice griji, datorită moștenirii pe care i-o voi lăsa. Credinciosule Hussein! Uneori ai răbdat din partea mea și palme, dar — crede-mă — n-aveam încotro!... Hussein n-avea mai mult de șaisprezece ani, cînd apăru la Kasr-el-Aini, pentru a-și interna părintele, care fusese lovit în stomac de copita unui cal de curse. Hussein nu mă uitase. Trecuse între timp prin diferite peripeții avusese o duzină de stăpîni și își cîștigase o vastă experiență în materie. Părintele său, grăjdarul, era gentleman autentic. După ce l-am tratat două săptămîni vîndecîndu-l de urmările grave ale accidentului, vru să-mi dea două lire. Am luat banii, apoi i-am strecurat înapoi la buzunarul lui. Atunci îmi luă mîna și o uni cu a fiului său.

— O, fiule, — zise emoționat. — A fost voia lui Dumnezeu ca blestemata aceea de „Mireasă franceză" să mă lovească în burtă cu copita, după cum voia lui Dumnezeu este că pașa hakim e atît de mărinimos, refuzînd să primească de la Abderrani cel recunoscător cele două lire oferite. Unde mai găsești în Masrinom asemenea lui? Ascultă ce-ți spun, Hussein băiete: ai slujit mulți stăpîni de cînd pașa hakim te-a primit în școala lui. Dumnezeu să-l ocrotească! De astăzi înainte, el va fi noul tău stăpîn. Lui i te încredințez! Să-i fii slugă credincioasă și să-l slujești ca pe tatăl tău. Ascultă sfatul bătrînului tău părinte și străduiește-te să n-aud despre tine decît vorbe bune, pentru că altfel îți trag un picior, care va fi mai paternic decît al unei iepe de curse.

Tînărul Hussein nu-și mai încăpea în piele de bucurie, pentru că tatăl său îl încredințase hakimului. Îmi sărută mîna, iar fața-i întunecată strălucea de mulțumire. Îmi

spuse aproape imediat că știe să gătească, că curețe pantofii, să servească la masă, să călărească, să meargă cu bicicleta, să scrie și să citească, să cumpere și să tîrguiască, ba — la nevoie — să și fure, de dragul meu. Am simțit pentru flăcău adîncă simpatie, cu atît mai mult cu cît Hussein îmi frecventase odinioară școala din Sharia Nadif. L-am angajat fără să stau pe gînduri.

— Hussein, — i-am atras eu atenția — să nu crezi că sînt bogat. Nu pot să-ți făgăduiesc nimic. Îți dau mîncare și îmbrăcăminte, am să-ți văd de sănătate și te voi pedepsi. de cîte ori vei greși. Dacă minți sau furi, pedeapsa va fi din cale-afară de aspră. Dar dacă voi găsi în tine un tovarăș demn de încredere, am să-ți fiu și eu un stăpîn, care să merite încrederea ta.

I-am cumpărat un galabieh nou și un turban roșu. Din clipa aceea mă urmă ca un rob, direticîndu-mi prin casă gătindu-mi mîncare, dormind pe pragul odăii mele și socotindu-se fără șovăire un bun exclusiv al meu. Cu excepția unor cazuri neînsemnate trăia poate în convingerea că eram responsabil pentru el, din toate punctele de vedere. Cînd sosi ziua plecării mele la Damnoorah, devenise ascultător, ca un cîine deștept. Am fost în epoca aceea destul de mărginit încă, pentru a crede că eram așezat cu o treaptă mai sus pe scara socială decît el, așa că mi-am scos bilet de a doua, lăsîndu-l pe Hussein la clasa treia. Abia ieși însă trenul din gară, că apăru în vagonul meu și se așeză pe lada de lemn în care erau închise hainele și pantofii mei. Tovărășia lui mi-a făcut bine, pentru că mă simțeam foarte singur.

2

Închipuiți-vă o clădire cu un etaj, pătrată ca o baracă, cu ferestrele acoperite de gratii, apoi o curte interioară, toate la cîțiva metri de Nil, în mijlocul semănăturilor pe care le acoperă în fiecare an pentru cîteva luni apele inundațiilor. Într-unul din colțuri este poarta principală. Omul intră. La stînga dă de biroul P.M.O. adică Principal Medical Officier. Apoi urmează magaziile, încăperile locuite de asistenți și salonul cu douăzeci de paturi al prostituatelor. Lîngă salon, se află spălătoria și bucătăria, care nu este mai mare de șase metri pătrați. Mai încolo se ridică

un zid și omul cotește spre dreapta, ajungînd la pavilionul central. Aici, salonul cu douăzeci de paturi al femeilor este despărțit de salonul cu patruzeci de locuri al bărbaților, printr-un perete de mucava. În spatele acestui pavilion este o curte mare, plină de praf, cu o singură colibă, care servește drept adăpost pentru bolnavii neinternați în spital. Pe stînga, sînt situate cîteva celule de închisoare și secția de boli contagioase. Spitalul mai are o morgă, compusă dintr-o încăpere obscură, aproape în permanență plină de cadavre. În aripa de răsărit a clădirii se află o sală, unde se fac operațiile. Nici urmă de sală de operații antiseptice, instalație Roentgen sau laborator. Acum, adăugați la toate acestea norii de praf, roiurile de țînțari și legiunile fără număr ale muștelor negre, și veți avea imaginea spitalului de stat din Damnoorah, capitala Deltei, cu o populație de aproape o sută de mii de locuitori. Aceasta era situația cu ani în urmă, nici astăzi însă nu s-a îmbunătățit; ba, aș putea spune că lucrurile stau mai prost ca înainte, pentru că spitalul a fost mărit cu cîteva barăci, a căror capacitate, este de o sută douăzeci de paturi, fără ca personalul să fie schimbat și nici instalațiile tehnice, să fi fost completate. Spitalul acesta e o rușine, o dovadă a incapacității guvernului, o amintire mustrătoare a indolenței administrative și a venalității politice. Totuși, față de alte spitale din regiunile noastre bogate, spitalul din Damnoorah pare un adevărat paradis! Cu cîțiva ani în urmă, bugetul Egiptului a fost mărit cu douăsprezece milioane lire, în vederea îmbunătățirii situației funcționarilor publici. Guvernele care s-au perindat neîncetat au cheltuit, delapidat sau și-au însușit pur și simplu multe din milioanele acestea. În pămîntul roditor al Deltei cresc anual uriașe cantități de bumbac, dar contravaloarea lor numai Dumnezeu știe unde dispare. Yasalaam! Dați-mi trei sute de mii de lire și voi clădi la Damnoorah un spital ca în basme, cu trei sute de paturi. Voi găsi și oamenii necesari pentru organizarea acestui spital. Sînt aici, la îndemîna oricui, dar își irosesc viața prin cafenele și pe străzi. Deznădejdea pentru destinul patriei lor îi distruge. Yasalaam! Uneori nu sînt deloc mîndru că m-am născut egiptean!

Acum, cîteva cuvinte încă despre pleava aceea de medici, în parte femei, în parte bărbați, pe care Europa ni-i trimite. Plevușca aceasta s-a cuibărit și la Damnoorah. Am cunoscut, printre alții, și un austriac, care furase diploma unui mort, practicînd pe baza acestei diplome oficiale. Pe multe case puteai vedea firmele medicilor străini, care se pretindeau cu toții specialiști. Eu însă, nu le-aș fi încredințat acestor „doctori" nici viața unui cîine păduchios. Cei mai primejdioși „vraci" — mai cu seamă greci — cutreierau provincia, fructificîndu-și diabolica artă printre felahi. Mulți dintre străini se aciuaseră pe la sate, dînd bani cu împrumut, sub perdeaua activității lor medicale. Populația analfabetă căzu în scurtă vreme în ghearele acestor vampiri, care — în schimbul tratamentului lor „medical" — îi jăcmăneau întreaga recoltă. Dacă țăranul nu putea să plătească, „doctorul" străin îl chema în judecată la tribunalul mixt, despuindu-l de avere în baza unei sentințe judecătorești. În acest fel, majoritatea pămînturilor ajunsese pe mîna străinilor. Cînd apoi felahii se răsculau uneori, străinii se ascundeau sub aripa protectoare a consulatelor respective, care protestau pe lîngă guvern, invocînd contractele de capitulație. Guvernul nostru, laș, bătea întotdeauna în retragere în fața lor. Judecătorii egipteni, chiar atunci cînd sînt oameni bine pregătiți și înțelepți, nu sînt chemați să judece pe acești răufăcători de lege și sînge străin! Acest drept este rezervat exclusiv consulatului căruia străinul îi aparține. I-am explicat odată unei americane prietenoase organizarea noastră judecătorească. Inima bunei femei bătea puternic de indignare.

— Bine, dar Egiptul acesta este un adevărat paradis al răufăcătorilor, — zise ea în cele din urmă.

Oare situația în America să fie mai bună? Nu prea cred.

Am avut norocul de a cunoaște la Damnoorah cîțiva oameni, pe care îi pot socoti prieteni, cu mîndrie. Unii dintre ei mi-au rămas credincioși pînă la urmă și la aceștia mă gîndesc și astăzi cu multă afecțiune. Bunătatea și onestitatea lor mi-au salvat încrederea, în cinstea și loialitatea omenească, într-o epocă, în care trebuia să în-

cerc cele mai cumplite dezamăgiri, dezamăgiri care — fără prezența lor — m-ar fi îndemnat la sinucidere.

Colegul meu dr. Maksud, pe care îl cunoșteam încă din facultate, m-a prezentat noului meu șef, doctorul Kolali. Maksud era tînăr și fraged ca un prunc, dar atitudinea lui suferise o simțitoare schimbare de la ultima noastră întîlnire. Era rezervat și tăcut. Cînd m-a prezentat medicului șef, mă împinse înaintea lui, el rămînînd în umbră. Prezentarea aceasta s-a întîmplat la cafeneaua „Casino", în timpul prînzului. Dr. Kolali juca cărți cu prietenii săi. Nu mi-a făcut o impresie prea bună faptul că trebuia să-mi întîlnesc superiorul într-un astfel de mediu. Cînd am văzut apoi că jocul îl interesează mai mult decît sosirea noului său asistent chirurg, am avut presimțiri întunecate.

Am plecat la spital în tovărășia doctorului Maksud.

Pe drum mi-a pus cîteva întrebări, printre altele dacă îmi plac cărțile, pokerul, jocurile de noroc, beau whisky și iubesc femeile?

— Știi, — căuta el să-mi explice, — la Damnoorah n-ai nimic de făcut. Singura distracție ți-o oferă cafeneaua, cinematograful și cîte o femeiușcă, dacă ai norocul să descoperi vreuna pe placul tău.

În apropierea spitalului am văzut vreo două sute de oameni, majoritatea femei, care ședeau în praf, așteptînd răbdători să le vie rîndul la dispensar.

— Nu putem face nimic, Maksud? Dumnezeule, uită-te la oamenii aceștia!

Am intrat tăcuți pe poarta spitalului. Mi-a arătat camera, situată într-una dintre barăci. Fereastră cu zăbrele, masă, scaun, o canapea veche, acesta era mobilierul. Încă la Cairo auzisem vorbindu-se despre mizeria spitalului de la Damnoorah. Ceea ce vedeam, însă, întrecea toate așteptările mele. Gălăgia care se auzea din salonul apropiat al prostituatelor, hărmălaia celor șase sau șapte dulăi care mișunau prin curte, fețele tamargiilor, îmbrăcăminea lor murdară, praful, duhoarea, toate acestea erau suficiente pentru a-mi transforma entuziasmul cu care pornisem de la Cairo, într-o adîncă dezamăgire.

Dr. Maksud mă conduse prin pavilioane. Ridica din umeri și făcea gesturi stîngace, de scuză. La secția bărbaților aproape toate paturile erau ocupate, la a femeilor,

însă, paturile erau goale. Nu l-am mai întrebat nimic pe Maksud. Mi-era ruşine: probabil că femeilor le era teamă de spitalul nostru. Cînd am trecut întîia oară printre bolnavi, mulţi dintre ei au încercat să se ridice din aşternut. Simţeam în privirile lor nu numai suferinţa nemărginită, dar şi profunda îngrijorare în legătură cu persoana mea. Oamenii aceia încercau să-mi citească sufletul din înfăţişare.

Uşa sălii de operaţii era larg deschisă. Pe jos, rugineau pete mari de sînge întunecat. Dulapurile în schimb erau acoperite de praf. Instrumentele, în mare parte ruginite, zăceau în dezordine pretutindeni.

— Cum se fac aici operaţii? — l-am întrebat pe Maksud.

Ridică din umeri. În ochii lui mocnea o ironie ascunsă.

— Luna trecută ne-a vizitat inspectorul. După părerea lui, toate acestea erau în cea mai perfectă ordine.

— Care inspector? Doctorul Bernad?

Maksud aprinse o ţigară. Aflasem ce vroiam. Corupţie! Iată molima care distruge poporul egiptean. Mulţi dintre noi găsesc cît se poate de firească această corupţie, uitînd că e tot atît de contagioasă şi de pustiitoare, ca cea mai primejdioasă dintre epidemii. Dar, spre onoarea tinerelor generaţii, cele cîteva mii de fete şi tineri care frecventează şcolile şi, într-o bună zi, vor lua în mînă treburile acestei ţări, au o conştiinţă naţională mai vie şi o mai mare dragoste de ordine, decît vechile generaţii. Tineretul cunoaşte efectele pustiitoare ale răului nostru naţional. Eu aş vrea să-l mai stimulez, ca să lupte neîncetat pentru a plivi buruiana corupţiei din mentalitatea noastră.

Doctorul Kolali, şeful meu, era fiul unui funcţionar de stat şi fructul unei epoci, cînd venalitatea şi necinstea tronau — senine şi puternice — la cele mai ameţitoare altitudini. În dosul decoraţiilor strălucitoare, cei mai mulţi egipteni ascund lăcomie, perfidie, hoţie şi destrăbălare.

După cîteva zile mi-am dat seama ce se întîmplă în jurul meu. Aburizk, şeful tamargiilor, era un bărbat uriaş şi negru, cu un nas subţire, coroiat ca al păsărilor de pradă. Se purta de parcă el ar fi fost şeful spitalului. Mi-am dat în curînd seama că autoritatea mea nu-l prea înspăimînta. I-am ordonat să scoată fără întîrziere gunoiul

din saloanele bolnavilor. După două ore i-am amintit ordinul dat. Nimic nu s-a întîmplat însă. După puțin, am intrat într-unul din saloanele, din care se auzea o gălăgie de parcă cineva s-ar fi bătut. Cînd am intrat, l-am văzut pe Aburizk îmbrîncind brutal pe un bolnav. Văzîndu-mă, încetă imediat, însoțind pînă la pat pe bolnavul care gemea, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat. Cînd l-am întrebat apoi ce provocase gălăgia aceea, m-a mințit cu nerușinare.

Într-o dimineață îl asistam pe doctorul Maksud la ambulanță. Se prezentă o biată femeie, care trebuia operată fără întîrziere. Am lăsat-o în grija unei surori, s-o ducă în sala de operații și s-o dezbrace. După vreo zece minute am intrat și eu în sala de operații, unde — spre uimirea mea — masa era ocupată. Un bărbat zăcea întins pe masă, cu mai multe fracturi deschise. Osul ieșise într-un loc din carne de vreo zece centimetri și Aburizk se străduia tocmai să reteze cu fierestrăul bucățica rebelă. Patru necunoscuți — rudele pacientului, după cum aveam să aflu mai tîrziu — stăteau în jurul mesei, însoțind fazele operației cu diferite observații. Am intervenit imediat cu multă energie, gonind din sala de operații pe toți nechemații aceia. Era însă prea tîrziu pentru ca piciorul nenorocitului să mai poată fi salvat. M-am dus să-l caut pe doctorul Kolali. Contabilul nostru — un bărbat cu înfățișare respectabilă, care cunoștea perfect obiceiurile șefului nostru — trimise un boy să-l caute pe medicul șef. Boyul se întoarse de la cafenea cu vorba că doctorul Kolali avea să treacă pe la spital între patru și cinci.

La ora indicată, dr. Kolali își făcu apariția la spital. Am intrat în biroul lui. Am băut cîte o cafea, singurul lucru care era întotdeauna bun și proaspăt la spital, fiind prăjită special pentru P.M.O. Pentru întîia oară îmi puteam examina de aproape superiorul. Era un bărbat de vîrstă mijlocie cu trăsăturile marcante, părul ondulat și cărunt, bine îmbrăcat și purtînd o pereche de pantofi bruni, lustruiți ca oglinda. Am rămas cîteva minute nemișcat într-un fotoliu alb, pe cînd el semna o grămadă de acte, pe care contabilul i le prezenta pe rînd. Semna hîrtiile fără să le citească, de parcă nici nu l-ar fi interesat cuprinsul

lor. Mai tîrziu aveam să observ că proceda întotdeauna așa în fața altora, cu scopul de a-i epata prin priceperea sa. Era din cale-afară de orgolios. Orgoliul acesta alcătuia unul dintre simptomele caracterului său maladiv. Am aflat apoi că, de două ori pe zi, obișnuia să treacă pe malul Nilului, prin fața cafenelei, cu pași apăsați, în speranța că oamenii îl vor admira. Cînd apoi credea că publicul îi apreciase suficient minunăția, urca satisfăcut scara și se așeza la masa rezervată pentru el.

În timp ce semna numeroasele blanchete, pe care direcția sanitară le tipărește în sute de variante, pentru a menține buna funcționare a uriașului aparat birocratic, doctorul Kolali începu să vorbească.

— Firește, nu voi mai ocupa multă vreme acest post, — începu el. — Poate ai aflat că mi-am făcut studiile la Londra. Sînt prieten bun cu Gilbert și Hollender. Nu m-ar surprinde dacă ministerul m-ar transfera curînd la Alexandria. În ultimă analiză, spitalul acesta poate fi condus de oameni cu mult mai puțină experiență decît mine. Prietenii mei — aici aminti numele cîtorva *pași* — își dau seama ce ridicol e să plasezi un om de calibru meu în orășelul acesta, uitat de Dumnezeu. Pentru două-trei mii de lire îmi vînd clinica particulară, ca să mă stabilesc la Cairo. De altfel, la Cairo sînt foarte puțini medici buni. Dar cele ce-ți povestesc, sînt lucruri bine cunoscute și de d-ta, iubite domnule coleg.

Continuă să vorbească pînă cînd contabilul își luă mapa și ieși.

— Activitatea aceasta de birou m-a extenuat, — zise el, întorcîndu-se către mine. — Am mai cerut un contabil dar, așa cum se obișnuiește la noi, n-am primit nici un răspuns. Mă voi adresa direct ministrului. La urma urmelor sîntem vechi prieteni.

După ce încercă în acest mod să mă impresioneze, zîmbi satisfăcut.

— Ce părere ai de Damnoorah? Puțin cam primitiv în raport cu Kasr-el-Aini. Am fost și eu cinsprezece ani înainte la Kasr-el-Aini.

M-am stăpînit, pentru a nu-l jigni.

— Omul speră să găsească într-un oraș de mărimea

Damnoorahului un spital ca lumea. În tot cazul, am impresia că prezența mea este foarte necesară aici.

— Iubite doctore Ibrahim, — mă întrerupse el, puțin cam neliniștit — activitatea d-tale este circumscrisă de regulament. Dacă pot să-ți fiu de vreun folos...

— Am nevoie de concursul dv. — i-am răspuns, comunicîndu-i primele mele impresii.

Mă ascultă aproape disprețuitor. Mi-am încheiat critica, cu observația că o reorganizare se impune de urgență. M-a privit fără să înțeleagă. „Cave canem"[1] — m-am gîndit.

— Da, da, — zise — d-ta ești încă tînăr și idealist. Eram și eu la fel în tinerețe. E știut că ocîrmuirea face sforțări onorabile, fără nici un rezultat însă. Am încercat tot ce-am putut pentru a schimba stările de aici. Am impresia însă, iubite prietene, că este imposibil. Pe Aburizk — continuă el, revenind la reclamația mea — îl socotesc un tamargi foarte talentat. Cunoaște oamenii și psihologia lor. Îi tratează conform dorințelor lor. Te sfătuiesc, doctore Ibrahim, să fii mai puțin sensibil! N-are nici un rost să dai prea mare importanță lucrurilor, nici să te pierzi cu firea. Știi bine că felahii noștri sînt o categorie cu totul deosebită de celelalte clase sociale. Suferă mult mai puțin decît noi, dar — ca toți oamenii primitivi în general — le place să se plîngă, exagerîndu-și durerile. Întreabă-l numai pe doctorul Maksud și vei vedea că și el e tot de părerea asta. Maksud e încă tînăr, dar după o experiență de-abia de un an în spitalul nostru, le-a învățat pe toate.

Dr. Kolali se privi admirativ în oglinda care atîrna în colț, deasupra lavaboului, destul de jos pentru a se putea vedea în ea de la masa de scris. Inima mi-era grea ca un bolovan. M-am ridicat, pretexînd ceva, și am părăsit încăperea. Deși nu mi-am întors capul, am simțit că privirile doctorului Kolali mă urmăresc stăruitoare. Știam că, destinul îmi scosese în cale un om, cu care nu voi putea colabora niciodată.

Omul acesta era un exemplar tipic al acelui soi de funcționari, cu care ne furnizează administrația centrală

[1] Păzește-te de cîine!

din Cairo. Era mult mai important pentru el faptul de a-și cîștiga bunăvoința superiorilor, decît să-și facă datoria față de subalterni. Oare ce altceva îi erau bolnavii internați în spital, decît subalterni? Da, erau situați atît de jos, încît nu-și lua niciodată osteneala de a se ocupa de ei. În acest fel, doctorul Kolali ajunsese nu un servitor al științei și al poporului său, ci unul dintre numeroșii funcționari publici care se îndeletniceau incidental și cu medicina.

Nu vreau să scot în evidență pregătirea mea, atunci cînd constat că era medic slab și foarte prost chirurg. Orgoliul ocupă un loc atît de însemnat în caracterul său, încît îi influența absolut toate acțiunile.

Îmbrăcat în haine albe imaculate, trecea prin saloanele bolnavilor, cu semeția unui cap încoronat. Pe cînd eu mă străduiam din răsputeri să pun diagnoza fiecărui caz în parte, el avea o idee preconceptă despre starea pacientului și se purta ca un celebru maestru, atoateștiutor. Prea arareori încerca să-și alcătuiască o imagine clinică despre diferitele cazuri internate în spital. Cînd încerca totuși s-o facă, fantezia sa clinică se dovedea prea săracă și tulbure. Nu studia niciodată fizionomia pacienților, nu se uita niciodată în ochii lor. Nu opera decît bolnavii care plăteau. Cînd am încercat să coordonez, activitatea operatorie, creînd condiții higienice mai prielnice, mi-a zădărnicit cu procedeele sale personale toate strădaniile. Era un măcelar ordinar. Lipsea dintr-însul orice respect pentru viața omenească. Mi-aduc aminte mai ales de cazul unei biete femei, care — la două zile după operație — dădu în peritonită. L-am chemat pe doctorul Kolali, pentru că nu voiam să-mi iau nici o răspundere pentru pacienții săi. Biata femeie își mișca deznădăjduită buza de sus, privirile îi erau mărite de groază, iar urechile i se învinețiseră. Respira sacadat. Dr. Kolali declară că inima e slăbită, administrîndu-i o injecție cu digitalină. A doua zi, femeia fu găsită moartă în așternut. Este numai *unul* din nenumăratele cazuri petrecute în spitalul din Damnoorah.

Cu astfel de conducere, corupția înflorea nestingherită. Medicamentele care alcătuiau proprietatea statului erau scoase în misterioase ambalaje pe ferestre și vîndute unui farmacist din localitate. Bolnavii, chiar cei mai săraci dintre ei, trebuiau să-i plătească lui Aburizk o sumă

oarecare pentru a fi lăsați să intre în sala de așteptare a dispenarului. Firește, trebuiau să plătească și doctoriile primite. Bucătarul era și el părtaș la jaful organizat al bolnavilor. Am constatat că nenorociții răbdau de foame cît timp nu plăteau suma stabilită de tamargii, pentru o pîine, un pahar cu lapte sau o lingură de bulion. Aburizk opera sistematic. Păturile, pansamentul, țigările, permisiile de vizită ale rubedenilor, pînă și apa de băut, toate trebuiau plătite și pacienții care se încumetau să se plîngă cuiva, drept pedeapsă erau închiși într-una din celulele închisorii.

Secția prostituatelor era o adevărată mină de aur. Dr. Kolali vizita săptămînal cartierul rău famat și poliția interna neîncetat la spital cîte una sau două din nenorocitele acela. Am suferit cumplit cînd le-am văzut aduse la spital, mînate din urmă cu biciul, între țipete, blesteme și văicăreli. Am văzut o dată cum una dintre acele nenorocite era cît pe-aici să muște nasul unui polițist. Majoritatea femeilor erau bolnave și aveau unele economii. Dr. Kolali le punea la carantină sanitară și, deși înceta să se mai intereseze de soarta lor, tamargiii și bolnavii erau oricînd dispuși să se amuze gratuit cu prostituatele bolnave.

Dr. Kolali își avea tariful său. În schimbul a două guinee, oricare dintre fete putea să-și obțină libertatea. I se dădea un certificat de sănătate, pe baza căruia beneficia cîteva săptămîni de libertate, după care era din nou înhățată de poliție. Cu acest procedeu, unele dintre prostituate vizitau în decurs de cîteva luni de treisprezece sau patrusprezece ori spitalul.

Cînd am sosit la Damnoorah, colegul meu, dr. Maksud, se împotmolise și el în mocirla acestei corupții infernale. Nu vreau să mă laud că l-am salvat, dar l-am urmărit cu atenție, reușind în cele din urmă să-i deștept mîndria.

Medicului șef i-am precis că într-o bună zi, își va pierde postul în împrejurări rușinoase. Profeția mea s-a împlinit. În prezent stă la închisoare, condamnat pentru trafic cu stupefiante.

Dr. Kolali era superiorul meu, astfel că lui trebuia să-mi adresez toate reclamațiile. Eram obligat să-i accept toate dispozițiile. N-avea însă nici demnitate, nici conștiință. Unul dintre cele mai murdare obiceiuri ale lui

era că se îmbăta în fiecare seară cu whisky. Juca pocker pînă noaptea tîrziu cu prietenii săi, într-una din separeurile casinei. Din cînd în cînd — dacă el, sau unul dintre prietenii săi ajungeau „lefteri" — aruncau cărțile și organizau adevărate orgii nocturne, în tovărășia fetelor, pe care doi polițiști le aduceau în taină pe o ușă secretă a localului.

Clima era îngrozitor de caldă. Ziua soarele dogorea nemilos. Noaptea în schimb, abia puteai respira din cauza aburilor fierbinți ce se ridicau din Deltă. Din pricina zădufului, operațiile ar fi trebuit începute dimineața la șase, dar bravul meu șef își făcea apariția abia după opt, cu ochii injectați și mîinile tremurînde. Îl primeam tăcut și ostil. El însă nu se prea sinchisea de dispreţul meu; nu și-a pierdut calmul nici cînd l-am făcut atent să se spele înainte de operație. M-a privit stăruitor, întrebîndu-mă:

— De ce n-ai început să operezi fără mine? Aburizk știe să asiste. De ce ți-era teamă?

În cele din urmă, cînd n-am mai putut să-i suport repetatele neglijențe, i-am spus-o răspicat:

— În viitor voi opera fără dv.!

În loc să se supere, a fost foarte mulțumit.

— Foarte bine, iubite prietene. Am încredere deplină în dumneata.

Din ziua aceea începeam să operez dimineața la șase asistat de Maksud. Adeseori petreceam unsprezece ore în șir în sala de operații. Îmi lipsea totdeauna cîte un instrument. Eram silit mereu să improvizez, să fac prescurtări, sau să iau decizii eroice. Uneori trebuia să mă concentrez cu atîta putere, încît în creierul meu se producea un scurtcircuit. Pierdeam atunci pentru cîteva minute orice orientare în spațiu, uitam unde mă aflu și trebuia să aștept puțin ca să-mi viu în fire.

Îmi făceam regulat notițe, însemnînd fiecare caz. Din păcate, într-o bună zi toate aceste documente aveau să dispară. Să continui cu înșirarea detaliilor scabroase din perioada petrecută la spitalul din Damnoorah? Vreau să menționez doar că disperatele mele încercări de a îmbunătăți cît de cît stările de la spital, au eșuat complet după cîteva luni, din cauza corupției diabolice care mă încon-

jura. Este deci foarte natural să fi fost în permanență în stare de război cu superiorul meu și cu majoritatea personalului. Mă provocau mereu și singura posibilitate de a mă apăra, era respectul meu încăpățînat pentru datorie. Dr. Maksud și Abdul unul dintre îngrijitori, apoi Waheebal, infirmiera principală, erau singurii mei aliați, dar aliați foarte slabi, pentru că trebuia neîncetat să-i încurajez cu prestigiul meu moral și să-i sprijin în hotărîrea lor de a se menține pe drumul cel drept. De fapt, nu ei mă ajutau pe mine, ci eu eram nevoit să-i ajut. Aveam suficientă forță încă pentru a-i îndruma și pentru a mă simți răsplătit de recunoștința și respectul lor. Acest respect i-a ferit apoi să se împotmolească în mocirla corupției, care amenința să ne înghită pe toți. Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a dat puterea necesară să ies biruitor din bătălia aceea.

Uneori, cu toate dezamăgirile încercate, aveam și clipe de satisfacție. Mă luptam eroic cu Cosașul, care este prezent în toate sălile de operații. Din cînd în cînd, reușeam să-l alung și atunci victoria era de partea mea. Și cum cea mai mare satisfacție este aceea pe care o simt cei ce-și dau seama că merită recunoștința celorlalți, mă simțeam uneori, pentru minute întregi, neasemuit de fericit. Omul trebuie să cucerească victorii din acelea pe care le-am cîștigat eu, pentru a-și da seama de gustul lor și pentru a învăța că astfel de biruințe te fac să uiți pentru multă vreme toate mizeriile vieții...

3

Era la Damnoorah un băiețel, cu numele de Omar, de meserie lustragiu. L-am remarcat în mai multe rînduri pe stradă, unde mă oprisem pentru a-mi lustrui pantofii, numai de dragul lui. Avea patrusprezece ani și era un tînăr zvelt și sănătos. Prea frumușel nu era el, dar avea în priviri o expresie atît de gingașă și de prietenoasă, încît mi se părea de-a dreptul supranaturală. Cînd îmi prindea pantoful, simțeam prin piele atingerea mîinii lui înguste. Își făcea meseria cu o atenție aproape religioasă. Din cînd în cînd își ridica spre mine privirile, cu

atîta blîndețe și supunere încît simțeam întotdeauna o adîncă tristețe. Aveam senzația că, prin ochii lui Omar, mă privește însuși bietul meu popor. Poporul mare, dar numai pe jumătate conștient al egiptenilor răbdători, care și-au pierdut de mult speranța într-un viitor mai bun. Într-o bună zi, băiatul acesta fu adus la spital cu ambulanța. Încercase să-și găsească la gară cîțiva mușterii, sărise dintr-un tren care se pusese tocmai în mișcare și căzuse între roți.

Niciodată n-am fost capabil să-mi însușesc așa-zișii „nervi de oțel". Dimpotrivă, cu cît luptam mai mult, cu cît mai multă mizerie vedeam, cu atît deveneam mai sensibil, deși reușeam să-mi ascund sentimentele. Cînd am văzut picioarele lui Omar, tot sîngele mi-a fugit din obraji. M-am recules însă, l-am transportat pe băiat în sala de operații și — întrucît nu-mi rămînea altceva de făcut — i-am amputat ambele picioare. Gîndul că, băiatul avea să fie de azi înainte schilod, pentru tot restul vieții, m-a impresionat atît de puternic, încît zile întregi n-am fost în stare să mă gîndesc la altceva. Omar era să moară în urma șocului operatoriu. Apoi, cînd încercă să-și revină puțin, nu mai era decît o biată epavă umană. Dovedea însă o mare forță sufletească. Din punct de vedere spiritual, era mult superior tuturor celorlalți bolnavi din salon. Viața petrecută între haimanale de teapa sa îi ucisese respectul pentru orice fel de autoritate. El, care lustruise pantofii a mii și mii de bogătași din localitate, avea o părere prea proastă despre aceste celebrități, pentru a cădea în genunchi în fața lor, așa cum făcea mulțimea. Era înzestrat cu viclenia vulpii, temeritatea șacalului și cu veselia ironică a potăilor izgonite, a acelor potăi fără stăpîn, pentru care grămada de gunoi constituie adevărat paradis. Trăia de pe o zi pe alta, fără casă și de aceea se simțea pretutindeni acasă. Pîlpîia într-însul credința puternică a copiilor musulmani. „Allah a vrut să-mi pierd picioarele și Allah e înțelept". La acea dată, înfăptuisem supravegherea sistematică a saloanelor. Cu Aburizk nu vorbeam decît pe un ton poruncitor. Eram atent să nu aibă prilej să șicaneze pacienții. Îi întrebam mereu pe bolnavi dacă n-au vreo nemulțumire. Nu se plîngeau niciodată, dar persista în sufletul meu bănuiala și aș fi vrut

să știu ce se întîmplă în lipsa mea în saloane. Renunțasem de mult să mai fac reclamații la medicul șef. Știam că doctorul Kolali e părtaș la cîștigurile oneroase ale lui Aburizk. Prețuia pînă și sumele mărunte, pentru că orice ban în plus îi mărea mizele la pocker.

Într-o seară, după ora cinci, intrînd în salon observai că Omar își trage pătura pînă peste ochi. Ca de obicei, toate privirile se ațintiră asupra mea, pe cînd treceam printre paturi. Am știut îndată că se întîmplase ceva. M-am oprit lîngă patul lui Omar. Ochii băiatului erau plini de lacrimi. I-am pus cîteva întrebări, fără să primesc vreun răspuns. Probabil că avea dureri mari. L-am examinat, constatînd uluit că trupul băiatului era plin de pete vinete.

— O, pașa hakim, — se auzi un glas profund dintr-un pat vecin. — Aburizk, puiul de cățea, l-a bătut pe *mikassah* (schilod).

Atunci toată sala prinse glas. Am început imediat o anchetă. Între timp, Aburizk apăru în salon. L-am trimis afară. S-a uitat pe rînd cu priviri poruncitoare la bolnavi, apoi ieși. Se făcu liniște adîncă. Am străbătut sala, apoi m-am întors lîngă patul lui Omar.

—„M-am purtat cu voi, ca un părinte, — m-am adresat eu bolnavilor. — Dacă ar fi în puterile mele, ați fi îngrijiți cu toții într-un spital mai bun.

Un murmur de aprobare însufleți salonul.

— Vreau să știu ce s-a întîmplat, — i-am rugat.

O clipă domni tăcere adîncă, apoi lîngă patul lui Omar se auzi un glas:

— Oare să fie ticăloșie mai mare, decît să jefuiești pe un biet schilod, apoi să bați pe un băiat fără apărare, care n-are nici picioare ca să poată fugi?

Omar încercă să se ridice în așternut.

— Minți! — strigă el. — Nu-l crede, pașa hakim! Aburizk nu m-a lovit!

Știam că Omar nu spune adevărul. Se temea de urmări. Aburizk îl bătuse și-l amenințase. Aburizk era cel care păstra disciplina saloanelor și nu-i puteam contesta autoritatea, odată ce n-aveam puterea să-l concediez. M-am așezat deci pe marginea patului lui Omar și, îmbrățișîndu-l, am încercat să-l fac să-mi spună adevărul. La

început refuză încăpățînat să vorbească, eu însă am așteptat pînă cînd se înmuie. În cele din urmă, îmi povesti că de dimineață venise la el un băiat, care îi adusese patruzeci și cinci de piaștri, strînși de la toți lustragii orașului. Banii îi ascunsese înfășurați într-o cîrpă între picioarele-i retezate. Aburizk însă îi descoperise și îi luase. I-am spus lui Omar că, dacă va mai primi vreun dar, să mi-l dea mie, iar eu îl voi păstra la loc sigur. Apoi am părăsit salonul. Am pornit în căutarea doctorului Kolali și l-am găsit la cazinou. Cînd i-am comunicat că vreau să-i spun ceva în legătură cu serviciul, s-a ridicat greoi de pe scaun, cu o expresie de adîncă nemulțumire în ochi, pentru faptul că-l tulburam în toiul jocului. M-am așezat cu el la o masă vecină.

— Effendi, — i-am spus, — vă sînt coleg și aș vrea să vă vorbesc în această calitate.

— Ești prea agitat, — răspunse. — Bea un pahărel și calmează-te.

— Sînt tocmai în starea sufletească necesară, — am continuat — n-am nevoie să sorb curaj din fundul paharului. Am ajuns la convingerea că îngrijitorul nostru principal este inapt de a mai rămîne o singură zi în postul pe care-l ocupă la spital. Pretind imediata lui concediere.

— Locul acesta nu este prea potrivit pentru astfel de discuții, — răspunse el cu un gest disprețuitor.

— Acesta este singurul loc, unde puteți fi găsit cu siguranță, — l-am înfruntat eu.

M-a privit dușmănos.

— Împotriva lui Aburizk n-am nici o obiecție, — răspunse. — Mai curînd am impresia că, situația d-tale este puțin cam tulbure. N-am mai întîlnit un tînăr care să-mi facă atîtea zile fripte, cîte mi-ai pricinuit d-ta. Eu însă, după cum bine știi, sînt gata să-ți ascult cu atenție propunerile. Vom vorbi mîine despre Aburizk.

Se ridică și se întoarse la prietenii săi, care ne spionau discreți. Am părăsit cazinoul înnebunit de mînie, m-am dus acasă, i-am cerut lui Hussein să-mi dea biciul său de piele de hipopotam, apoi am pornit în grabă spre spital. L-am căutat pe Aburizk și i-am poruncit să mă urmeze în sala de operații. L-am somat să-i înapoieze lui

Omar banii furați. Firește, negă cu îndîrjire să-și fi însușit banii bolnavului.

— D-zeu mi-e martor că n-am furat niciodată nimic.

— Poate că numai din glumă confunzi proprietatea altora cu a ta, — i-am spus.

Nu mi-am pierdut calmul, dar, în adîncul sufletului, am simțit o senzație aproape voluptoasă. Aburizk încercă să mă dezarmeze cu lingușeli și cu viclenii; făcu aluzii la faptul că petreceam mai mult timp la secția femeilor, decît la bărbați. L-am lăsat să spună tot ce avea pe inimă, iar el, interpretîndu-mi tăcerea ca o timiditate, începu în cele din urmă să strige și să mă insulte. Atunci am scos cu repeziciune biciul de sub haină, cel mai cumplit biciu pe care l-am văzut vreodată. Furia îmi oțelise brațele plăpînde. L-am izbit în creștet cu atîta putere, încît îngrijitorul se prăbuși la pămînt. Apoi, în aceeași încăpere unde nemernicul pricinuise atîtea chinuri și dureri, l-am făcut să cunoască toate chinurile pedepsei corporale. La fiecare lovitură de bici, îi aminteam una din mîrșăviile comise.

Amintirile acestea îmi ușurau conștiința. L-am bătut pînă sîngele îi năpădi fața și începu să geamă, cerșind îndurare. M-am oprit atunci, cu mîna ridicată amenințător deasupra lui:

— Aburizk, — i-am strigat — multe răni ai pansat, acum du-te și pansează-le pe ale tale. Să știi că vei păți mult mai rău dacă mai îndrăznești să-mi lovești, înfometezi sau jecmănești bolnavii. Ridică-te și dă-mi banii pe care i-ai furat de la Omar!

Se ridică cu mare greutate.

— Aiwah, doctore! — gemu el.

— Suma furată o vei întregi la o liră, — am continuat eu. — Îi vei înapoia lui Omar o liră!

Am văzut o scînteiere de împotrivire în privirile sale, eu însă, am ridicat din nou biciul.

Își plecă umil și fricos capul. Începu să plîngă:

— Aiwah, doctore, aiwah!

Mi-am spălat mîinile ștergîndu-mi-le cu un prosop murdar. Apoi i-am poruncit să se îngrijească de prosop curat, să frece pe jos și să ia măsuri ca, pînă a doua zi, toată saloanele să fie curățite.

După ce am terminat cu el, l-am lăsat să mediteze dacă n-ar fi mai nimerit să-mi respecte de astăzi înainte dispozițiile.

4

Acum, cînd recapitulez toate acele întîmplări, simt în suflet o tristă nedumerire. Am impresia că toate acestea s-au petrecut abia ieri. Nici cei doisprezece ani cîți au trecut de atunci n-au putut șterge amintirea celor mai neînsemnate detalii. Trăiam atunci într-o desăvîrșită izolare spirituală și fizică. Dintre ele, poate că izolarea fizică este cea mai dureroasă, cînd nu găsești o ființă căreia să-i dăruiești inima ta, pe care s-o dorești neîncetat, zi și noapte. Nimic mai rău decît să-ți dai seama că, în inima nimănui nu există un colțișor pe seama ta, că nici o mînă nu te alintă și că în zadar tînjești după cuvintele afectuoase ale cuiva și că dorul tău de a face pe cineva fericit rămîne neîmplinit. E mai rău atunci cînd simți că n-ar trebui să fii atît de singur, dacă destinul ar fi vrut-o altfel. Adevărul este că se întind spre tine mîini gata să alinte, undeva în lume se desfac brațe îmbietoare, pentru a te cuprinde — numai nu știi unde să le cauți.

Apartamentul meu era alcătuit din trei încăperi: o cameră mare ca un hol, o bucătărie și un fel de baie. Mi-am mobilat locuința după gustul meu, în stil european, mai bine zis ceea ce credeam eu că e stil european. Hussein, servitorul meu, era încîntat de toate. În timpul liber citeam și scriam. La vremea aceea umpleam pagini întregi cu diferite inspirații. Le-am pierdut de mult. Mi-au prefațat moartea.

Ferestrele mele dădeau spre o străduță murdară de lîngă Nil, dar din balconul meu pe jumătate dărîmat puteam vedea apele lenești ale fluviului, pe care alunecau bărci întunecate, cu pînzele umflate de vînt. Urmăream viața nepotolită a țărmului, unde se scăldau copii, caii, bivolii și asinii veneau să se adape, iar femeile umpleau găleți cu apă. Petreceam nopți întregi pe balcon, pîndind cu nările tremurînde un vînticel proaspăt. Cînd se desprimăvără, am văzut că fluviul se umflă și toate se schimbă în jurul lui. Apele cărămizii și repezi crescură

pînă la nivelul străzii. Cînd trenurile care veneau dinspre Shirbin-el-Koum treceau peste podul de fier, huruitul roților umplea întreaga regiune. Ziua străzile căscau plictisite și pustii. Orașul se prăjea la soare.

Făceam foarte des plimbări cu prietenii. Ședeam împreună sub copacii de pe țărmul Nilului. Un chelner trecea strada stropită, aducîndu-ne cîte o băutură răcoritoare. Prietenii mei erau cu toții naționaliști, visînd libertate și sperînd — la fel cu mine — ca într-o bună zi să ajungă la putere, pentru a putea reforma stările din Egipt.

Stăteam foarte des împreună cu Mahmud, directorul școlar, acest bărbat înalt de patruzeci și cinci de ani, puternic, cu un nas drept, trădînd sinceritate și cu niște mîini, ca ale constructorilor piramidelor. Societatea noastră se compunea din licențiați universitari și din absolvenți de politehnică, toți oameni bine pregătiți și onești. Probabil însă că țara noastră n-avea nevoie de serviciile lor. Erau fără posturi. Nu aparțineau partidului politic la putere. La masa mea se așezau uneori omdahi (primari) cu priviri severe și alte demnități provinciale, buni patrioți și oameni cu frica lui Dumnezeu. Mă ascultau atenți și cădeau pe gînduri. Mă întrerupeau foarte rar și în cuvintele lor răsuna multă amărăciune. Cîteodată însă ne uitam gîndurile. Atunci ne cuprindea deodată veselia, ca un vînt răcoritor, pornit dinspre miazănoapte. Rîdeam și făceam ghiduții felurite, pentru că nicăieri oamenii nu rînd cu mai multă sinceritate ca în Egipt. Odată m-am îmbătat cu două pahare de whisky, și în seara aceea, eu am fost nebunul societății. De atunci prietenii îmi ofereau mereu whisky. Uneori beam cîte un pahar, dar mă păzeam să nu trec peste măsura cuvenită. Superiorul meu era destul de bețiv, atît mai trebuia, să cad și eu în acest păcat. Dar cea mai blestemată dintre suferințe avea să tăbărască pe neașteptate asupra mea, ca o durere de măsele. Am visat-o pe Aziza. A doua zi gîndurile mele se împotmoliră în trecut. Mă chinuiau remușcările. De ce-am lăsat-o să-mi alunece dintre mîini? De ce fusesem neghiob? Mă copleși un dor cumplit, după ea, sentiment care nu putea fi asemuit decît cu setea peregrinului singuratic rătăcit în imensitatea deșertului. Sîngele îmi clo-

cotea în vine. O doream zi și noapte. Imaginea Azizei mă însoțea ca umbra. Uneori aveam impresia că trebuie să las totul baltă, să iau primul tren, să plec la Cairo și s-o găsesc. Simțeam că trebuie neapărat să-i vorbesc, s-o salvez și s-o iau cu mine. O doream lîngă mine, să trăiască și să lucreze în apropierea mea, să-mi fie soție... Îmi dădeam seama că aceasta ar fi fost imposibil. Trebuia să rămîn singur, trăind numai pentru muncă. Aici aveau nevoie de mine. Viața multor semeni de-ai mei atîrna de mine, de dibăcia și știința mea. Trebuia să uit,

Izolarea mea creștea din zi în zi mai mult. Și cum treceau zilele! Se fugăreau cu atîta repeziciune, încît aveai impresia că ziua se compune numai din răsărit și apus, iar eu mă tîrăsc ca un drumeț sleit în mijlocul rotației pămîntului, săvîrșind în fiecare zi, la ore fixe, cu precizie matematică, aceleași acțiuni.

Balconul deveni o oază liniștită, de unde priveam cîteodată cerul și stelele care sclipeau uneori atît de vesel, dar totuși atît de glacial. M-am cufundat în muncă, cu pasiunea nesăbuită a îndrăgostiților, numai să pot uita! Munca se dovedi însă un drog trecător. Nu era ceea ce dorea inima mea, inimă care plîngea după Aziza, copila de felah.

Omar, tînărul meu pacient, se vindeca frumos. Starea lui evolua spre normal. Peste cîtva timp putu să se scoale și să se mențină în echilibru. Nu mai era Omar cel de altădată. Obrajii i se scofîlciseră, ochii i se măriseră nefiresc, iar suferința ce mocnea în el, le împrumuta o expresie de ciudată noblețe. N-avea nici rude, nici o ființă care să-i fi purtat de grijă. Data părăsirii spitalului se apropia cu repeziciune. Nici vorbă nu putea fi de proteze. Acestea ar fi costat mai mult decît aș fi putut strînge eu sau el. Gîndul că va trebui să-și tîrască trupul schilod de-a lungul străzilor mă făcea să sufăr cumplit. Mă gîndeam că ar putea să circule pe o căruță improvizată dintr-o scîndură cu rotițe, pe care le-ar mîna cu mîinile. Deocamdată, hotărîsem să-l mai țin la spital. Personalul era însă împotriva mea. Și, într-o bună zi, dr. Kolali dădu ordin ca băiatul să fie scos din spital. Cînd am încercat să mă opun, făcu un gest disprețuitor și îngîmfat.

— D-ta uiți că acesta e un spital de stat și nu un

azil de schilozi. Băiatul e sănătos. Poate să se posteze liniștit la orice colț de stradă și să-și cerșească hrana. Își va găsi cu siguranță un însoțitor, cîștigînd în acest fel mult mai mult decît pe vremea cînd era lustragiu. Mîine va părăsi spitalul!

Omar însă n-așteptă pînă a doua zi: părăsi spitalul încă în aceeași seară. Fu așezat într-o trăsură și Hussein îl însoți pînă acasă la mine. Am hotărît să-l țin pe băiat în preajma mea. Eram mulțumit să-l știu lîngă mine. Mă ajuta să-mi uit gîndurile și mă înveselea mai mult decît mă așteptasem. Din ziua aceea, nici un lustragiu din Damnoorah nu mai primi de la mine un ban. Dacă porneam la plimbare, se țineau scai după mine, ciocănindu-și asurzitor lădițele de lemn: abia mă așezam la umbra unui copac și mă și împresurau, ba se băteau chiar pentru onoarea de a-mi lustrui pantofii. Se înțelege că eu aveam cei mai frumoși pantofi din oraș. Mă preocupa însă viitorul lui Omar. L-am învățat să citească și să scrie, iar în lipsa mea mă înlocuia Hussein. I-am cumpărat hîrtie și creioane colorate, iar el desena fericit figuri feluri-te, păsările poposite pe crengi, niște piramide mari și strîmbe, ridicate pe marginea unui fluviu, care amenințau în fiecare clipă să se dărîme, apoi bărci cu pînze, care pluteau împotriva vîntului. Desena palmieri și flori fantastice, cîini cu cîte cinci și șase picioare, pești cu aripioare și măgăruși care umblau în două labe. În fiecare zi cădea de cinci ori cu fața la pămînt, murmurîndu-și rugăciunea, pentru că respectul pentru cele sfinte trăia în sufletul său, neștirbit de întîmplări. Citea împreună cu Hussein Coranul. Hussein mormăia doar, Omar însă — cu glasul lui sonor de copil — cînta versete, astfel că ascultîndu-l dĕ pe balcon, cădeam într-un straniu extaz. Într-o zi am descoperit nu mai știu unde un magazin sportiv. Răsfoindu-l plictisit, am dat peste fotografia unui tînăr, care realizase o performanță sportivă cu rotilele. Atunci mi-a venit o idee minunată: planul unui cărucior montat pe niște rotile. Am comandat de la Cairo două perechi de rotile, apoi un tîmplar din Damnoorah îmi confecționă scheletul unui cărucior, așa cum i-l indicasem. După cîteva zile, căruciorul fu gata. Dacă-l atingeam cu vîrful piciorului, pornea prin odaie.

L-am dus lui Omar. Ochii îi străluceau de fericire. L-am așezat pe scîndură cu ajutorul lui Hussein. I-am dat două bețe scurte, cu ajutorul cărora să-și facă vînt și, spre marea mea bucurie, începu să alerge cu multă ușurință. Peste cîteva minute, însă, se rostogoli de pe scîndură, uitîndu-se neputincios la mine. L-am consolat, spunîndu-i că are nevoie de exerciții, pentru a se obișnui cu noul mijloc de locomoție. Și copilul învață să umble! Omar făcea exerciții ziua întreagă, pînă cînd ajunse să-și mențină echilibrul pe cărucior, fără să cadă. Singura greutate era să cotească la dreapta sau la stînga. Trebuia atunci să se lase cu toată greutatea corpului în direcția respectivă. Cum nu avea nici un sprijin aluneca mereu de pe cărucior. Mă gîndeam neîncetat cum ar putea fi perfecționat căruciorul. În cele din urmă, Omar însuși găsi soluția. Într-o dimineață, pe cînd își lua avînt, îmi strigă:

— *Wahad!* (Iată). Nu mai am decît o pereche de rotile! Merge mult mai bine, *pașa hakim*.

Am făcut și proba și, în urma observațiilor cîștigate căruciorul a fost transformat, fixîndu-se o pereche de rotile la mijlocul scîndurii. Omar învățase între timp să meargă singur. După două minute străbătea încăperea cu un strigăt victorios, cîrmuindu-și căruciorul cu două sfori. Mergea atît de repede, încît mi-a fost greu să-l ajung. Din ziua aceea l-am pierdut pe Omar. Era ca puiul de rîndunică, după ce-i cresc aripile și tînjește după libertate. Omar ținea cu orice preț să ajungă în stradă. L-am ajutat să coboare scările, continuîndu-și pe trotuar exercițiile. Străzile erau însă accidentate, pline de gropi, praf și gunoi. Înainta cu greutate și în curînd efortul făcut îl slei. Aveam impresia că se înspăimîntase și el de neputința sa, mulțumindu-mi fericit cînd i-am ajutat să se urce din nou.

În fiecare dimineață, înainte de răsăritul soarelui, putea să exerseze în voie pe stradă. Mușchii brațelor și pieptului începură să i se dezvolte armonios. Primea destulă carne, fasole, ceapă, lapte și frișcă. După cîteva săptămîni de antrenament trupul său luă adevărate dimensiuni atletice. Aproape nu-ți venea să crezi că n-are picioare. Într-o seară — niciodată n-o voi uita — pe cînd

mă plimbam cu prietenii mei pe sub copacii de pe țărmul Nilului, l-am văzut deodată pe Omar. Își mișca brațele ca un tînăr și puternic vîslaș și de cîte ori atingea pămîntul, pentru a-și lua avînt, scotea un chiot de bucurie. În urma lui venea o ceată de bărbați, femei și copii. Tovarășii săi lustragii rămaseră înmărmuriți cînd îl văzură, apoi izbucniră în strigăte de bucurie. Unul dintre ei îl prinse pe Omar de umeri și începu să-l împingă cu viteză. Omar se apropie de mine. Într-o clipă mulțimea îl împrejmui, privindu-l uluită pe Omar, minunea orașului, băiatul schilod, care umbla tot atît de repede ca ceilalți oameni, deși n-avea picioare. Mi-am dat seama că nu mai sînt atît de singur, cum încercam să-mi închipui în ceasurile mele de melancolie. Toți oamenii aceia îmi știau numele.

Omar își reluă vechea ocupație. Lădița cu uneltele sale o așeză în fața sa, pe cărucior. Vîrtejul străzilor îl înghiți din nou. Locu-i preferat era însă în fața casinei. De cîte ori treceam pe acolo, își lua avînt și se rostogolea lîngă mine, îmbrățișîndu-mi cu putere picioarele și nelăsînd să-i fie contestat dreptul ce-l avea de a-mi lustrui pantofii.

5

Un grec mai în vîrstă, pe care îl vedeam adeseori plimbîndu-se pe malul Nilului, în tovărășia tinerei și frumoasei sale soții, mă opri într-o bună zi pe stradă.

— Yatros[1], — zise el, — iartă-mă că te opresc fără nici o formalitate. Îngăduie-mi să-ți dau cartea mea de vizită. Toată lumea mă cunoaște. Mi-ar face mare bucurie dacă ai putea să-ți găsești cîteva minute libere, spre a-mi face o vizită. Aș vrea să-ți cer un sfat medical.

Aveam în fața mea un bărbat scund, cu cap mare, nas coroiat și ochi vineți, rotunzi. Atitudinea lui ceremonioasă mă impresionă. Se numea Pierri Michaelides. I-am răspuns că mă duceam tocmai spre casă. Dacă e vorba de un caz urgent, îi stau oricînd la dispoziție. Am adău-

[1] Doctore.

gat însă că sînt în serviciul statului și nu dau consultații particulare. Opri o trăsură și mă duse acasă la el, într-o clădire cu aspect de palat, împrejmuită de grădini, în cartierul răsăritean al orașului, unde locuiesc grecii bogați. Mă pofti să intru, cu un gest prietenos. O clipă mai tîrziu mă găseam într-o sală mobilată cu un lux orbitor. Ne-am așezat. Înainte de a putea schimba o vorbă, își făcu apariția femeia în tovărășia căreia îl văzusem adeseori. Era o femeie foarte frumoasă, înaltă și ademenitoare, cu păr negru stufos, cu gene negre, bogate și cu ochi umbriți de sprîncene bine arcuite. Domnul Michaelides făcu prezentările.

— Soția mea.

Femeia nu avea mai mult de treizeci de ani. Din felul în care mi-a strîns mîna, am înțeles că aveam de-a face cu o femeie sinceră și deschisă. Apoi se așeză, mîinile frumos încrucișate și le odihni în brațe și începu să mă iscodească cu privirile ei îngreuiate de tristețe. Semăna cu o statuie a Ifigeniei și aveam impresia că gîndurile ei plutesc undeva, printre nori.

— Îți cunosc numele din auzite, doctore Ibrahim, — zise bărbatul cu simplitate. — Se spune că ai săvîrșit la spital adevărate minuni.

Trebuia să zîmbesc. Totuși cuvintele lui îmi zgîndăreau orgoliul.

— M-am interesat despre d-ta, — adăugă el repede. — Trebuie să-ți mărturisesc că încrederea mea în medici a suferit în ultimul timp cîteva serioase dezamăgiri. Am un frate geamăn, despre care ai auzit poate cîte ceva. Îl cheamă Mihaeli. A fost ani de-a rîndul membru al bursei bumbacului, pentru că sîntem împreună proprietarii unor întinse plantații de bumbac, în Deltă. Am trăit toată viața noastră împreună, împărțind tot ce-am avut. Ținem mult unul la altul. Nu cred să mai existe doi frați care să se iubească așa cum ne iubim noi.

Ochii lui se umplură de lacrimi.

— M-am însurat acum zece ani, — continuă el. — Acest fapt însă n-a știrbit întru nimic armonia dintre noi. Bietul Mihaeli suferă, de cîtva timp de o boală de gît. Nu i-am dat prea mare importanță acestei boli, pînă cînd apoi anul trecut, ea se agravă pe neașteptate. Am

fi plecat împreună în Europa, pentru a consulta cîțiva specialiști, dar un proces încurcat, care ne-a costat în cele din urmă două mii de lire, ne-a reținut în Egipt. Cînd apoi am cîștigat totuși procesul, Mihaeli se simți atît de fericit, încît uită aproape de durerile care-l supărau. Boala însă se agrava mereu. Apoi începu culesul bumbacului și din nou n-am mai putut pleca în Europa. Medicul nostru stabili un catar cronic, prescriind un tratament în consecință. Durerile lui Mihaelis însă nu încetară. Avea insomnii și transpira puternic. Am plecat cu el la Alexandria, unde un specialist l-a tratat o lună întreagă, jupuindu-ne de o groază de bani. Gîtul lui Mihaeli refuză însă să se vindece. La culesul bumbacului, am fost siliți să ne întoarcem. După cîteva săptămîni, gîtul fratelui meu se umflă și pe dinafară. Bietul Mihaeli era cît pe-aici să-și piardă vocea. Vreau să accentuez că n-am de formulat nici o acuzație împotriva doctorului X. Cîteodată însă ne gîndeam amîndoi că cele cincizeci sau o sută de lire, cîte îi plăteam anual pentru tratament, aveau o legătură ocultă cu boala fratelui meu. Firește, observația aceasta nu este îndreptată împotriva medicinii, cu atît mai mult că noi ne-am înțeles întotdeauna foarte bine cu doctorii.

Am încercat să potolesc neliniștea lui Michaelides.

— Nu mă supără, orice părere ați avea despre medicină, — i-am spus. — Aș vrea să știu însă, care a fost diagnoza pusă de doctorul X?

— La început, spunea că pare a fi o tumoare, apoi m-a sfătuit să-l chem și pe doctorul Kolali, care — spunea el — ar fi un chirurg foarte priceput.

M-am rezemat de speteaza fotoliului, așteptînd povestea.

— Am acceptat. Vă puteți închipui surprinderea noastră, cînd cei doi doctori declarară că bietul Mihaeli are în gît o tumoare.

În clipa aceea, din motive necunoscute, doamna Michaelides se uită țintă în ochii mei. Domnul Michaelides își privi întîi soția, apoi pe mine. Își încleștă pumnul și scuturîndu-l amenințător strigă:

— Nemernicii vor să-l omoare pe Mihaeli!

Se făcu tăcere adîncă.

— Spuneați că vreți să-mi cereți sfatul, — am zis eu într-un tîrziu. — După cîte văd, susțineți că activitatea colegilor mei în legătură cu boala fratelui d-v. n-a prea fost încununată de succes.

— Vreau să fii și d-ta chemat la un consiliu și să iei parte la tratament, — făcu domnul Michaelides. — Sînt deznădăjduit.

— Le-ați comunicat celor doi medici că intenționați să mă consultați și pe mine?

— Da. Le-am spus-o cu o săptămînă înainte.

— Ce-au spus?

— Erau furioși.

— De ce?

— Pentru că vroiam să aud și părerea unui al treilea.

— Mi-e teamă că, fără aprobarea colegilor mei, nu voi putea face nimic.

Michaelides se ridică disperat din fotoliu.

— Ah, de ce l-am internat pe bietul Nichi la clinică? De ce-am lăsat să fie operat? Starea lui s-a înrăutățit într-atît, încît zilnic are accese și convulsii. Nu mai pot suporta! Dacă bietul Mihaeli moare, nici eu nu-i supraviețuiesc!

— În care clinică se află fratele dvs.?

— În clinica particulară a doctorului Kolali.

— Cînd a fost operat?

— Acum zece zile. Din zi în zi e mai rău, deși i-am plătit lui Kolali treizeci de lire.

L-am sfătuit pe Michaelides să cheme urgent din Cairo sau din Alexandria un specialist. El însă nici nu vru să audă de așa ceva.

— Am fost la toți specialiștii.

— N-avem timp de pierdut! — interveni doamna Michaelides.

Glasul ei mă impresionă.

— Dacă nu se întîmplă ceva, Nichi va muri. Îl însoțesc eu pe doctorul Ibrahim. Voi vorbi cu doctorul Kolali.

— Vă rog, asta să n-o faceți, — i-am spus. — Dacă țineți neapărat, voi vorbi eu însumi cu el. Am să-i spun

că mi-ați cerut să iau și eu parte la tratament. Să nu vă mire dacă va refuza propunerea mea.

Cînd, după cîteva clipe, am părăsit casa, eram însoțit de doamna Michaelides. Își pusese o pălărie.

— Vă însoțesc, doctore, — zise ea repede. — Nu mai pot îndura nesiguranța aceasta. Doresc să preluați d-v. cazul lui Nichi.

I-am mai spus o dată că aceasta era imposibil. Ea însă rămase neînduplecată.

— Cumnatul meu este în primejdie, — răspunse ea. — Nu mă interesează convențiile d-v. medicale. Voi face totul pentru a-l trata d-v. pe Mihaeli.

Am cutreierat întreg Damnoorahul, pentru a da de urma doctorului Kolali. În cele din urmă l-am găsit, acolo unde ne așteptam mai puțin: la spital.

Am convins-o pe doamna Michaelides să m-aștepte în trăsură, pînă cînd voi vorbi eu cu Kolali.

La început se făcu a nu mă bagă în seamă. Cînd am rostit însă numele Michaelides, își ridică surprins capul și mă privi uluit. I-am povestit cele întîmplate. Zîmbi disprețuitor.

— Și ce dorești?

— Nu intenționez să mă amestec în chestiunile d-v., — i-am răspuns. — Cum însă oamenii aceștia au insistat, le-am promis că voi vorbi cu d-v.

Ei da, eram încă tînăr și lipsit de experiență și — mărturisesc — îmi plăcea să-l văd pe Kolali în încurcătură.

— Ți-aș fi obligat, — zise el, cu obișnuitu-i gest disprețuitor — dacă ți-ai vedea de treburile d-tale.

Apoi dădu cu pumnul în masă, urlînd:

— La dracu! Omul acela are o tumoare. Nu-i nimic de făcut.

Înainte de a fi putut răspunde ceva, doamna Michaelides apăru în prag. Dr. Kolali sări de lîngă birou și îi întinse mîna, cu un zîmbet curtenitor.

— Știu, ați venit să vă interesați de starea bolnavului, — zise el.

Apoi tăcu, făcîndu-mă să înțeleg că în prezența mea nu poate vorbi.

Pornisem spre ușă, cînd doamna Michaelides mă prinse de braț.

— Rămîneți, vă rog, doctore Ibrahim! Voi aranja eu lucrurile cu domnul Kolali.

Mă reținu aproape cu forța în odaie.

— Domnule Kolali, — zise femeia, pe un ton foarte hotărît, — soțul meu și cu mine sîntem foarte îngrijorați. Ținem cu orice preț ca doctorul Ibrahim să consulte pacientul, pentru a auzi și părerea unui al treilea medic. Vă dați consimțămîntul?

Kolali nu răspunse, de parcă s-ar fi gîndit. Apoi se ridică disprețuitor.

— Dacă țineți neapărat, fie! Bolnavul zace în clinica mea. D-v. mi l-ați încredințat mie. Eu n-am nimic împotrivă ca doctorul Ibrahim să fie chemat la un consult. Numai că, în acest caz, va trebui să preia cazul în întregime. Nu-mi iau nici o responsabilitate dacă cineva se amestecă în tratamentul meu. Prestigiul meu ...

— Doamnă, — am intervenit eu — regret, împotriva voinței doctorului Kolali nu voi putea să-l tratez pe cumnatul d-v.

Femeia se apropie de birou. Cu vîrful degetului atinse ușor postavul verde de pe masă.

— N-aveți nici un motiv să ne refuzați cererea, — se întoarse ea puțin agitată spre Kolali, — decît în cazul cînd v-ați teme de ceva. Dacă cumnatul meu moare, soțul meu vă va intenta proces de daune.

Doctorul Kolali își aruncă țigara într-un ungher.

— Doamnă, boala cumnatului v-a zdruncinat și d-v. nervii. Dacă vă tulburați astfel, în curînd veți avea d-v. nevoie de îngrijire medicală. De ce nu judecați în liniște situația?

— Consimțiți ca doctorul Ibrahim să participe la tratamentul bolnavului, sau nu? — întrebă femeia, aproape amenințătoare.

— Ați auzit chiar adineaori că doctorul Ibrahim a refuzat orice amestec, — răspunse glacial Kolali.

Femeia se întoarse spre mine.

— Ați refuza chiar dacă doctorul Kolali v-ar ruga?

— Madame, — o întrerupse Kolali, — îngăduiți-mi să vorbesc cu doctorul Ibrahim între patru ochi.

Aproape mi-e rușine să transcriu discuția dintre Kolali și mine. Înainte de toate, se așează cu mișcări calculate la biroul său.

— Nu știu de ce am primit să tratez cazul acesta ... Grecii sînt un popor blestemat! — Se privi în oglindă. — Doctorul X a stabilit existența unei tumori în gît. E un compatriot al lor, medicul casei, și are faima unui bun clinician. Am operat bolnavul, care are acum spasme tetanice. Ce crezi, ce-ai putea d-ta face, cînd nici eu singur nu știu ce să mai fac? D-ta ești încă tînăr. La urma urmelor, am o experiență de douăzeci de ani în plus. D-ta n-ai ști nici ce sumă să-i ceri lui Michaelides, drept onorar. Cazul acesta, în întregimea lui, îmi pare caraghios.

Superficialitatea și obrăznicia lui mi-au răscolit sîngele. M-am stăpînit însă.

— Spuneați că are spasme tetanice? — l-am întrebat cu gravitate.

— D-ta înțelegi ceva din asta? — zise Kolali.

L-am văzut deodată extrem de surprins. Își ridică ochii uluit și aș fi putut să jur că își ciulea urechile ca un cîine.

— Firește, — i-am răspuns — înțeleg totul.

Kolali sări de lîngă biroul său.

— La dracu, omule! Explică-mi, ce înseamnă simptomele acestea!

— Nu vă pot spune nimic, pînă cînd nu-l văd pe bolnav.

Doctorul Kolali își dădu brusc seama că nu eram tocmai un neghiob, chiar dacă în înfumurarea lui se credea mult superior mie.

— Voi face tot ce-mi stă în putință ca să vă împiedic de a mă descoase și de a întrebuința știința mea în scopurile d-v. personale. Am fost mutat aici împotriva voinței mele. Dacă am rămas, am făcut-o pentru că îmi respect misiunea și știu ce înseamnă spiritul de disciplină. Dacă pînă în prezent nu v-am încrucișat drumurile, limitîndu-mă exclusiv la activitatea mea, aceasta s-a întîmplat nu pentru că mi-ar fi teamă de d-v., ci pentru că intervenția mea ar fi făcut pe alții să sufere. Acum însă, oferindu-se acest prilej, vă voi spune părerea mea. Sînteți lipsit de pudoare! Și sînteți un rău egiptean, lipsit

și de patriotism! Poate că formal îmi sînteți șef, refuz însă să recunosc în d-v. autoritatea morală superioară mie! V-am scăpat pînă acum din cîteva încurcături. Sper că n-aveți îndrăzneala de a nega aceasta. Un lucru țin însă să vă spun: dacă nu vă veți ocupa mai serios de bolnavi și dacă nu veți lua măsurile de cuviință pentru îmbunătățirea stării de lucruri din spital, voi face intervențiile necesare pentru ca incapacitatea d-v., să fie pedepsită. Dacă, în fața judecătorilor, Michaelides va avea nevoie de martori, pentru a dovedi că sînteți cel mai ordinar cîrpaci, din cîți au condus vreodată un spital, vă pot asigura că le voi furniza suficiente date. Am notat în scris toate cazurile perindate prin spital. De altfel, am și martori. Dacă voi fi citat ca martor, voi fi dator să scap medicina, țara și poporul de incapacitatea d-v., chiar dacă ar fi să-mi distrug și eu cariera. V-am atras atenția, doctore Kolali!

Am văzut că pălește. Figura-i colțuroasă parcă s-ar fi lungit. Am făcut atunci un pas spre ușă.

— Mai stai! — zise el.

Am așteptat.

După o pauză mai lungă, zise:

— Ai fi dispus să accepți două lire pentru consultarea pacientului?

Îmi venea să rîd la auzul acestei oferte murdare. Noroc că n-aveam la îndemînă biciul de piele de hipopotam al lui Hussein.

— Am să vă spun îndată de ce sînt dispus, — i-am răspuns. — Dacă vă decideți să fiu chemat la consult, voi face totul pentru a îmbunătăți starea pacientului. Totodată, mă voi strădui să nu vi se descopere incapacitatea, pentru că mi-ar fi rușine că v-am fost asistent.

Am deschis ușa și am chemat-o pe doamna Michaelides. Doctorul Kolali stătea sprijinit de birou. Se juca cu lanțul de aur al ceasornicului.

— Am ajuns la o înțelegere, Madame, — făcu el tărăgănat. — Doctorul Ibrahim va vizita pacientul și la consult va fi prezent și doctorul X.

Nu peste mult mă aflam în clinica lui Kolali, instalată la etajul întîi al unei clădiri din apropierea gării. Am aruncat o privire în sala de operații: toate instru-

mentele care lipseau din spital, erau îngrămădite acolo. Am consultat bolnavul, care semăna uimitor cu fratele său. Onoraţii mei confraţi nu mă lăsară o clipă singur cu el, eu însă am stat îndelung de vorbă cu Michaelides şi cu soţia sa, în încăperea vecină.

Apoi i-am pus cîteva întrebări doctorului X, care la cele mai multe din ele nu putu să răspundă, ceea ce nu era deloc surprinzător, dat fiind că sosise în Egipt cu geamantanul încărcat de tratate de chirurgie şi cu diploma medicală a fratelui său mort. Nu ştia nici cel puţin ce este şi cum funcţionează glanda tiroidă. I-am comunicat lui şi doctorului Kolali că pacientul suferă probabil de leziunea uneia din glandele secundare ale tiroidei, leziune care pare să fie benignă, în stare necrotică însă poate provoca toate acele simptome care s-au ivit la bolnav. În timp ce vorbeam, Michaelides fu din nou cuprins de convulsii. Kolali vru să-i administreze brom şi caliu. L-am oprit. I-am explicat că toate acestea ar fi nefolositoare, o dată ce simptomele tetanice sînt rezultatul probabilei extirpări a unei glande şi deci tulburării armoniei glandei tiroide.

În cele din urmă, ambii „savanţi" începură să-şi dea seama că ajunseseră la capătul ştiinţei lor. Erau siliţi să capituleze. Am intrat cu ei în sala de operaţii, unde le-am ţinut o conferinţă de circa zece minute, încercînd să-i conving să consimtă să-i fac pacientului o operaţie mai mică, care nu va influenţa întru nimic tratamentul (trebuia să spun: onorarul) lor. Prin această operaţie vroiam să-i grefez bolnavului o nouă glandă secundară din masa tiroidă, pentru că era evident că, printr-o eroare regretabilă, cei doi medici îi scoseseră o glandă.

După oarecare ezitare, acceptară, cu singura condiţie să nu cer onorar pentru intervenţie. La caz că operaţia va reuşi, voi primi de la ei cinci lire. În caz contrar numai două. Au avut din nou noroc că n-aveam la îndemînă biciul lui Hussein. Eram însă fericit că voi putea încerca salvarea pacientului şi pentru a pune capăt discuţiilor de acest fel, am acceptat propunerea lor. Au respirat amîndoi uşuraţi, apoi i-am comunicat lui Michaelides şi soţiei sale hotărîrea luată. Au consimţit cu toţii la operaţie. Am stabilit data viitoarei noastre întîlniri, apoi am părăsit

casa și am cutreierat orașul ca să găsesc un bou sănătos. După ce l-am găsit, am adus un măcelar să-l taie, am scos glanda de care aveam tocmai nevoie, am așezat-o într-o soluție sărată și m-am întors la clinica lui Kolali. Anestezie locală, două incizii, o cusătură mică și operația fu terminată. Mi-am spălat mîinile și m-am întors acasă.

6

După două săptămîni, starea lui Michaelides începu să se îmbunătățească. Fratele său vru să-l scoată cît mai repede cu putință din clinica lui Kolali. Cînd i-am comunicat apoi că transportarea bolnavului nu mai prezintă nici o primejdie, îl aduse imediat acasă. Bietul om era o ruină, de aceea i-am procurat o îngrijitoare engleză de la Alexandria. I-am comunicat apoi familiei că succesul operației va fi definitiv, numai în cazul cînd glanda grefată se va absorbi în întregime, dar că și atunci va fi necesară o severă supraveghere medicală.

Familia nu știa cum să-și arate recunoștința. Cînd le-am comunicat că onorarul meu era cuprins în sumele pe care le plătiseră între timp doctorului Kolali și tovarășului său, rămaseră uluiți. Și pentru că am refuzat să primesc bani, doamna Michaelides îmi trimise o tabacheră de aur, pe care inițialele mele erau bătute în diamante. În tot cazul, era un cadou neobișnuit de la un grec! Dacă m-ați întreba ce s-a făcut cu tabachera aceea, vă mărturisesc că nu v-aș putea răspunde. Probabil că buttlerul meu londonez, uriașul John Gosford, cu înfățișarea unui politician și cu degetele lipicioase ca cleiul, și-a însușit-o. Poate că John fusese numai victima unei erori, dat fiind că inițialele mele semănau foarte mult cu ale lui.

Și pentru că la Damnoorah, lumea bîrfea foarte mult, cazul Michaelides se răspîndi cu repeziciunea focului. Așteptam ca după aceasta, doctorul Kolali să-mi declare război deschis. Am constatat însă uluit că își schimbase atitudinea de pînă atunci. Mă saluta cu un gest amical, ba uneori îmi făcea chiar complimente. Ca o recompensă pentru intervenția mea, îmi oferi zece lire din onorariul

plătit de Michaelides. Banii i-am băgat repede în buzunar, fără să stau mult pe gînduri.

— Sîntem cu toții supuși greșelilor, nu? zise el, apoi adăugă: — La urma urmei, d-ta ești încă tînăr, foarte tînăr. E natural deci să fii la curent cu cele mai noi procedee. Ehei, dac-aș avea și eu timp de citit. Privește!

Îmi arătă o grămadă de reviste medicale, care moțăiau încă în plicurile poștale.

— Nu găsesc niciodată zece minute libere pentru a le răsfoi! La anul însă, voi trece pentru cîteva luni în Europa. Le iau atunci cu mine, să le citesc.

Am încercat să-mi compun o mină compătimitoare, deși Kolali își dădea perfect de bine seama că mă prefac, după cum și el juca teatru.

La cîteva zile după această caraghioasă convorbire, mă culcasem tocmai pe canapeaua mea, pentru a mă odihni cîteva minute. Făcusem în ziua aceea șapte operații mari, două din ele fiind din categoria acelora, a căror responsabilitate, numai chirurgii egipteni îndrăznesc să și-o asume, fără să-și piardă prezența de spirit, convinși fiind că totul este pus pe o singură carte și, dacă pierd, nu se va întîmpla altceva decît că numărul bieților mizerabili se va împuțina cu unul. O femeie muri sub bisturiul meu. Era în parte vina ei. Trebuia să fi venit de mult la spital.

M-am întins obosit pe canapea. Eram indispus. Și din nou se ivi în mine întrebarea dacă viața aceasta merită să fie trăită, sau e mai bine să adormi pentru totdeauna, în loc să te revolți permanent împotriva acestor stări și să lupți însoțit de un minimum de speranță, pentru binele colectiv . . .?

Deodată am simțit o ciudată mișcare sub pătura subțire de lînă. În pofida oboselii mele am sărit în picioare, înainte de a fi fost prea tîrziu. Din deschizătură se ivi unul dintre cei mai veninoși șerpi ai Egiptului, o viperă cu clopoței. Se răsuci și se pregăti să mă atace. Într-o clipită am aruncat peste ea coșul de hîrtie, peste care am așezat cîteva cărți grele, apoi am alergat după cloroform. Cînd m-am întors, coșul și cărțile se clătinau amenințător. Am ridicat cu infinite precauții coșul, introducînd fulgerător, cu ajutorul unui băț, un tampon de vată îmbibat

cu cloroform. Mișcările șarpelui deveniră din ce în ce mai încete, apoi, cînd am ridicat coșul, zăcea nemișcat, ameţit de cloroform. L-am învelit bine într-un prosop, în așa fel încît să nu se poată mișca. M-am gîndit apoi ce să fac. Să mă duc la poliție, să reclam cazul? Prefectul poliției, era unul din cei mai buni prieteni ai doctorului Kolali. Dar chiar dacă l-aș putea convinge că cineva îmi introdusese un șarpe veninos în așternut, cum puteam obține probe împotriva vinovatului? N-aveam dovezi împotriva nimănui. Aburizk putea tot atît de bine ca doctorul Kolali, să-mi introducă șarpele în cameră, ba poate i-ar fi venit mult mai ușor s-o facă. În cele din urmă, m-am dus la farmacie și am așezat șarpele într-un preparat de alcool. Preparatul l-am așezat într-un borcan, astfel că toți cei care aveau timp și poftă, puteau să-l admire. Cînd Aburizk îl văzu, își desfăcu brațele:

— Dumnezeu v-a ocrotit! — strigă el, cu aer de mironosiță.

I-am povestit că șarpele dormise blînd la pieptul meu ...

— Dumnezeu însă mi-a destăinuit numele celui care a încercat astfel să mă omoare, — i-am spus eu — și mi-a dat puterea să-l înviez oricînd pe șarpele acesta. Într-o bună zi, va omorî pe omul care a încercat să mă răpună cu ajutorul lui.

Aburizk, care era foarte superstițios, începu să tremure de frică.

— Sînt nevinovat! — strigă el de cîteva ori.

— Niciodată n-am spus că ai fi tu vinovatul, — i-am răspuns atît de prietenos pe cît puteam. — Într-o bună zi însă, șarpele acesta îl va omorî pe omul care a încercat să mă răpună!

— Dac-o vrea și Dumnezeu! — zise el răguşit.

— Aiwah, dac-o vrea și Dumnezeu! — am repetat eu.

Se făcu nevăzut, dar l-am reîntîlnit a doua zi.

Niciodată nu mi-a fost teamă de moarte. Sînt tot atît de fatalist ca frații mei musulmani și susțin că a muri mușcat de șarpe nu este o moarte prea înspăimîntătoare. Dimpotrivă, nu este altceva decît o foarte rapidă otră-

vire. Totuși, eram fericit că vipera cu clopoței nu mă muș-case, deși chiar în acest caz serul pe care-l aveam oricînd la îndemînă mi-ar fi putut salva viața. Inima mi-era plină de recunoștință față de Dumnezeu, pentru că nu mă lă-sase să fiu mușcat de șarpe. Am simțit din nou că sînt obligat să trăiesc, să-mi ajut semenii în mizerie, pe acești cei mai nevoiași dintre toți nevoiașii.

Cam tot în vremea aceea am primit numeroase in-vitații de la cetățeni respectabili din Damnoorah, mai ales de la cei care activau în cadrele marilor firme comerciale. Am primit mai multe scrisori în care invitațiile erau ur-gente. Fiecăruia dintre cei care îmi cereau concursul, le răspundeam să mă viziteze la spital. Firește că refuzară aceasta. Eu însă n-aveam cabinet particular, nici clinică personală. Știam apoi că dacă voi accepta să dau consul-tații afară din spital, voi ridica împotriva mea pe toți medicii din oraș. Or numărul lor era aproape de o sută și a-i provoca la luptă, era egal cu a te așeza gol pe un cuib de vipere. Totuși, în cele din urmă, în orele libere, am făcut cîteva vizite, fiind primit pretutindeni cu multă simpatie. Nu făceam nici eu mai mult rău pacienților mei, decît ceilalți medici. Vedeam apoi în acest început posibilitatea unei practici private și perspectiva de a în-toarce astfel spatele spitalului. Poate mi-era sortit să mă îmbogățesc și să fiu independent. Ispita era mare. Destinul însă îmi zădărnici din nou planurile.

7

Intr-o bună zi mă vizită doamna Michaelides. Eram acasă, în papuci și halat, culcat pe pat și digerînd unul din excelentele prînzuri pe care mi le prepara Hussein. M-am îmbrăcat în pripă, pentru a-mi putea primi musa-firul. Între timp, femeia aștepta în odăița de alături, că-reia fotoliile căptușite cu o pînză înflorată, cele două mă-suțe de aramă, tablourile agățate pe perete (nu mai știu ce reprezentau) și covoarele ponosite îi dădeau un aer oarecum european. Cînd am intrat, se ridică repede și îmi întinse mîna mică. Apoi se reașeză, luîndu-și poziția obiș-nuită: cu mîinile încrucișate, așezate în brațe. Am între-bat-o de starea cumnatului ei. Îmi spuse că doarme mult

mai bine și că soțul ei îmi este foarte îndatorat. I-am răspuns că probabil reușisem într-adevăr să prelungesc viața lui „Nichi", dar că viitorul său era încă în mîinile destinului.

— În mîinile lui Dumnezeu, — mă corectă ea.

Am dat din cap. Mă privi aproape severă, cu ochii ei frumoși, apoi continuă:

— Prietena mea, Mrs. Nikidaides e foarte supărată pe d-v., pentru că refuzați să-i faceți o vizită. Prietena mea nu-l poate suferi pe actualu-i medic și susține că-i nenorocește copilașul. N-ați vrea să-i faceți o vizită, doctore Ibrahim?

Buzele-i frumos arcuite se desfăcură într-un zîmbet și n-am putut să-mi ascund mila pe care o simțeam la gîndul că soțul ei era cu treizeci și cinci de ani mai în vîrstă decît ea. Am încercat să-i explic situația mea. Îmi era imposibil să preiau cazuri de care se ocupaseră în prealabil colegi de-ai mei. De altfel, n-aveam nici clinică, nici măcar un cabinet particular.

— Nici dacă m-aș îmbolnăvi eu, n-ați accepta să mă tratați? — întrebă ea.

— Aceasta este o întrebare neloială.

— Ați refuza deci?

— Nu. Noroc însă că d-v. nu aveți nevoie de medici.

— Dacă nu m-ați refuza pe mine, de ce îmi refuzați prietena?

Logica aceasta mă cam scoase din sărite.

— Nu pot să-i iau unui coleg pacienții. Lucrul acesta este cu neputință!

— Nici chiar dacă sînteți convins că acest coleg face mai mult rău decît bine?

— Este și el medic. Probabil că face tot ce-i stă în puteri.

— Ah, aveți o inimă de piatră, — răspunse femeia.

Apoi se ridică și, înainte de plecare, mă pofti la cină într-una din serile săptămînii. Am acceptat invitația. După ce plecă, am rămas cîteva minute în odaie, respirînd aroma dulce care persista în urma ei, între pereți. Lăsase în casa mea un crîmpei din atmosfera gingășiei feminine, acel ceva înviorător, care mă întinerea ca un elixir. Mi-am ple-

cat privirile spre podele, încercînd să stabilesc exact locul unde stătuse. Apoi am alergat la fereastră, pentru a vedea dacă a plecat cu adevărat. Ah, ce binefacere era pentru mine faptul că mă preocupa în sfîrșit ceva care n-avea nici o legătură cu spitalul și boala, ci era însăși personificarea sănătății! Ce fericire să vezi doi ochi, sclipind nu de frigurile bolii, ci de lumina biruitoare a tinereții!

Din clipa aceea am trăit într-o dulce frămîntare. Așteptam nerăbdător seara cînd o voi revedea. Și cînd seara aceasta sosi în sfîrșit, constatai surprins că inima mea bătea într-un ritm absolut necuviincios.

Doamna Michaelides mă primi din nou cu o foarte prietenoasă strîngere de mînă. Mă prezentă apoi invitaților ei, în număr de șapte. Printre musafiri se afla și prietena ei, de care-mi vorbise cu prilejul vizitei. Masa fu foarte plăcută. Bucatele și vinurile excelente. Un singur scaun rămase gol. Michaelides ne explică: era reținut pentru fratele său, care cu sufletul se afla printre noi. Conversația era foarte amuzantă. Musafirii erau bogați și păreau satisfăcuți. După cină ne-am așezat nestingheriți în fotolii, fumînd și bînd cafele. Michaelides se așează lîngă mine. Am auzit deodată acordurile unui pian. Cînta doamna Michaelides, cu multă finețe. O ascultam cu toții fermecați. Întîi cîntă o romanță franțuzească, apoi una englezească, cucerind aplauzele noastre. Am aplaudat și eu, deși atunci încă nu cunoșteam muzica europeană, urechea mea fiind crescută numai pentru tonalitățile orientale.

— Soția dv. este foarte talentată, — i-am spus lui Michaelides. Bărbatul își ridică sprîncenele dese, încărunțite.

— Da, — răspunse el. A fost crescută în mănăstire. Acolo a învățat muzică și literatură. Era orfană, eu i-am fost tutore. Am luat-o de soție, la vîrsta de douăzeci și patru de ani. S-au împlinit nu de mult zece ani de la nunta noastră. Păcat că am îmbătrînit.

Oftă.

— Ehei, de-aș avea cu treizeci de ani mai puțin! ... Bietul Nichi! Ar fi fost și pentru el o binefacere, să-și găsească o femeie adevărată! Uneori mă simt egoist, pen-

tru că am luat-o pe Heleni de soție. N-aveam însă încotro. Ea ne iubea la fel. Am tras-o la sorți. Eu am cîștigat.

Conversația noastră fu întreruptă de apropierea amfitrioanei. Era însoțită de doamna Nikidaides. Cele două femei se așezară în stînga și în dreapta noastră.

— Iubite doctore Ibrahim, vă cer iertare. Mrs. Nikidaides, și-a adus băiețelul. E sus. Faceți-mi plăcerea să-l consultați. În clipa de față, nu sînteți prea ocupat și nici medici nu se află prin apropiere.

Am admirat încăpățînarea și viclenia doamnei Michaelides, apoi întovărășit de cele două femei am urcat scările. Într-unul din dormitoare l-am găsit pe băiețel, în haine de catifea cu guleraș de dantelă. M-a privit cu ochii plini de teamă. M-am așezat, i-am prins mîna și l-am tras între genunchi.

— Cum te cheamă? — l-am întrebat.

— Platon, — răspunse el cu glas subțire și stins. Mi-am dat în curînd seama ce avea și i-am spus femeii că va trebui să-l trimită în Europa. Femeia părea foarte agitată. Nu putea să suporte gîndul că va trebui să se despartă de micul ei Platon. I-am propus atunci să-l însoțească și ea. Femeia povesti că de un an, lui Platon i se făceau injecții. Numele „tonicului" ce-i era administrat mă cutremură. I-am cerut să înceteze imediat injecțiile. Aici începeau greutățile. Cine să-i comunice doctorului să înceteze administrarea injecțiilor? Mama lui Platon fu de părere că era singura soluție să-i vorbesc eu medicului. Am refuzat însă propunerea ei.

— Eu nu fac altceva decît să vă comunic impresia mea personală. S-ar putea însă ca doctorul d-v. să aibă dreptate și eu să fiu cel care mă înșel.

— Eu însă știu că el se înșeală.

— Se prea poate, aceasta nu este însă o dovadă suficientă că dreptatea ar fi de partea mea.

— Eu însă simt că e bine ceea ce spuneți d-v.

— Atunci trimiteți-l pe micul Platon imediat în Europa, încă înainte de a mai primi vreo injecție.

Doamna Nikidaides era din cale-afară de agitată. Îmi spuse că va trebui să se consulte întîi cu soțul său, Platon seniorul. Propunerea mea le încurca toate socotelile.

— Firește, — am spus eu — o dată ce va trebui să vă însoțiți copilul.

— Dumnezeule, cît va dura șederea noastră în Europa?

— Cel puțin un an. Vă sfătuiesc să-l trimiteți pe Platon la o școală elvețiană și să-l lăsați în grija unui medic de acolo. Băiețașul are plămînii sabi. Am să vă dau adresele necesare.

— Bine, dar ce se va întîmpla cu soțul meu și cu afacerile?

— Soțul dv. este bogat. N-are decît să vă însoțească și el.

Am coborît la parter. Micul Platon fu dus acasă cu trăsura.

Grecii aceștia erau foarte buni negustori. Averile și le-au adunat, ajutați nu de cine știe ce inteligență, ci cu hărnicie și cu acea lipsă de scrupul, care seamănă cu a noastră. Cînd însă ajung să-și îmbunătățească traiul, nu uită nici de hrana sufletului. Trăiesc formînd o lume aparte, alcătuită din compatrioți.

Musafirii familiei Michaelides nu încetau să se mire de mine. Nu le venea să creadă că un medic, în loc să se năpustească asupra lor cu sfaturile lui și să-și asigure astfel noi surse de venit, își trimite pacienții în Europa. Adevărat că părinții lui Platon nu mi-au ascultat sfatul, mai tîrziu însă aveau să se căiască amar.

Și pentru că eram lipsit de bucurii spirituale, neavînd contact cu oamenii a căror preocupare să nu se limiteze numai la nesfîrșite sofisticări în jurul somnului, a mîncărilor, a politicii și a altor probleme practice, am fost foarte fericit cînd — la plecare — doamna Michaelides mă pofti să vin cît mai des în casa lor. Mă duse să vizitez toată casa și am descoperit fermecat o uriașă bibliotecă, plină de clasici englezi și francezi. Doamnei Michaelides îi plăceau poezia și muzica, cu aceeași sinceritate. Scoase din rafturi un volum, recitîndu-mi cîteva versuri moderne, pe care le-am găsit și mai frumoase fiind rostite de buzele ei. Tînjeam după adevărata cultură, ceea ce i-am mărturisit-o fără ocol. Am avut impresia că este plăcut surprinsă, cînd mi-a promis să se ocupe de mine. I-am făgăduit că va avea în mine un elev harnic și am-

biţios. În schimb, urma să-i împărtăşesc cîteva din problemele patriei mele, mai puţin ideale şi amuzante, dar cel puţin tot atît de importante.

— Am iubit totdeauna Egiptul, — adăugă ea. — Sînt născută în Egipt şi aproape mă simt egipteană.

— Madame, — i-am spus eu — probabil că aveţi dreptate. Vă socotesc incapabilă de orice neadevăr. Este însă o mare deosebire între cei care se simt *aproape* egipteni şi între cei care *sînt* egipteni, pînă la măduva oaselor.

— Nu mi-a fost dat să întîlnesc pînă acum un om, în al cărui sînge să fi fost atît de imperioasă nevoia de a transforma şi reforma toate lucrurile. Soţul meu crede că aţi face mai bine să vă ocupaţi puţin şi de d-v., şi să vă deschideţi un cabinet particular. Firește, ar fi fericit să vă ajute cu toate mijloacele. Aţi avea nevoie de o locuinţă elegantă şi de o clinică particulară. Ah, dac-aş putea să vă conving să discutaţi cu soţul meu această chestiune!

Ce fiinţă minunată! Ce simplă şi sinceră! Şi ce interes adevărat îmi purta! Mă cucerise în întregime. Şi nefiind obişnuit să fiu tratat cu atîta simpatie, n-am ştiut repede ce să-i răspund.

— Trebuie să ne vedem mai des, — continuă ea nestînjenită. — Printre cunoscuţii mei nu există un singur om cu adevărat cult. Viaţa este aici foarte monotonă. Puţin bridge, muzică sau tenis. Încercăm să-i imităm pe englezi. Soţul meu însă nu se interesează nici de muzică, nici de literatură. Îşi petrece noaptea întreagă în birou. Înainte de a se îmbolnăvi, Nichi obişnuia să-i ajute. Împreună făceau corespondenţa şi contabilitatea. De cînd s-a îmbolnăvit însă Nichi, soţul meu face singur totul. Eu în schimb stau foarte mult singură, neştiind ce să fac cu timpul liber. Am încercat să organizez un club literar. Am găsit cinci membri, dar a fost suficient să ne întîlnim de două ori, pentru a-mi da seama că nimeni nu se interesa de literatură. Oamenii nu vor să citească. Mă simt acum caraghioasă de singură ce sînt! Preotul nostru s-a indignat cînd i-am arătat biblioteca noastră. Spunea că majoritatea cărţilor mele sînt opera diavolului. Am încercat să-l conving de contrariul, dar a refuzat să mă în-

țeleagă. Și dacă ați știi că am tradus o poezie de Victor Hugo numai de dragul lui! A fost indignat, cînd i-am citit-o. Eu însă îl admir și iubesc pe Victor Hugo. Cu ajutorul lui am cunoscut viața, viața *adevărată* și nu fantoma pe care ne-o prezintă la școală drept viață. Ah, oamenii aceștia sînt îngrozitor de ignoranți! Vorbesc mereu de afaceri și bani, lucruri care pe mine nu mă interesează deloc. Noi însă, doctore Ibrahim, simt că ne vom împrieteni. Vom încerca să găsim bucurii sufletești și spirituale comune.

Am simțit o adîncă satisfacție cînd i-am văzut ochii plini de însuflețire. Știam că nu joacă teatru în fața mea, doar simțisem și eu de atîtea ori la Damnoorah lipsa oricărei vieți culturale.

— Madame, — i-am răspuns — prietenia d-v. literară mă face fericit. Nu cred ca foamea unui nenorocit să fie mai mare, ca aceea pe care cuvintele d-v. au trezit-o în sufletul meu!

Mă duse în biblioteca ei și scoase din raft un volum de Victor Hugo. Răsfoi cîteva clipe cartea, apoi îmi citi un fragment în franțuzește.

— Madame, — am observat eu — din păcate trebuie să vă mărturisesc că în ceea ce privește franceza sînt cam ignorant. Citesc în schimb foarte bine englezește. N-aveți cărți engleze?

— Am trei sute de volume! — strigă ea însuflețită.

— Minunat! Minunat! Vreți să-mi împrumutați cîteva cărți engleze?

Mi-a dat Kipling, Keats, Byron, Walter Scott și nu mai țin minte ce încă.

— Byron! — strigă ea. — Ce mult a iubit Grecia și libertatea!

Deschise un volum și citi cîteva pasagii din „*The Dream*".

M-am lăsat furat de admirația pentru ea și pentru ... Byron. A fost minunat! ...

În timp ce cu o mînă ținea volumul, cealaltă îi atîrna nemișcată în aer. Glasul ei vibra ca al preoteselor care tocmai oficiază la altar. Stătea dreaptă în fața mea și sublinia fiecare vers cu o mișcare mîndră a capului.

Deodată tăcu, închizînd brusc volumul.

— Ora aceasta nu este tocmai prielnică poeziei. Nu sîntem pregătiţi îndeajuns.

Se apropie de unul din rafturi şi scoase încă trei volume.

— Va trebui să învăţaţi neapărat franţuzeşte, — zise ea. În cele din urmă, strînse pe una din mese o grămadă întreagă de cărţi.

— Mi-ar face plăcere să luaţi aceste cărţi cu d-v. Ar fi un început promiţător.

— Le iau, — i-am răspuns — dar sper că toate acestea să mi le citiţi d-v.

Atunci începu să rîdă eliberată, în aşa fel încît prin cele două şiruri de dinţi — îi puteam vedea gîtul.

8

Aş vrea să spun numai lucruri bune despre ţara mea. Va trece însă mult timp pînă cînd cronicarul onest va putea să facă aceasta. Şi chiar dacă într-o bună zi ne va fi dat să atingem culmea civilizaţiei, urmaşul meu va trebui să respecte adevărul şi să-şi dea seama că Dumnezeirea sălăşluieşte în praful de pe drum, în timp ce diavolul aleargă în automobile luxoase şi bea şampanie în palate aurite.

— Galli-galli-galli... — murmură scamatorul care îşi scoate monede din urechi, iepuraşi din mîneca hainei şi aruncă în aşa fel oul în sus, încît acesta nu se mai întoarce niciodată.

— Galli-galli-galli... — spun şi eu. Acum însă scamatorul era doctorul Kolali. De la o zi la alta, spitalul îşi schimbă înfăţişarea. Nu-mi venea să-mi cred ochilor. Fiecare pat primi rufe curate, duşumelele fură frecate cu peria, gunoiul fu scos din curte, pretutindeni se ridicau nori de praf şi tamargiii alergau încoace şi încolo pentru a stropi totul cu apă rece. Am primit şi eu dispoziţia să fac ordine la dispensar, ceea ce mă enervă peste măsură, pentru că aici domnea întotdeauna cea mai perfectă ordine. Bietele prostituate bolnave fură alungate de poliţişti, îndărăt în cartierul infect al oraşului, iar spitalul de boli molipsitoare fu inundat de apă şi soluţii dezinfectante. Apoi — Sfinte Dumnezeule! — fu ridicat în mijlo-

cul curții un stîlp, steaguri colorate apărură de undeva, iar Aburizk căra de la clinica doctorului Kolali instrumentele „împrumutate", ascunzîndu-și-le prin buzunare. A doua zi dimineață, cînd am început să operez cu doctorul Maksud, spre marea noastră surprindere, am găsit toate instrumentele medicale la locul lor.

— Galli-galli-galli!

Iar dacă tu, iubite cititor, ești curios să afli motivul acestor minuni, să ți-l spun eu: un ministru în carne și oase își anunțase vizita la Damnoorah, care — însoțit de statul său major — inspecta așezămintele publice ale Egiptului.

Orașul se transformă într-un ocean de steaguri verzi. Străzile principale fură stropite, murdăria adunată fu măturată în alte străzi mai lăturalnice și făcută grămezi în fața porții oamenilor săraci, care nu-și luară măcar osteneala să zică: „mulțumim". Vechile pompe englezești de incendiu fură spoite din nou. Societatea „Salvarea" instală cîteva glastre mari cu flori în fața clădirii sale. Poliția își îmbrăcă cele mai bune uniforme. O fanfară militară rătăcea pe străzile orașului, exersînd gălăgios melodiile care aveau să răsune în cinstea puternicilor zilei. Apoi toți aceia care erau socotiți cît de cît persoane oficiale, se năpustiră pe peronul gării. Eu am luat cu Maksud o trăsură și am pornit spre gară, urmați de-aproape de întreg personalul spitalului. Ce se vor face bolnavii fără noi? Doamne, ce făcuseră și pînă atunci! La urma urmei, sîntem un popor extrem de gentil. Dăm respectul cuvenit superiorilor noștri.

Gara era plină de lume. Oamenii așteptau într-o ordine exemplară, pentru că știut este că egiptenii sînt popor disciplinat, cît timp nu-și bagă diavolul coada între noi. Peronul fusese năpădit de oameni. În astfel de ocazii, firește, nimeni nu-și mai scoate bilet de peron. Era acolo *mudirul* (primarul), sub-mudirul, *mamurul* (prefectul poliției), ofițerii garnizoanei, medicii, învățătorii, elevii și funcționarii căilor ferate, primarii cu înfățișare respectabilă ai satelor vecine, numeroși șeici și foarte multe notabilități locale. Era acolo și Omar și, împreună cu tovarășii săi, făcea afaceri minunate. Am descoperit apoi cîțiva tipi dubioși și hoți de buzunare, care — de fapt —

sînt tot atît de vicleni şi de dibaci, ca şi tovarăşii lor din cercurile mai înalte, cu singura deosebire că au mult mai puţine prilejuri de „activitate“ ca aceia.

Trenul intră încet în gară. Locomotiva mare, verde, fabricată la Birmingham, parcă ar fi vrut să contribuie şi ea la atmosfera sărbătorească a sosirii. În spatele locomotivei erau trei vagoane, unul dintre ele un vagon-salon din Lincoln. Sute de mîini începură să aplaude, în timp ce uşa vagonului salon se deschise şi apăru în pragul ei un paşă, cu înfăţişare simpatică, urmat de alţi paşi cu priviri prietenoase. Oaspeţii coborîră, pe un covor pregătit în onoarea sosirii lor, pe peron. Acolo, funcţionarii şi notabilităţile prezente îi primiră aşa cum se cuvine. Mulţimea făcu loc ministrului şi suitei sale, care se îndreptă cu paşi ceremonioşi spre sala de aşteptare, împodobită şi ea. Acolo valeţii mudirului serviră cafele pe tăvi de argint. Mă uitam nedumerit cum se îmbulzesc oamenii, mînaţi de dorinţa de a se putea pleca în faţa puternicilor străini, poate în nădejdea de a le fi prezentaţi. Din păcate, în ţara mea totul depinde de faptul — dacă-i cunoşti personal sau nu pe puternicii zilei! Iată de ce trebuie să te înscrii în partidele politice, care stau în spatele puternicilor, să ai legături cu prezidenţii şi conducătorii, pentru ca apoi, într-o zi, omul să poată pune mîna pe un post mai remuneratoriu decît cel pe care-l ocupa pînă atunci. Eu am fost prezentat de doctorul Kolali:

— Asistentul nostru chirurg, doctorul Ibrahim!

Am schimbat cîteva cuvinte cu ministrul, apoi a trebuit să dau mîna cu inspectorul nostru sanitar şi cu cîţiva domni englezi de la serviciul nostru sanitar.

Ministrul, suita şi prietenii fură fotografiaţi într-o atitudine mîndră şi toată lumea se îmbulzi, în speranţa că se va vedea pe fotografie. Notabilităţile guvernului trecură printr-un cordon al poliţiştilor, care îşi ridicară la umăr flintele străvechi, urcară în trăsurile ce aşteptau în faţa gării şi porniră spre palatul guvernamental. Eu m-am întors cu Maksud la spital. Prietenul meu era fericit că dăduse mîna cu un ministru adevărat.

— Ce-ar fi, Ahmad, — i-am spus eu — dacă noi doi am încerca să-i explicăm ministrului şi inspectorului corupţia păcătoasă care domneşte în acest spital? Mai cu-

rînd sau mai tîrziu, medicina tot trebuie scăpată de acest vicios Kolali! De ce să n-o facem noi, chiar acum? Noi doi sîntem curajoşi şi ne iubim patria cu înflăcărare.

— D-ta trebuie să-ţi fi pierdut minţile, doctore Ibrahim! — sună răspunsul confratelui meu. Kolali stă în trăsura ministrului şi e prieten bun cu mudirul. Singurul rezultat al încercării noastre ar fi că ne-am pierde fără nici un rost posturile.

Îmi venea să zîmbesc cum i se evaporase deodată tot curajul, dar cu cît ne apropiam de spital, cu atît mă copleşea mai mult mînia. Mă gîndeam ce-i voi spune inspectorului şi englezilor. Da, îi voi chema de-o parte şi le voi dezvălui adevăratele stări care domnesc la spitalul nostru.

În ziua aceea, personalul întreg era la posturi. Bolnavii mîncară bulion! Mîncarea făcea şi ea parte din scamatoria gen galli-galli! Bulion, fără să fie siliţi să plătească pentru el! Ce om binecuvîntat era ministrul acela, că simpla sa prezenţă era în stare să săvîrşească minuni asemănătoare! Firește că regulamentul le prescria bolnavilor zilnic bulion. Guvernul plătea acest bulion. Şi în registrele de contabilitate, sumele figurau mărunte şi ordonate la partizile respective. Iar dacă unul dintre bolnavii pe care Aburizk n-ar fi reuşit să-l intimideze îndeajuns, ar fi îndrăznit să reclame inspectorului general că rabdă de foame la spital, ar fi fost socotit drept un mincinos ordinar. Era doar bine ştiut că toţi felahii mint!

Am rămas după masa întreagă la spital, aşteptînd vizita inspectorului. Eram hotărît să folosesc acest prilej atît de mult aşteptat. Apoi se făcu seară. Nu veni însă nici ministrul, nici inspectorul, nici domnii englezi! De ce-ar fi venit să viziteze spitalul de stat? Probabil că doctorul Kolali le spusese că totul era în cea mai perfectă ordine. Dacă omul nu s-ar încrede în medicul şef, cui altuia i-ar putea acorda încrederea sa?

Am străbătut o stradă de pe ţărmul Nilului. În faţa palatului unei notabilităţi, am văzut o mulţime de oameni. La poartă stăteau de pază cîţiva poliţişti. M-am interesat de la trecători ce se întîmplase. Am aflat că ministrul şi suita sa se aflau în casă. Era o serbare organizată în cinstea oaspeţilor. Şi serbările sînt întotdeauna

ispititoare! Orez, friptură de miel, curcan, porumbei, viţel, legume proaspete, fructe şi toate trufandalele sezonului. Alhamdullillah! Un fel de supă extraordinară, ministerială! Cineva spunea că reuniunea are şi un caracter politic. Ah, politica! Am ştiut deodată ce aveam de făcut. Iată secretul fericirii omeneşti: putinţa de a te acomoda.

Mi-am continuat drumul. Am întîlnit sub copaci cîţiva dintre prieteni şi m-am aşezat lîngă ei. Ţărmul Nilului era luminat. Atmosfera era plină de nervozitate. Mahmud şedea lîngă mine. Mîna lui enormă se odihnea inutilă pe masa de marmoră. Parcă cerul clar, înstelat, s-ar fi oglindit în privirile-i tăioase. Nu era decît un director şcolar! Mica noastră societate era cufundată în tăcere. Vorbeam despre partidul nostru, despre naţionalişti, despre egipteni şi despre popor, despre ziua cînd nu vom mai fi o mulţime terorizată şi îmblînzită de poliţişti şi misighini. Ici, colo, pe sub copaci, alţi prieteni stăteau pe la mese, pe cînd Nilul continua să curgă, tăcut şi puternic, ca noi, şi tot atît de răbdător. Nu ne gîndeam nici la războaie civile, nici la forţă şi vărsări de sînge, ci numai la dreptate, egalitate şi cinste. De aceea miniştrii actuali n-au decît să mănînce carne de miel, curcan şi porumbei, să bea şi să-şi clădească palate frumoase, să lase poporul să moară de foame, iar pe cei bolnavi să crape, pentru că astfel a orînduit destinul prezentul. Va veni însă o zi cînd toţi vor avea din belşug şi carne de miel şi curcani şi porumbei. Sînt atît de convins de aceasta, după cum sînt convins că Dumnezeu este creatorul celor văzute şi nevăzute.

Cînd am părăsit a doua zi sala de operaţii, am auzit în treacăt că inspectorul îi făcuse o vizită lui Kolali. Luaseră împreună cafeaua, fumaseră cîteva ţigări, apoi inspectorul plecase la o recepţie dată de primar. Inspecţia luase astfel sfîrşit. Rufăria curată şi bulionul se terminară deci. Scamatoria încetase.

După masă am fost din nou la gară. Se adunase aceeaşi mulţime, numai numărul poliţiştilor crescuse, pentru că ministrul n-avea încredere în aparenta linişte a populaţiei. Ştia că se găseşte într-un cuib al naţionaliştilor. Oamenii aplaudară, şi se auziră cîteva *salaam*-uri.

A doua zi, prostituatele bolnave fură internate din nou în spital, cea mai mare parte a instrumentelor chirurgicale luară iar drumul clinicii lui Kolali, stropitul prin curte nu mai fu repetat, stîlpul pentru fanion fu îndepărtat, împreună cu steagurile, iar ziarele de seară publicară lungi dări de seamă asupra „vizitei fructuoase" a excelenţei sale la Damnoorah! Nu se înregistrase nici o dezordine, nici o tulburare. Guvernul constată mulţumit că vizita decursese conform programului.

M-a copleşit o deznădejde cumplită. Mi-am dat seama de întreaga mea micime şi neputinţă, de lipsa de perspective a străduinţelor mele. Trecînd prin curte, am văzut doi îngrijitori, care duceau spre morgă un cadavru învelit într-o pătură. Era Abd el Hassan. Şase zile încercasem totul pentru a-l salva şi iată rezultatul! Nenorocitul suferise fără să se plîngă, în salonul comun, ascuns după un paravan. Rudele sale vor trebui să mituiască acum pe cineva, pentru a-i primi cadavrul. Maalesh! Am simţit o durere stranie, cînd mi-am dat seama că nici aceasta nu mă mai interesează.

Treptat, treptat, puterea de rezistenţă îmi fu paralizată. Îmi venea din ce în ce mai greu să respect disciplina pe care singur mi-o impusesem. Devenisem neglijent, nu atît în munca mea, cît în atenţia cu care îi urmăream altădată pe bolnavi. Nu mai respectam orarul sever de pînă atunci. Revistele de specialitate începuseră să mă plictisească. Pierdusem orice interes pentru comunicările făcute în legătură cu diferitele descoperiri ştiinţifice din lumea întreagă. De ce să-mi împăiez creierul cu ştiinţa altora? Tînjeam după libertate şi simţeam nevoia schimbării mediului.

În starea aceasta de spirit, prietenia doamnei Michaelides mă făcea nespus de fericit. Citeam cu nesaţ cărţile englezeşti şi încercam să descopăr frumuseţea ascunsă a poemelor. Frumuseţea aceasta se refuza însă urechilor şi înţelegerii mele de oriental. Doamna Michaelides îşi luă obligaţia să mă călăuzească în tainele literaturii universale şi, după toate semnele, eram un elev bun. Îi vizitam foarte des, firește sub pretextul că mă interesez de starea cumnatului ei. Am devenit în curînd un prieten al casei. Apoi se născu în femeie convingerea că prezenţa

soţului, chiar dacă nu ne tulbura, ne stingherea totuşi entuziasmele poetice. A recita versuri seamănă cu un ritual divin, care îşi pierde farmecul în prezenţa unui al treilea, mai ales cînd acesta aţipeşte în timpul recitărilor. În curînd am găsit soluţia de a schimba această situaţie, care nu era deloc potrivită cu amintirea sacră a marilor poeţi. Doamna Michaelides alegea întotdeauna ore cînd soţul său nu era acasă, iar eu aveam să-mi dau seama: cu cît este mai preţioasă intuiţia feminină decît logica de fier a bărbaţilor. Absenţa soţului său cărunt transforma miraculos întreaga atitudine a femeii. Parcă vălul cernit al anilor ar fi căzut brusc de pe faţa ei. Părea mult mai tînără, aproape o copilă de optsprezece ani, ale cărei gînduri rătăceau printre operele poetice şi muzicale, ca fluturii într-o grădină cu flori. M-am molipsit şi eu de entuziasmul ei. Am simţit şi eu dorinţa arzătoare de a descoperi tainele minunatei grădini înflorite a geniului omenesc.

Domnul Michaelides, care nu era mai puţin viclean decît compatriotul său de altădată, Odysseus, nu-şi schimbă întru nimic atitudinea prietenoasă faţă de mine. Dar pe fruntea-i brăzdată de cutele grijilor, am descoperit o nouă brazdă, care apăruse din ziua cînd soţia lui mă alesese de elev. Îmi dădu să înţeleg, cu multă fineţe, că mă chemase în casa lui ca medic şi nu ca admirator al soţiei sale. La cea dintîi ocazie, am atras atenţia profesoarei mele. Heleni îşi încruntă sprîncenele.

Adevărat că umblam cam des în casa lor. Şi de ce să nu fi umblat? Femeia se încrunta tot mai des şi cu batista-i fină îşi freca vîrful nasului. De cînd se măritase, fusese condamnată să nu facă nimic. După ce îşi sacrificase tinereţea, măritîndu-se cu fostul ei tutore, acum i se interzicea o astfel de prietenie nevinovată? Ea nu este egipteancă, ci femeie emancipată. Să se ştie! Pentru a-şi ascunde supărarea şi tulburarea şi, poate, pentru a-şi provoca soţul, citi o poezie de Alfred de Musset, pe care — mărturisesc — n-am înţeles-o. Am susţinut însă că o înţeleg, ceea ce nici nu era minciună, pentru că privirile, buzele, respiraţia ei sacadată îmi şopteau aceeaşi melodie insistentă a iubirii. Entuziasmul nostru ne ajută să-l uităm în curînd pe domnul Michaelides. După ce He-

leni termină de citit poezia, rămaserăm nemişcaţi pe canapeaua unde ne aflam, oftînd. Ar fi fost o încercare zadarnică de a ridica piedici în calea celor două torente de simţiri care se căutau cu înfrigurare. La fel ar putea cineva biciui — aşa cum a făcut-o Xerxes — valurile mării, încercînd astfel să le potolească. Farmecul Helenei mă cucerise irevocabil. Parfumul ei mă însoţea pretutindeni. Îl simţeam pînă şi între soluţiile dezinfectante din spital: Trăiam într-o stare de permanentă euforie.

Din zi în zi îmi dădeam tot mai bine seama că minunatele buze ale Helenei Michaelides fuseseră create nu numai pentru funcţiunile prozaice ale vorbirii şi mîncării. Dinţii ei, care nu cunoscuseră niciodată intervenţia dentistului, semănau cu o boltă de fildeş, sub cupola căreia limba ei măruntă aducea neîncetat omagii celor mai mari poeţi ai literaturii universale. Apoi apele senine şi vinete ale privirilor ei, umbrite de gene mătăsoase şi fruntea-i albă, care răspîndea strălucirea intensă a vieţii! Ce puteam să fac altceva decît să stau tăcut şi să privesc în ochii ei imaginea mea, nu ca un vanitos Narcis, ci ca pescarul lui Goethe, pe care-l atrage irezistibil adîncul, în care se înnecă apoi ca un biet şobolan...

Într-o după amiază, stăteam împreună în camera întunecoasă. Ventilatorul electric împrăştia valuri de aer proaspăt peste statuetele Venerei şi al aruncătorului de discuri, de pe rafturi. Cum şedeam unul lîngă altul pe canapeaua lată, curentul de aer ne răcorea şi pe noi. În casă era o linişte desăvîrşită. După cafea, domnul Michaelides se retrăsese să-şi facă siesta în odaia fratelui său, pe care — de la boala acestuia — o părăsea foarte rar. De astă dată însă, Heleni şi cu mine, nu mai aduceam prinos nici poeziei, nici geniului lui Beethoven sau Schubert. Ne preocupau alte lucruri. Heleni compătimea destinul tragic al poporului grec, susţinînd că e curată ruşine că grecii moderni au atît de puţine puncte comune cu helenii vechi. În America este o gravă ofensă să fii socotit grec! Ce absurde şi crude sînt cărările destinului, care a zămislit marea civilizaţie helenă, pentru a o acoperi apoi cu straturile mereu îngroşate ale colbului nimicniciei. Poate însă că destinul fusese drept, atunci cînd ne-a pedepsit astfel. Grecii de astăzi nu sînt altceva decît ne-

gustori lipsiți de scrupul! Nivelul lor spiritual, se ridică foarte rar deasupra nivelului mercantilismului meschin. Sînt preocupați exclusiv de probleme financiare și economice.

Înțelegeam durerea doamnei Michaelides. I-am adus însă aminte că noi, egiptenii, am avut o uriașă civilizație, cu mult înaintea grecilor.

— Doamnă Michaelides, — i-am spus eu — popoarele și civilizația mor la fel cu indivizii. Din cenușa lor însă răsare mlădița unei vieți noi.

Nu mai știu cum am continuat.

Poate că nici n-am mai spus altceva; deodată ne-am pomenit îmbrățișați, într-un sărut deznădăjduit, iar buzele noastre erau mărturia stării sufletești în care ajunsesem aproape fără să ne dăm seama. Ne-am lipit unul de altul cu atîta disperare, de parcă noi am fi fost acele două culturi, care încercau să se contopească.

Vă puteți închipui spaima noastră cînd, în clipa aceea, am auzit dinspre ușă o tuse discretă.

Ne-am desfăcut din îmbrățișare.

În prag stătea domnul Michaelides, calm și disprețuitor.

— Heleni, — zise el — vroiam doar să-ți spun că Nichi se simte astăzi mai bine. L-ai face fericit să-i citești ceva.

9

Să nu credeți că studiile mele literare s-au terminat aici. Au suferit doar o mică amînare. Mi-am luat un fel de vacanță, în cursul căreia gîndurile mele se frămîntau în jurul modalității de a mă întîlni din nou cu Heleni. Aveam impresia că, de astă dată, își pierduse și ea curajul. Nu mai așteptam să fiu chemat la ei. Aveam însă și eu casa mea, care cu toată simplitatea ei, era foarte intimă. Aveam cîteva covoare, îmi procurasem un divan și cîteva scaune, ba găsisem undeva și un frigorifer. Hussein, servitorul meu, era convins că sînt pe calea cea mai bună de a deveni om respectabil. Se împărtășise și el din luxul meu, moștenind vechile mele covoare englezești și împodobindu-și pereții camerei cu desenele oribile ale lui

Omar, lustragiul. Deasupra patului atîrna biciul din piele de hipopotam, care fusese înnobilat cu sîngele lui Aburizk, şeful gangsterilor noştri. Ceasurile domoale ale amurgului le petreceam în balcon, gîndindu-mă amărît cum aş putea s-o revăd pe „Helena" mea. Unde şi cum ne puteam întîlni? Mă rugam cerului să-mi îngăduie s-o întîlnesc înc-o dată.

Cerul se îndură de mine, trimiţîndu-şi ambasadorul în persoana lustragiului Omar. În cursul itinerariului său profesional, ajunse în faţa casei mele, mă văzu pe balcon şi îşi ciocăni lădiţa cu scule, pînă cînd reuşi să-mi atragă atenţia. Înainte de toate, ceru binecuvîntarea lui Allah asupra mea, apoi mă întrebă de sănătate. Am coborît în stradă. Ştiind că era în stare să se arunce în apele Nilului de dragul meu, am hotărît să-l întrebuinţez pe el ca agent de legătură între mine şi doamna Michaelides. În acest scop, am fost silit să-i mărturisesc că mă interesa o anumită doamnă din înalta societate a oraşului. I-am descris casa şi înfăţişarea femeii şi, în timp ce vorbeam, mi-am dat seama din felul cum mă privea că o cunoştea pe Heleni şi ştie despre ce anume era vorba. Se jură pe lumina ochilor că nu mă va trăda şi va tăcea, chiar dacă ar fi să-şi mai piardă şi braţul, aşa cum şi-a pierdut picioarele. Îşi înălţă semeţ fruntea, fericit că poate să-mi facă un serviciu. Am scris cîteva rînduri pe un bileţel, l-am împăturit, spunîndu-i lui Omar să păzească hîrtia, aşa cum îşi păzeşte punga, şi la cel dintîi prilej să-l dea femeii despre care îi vorbisem. Pe obrazu-i de arhanghel înflori un zîmbet. Apoi, luîndu-şi avînt, dispăru pe căruciorul-i de lemn.

Dibăcia lui fu încununată de succes. Cînd a doua zi după prînz m-am întors de la spital, l-am găsit lîngă intrare. Faţa lui era lipsită de orice expresie, în timp ce se ridică greoi şi scoase de sub şezut un plic, care răspîndea parfumul doamnei Michaelides.

— Aştept, — răspunse el, făcîndu-mi semn cu capul să mă urc în casă. Din privirile lui înflăcărate am descifrat: „Citeşte şi vei fi mulţumit de mine".

Scrisoarea era foarte scurtă şi nu purta nici o semnătură.

„Te-aştept diseară la podul de fier. Să nu-mi răspunzi nimic".

I-am spus lui Omar să mă caute a doua zi dimineaţa.

La şapte era aproape întuneric. Am aşteptat în apropierea podului. Femeia sosi cu o întîrziere de zece minute, într-o birjă, cu faţa acoperită de un voal des. La un gest al ei, m-am urcat repede lîngă ea. Apoi ne-am continuat drumul, spre cîmpia de lîngă oraş. Îmi spuse că era liberă numai o jumătate de oră. Am simţit într-însa o răceală, care mă înfioră. Îmi strînse în taină mîna, apoi începu:

— Din pricina soţului meu, n-am avut prilej să vă întîlnesc pînă acum. Am avut nevoie de cîteva zile, pentru a-l convinge că nu există între noi altceva decît o prietenie pur spirituală. În cele din urmă, m-a crezut că n-am făcut altceva decît să jucăm o scenă, pentru a-l putea simţi şi mai bine pe Alfred de Musset, în starea în care era poetul cînd scria „Souvenir"-ul. Bietul Pierre! E atît de groaznic, sărmanul! Totuşi, am reuşit să-l conving că i-am spus adevărul curat.

Zîmbi misterios.

Cînd am ajuns din nou la podul de fier, am coborît din trăsură.

— Aveţi încredere în mine, — zise ea, ca să mă încurajeze — şi eu voi fi fericită. Soţul meu vă va invita să ne vizitaţi iar. Să nu-i refuzaţi invitaţia, pentru că altfel soţul meu ar putea să se îndoiască de cele ce i-am spus. În acest caz, ar trebui să vă urăsc, împotriva voinţei mele.

Mi-a întins mîna, pe care eu i-am sărutat-o, apoi trăsura se pierdu, în întunericul de pe marginea Nilului, pe cînd eu porneam îngîndurat spre casă.

10

Din ziua aceea am început din nou să frecventez casa Michaelides, dar relaţiile mele cu Heleni, din pricina atitudinii ei rezervate, rămaseră neschimbate. Poate că încerca să adoarmă ultimele bănuieli ale soţului. Din păcate însă, bărbatul suferea de insomnii. Era de părere

— și pe drept cuvînt — că din clipa în care îi treceam pragul, era necesară și prezența sa. Lecturile noastre poetice pierdură foarte mult din farmecul lor de odinioară. Domnul Michaelides rămase cîteva săptămîni la postul său. Sosi însă clipa cînd i se păru că supravegherea ar fi cel puțin inutilă. Plictiseala se dovedi mai puternică decît bănuiala ce-l rodea.

Abia rămaserăm singuri, că doamna Michaelides își încrucișă mîinile și strigă:

— Oare să fi plecat cu adevărat, sau se va întoarce peste puțin?

— Vă păzește, ca pe o nestemată!

— Eu însă nu vreau să fiu păzită! Iată ce mă va scoate din minți. Îngrozitor că omul este silit să joace mereu teatru. Vreau să apar așa cum sînt cu adevărat: vreau să mă dau pe mine însămi. Ah, cum mă tulbură! De ce trebuie să-i fiu roabă? Ibrahim, sînt disperată!

Mă prinse de mînă, aruncă o privire speriată spre ușă și — în clipa următoare — era în brațele mele. Ne-am despăgubit cu vîrf și îndesat de timpul pierdut în zadar. Eu am fost acela care mi-am revenit întîiul. M-am desfăcut încet din îmbrățișarea ei.

— Heleni, — i-am spus, — jocul mi se pare prea primejdios. Îmi voi rări în viitor vizitele. Cu cît ne vedem mai des, cu atît cresc primejdiile.

— Nu, nu, Ibrahim, iubitul meu! Vreau să te văd! Trebuie să te văd!

Începu să se plimbe agitată prin odaie. Părea furată cu desăvîrșire de gînduri. Apoi se opri și mă întrebă încet:

— Ce-ar fi dacă aș veni la tine?

— Heleni!

Inima aproape că-și oprise bătăile.

— Ah, tu nu știi ce dorință nebună simt uneori să fug din casa aceasta! Numai pentru cîteva ceasuri! Ce minunat ar fi dacă ar exista undeva un colțișor, unde să nu-mi fie teamă de nici un intrus și unde aș putea fi singură cu mine însămi... și cu tine! Trebuie să fiu foarte atentă, pentru că altfel Pierre va afla. Ah, dacă n-ai avea servitori în casă!

— N-am decît un valet, Hussein, pe care pot să-l trimit oricînd în oraş.

— Adevărat? Şi crezi că nu va bănui nimic?

— Nu pot să-l opresc de-a se gîndi, — i-am răspuns rîzînd... Hussein este însă discreţia personificată.

— Ştii, locuinţa ta mi-a plăcut din prima clipă. E aşa de simplă, Ibrahim!...

Se ridică repede, se apropie de uşă, o crăpă puţin, apoi se întoarse lîngă mine. Căzu din nou în braţele mele.

— Ibrahim! Vrei să vin eu la tine, în loc să vii tu aici?

— Nu va bănui ceva soţul tău, dacă mă voi arăta mai rar pe la voi?

— Îi va părea bine, crede-mă! La urma urmei, poţi spune că ocupaţiile de la spital nu te mai lasă să ne vizitezi atît de des.

— Bine, dar casa mea e atît de primitivă...

— Îţi spun că o găsesc fermecătoare! Cu cît e mai simplă, cu atît mai bine. O vom împodobi cu iubirea noastră.

Începu din nou să se plimbe prin odaie şi am auzit-o şoptind cuvintele înflăcărate ale lui Omar Khajam:

„Vino, umple cupa şi în ritmul primăverii leapădă straiele iernatice ale remuşcării!"

Am privit-o mirat.

— Straiele iernatice ale remuşcării, — am repetat eu. — În Egipt n-ai nevoie de astfel de straie. Noi egiptenii, nu cunoaştem cuvîntul de remuşcare, decît din vocabularul arab. Dar, strig împreună cu tine: să umplem cupa! Şi să ne pîrjolim în căldura primăverii!

Întorcîndu-mă acasă, inima mi-era plină de o melodie de Schubert pe care Heleni obişnuia s-o fredoneze cu atîta gingăşie, iar creierul îmi vibra de versuri de dragoste, învăţate de la ea.

Două zile mai tîrziu, Omar se opri sub balconul meu. Începu să-şi ciocănească lădiţa cu peria. Am coborît în stradă. Mi-a întins un bileţel, pe care se vedea o inimă străpunsă de o săgeată. În mijlocul inimii am citit cuvintele:

„Mîine la trei şi jumătate. Nu-mi răspunde".

I-am dat lui Omar o piesă de argint. Refuză s-o primească, pînă nu l-am amenințat că nu-l mai recunosc pe stradă dacă se încăpățînează. În cele din urmă, acceptă totuși darul meu, ascunzîndu-și moneda sub șezut, fără să-mi mulțumească cel puțin.

Din ziua următoare, am început o viață nouă, plină de emoții nebănuite. Încercam și eu sentimentele pe care le trăise Musset și alți poeți, în legătură cu prietenia avută cu femei romantice. Pentru că în felul ei era și Heleni poetă și romantică, cu singura deosebire că nu-și turna întreg focul în tiparul versurilor. Îi admiram curajul și hotărîrea. Din ziua aceea, veni foarte des pe la mine, niciodată însă înainte de a mă fi anunțat printr-un bilețel, pe care era notată ora exactă a sosirii ei. Cînd sosea apoi, nu mai era eleganta doamnă Michaelides, ci o egipteană bine voalată, care cobora în grabă din trăsură, se strecura ca o umbră pe sub bolta porții, urca în fugă scările și intra fără zgomot în odaia unde eu o așteptam cu nerăbdare. Prima ei întrebare era întotdeauna aceasta:

— Valetul tău a plecat?

Îi răspundeam întotdeauna afirmativ.

Între timp, Hussein stătea la taifas cu pritenii săi, într-o cafenea. Știa foarte bine de ce trebuia să plece de acasă, doar era și dînsul egiptean. Și care egiptean ar invidia pe un altul pentru plăcerile iubirii? Buzele lui Hussein erau pecetluite pentru totdeauna. Am impresia că împărtășea și el fericirea mea.

Aceste poetice întîlniri continuau de cîteva luni, fără vreo intenție profană. Heleni și cu mine aduceam prinos multor zei și lumea din afară pierduse pentru noi orice semnificație. Primăvara mocni luni întregi în sîngele nostru și taina aventurii noastre nu făcea decît să ne adîncească voluptatea. În clădirea din apropierea Nilului trăiam renașterea a două tinere mlădițe ale unor culturi bătrîne. Heleni era pentru mine mamă, amantă și prietenă în același timp. Remușcări? Nu cred să fi avut. Poate ca superba ei frunte să nu fi fost încununată de glorie. Filosofia ei era însă sinceră și foate practică: de ce să scandalizăm întreaga colonie greacă?... În fiecare duminică și zi de sărbătoare mergeam la biserică. Și pentru că îl adora pe Dumnezeul ortodox, nu înceta să afir-

me că Dumnezeu crease bărbatul şi femeia, pentru a se ferici unul pe altul şi numai viclenia omenească a născocit legea că bărbatul şi femeia nu se pot iubi decît cu anumite formalităţi.

Aşa zău, Egiptul o făcu să uite frumoasele învăţături morale cîştigate la maicile din Alexandria. Îmi povestea întîmplări pitoreşti despre fetele emancipate din Alexandria. Prefer să nu le mai redau aici. În locul lor, iubite cititor, răsfoieşte nuvelele lui Boccacio şi, crede-mă, întîmplările scriitorului italian sînt şi astăzi tot atît de adevărate şi de proaspete, ca în veacurile cînd s-au petrecut aievea. Lumea nu şi-a schimbat decît înfăţişarea. Ce înseamnă pentru eternitatea pasiunilor omeneşti cîteva biete veacuri?

Uneori şi cel mai bun om poate să-şi piardă cu desăvîrşire capul. Şi pierdut rămîne pentru totdeauna. În construcţia trupească a omului există o stranie slăbiciune, un soi de contradicţie. Acest mecanism, căruia îi spunem trup şi cu ajutorul căruia străbatem traiectoria existenţei noastre pămînteşti, deraiează adeseori de pe drumul cel bun, trece nebun pe lîngă semnale şi se ciocneşte catastrofal cu alte mecanisme asemănătoare.

Din zi în zi aveam tot mai puţin chef de lucru. Începuse să-mi fie scîrbă de sînge. Nu mai vroiam să aud gemetele suferinzilor şi spectacolul mizeriei omeneşti mă îngrozea. Toate aceste umiliri nu le simt organismele sănătoase, care înaintează pe drumul cel bun, mînate de forţa inconştientă a curăţeniei şi sănătăţii. Nu mai puteam îndura prezenţa instrumentelor medicale şi vasele pline cu soluţii dezinfectante mă exasperau. Fugeam îngrozit de orice manifestare a suferinţei fizice. Îmi făceam datoria, pentru că eram obligat. Erau clipe cînd aş fi fost gata să sacrific totul, numai să pot pleca cu Heleni, departe, departe, clipe cînd aş fi schimbat bucuros halatul însîngerat cu hlamida de mătase a îndrăgostiţilor.

Dintre toţi poeţii, Byron era pentru mine cel mai primejdios. Otrava care se răspîndea dintr-însul mă ameţea cu dulceaţa ei. Byron deveni doctorul meu miraculos. El mă îndemna să cad în genunchi în faţa Helenei şi s-o ador ca pe o zeiţă. Ajunsesem sclavul femeii. Îmi dădeam lucid seama de aceasta, dar mă complăceam în si-

tuaţia pe care singur mi-o creasem. Adevărata fericire consta pentru mine în uşurinţa de a-i ghici gîndurile, de a-i citi dorinţele de pe buze, înainte de a le fi rostit. O găseam din zi în zi mai fermecătoare. Mărturisesc însă că, uneori, încercam o stranie spaimă, de parcă m-aş fi oprit deodată pe marginea unei prăpăstii şi parcă un glas lăuntric mi-ar fi şoptit: „Cum se va sfîrşi povestea asta?" Nu cred să existe măcelar mai brutal chiar în Sudan, care să-şi fi înjunghiat cu mai multă furie victima, decît cum făceam eu cu acel glas lăuntric. Încercam să-l înăbuş încă în faşă. Dar dacă treceau cîteva zile, fără s-o fi revăzut pe Heleni, glasul se ivea din nou şi cu atît mai insistent, cu cît încercam mai deznădăjduit să-l înăbuş în mine. Era glasul celor umili, glasul celor nevoiaşi şi leproşi, cărora le jurasem cîndva credinţă. Dar sclavul turmentat şi vrăjit, care sălăşluia în mine, n-avea urechi să-l audă. „Fii fericit, aşa cum poţi. Rupe floarea pe care viaţa ţi-o oferă, Ibrahim! Ce-ţi pasă ţie de vaietele celor bolnavi şi suferinzi?"

Ştiam că-mi neglijez datoria. Dar oare sentimentul de datorie mă făcuse medic? Nici vorbă! Alesesem această carieră din dragoste pentru apostolatul ei, nesilit de nimeni. Eram eu de vină că această dragoste îşi alesese un nou obiect? Dar mă reţinea glasul acela lăuntric. Uneori mă speriam. Cum se va termina legătura noastră? Heleni nu-şi punea niciodată astfel de întrebări. Era femeie pînă în măduva oaselor: prezentul simboliza pentru ea şi trecutul şi viitorul. Era preocupată de felul cum să-şi joace mai bine rolul în această comedie şi să-şi păcălească soţul cu şiretlicuri mărunte. Urmărea atentă toate gesturile bătrînului negustor de bumbac. Şi, spre marea mea ruşine nu mi-am uitat nici eu rolul. Rămăsesem în ochii tuturor un prieten al casei, medicul Ibrahim. Iar dacă rolul pe care îl jucam era ingrat, eram în schimb răsplătit împărăteşte pentru el. O dată am întrebat-o pe Heleni, ce-ar face Michaelides dacă ar afla de legătura dintre noi. La început rîse.

— Ar scoate din casă canapeaua.

Eu însă am continuat s-o descos.

— N-are de unde să afle.

N-am încetat însă nici atunci cu întrebările chinuitoare. În cele din urmă, am văzut-o neliniştindu-se.

— Eşti crud că-mi vorbeşti despre aceasta. Iată ce-ar face... — şi făcu un gest incert cu mîna. — Te rog, să nu mai vorbim despre asta.

— Ai vrea să-mi fii soţie?

Dădu negativ din cap.

— Ca soţ te-aş urî cu aceeaşi deznădejde, cu care te iubesc ca amant.

Cuvintele ei mă frigeau, dar apoi m-am scuturat de ele, aşa cum se scutură cîinele de apă, după ce iese din rîu. Şi vîrtejul continua astfel mai departe. Motoarele noastre înaintau mereu unul lîngă altul, în beznă, fără să observe semnalele de alarmă...

11

Între cunoscuţii mei era şi un bărbat cu numele de Mohamed Assar. Era fiul primarului unei comune mari şi importante, membru înflăcărat al partidului nostru naţionalist. Fu internat în spital cu dureri acute de cap şi ochi, dureri care uneori deveneau atît de insuportabile, încît omul îşi pierdea aproape minţile şi se purta ca un nebun. I-am luat sînge şi, pentru că aveam unele bănuieli, i-am trimis sîngele la analiză la Cairo. Apoi l-am pierdut din vedere. Ce dovadă mai bună aş putea avea despre neglijenţa mea din acea epocă, decît că, în săptămînile ce-au urmat, nici nu m-am mai interesat de soarta acestui om? Din păcate, neglijenţa mea deveni de astă dată punctul de plecare al unor întîmplări fatale.

Într-o sîmbătă, pe cînd mă aflam cu doctorul Kolali în sala de operaţii, năvăli agitat un tamargi în sală şi raportă că, în faţa spitalului, o mulţime ameninţătoare pretinde eliberarea unui pacient. Doctorul Kolali ieşi în grabă, lăsîndu-mă să termin singur operaţia. Se auzea pînă la mine larma ameninţătoare a mulţimii. Cînd am terminat operaţia, am ieşit şi eu să aflu cele întîmplate. Un îngrijitor pe care l-am întrebat, îmi spuse că oamenii pretind eliberarea lui Mohamed Assar. Vă puteţi închipui surprinderea mea. La întrebările mele insistente am aflat că, după internarea sa în spital, Mohamed Assar a fost

închis de Aburizk într-o celulă întunecoasă şi nimeni nu se mai ocupase de el. Tatăl bolnavului fusese de cîteva ori la spital, îi dăduse bani lui Aburizk, dar nici aşa nu-şi putuse vedea fiul. Se prezentară în cîteva rînduri şi rudele tînărului, îl mituiseră şi ele pe Aburizk, care le făgădui în cele din urmă să le conducă la Mohamed, fără să-şi ţină însă promisiunea. Acum, locuitorii satului pretindeau eliberarea odraslei omdahului. Mulţi dintre ei credeau că bolnavul fusese omorît în spital, dar că noi n-aveam curajul să le-o spunem.

Am coborît repede la celulele fostei închisori. Uşa era încuiată. Am încercat să mă uit printre zăbrele, era însă aşa de întuneric înăuntru, că n-am putut vedea nimic. Am intrat în cabinetul lui Kolali. Mulţimea de afară devenea din ce în ce mai ameninţătoare. În faţa porţii am văzut cîţiva poliţişti călare şi armată. În cabinetul lui Kolali l-am găsit pe Aburizk, apoi pe tatăl lui Mohamed, urmat de fiii săi. Se certau între ei şi gesticulau agitaţi. Un comisar de poliţie încerca zadarnic să-i liniştească. Primarul însă le porunci tăcere cu un singur gest. Se aşezară cu toţii pe o canapea. Expresia bătrînului omdah era atît de îndurerată, încît nu te puteai uita la el, fără să ţi se facă milă.

— Copiii îmi sînt martori! — se văită el. — Ei singuri şi-au adus fratele la spital, dîndu-l sănătos şi nevătămat în grija doctorilor. Dumnezeu să se îndure de fiul meu! Stomacul său este gol de cîteva zile, iar limba i s-a înnegrit de sete.

Lacrimile i se rostogoleau în barba căruntă. Băieţii lui săriră să-l sprijine, pentru că era spre sfîrşitul forţelor sale. Doctorul Kolali se întoarse spre un pacient, care se pitise în umbra lui Aburizk.

— Ce-ai văzut alaltăieri?

Pacientul făcu un pas înainte. Arătă cu mîna spre Aburizk.

— Pe el l-am văzut, în faţa celulelor întunecate din pivniţă, unde-l ţine închis pe Mohamed Assar. Am auzit gemete, am deschis uşa şi m-am uitat înăuntru. Am văzut cum Aburizk îl bătea cu un baston uriaş pe Mohamed. De aceea l-am înştiinţat pe omdah.

— Să nu mai văd lumina zilei, dacă spune adevă-

rul! Mohamed m-a atacat, n-am făcut altceva decît să mă apăr! — se scuză Aburizk.

În faţa lui Kolali se afla fişa lui Mohamed Assar. Zîmbea ostenit, de parcă ar fi fost vorba de o neînţelegere tragică. Deodată mă arătă pe mine.

— Iată-l pe doctorul Ibrahim! El s-a ocupat de bolnav. El a ordonat ca Mohamed să fie închis.

— Nu-i adevărat! — i-am răspuns eu.

Mi-am dat îndată seama că dintre noi doi, eu eram cel căruia i se dădea crezare. Apoi am povestit că, într-adevăr, eu îl primisem pe Mohamed în spital, dar că niciodată nu ordonasem să fie închis. Dimpotrivă. Îi trimisesem sîngele la analiză, totodată îl sfătuisem să se întoarcă în satul său şi să aştepte acolo rezultatul analizei. Doctorul Kolali mă somă să-i arăt rezultatul analizei. I-am explicat că nu sosise încă. Drept răspuns, se mulţumi să zîmbească ironic.

— Omdahul mă acuză pe mine, deşi eu niciodată nu m-am ocupat de acest caz. D-ta trebuia să te interesezi de pacient, nu eu!

Mi-am pierdut răbdarea.

— Tu eşti vinovatul, Aburizk! Tu l-ai închis pe Mohamed!

Aburizk nu se intimidă:

— Dv. mi-aţi dat ordin! Dv. mi-aţi dat ordin!

— Aşa?

L-am somat pe doctorul Kolali, să-mi arate fişa personală a pacientului. Refuză. Atunci am făcut un pas spre birou şi i-am smuls din mînă fişa. Îmi aduceam bine aminte că scrisesem pe fişă: „Poate părăsi spitalul. După analiză se va prezenta pentru o nouă consultaţie". Am văzut uluit că, în locul dispoziţiei mele: „va părăsi spitalul", pe care cineva o ştersese, stătea scris: „va fi închis în celulă".

I-am arătat omdahului fişa, apoi comisarului de poliţie care era de faţă şi fraţilor lui Mohamed, acuzîndu-l făţiş pe Aburizk că îmi falsificase scrisul. I-am cerut comisarului să-l aresteze fără întîrziere. Comisarul însă nu se mişcă, iar Kolali se ridică, se privi admirativ în oglindă, apoi mă întrebă:

— Aş vrea să ştiu, de cînd te simţi în drept să dai aici ordine?

O clipă tăcerea ne învălui în linţoliul ei greu. În faţa spitalului, mulţimea urla agitată. Lumea înfuriată rupse deodată porţile şi pătrunse în curte. Primarul se ridică, ieşi în uşă, întovărăşit de fiii săi şi porunci mulţimii să părăsească imediat spitalul şi să aştepte în linişte în faţa porţii. Ordonă să fie aşteptat în stradă. Furia mulţimii însă nu mai putea fi potolită. Oamenii începură să desfacă din zidul spitalului cărămizi şi să bombardeze cu ele poliţia. Am ieşit şi eu, încercînd zadarnic să-i potolesc. Lumea îşi pierduse minţile.

Deodată am auzit dinspre stradă cîteva focuri de armă. Armata sosi în grabă şi intră din galopul cailor între oameni. În urma soldaţilor călări veneau poliţiştii, care — izbind fără cruţare în dreapta şi în stînga — reuşiră să scoată mulţimea din curtea spitalului. Afară se auziră din nou cîteva împuşcături, apoi lumea începu să se împrăştie. Între timp sosiră nenumăraţi curioşi din oraş, să vadă ce s-a întîmplat. Aceştia însă fură opriţi de cordonul poliţiştilor. Îşi făcu apariţia şi excelenţa sa mudirul, şi preluă comanda. Înfruntă plin de curaj mulţimea şi îi porunci să se împrăştie.

— Ce mai vreţi? Plecaţi acasă! Voi avea grijă să vi se facă dreptate. Mă gîndesc la voi ca un adevărat părinte.

Mulţimea se supuse ascultătoare. După cîteva minute, spitalul şi strada îşi reluară aspectul normal. Fuseseră însă omorîţi doi oameni şi răniţi grav vreo douăzeci. Deodată n-am mai ştiut unde mi-era capul de lucru, pentru că trebuia să-i îngrijesc pe răniţi, pe cînd paşa, mudirul, preşedintele tribunalului şi cîţiva funcţionari superiori, sosiţi în grabă, începură ancheta.

Morţii — doi felahi nevinovaţi, care porniseră de cu dimineaţă din satul lor, numai pentru a da mai multă greutate cererii primarului — fură predaţi rudeniilor, care păzeau cadavrele plîngînd şi văicărindu-se. De astă dată, poliţiştii noştri simţeau la fel cu sătenii. Ici-colo, poliţiştii noştri în uniformă strîngeau mîna oamenilor pe care cu cîteva minute înainte îi înfruntaseră încă duşmănoşi. Parcă şi-ar fi dat seama că luptaseră în tabăra adversă

intereselor egiptene. Unul dintre comisari — om de omenie, pe care îl cunoșteam binę — aproape plîngea. Se străduia să consoleze rudele morților.

Am primit ordin să apar fără întîrziere în fața comisiei de anchetă, eu însă am refuzat, pe motiv că sînt ocupat cu pansarea răniților. Ba, mi-am pierdut și stăpînirea, trimițîndu-i doctorului Kolali un bilet, cu următorul conținut: „Datoria d-tale este să ajuți răniții, apoi vei putea participa la anchetă".

Știam ce intenționa. Vroia să arunce întreaga responsabilitate asupra mea și a celorlalți, pentru a se salva el. Între timp, doctorul Maksud lucra ca un adevărat erou, fără să scoată un singur cuvînt. Cînd apoi l-am lăsat singur, pentru a mă spăla și a-mi scoate halatul, mi-a strîns mîna:

— Ibrahim, orice s-ar întîmpla, poți conta pe mine, — zise el.

Un comisar îmi atrase atenția că sînt așteptat la palatul administrativ. Am luat imediat o trăsură.

Am aflat surprins că fusesem citat doar ca martor. Mi s-au pus nenumărate întrebări neînsemnate și mi-am dat seama că oficialitățile încercau să arunce responsabilitatea incidentului asupra sătenilor. M-au informat că omdahul și fiii săi fuseseră arestați, ca autori morali ai răscoalei, deși eu depusesem în favoarea lor. Nu văzusem oare cu ochii mei că încercaseră în zadar să potolească furia mulțimii? În schimb s-au găsit cîțiva oameni care să declare că ei agitaseră mulțimea, instigînd-o să atace poliția. Era evident că prefectul se pregătea să scape de acești oameni cinstiți, foarte incomozi pentru administrația publică. Funcționarul care făcea ancheta, în aparență fără părtinire, declară: este foarte probabil că omdahul își adusese sătenii pentru a pătrunde cu ajutorul lor în spital, ca să-și elibereze fiul. Aceasta constituia însă o gravă încălcare a legii.

— Nu ne interesează cele întîmplate în celula spitalului, — mă întrerupse el, cînd am încercat să-i povestesc ororile petrecute. — Cele întîmplate între zidurile spitalului, aparțin unei autorități cu totul aparte. Doctorul Kolali va ancheta mai tîrziu cazul.

I-am răspuns că cele întîmplate sînt destul de grave,

pentru ca poliția să-și ia osteneala să ancheteze de la început totul, iar judecătorii să-și poată forma o părere justă despre motivele care provocaseră incidentul. El însă rămase neînduplecat.

— V-am mai spus: dacă s-au întîmplat nereguli la spital, ele vor fi examinate de o altă autoritate.

— Să presupunem că un om ar fi ucis în spital.

— În acest caz, doctorul Kolali ne-ar aviza, noi am aresta pe criminal și am începe investigațiile necesare.

Nu-mi rămînea altceva de făcut decît să răspund întrebărilor ce mi se puneau, apoi să părăsesc clocotind de mînie palatul administrativ. Am pornit instinctiv spre cafeneaua de pe malul Nilului, în speranța că îmi voi găsi prietenii. Erau acolo într-adevăr, în jurul meselor mici de sub copaci. Patrule de polițiști circulau prin apropiere, doar era bine știut că sîntem naționaliști. Noi reprezentam poporul egiptean, în consecință eram primejdioși. Prietenii mei aflaseră cele întîmplate. Cînd le-am povestit însă că Aburizk falsificase un act, pentru a mă primejdui și pe mine, le-am văzut ochii scînteind de mînie, de parcă sufletul lor s-ar fi încins de vîlvătăi.

După puțin m-am întors la spital, pentru a mă interesa de soarta bietului Mohamed.

Totodată am întrebat de Aburizk.

Am aflat că doctorul Kolali îl concediase și că plecase în grabă. Saloanele bolnavilor mișunau ca niște mușuroaie de furnici. Era din nou bulion și porții duble de pîine. Yasalaam!

12

Apropiindu-mă de casă, l-am văzut în întuneric pe Omar, rezemat de zid. Mi-a întins un bilețel. Firește — Heleni! Uitasem cu desăvîrșire de ea.

„Sper că ești bine. Te aștept diseară".

Eram extenuat. L-am trimis pe Omar acasă și după ce m-am dezbrăcat, am ieșit în balcon să respir răcoarea Nilului și să recapitulez întîmplările acelei zile. Peste pu-

ţin, Hussein îmi aduse o scrisoare, pe care o lăsase valetul lui Michaelides.

„Sîntem îngrijoraţi din pricina d-tale. Te rog, anunţă-ne imediat cum te simţi. Salutări cordiale,
Pierri M.“

„Sînt perfect sănătos, dar foarte obosit. Vă mulţumesc de interesul pe care mi-l purtaţi. Mîine vă voi face o vizită“ — i-am răspuns eu şi i-am ordonat lui Hussein să ducă scrisoarea.

Mă simţeam rău. Nu eram deloc dispus să susţin o conversaţie. Mi-am recapitulat situaţia în care mă aflam şi m-am străduit să găsesc un om care ar fi putut să-mi fie de vreun folos. Aveam legături foarte reduse, sau aproape deloc, cu oameni influenţi. Nu-mi cunoşteam superiorii din ministerul de interne. Nu cunoşteam nici pe redactorii gazetelor locale şi nu mă împrietenisem cu nici unul din funcţionarii de stat din Damnoorah. Cum voi putea singur să-l fac inofensiv pe doctorul Kolali? N-aveam un colegiu al medicilor sau un consiliu de disciplină. (Nici astăzi încă n-avem!). Nu exista nici o autoritate căreia i-aş fi putut reclama cele întîmplate. Se încercase pe vremuri alcătuirea unui colegiu al medicilor, însă doctorii străini, care se cred mult superiori nouă şi beneficiază de protecţia contractelor de capitulaţie, au refuzat să facă parte din acelaşi colegiu cu medicii băştinaşi. Eu însă eram decis să duc lucrurile pînă la capăt. În deznădejdea mea, am hotărît să adresez ministerului de interne un memoriu, luîndu-mi toată responsabilitatea pentru pasul făcut. M-am aşezat imediat la birou, făcînd conceptul memoriului. Totodată am încercat să lămuresc motivele care duseseră la incidentul din faţa spitalului. Am raportat activitatea lui Kolali, Aburizk şi a uneltelor lor. I-am acuzat că-i şantajează pe bolnavi, le fură banii şi îi bruschează pe nenorociţii daţi în grija lor. Totodată i-am acuzat că vînd în oraş, diferiţilor agenţi particulari, morfină, cocaină, heroină şi alte stupefiante, negociază medicamentele statului şi falsifică registrele de contabilitate. I-am numit pe toţi vasalii şi complicii lor, anexînd

o listă cu erorile tehnice comise de Kolali. L-am acuzat că, datorită pregătirii sale insuficiente şi a unei neglijenţe criminale, omorîse cîţiva pacienţi. În cele din urmă memoria refuză să mă mai servească, atît erau de multe păcatele lui şi atît de lungă se făcuse lista. Şi pentru că vroiam să termin încă în acea seară, m-am îmbrăcat să mă duc la spital şi să-mi iau jurnalul în care notasem conştiincios totul. Jurnalul şi parte din însemnările mele dispăruseră însă. Biroul meu fusese forţat de cineva. În drum spre casă mă gîndeam ce-mi rămîne de făcut. M-am hotărît să-mi prelucrez în aşa fel memoriul, încît, pe baza lui, chiar un ministru lipsit de conştiinţă, să fie obligat să ordone o anchetă. Am evitat orice acuzaţie personală, mulţumindu-mă să înşirui faptele. Se lumina de ziuă cînd mi-am terminat memoriul. Am dormit două ore, apoi am plecat la spital.

În cursul dimineţii am vorbit îndelung cu doctorul Maksud. I-am citit memoriul. Ştia bine că tot ce scrisesem era adevărat, totuşi — cînd i-am cerut să semneze şi el, — faţa i s-a schimbat deodată.

— Ibrahim, îţi periclitezi postul.

— Prefer să cerşesc între felahi, decît să tolerez şi mai departe aceste lucruri.

— Kolali este de aproape treizeci de ani în serviciul statului. Are prietenii întinse printre oamenii de care depind aceste lucruri.

— Un motiv în plus pentru a-şi primi pedeapsa cuvenită.

— E prieten bun al directorului general.

— Directorul general va trebui să plece, o dată cu Kolali.

— Trebuie să plece atunci întreg guvernul.

— Sînt gata şi pentru aceasta. Semnează, Maksud! În numele poporului!

— Ibrahim, — zise el — am luptat din greu pentru a ajunge medic. Cînd am început-o, eram chiar mai sărac decît d-ta. Am făcut sacrificii neînchipuite, pentru a obţine postul acesta şi nădăjduiesc să avansez în curînd. Ce folos are poporul meu din faptul că îmi distrug din primii ani cariera? Amîndoi putem realiza mult mai mult,

dacă rămînem în serviciul statului şi încercăm să ne cățărăm mai departe pe scara administrativă.

— Hm. Va să zică şi d-ta...

L-am bătut încetişor pe umăr, apoi mi-am băgat memoriul în buzunar.

— Dacă se va face o anchetă, voi spune, firește, numai adevărul. Voi răspunde cinstit la fiecare întrebare...

Ultimele cuvinte nu le-am mai auzit.

Am strecurat memoriul într-un plic oficial şi l-am esat „Excelenței sale, domnului ministru de interne". pus singur scrisoarea la cutie.

Ministrul era un om onest. La fel însă ca mulți alți miniştri de la noi, ruginise între şinele pe care le aşezase birocrația leneşă, înceată şi vicioasă. În loc să fi stăpînit funcționarii, se stăpînea pe sine şi ocupa cel mai înalt post al resortului său, cu o admirabilă demnitate. Şi pentru că se străduia să execute întocmai tot ceea ce ordonaseră stăpînii țării mele, le atrăgea neîncetat atenția funcționarilor săi, asupra lucrurilor pe care nu aveau voie să le facă. Vai de biata țara mea, cît timp va avea astfel de miniştri!

Şi fiindcă eram cu desăvîrşire naiv în toate chestiunile privitoare la complicata noastră administrație publică, m-am simțit foarte mulțumit de ce făcusem. În sfîrşit, aveam conştiința împăcată. În curînd avea să apară directorul general şi să înceapă ancheta. Aproape vedeam cum Kolali părăseşte ruşinat spitalul. Îmi închipuiam că poliția va pune mîna pe Aburizk şi-l va aresta. Mă simțeam un fel de erou național şi m-am hotărît să-mi port celebritatea cu modestie şi demnitate.

Lucrurile s-au petrecut însă cu totul altfel.

Trecură cîteva zile, fără să se fi întîmplat nimic deosebit. Apoi într-o bună zi, Kolali plecă pe neaşteptate la Cairo. Înainte de a pleca, vorbi cu mine. Am avut impresia că era foarte agitat.

— Trebuie să-i fac o vizită directorului general.

Aproape că-mi era milă de el. Era cît pe-aci să regret că înaintasem memoriul acela. Aveam impresia că ar fi trebuit să-l avertizer înainte de a-l reclama forurilor superioare. La urma urmei, îl prevenisem de atîtea ori. Ba, îl şi amenințasem...

13

În timpul lipsei lui, am preluat conducerea spitalului. Am avut grijă ca pacienții să-și primească rațiile reglementare și am avut o discuție aprinsă cu bucătarul, care de supărare trînti de pămînt lingura de supă și refuză să mai gătească. Trebuia să găsesc în grabă un nou bucătar. I-am adunat pe tamargii și le-am ordonat să curețe prin saloane. Păreau nemulțumiți. Waheebah aproape plînse cînd m-a văzut în scaunul medicului șef.

— Dac-o vrea Dumnezeu, de azi înainte așa vor rămîne toate, — zise el.

În timpul absenței lui Kolali, după terminarea serviciului la spital, i-am vizitat mai des pe frații Michaelides. Heleni încerca să-mi tălmăcească frumusețile lui Verlaine și Rabelais, ale căror idei răsăriseră parcă din solul țării mele. Era supărată că rămăsesem acasă, scriindu-mi memoriul, în loc să-i ascult porunca și să fi alergat la ea. În schimb, era mulțumită că mă revedea nevătămat, și că scăpasem din acel război civil, fără o zgîrietură. Îmi puse nenumărate întrebări, convinsă fiind că are dreptul de a-mi cunoaște toate acțiunile și gîndurile. Noile mele griji, însă, nu i le-am destăinuit. Nu i-am povestit nici faptul că, pe măsură ce absența lui Kolali se prelungea, neliniștea mea creștea și începea să-mi fie teamă de viitor. Trecură șapte zile fără ca doctorul Kolali să se fi întors, sau să fi primit ceva din partea ministrului.

Heleni fixă o după masă, cînd urma să vină la mine, eu însă am fost silit să-i spun că, în lipsa lui Kolali, nu pot părăsi spitalul în timpul zilei. Răspunsul meu o nemulțumi.

— Trebuie să-ți faci timp pentru mine! Dăruiește-mi mie după masa aceasta!

Apoi adăugă:

— Dacă mă iubești!

Eu însă am rămas neclintit în hotărîrea mea. Nu puteam părăsi spitalul. Am fost și eu surprins de încăpățînarea mea, la fel ca Heleni. Mă privea cu ochii măriți.

— Ibrahim!

În glasul ei răsuna o nuanță de imputare. În taină

am dezaprobat-o. Era însă prea mîndră pentru a mă ruga. Adăugă doar că regretă mult refuzul meu, deoarece în acea zi soţul ei pleacă la Mahallah el Kebirca.

14

Nici n-am ştiut cînd s-a întors Kolali. Într-o bună zi am aflat de la Maksud că îl văzuse la casină, în cercul prietenilor săi. Şopoteau pe înfundate şi, probabil, puneau ceva la cale. Seara eram ocupat tocmai în salonul bolnavilor, cînd Kolali apăru în halatu-i imaculat. M-am făcut că nu-l văd şi, după toate semnele, nici el nu se sinchisi de prezenţa mea. Cînd trecu însă pe lîngă mine, mă privi atît de stăruitor, încît parcă nu mă văzuse de cînd lumea. Apoi zîmbi ironic, dădu din umeri şi îşi continuă drumul, fără să spună nimic. În zilele următoare am căutat să-l evit. Aveam impresia că nici el nu prea caută să mă vadă. Seara însă veni să-mi spună că a doua zi vom avea o inspecţie.

Inspectorul sosi a doua zi. Era doctorul Bernard, pe care îl cunoscusem cu prilejul recepţiei de la gară. Ca de obicei, lucram într-unul din saloane, cînd apăru pe neaşteptate, cu faţa lui de culoarea prunelor, jovială. Era însoţit de doctorul Kolali şi probabil „inspecta" spitalul. Se apropie de mine, zîmbind.

— Hallo, doctore Ibrahim! Ne-am mai cunoscut, nu?

— Hallo, doctore Bernard! Îmi pare bine că vă întîlnesc aici.

Ne-am strîns mîna. Apoi mă prinse de umăr. Mîna aceea se lăsa puţin cam prea greoaie pe umărul meu. Doctorul Kolali se strîmbă dispreţuitor. Conversaţia se întrerupse aici, iar cei doi bărbaţi îşi continuară drumul. Nici unul nu se interesa de starea spitalului, de bolnavi, deşi la urma urmei amîndoi erau medici.

Deodată m-am simţit slab şi fără apărare dar nu mi-era teamă nici de doctorul Bernard, nici de alţi inspectori. Prezenţa lui mi se părea însă umilitoare. Drept răspuns la memoriul meu, guvernul egiptean trimitea aici un inspector. În atitudinea doctorului Bernard nu era nimic silit, nimic oficial. Dimpotrivă, părea foarte binevoitor cu toată lumea şi, pînă la o anumită limită, în-

găduia interlocutorului o oarecare intimitate, ceea ce mă făcea să bănuiesc că, în concepția englezească, nu aparținea tagmei gentlemanilor. Petrecuse mai mulți ani în India, ca medicul unui rajah, servise apoi în diferite războaie coloniale și sosise în Egipt, prin poarta din dos, pe la Port Said, unde — în urma unei necunoscute, dar foarte ingenioase manevre — dobîndise unul dintre acele posturi importante, pe care conducătorul politicii centrale și coloniale a Marii Britanii, cu sediul în Whitehall, le rezerva exclusiv cetățenilor britanici. Activitatea doctorului Bernard era în parte administrativă, în parte un fel de consilierat tehnic. La o jumătate de oră după sosire inspectorul se întoarse la mine.

— Văd, că ai mult de lucru! Un caz interesant?

Cîteva minute continuă să vorbească verzi și uscate, în timp ce eu mă mulțumesc să-i răspund:

— Da, da... da, da.

— Aș vrea să-ți vorbesc, doctore Ibrahim.

L-am privit stăruitor în ochi. Probabil că mi-a citit în priviri, pentru că și-a dat imediat seama că are de-a face cu un om, care din punct de vedere administrativ poate să-i fie inferior, altfel însă stă pe aceeași treaptă cu el.

— Firește, dacă ai cîteva minute libere.

— Vreți să-mi faceți onoarea să luați masa cu mine?

— Cu plăcere, iubite colega. Din păcate, i-am promis doctorului Kolali să prînzesc cu dînsul. Regret din inimă... N-am putea sta de vorbă acum?

— Aha, înțeleg. Prînziți cu doctorul Kolali...

— Da, te supără?

— Poate vreți să mergem în camera mea?

Am urcat înaintea lui, i-am comandat o cafea și l-am tratat cu țigări. Renunță la cafea, însă dintr-o sticluță pe care o avea cu el, își turnă într-un pahar cu apă coniac.

— Iubite prietene, — începu el. — Ai făcut o gafă îngrozitoare, adresîndu-ți memoriul ministrului de interne.

— De ce? Ministrul de interne este conducătorul resortului de care depinde chestiunea.

— De ce nu te-ai adresat primului ministru? — încercă el să-și bată joc de mine.

— Da, m-am gîndit și la soluția aceasta, — am răspuns eu cît se poate de serios. Am impresia însă că premierul se sinchisește prea puțin de stările care domnesc în țară...

Doctorul Bernard mă privi aproape vesel, peste ochelari, apoi clătină din cap.

— D-ta faci parte din tînăra generație, nu?

Neprimind nici un răspuns, continuă nestingherit:

— Ce te-a îndemnat să aduci acuzații atît de grave împotriva superiorului și colegului d-tale?

— În primul rînd, refuz să-l socotesc pe doctorul Kolali ca superior și coleg al meu. Dacă l-aș fi onorat cu aceste considerente, n-aș mai fi scris memoriul acela împotriva lui. De altfel, toate acuzațiile mele se bazează pe fapte verificate și n-am făcut altceva, decît să salvez onoarea tagmei noastre și interesele patriei.

— Bine, bine, la urma urmei însă nici d-ta nu poți să negi orice autoritate, — observă doctorul Bernard, puțin cam enervat. — Dacă toți ar începe să înainteze memorii, Sfinte Dumnezeule, ce încurcătură s-ar mai naște! Oare nu știi că, în astfel de cazuri, trebuie să-ți adresezi nemulțumirile serviciului sanitar?

— Ba da. Știu. Am fost însă de părere că, de astă dată, reclamațiile mele țin de competența procurorului general.

— D-ta ți-ai pierdut mințile, iubite prietene? Nu uita că ești medic!

— Medic egiptean! Unul dintre acei medici egipteni, care s-au săturat de vechile sisteme.

Doctorul Bernard se simți jignit.

— Ce rost are să amesteci chestiuni politice în discuția noastră?

— Chestiuni politice? Ce legătură au afirmațiile mele cu politica? Aș vrea să știu ce se va întîmpla cu memoriul meu?

Doctorul Bernard zîmbi.

— Se află pe biroul meu. L-am primit de la pașa, căruia i l-a trimis ministrul, cu următoarea rezoluție *„Non reçu"*. Aceasta înseamnă că nu s-a luat act în mod oficial de existența memoriului d-tale. Am primit însărcinarea de a examina chestiunea.

— Dv. ați primit însărcinarea de a examina chestiunea? Bine. Atunci putem sta de vorbă. Eu vă voi furniza toate informațiile necesare, iar pentru tot sprijinul pe care mi-l veți da, vă voi fi recunoscător.

— Foarte bine, foarte bine, zise el și mă măsură aproape cu bunăvoință. Dar, să încercăm să fim sinceri! Am impresia că-ți dai o importanță, pe care postul ce-l ocupi n-o legitimează cîtuși de puțin. Țin să-ți atrag atenția că sînt superiorul dumitale. Tot așa și doctorul Kolali. Poate știi că doctorul Kolali se bucură de un larg prestigiu profesional? Să fiu sincer, nu înțeleg de ce încerci cu orice preț să-l înlături pe șeful dumitale?

— Pentru că nu merită să conducă un spital. Imi mențin toate acuzațiile aduse împotriva lui. Fără excepție.

— Prostii! remarcă doctorul Bernard. Dumneata te înșeli. N-ai suficientă experiență. Nu ești în stare să cîntărești așa cum se cuvine situația. Ascultă, ce-ți spun eu: moneda are două fețe. Eu cunosc acest spital de cînd dumneata nu-ți începuseși încă nici studiile.

— Probabil că detaliile de care amintesc în memoriul meu, v-au scăpat cu desăvîrșire, l-am întrerupt ironic.

— Să fim serioși, doctore!

Cîteva clipe l-am văzut că ezită, apoi continuă astfel:

— Știi, doctore Ibrahim, dumneata ești un om încăpățînat. Nu mă surprinde că nu te împaci cu stările de la Damnoorah. La ce bun să complotezi neîncetat cu toți fanaticii orașului? Dumneata ești omul științei. Îți dai singur seama: dacă prietenii dumitale ar primi autorizația să facă ce vor, ar introduce lumea pe dos. Trăiesc de douăzeci de ani în Orient și știu ce spun. Dacă ți-ai fi făcut studiile în Anglia, mi-ai da dreptate.

Tăcu, pentru a începe din nou.

— Părerea mea este să soluționăm pașnic, între noi, chestiunea reclamației dumitale. Nu zic, poate s-au întîmplat aici neglijențe mai mărunte, dar — după cum ți-am mai spus — e caraghios să reclami aceste lucruri ministrului de interne. Dacă ai fi vorbit sincer și fără înconjur cu doctorul Kolali, el ți-ar fi explicat multe din

lucrurile pe care dumneata le critici. Știi singur ce greu este să găsești îngrijitori conștiincioși. Trebuie să le acorzi anumite mici libertăți.

Am izbucnit într-un rîs nestăvilit.

— Îți va trece îndată pofta de rîs, se răsti la mine doctorul Bernard. Nu ești primul om încăpățînat, cu care am avut de-a face în viața mea. Totuși, vreau să rezolv acest diferend în mod onorabil.

Încercă să se stăpînească și cu pumnul încleștat mă amenință, nu atît pe mine, cît mai curînd lumea întreagă.

— Nu admit să fie nesocotite toate regulile bunei cuviințe și formalitățile administrative! ...

— Aceste reguli ale bunei cuviințe și formalitățile împiedică de mult orice îmbunătățire a situației, — l-am întrerupt. Ele au fost digul de care s-au sfărîmat toate bunele intenții ale oamenilor de inițiativă. Nu vă pretind să-mi înțelegeți punctul de vedere. N-ați fi niciodată capabil de aceasta. Noi aparținem unor mentalități fundamental deosebite ... Acest Kolali, însă, își dă perfect de bine seama că nici măcar un grăunte de dreptate, nu se află de partea lui. Probabil știe să-și convingă interlocutorul de nevinovăția sa. La urma urmei, în ceea ce privește tîlhăriile, nu e lipsit de nici o dibăcie. Credeam însă că dumneavoastră nu vă veți lăsa prins în cursă. Dacă direcția sanitară nu se poate dispensa de serviciile lui Kolali, aceasta este treaba direcției. Sînt gata să suport toate consecințele gestului meu, deși nu renunț bucuros la posibilitatea de a-mi servi poporul.

Cred că doctorul Bernard reflectă cîteva clipe. Poate își dădea seama că nu prea procedase conform obligațiilor sale oficiale. Poate își aducea aminte că numeroase spitale egiptene aparțineau districtului său administrativ, că a fost obligat să se intereseze ceva mai îndeaproape de funcționarea lor. Eram convins că n-ar renunța ușor la postul pe care-l ocupa.

— Să știi că m-a jignit afirmația d-tale că niciodată nu ți-aș putea înțelege punctul de vedere, — făcu el într-un tîrziu. — Probabil, îți închipui că eu am alte interese, fiind englez, sau poate îmi întrebuințez influența pentru a îndepărta din serviciile publice pe tinerii egip-

teni. Te rog să-ți scoți din cap aceste gînduri încăpățînate. Nu-ți reproșez decît faptul că n-ai respectat dispozițiile regulamentului. Ceea ce n-are nici o legătură cu întrebarea dacă acuzațiile d-tale sînt sau nu sînt întemeiate. Aceasta o vom afla mai tîrziu. Deocamdată, țin să-ți atrag atenția că vei răspunde de vina d-tale în fața consiliului de disciplină.

Se ridică

— La revedere, prietene. Din păcate, nu putem fi cu toții revoluționari. Cei mai mulți dintre noi sînt siliți să-și facă datoria în liniște. Aș vrea să-ți mai dau un sfat: în locul d-tale aș fi puțin mai prevăzător, în discuțiile cu străinii.

Își puse pălăria de panama pe cap și porni spre ușă.

— Mă duc să-mi continui ancheta. O afacere nesuferită! Ne vedem mai tîrziu, prietene! Blestemata de arșiță mă îmbolnăvește...

O clipă se opri în prag. Se părea că arșița puternică îl paralizează dar se reculese și coborî în grabă scara. Nu l-am mai văzut niciodată.

15

Trei zile după acea convorbire, am primit o scrisoare recomandată. La început mi-a fost teamă să desfac plicul. În cele din urmă am rupt totuși hîrtia și am citit adresa ministerului. Era semnată de subsecretarul de stat și mă anunța că fusesem mutat disciplinar la stațiunea sanitară din Edfu. Aveam șapte zile răgaz să mă prezint la noul serviciu.

Mă trimiteau deci în Nubia întunecată, spre izvoarele Nilului. Mă surghiuneau la Edfu! Yasalaam! Tocmai la Edfu departe de orice civilizație!

I-am făcut o vizită doamnei Michaelides, comunicîndu-i cele întîmplate. Simțeam că trebuie să-i povestesc totul. Era tot atît de indignată, cum fusesem altădată și eu! Încercam s-o consolez cu vorbe blajine, cînd i-am spus însă că trebuie să părăsesc Damnoorahul, compătimirea ei se transformă într-o energică opoziție.

— Firește, nu te vei duce la Edfu! — zise ea cu multă convingere.

— Nu pot nesocoti ordinul primit.

— Nu te las să pleci! Dovedește-le că ești destul de mîndru! Trebuie să fii tare. Vei părăsi postul tău de medic la stat!

— Nu se poate, Heleni.

— Ba da! La stat nu faci altceva decît să-ți irosești talentul.

Probabil că privirea mea a înspăimîntat-o pentru că deodată mă cuprinse cu brațele-i tinere.

— Nu, nu se poate. Mi-e cu neputință să mă despart de tine. Nu te las să pleci. Trebuie să rămîi lîngă mine. Voi aranja eu toate. Îți promit să găsesc o soluție.

Se ridică și începu să se plimbe prin încăpere.

— Nemernicii! Nemernicii! — șuiera ea printre dinți. — Știu ce-am să fac! Soțul meu este acționarul unei gazete franceze din Alexandria. El va da ordin editorului să aducă la cunoștința opiniei publice acest scandal nemaipomenit!

— Heleni, — am răspuns eu — sîntem un popor fără apărare. Te rog să nu dai prilej unui ziar străin să insiste din nou asupra corupției și lașității noastre. De ce să provocăm un scandal public, care n-ar avea nici un rost. Te rog, să nici nu-i vorbești soțului tău despre această întîmplare.

Stătea în fața mea, cu mîinile rezemate de șolduri.

— Nu vei pleca la Edfu, te asigur! Ce idee! Edfu! O localitate blestemată! Unde se află?

I-am spus că este situat între Luxor și Assuan.

— N-aș avea nimic împotrivă, să te fi trimis la Luxor. Dar la Edfu? La Edfu?

Apoi tăcu priyindu-mă fix.

— Pleci bucuros?

— Heleni, — am răspuns — nu plec deloc bucuros, dar...

— Bine, atunci lucrurile sînt aranjate.

M-am despărțit de ea, intrigat. M-am dus să-mi caut prietenii pe malul Nilului, apoi le-am povestit pățania mea. N-au comentat-o decît foarte puțin, pentru că nu-i mai surprindea nimic. De altfel, ceea ce pățeam eu, pățiseră și alți prieteni de-ai mei din Damnoorah. Mahmud, directorul școlar, figura și el pe lista neagră a guvernu-

lui și se aștepta din clipă în clipă să fie destituit sau „mutat".

— Iubiți prieteni, — am zis — situația mea nu este mai rea decît a multor alți tineri egipteni. De ce să mă plîng? Poate la Edfu să fiu mult mai util decît aici.

Privirile lor erau grele de tristețe.

Cînd i-am comunicat servitorului meu, lui Hussein, că plecăm la Edfu nu-și putu stăpîni bucuria.

— Alhamdullilah!

— De ce ești vesel?

— Pentru că Dumnezeu a făcut să plecăm de aici.

Atunci încă nu știam că Hussein avea dreptate.

— Alhamdullilah! — strigă din nou și bătu din palme de bucurie.

— Ce te face să fii așa de fericit? — l-am întrebat.

Îmi răspunse că va fi mult mai aproape de cercul mai restrîns al compatrioților săi.

— Ce se va face Omar fără noi? — întrebă el deodată.

Așa zău, ce se va face Omar? Știam ce mult ținea la mine bietul băiat. Trăia pe străzile orașului, adevăratul său cămin era însă inima mea. Cînd mi-am adus aminte de el, am simțit cleștele durerii sfîșîindu-mi inima.

— Nu l-am putea lua cu noi? — întrebă Hussein.

Am clătinat trist din cap.

— Se va arunca în Nil de durere! — strigă Hussein.

— Nici vorbă, va continua să trăiască și mă va uita curînd.

Hussein intră în bucătărie și începu să facă un zgomot asurzitor cu tigăile. În gînd se și pregătea de drum și fredona pe tonul nazal al strămoșilor săi.

Unul din servitorii lui Michaelides îmi aduse o invitație la cină. Eram foarte trist și nici primirea plină de afecțiune a prietenilor mei nu reuși să-mi descrețească fruntea. Eram patru: Mr. Pierri, Mr. Michaelides, Heleni și eu. În timpul mesei discutarăm exclusiv despre mine. Purtarea dușmanilor mei îi indignase atît de mult, încît aproape mă simțeam obligat să le iau apărarea acestor derbedei. Perspectiva plecării mele îi impresionă atît de puternic încît am încercat să-i consolez cu proba-

bilitatea unei viitoare reabilitări și transferării mele, de către alt guvern, într-un post de mai mare importanță, unde voi putea să-mi desfășor — așa cum se cuvine — dramul de talent pe care Creatorul îl răsădise în mine. Sînt convins că transferarea mea se datorește numai fricii dușmanilor mei — le-am spus eu — în curînd însă le va veni și lor rîndul.

După masă, îngrijitoarea îl culcă pe Nichi, apoi dispăru și Heleni. Am rămas singur cu domnul Pierri. Sorbindu-și încetișor lichiorul, se rezemă de speteaza fotoliului, cu sprîncenele încruntate la rădăcina nasului său lat. Părea bătrîn și sleit. Conștient de tinerețea mea, am simțit pentru el o adîncă compătimire.

— De ce nu-ți deschizi cabinet aici, la Damnoorah? — mă întrebă el deodată.

I-am comunicat motivele mele. Eram în serviciul statului. Îmi iubeam țara și voiam să-i fiu cu orice preț de folos. Dar, chiar dacă m-aș decide să părăsesc statul, ce perspectivă aș avea într-un oraș ca acesta, unde cei aproape o sută de medici, își fac o crîncenă concurență?

— Deschide-ți un sanatoriu particular, o clinică!

Am zîmbit.

— De ce nu? De ce te interesează mereu numai bolnavii lipsiți de mijloace materiale? Oare tot n-ai renunțat la idealismul d-tale tineresc? De ce nu încerci să te gîndești puțin mai practic, ca un negustor? Ce-ți pasă de cei o sută de medici ai orașului? Fac prinsoare cu d-ta că în cîteva luni cei mai buni pacienți te vor căuta numai pe d-ta, dacă îți deschizi un sanatoriu particular. Lumea are încredere în d-ta. Apoi știi ce mult ținem noi la d-ta. Bunăoară, eu te socotesc unul din acei puțini medici, în care am încredere. Dacă n-ar fi așa, nu m-aș ocupa de d-ta.

Vorbea cu atîta sinceritate, încît aproape mi-a fost greu să-i suport privirea.

— Ai putea să-mi faci în această direcție o ofertă — continuă el. — O modalitate de a colabora?

Nu i-am răspuns. Ce i-aș fi putut spune?

— Bine, am să-ți fac atunci eu o propunere, — zise el în cele din urmă. — După cîte știi, orașul are o importantă colonie de greci. De mult am hotărît să înființ-

ţăm un spital propriu, pentru bolnavii noştri. Avem zece mii de lire, strînse în acest scop. Lucrurile n-au avansat, însă pentru că e extrem de greu să găseşti medici corespunzători. Nichi şi cu mine sîntem gata să plasăm patru mii de lire în afacerea aceasta. Ce-ar fi dacă d-ta ai primi aceşti bani, înfiinţînd un sanatoriu? Dincolo de gară avem un teren important şi cred că n-ar fi o afacere proastă să începem să clădim în acel cartier. O clădire impozantă ar ridica şi preţul locurilor virane din împrejurimi. Ce-ai de spus?

Eram atît de emoţionat, încît nu găseam cuvinte să-i răspund. În cele din urmă i-am spus lui Michaelides că mi-ar fi greu să-mi exprim întreaga recunoştinţă pentru bunătatea lui.

— Hotărăşte-te cît mai repede. Aş fi mulţumit să te ştiu liber, scăpat de stat.

Ispita era mare. Era cît pe-aici să-mi pierd cumpătul.

— În tot cazul, îmi menţin propunerea făcută.

Heleni reveni şi ne anunţă că se servise cafeaua în încăperea de alături. M-am uitat pe furiş la ea. Îmi evită privirile, trebăluind pe lîngă bufet, cu buzele ţuguiate, de parcă ar fi fredonat o melodie mută. Era încîntătoare în rochia roşie, decoltată, cu pantofii roşii şi cu părul strîns la spate într-un coc. De fapt, ar fi trebuit să chiui de bucurie că viaţa îmi aducea totul de-a gata, aproape servit pe tavă. Ar fi trebuit să exploatez prilejul care mi se oferea şi să-mi sfidez triumfător duşmanii. Nu ştiu însă de ce gîndul acesta nu-mi făcea o bucurie. Generozitatea lui Michaelides mă umilea.

— Vă aştept în salon, — zise Heleni, — vreau să vă cînt la pian. Vom lăsa uşa deschisă să ne-audă şi Nichi...

Iată deci unde ajunsesem: fusesem destituit din postul ocupat la spital şi degradat la funcţia de simplu agent sanitar. Era o mare umilire. Familia mea nu aflase încă vestea, afară de fratele meu, avocatul, căruia îi comunicasem printr-o scrisoare cele întîmplate. Se grăbi să vină la Damnoorah. Şi pentru că era mai deştept decît mine, clătină mîhnit din cap atunci cînd i-am povestit de-a fir a păr situaţia. Examină lucrurile din punct

de vedere juridic și ajunse la concluzia că nimic nu era de făcut. Sau accept transferarea, sau renunț la serviciul de stat. Firește, nu i-am spus nimic de propunerea lui Michaelides.

După ce petrecu astfel cu mine o zi și o noapte, își scoase foarte mîndru portofelul și îmi oferi sprijinul său fratern. Mă compătimea cu ochii plini de lacrimi și mă rugă să-l țiu în curent cu cele ce mi se vor mai întîmpla. L-am însoțit la gară, apoi plecă.

Michaelides se gîndea atît de serios la spitalul grecesc, încît îmi trimise o scrisoare, repetîndu-și în scris oferta. A trebuit să-mi concentrez toată voința pentru a-i putea răspunde. I-am mulțumit din inimă pentru generoasa-i ofertă și l-am refuzat.

Eram convins că lucrurile fuseseră sugerate de Heleni și așteptam ca ele să nu se termine aici.

Într-adevăr nu întîrzie să apară și Heleni. De astă dată nu mai era o egipteancă, ci pur și simplu femeie.

A fost o scenă cumplită. Refuza să primească argumentările mele, privitoare la necesitatea plecării. Orice-i spuneam, răspundea încăpățînată:

— Dacă mă iubești cu adevărat, vei rămîne la Damnoorah.

— Heleni, — i-am răspuns — există în mine ceva, mai puternic decît orice iubire. Acest ceva este sentimentul că îmi aparțin nu numai mie, ci și poporului meu. Nu uita te rog că, în ultimă analiză, eu am provocat moartea celor doi bieți felahi, care și-au pierdut viața cu prilejul incidentului de la spital. Neglijența mea a făcut posibilă cruzimea lui Aburizk cu Mohamed Assar. Aș fi fost dator să știu tot ce se întîmplă în spital. Trebuia să cercetez zilnic celulele închisorii și n-am făcut-o! Eu sînt de vină că bietul omdah și cei doi fii ai săi sînt închiși și statul le-a confiscat moșia și pămînturile.

— Curată nebunie să te gîndești la aceste lucruri! — strigă ea. — Suferi de altruism! În curînd te vei crede vinovat de toate nenorocirile întîmplate, acuzîndu-te că n-ai fost la fața locului, ca să le împiedici! Nu mă lăsa singură, Ibrahim! Nu voi supraviețui plecării tale. Am fost nespus de fericiți împreună! Fac pentru tine tot ce pot!

— Ai fi în stare să-ți părăsești soțul de dragul meu?

Abia am rostit cuvintele acestea, că le-am și regretat. Mi-era teamă că va răspunde afirmativ. Heleni însă nu răspunse. Aveam impresia că întrebarea mea o surprinsese ca o lovitură de măciucă. Se prăbuși într-un scaun și începu să plîngă. Neștiind cum s-o consolez, am tăcut. Într-un tîrziu mă privi chinuită.

— E timpul să plec.

Își potrivi părul. Am însoțit-o pînă la ușă. Mă simțeam îndurerat, pentru că trebuia să-mi iau rămas bun de la ea în astfel de condiții, pe cînd teama că ar putea să se răzgîndească și să rămînă cu mine, nu încetase să mă tortureze.

Coborî scara fără să se uite în urmă. Am privit lung trăsura care se pierdea în capătul străzii.

A doua zi apăru domnul Michaelides. Era foarte agitat și mă rugă să-l însoțesc, pentru că Heleni era bolnavă. Eram și eu înspăimîntat. Mi-era teamă să nu-și fi făcut vreun rău.

Am găsit-o în pat palidă, bolnavă și sleită. Nu mîncase și nu dormise de douăzeci și patru de ore.

Am examinat-o în prezența soțului ei, fără să găsesc nici un simptom îngrijorător. De altfel, refuză și ea să-mi dea vreo lămurire asupra naturii durerilor pe care le avea. Pulsul era ceva mai accelerat decît normalul, restul însă nu inspira nici o îngrijorare.

Bănuiam că se preface. Domnului Pierri i-am spus să fie liniștit, deoarece soția sa suferise probabil din pricina căldurii un mic șoc nervos. I-am recomandat repaus desăvîrșit promițînd să revin curînd.

În răstimp de două zile am vizitat-o mai multe rînduri. Soțul ei era totdeauna prezent. Heleni refuza să mănînce. Ochii ei străluceau ca arși de friguri și — în cele din urmă — am început să fiu serios îngrijorat de starea ei. Simula sau era cu adevărat bolnavă?

Într-o după masă apoi, am găsit-o singură. Cînd am intrat, era palidă și — în aparență — sleită. Apropiindumă însă de patul ei se ridică vioaie și mă privi clătinată de dorință.

— Heleni, — i-am spus — pot în sfîrșit să vorbesc fără martori cu tine. Ce înseamnă purtarea aceasta? Îmi

îngreunezi nespus situația. De ce nu vrei să fii cuminte? Poate că plecarea mea să nu însemne decît o despărțire temporară.

— Ibrahim, nu te las să pleci! — strigă de cîteva ori. — Promite-mi că nu vei pleca!

— Trebuie să plec, Heleni. Asupra hotărîrii luate nu mai pot reveni. Tu știi prea bine de ce nu pot rămîne aici.

Mă privi o clipă aproape dementă.

Ochii ei scînteiau de ură.

— Atunci pleacă, pleacă! — zise ea cu o mînie surdă în glas. — Nu mai vreau să te văd!

Izbucni în plîns și își îngropă fața în perini.

Am încercat să-i prind mîna și să i-o sărut, dar și-o smulse cu violență. O clipă am stat lîngă patul ei, fără să știu ce să fac. Apoi am ieșit, spunînd doar atît: „Dumnezeu să te ocrotească".

M-am dus direct la gară, pentru a lua primul tren spre Cairo. Hussein mă aștepta pe peron, cu geamantanele. Era acolo și Omar. Plecarea mea nu-l întristase, așa cum crezusem la început. Dimpotrivă. Mă binecuvîntă și ochii îi străluceau de bucurie. O mulțime de oameni veniseră la gară, să-și ia rămas bun de la mine: prietenii mei de pe malul Nilului, apoi încă vreo sută de bărbați și femei, cu copiii în brațe. Era o mulțime foarte pestriță, pe mine însă mă umplea de mîndrie. La urma urmei, oamenii aceia erau cei mai buni prieteni ai mei. Chiar dacă în ultimul timp îi cam uitasem în ziua aceea își aduseseră totuși aminte de mine și acum duceam în suflet, drept consolare, lacrimile lor sincere.

EDFU

CAPITOLUL VI

1

COBORÎSEM ÎN ȚARA LUI HORUS, șoimul semeț. Edfu n-avea spital, decît o baracă de scînduri, spoită în alb, în fața căreia se ridica un copac înalt. Sălile erau largi și aerisite. M-am instalat la etaj. Din balconul umbrit vedeam Nilul și colinele deșertului din răsărit. La parter aveam biroul, în care se găseau cîteva grămezi de acte, două sau trei mobile șubrede, un fotoliu de piele ponosit și un dulap plin cu medicamente, al cărui conținut trebuia să satisfacă necesitățile unei populații care trecea de douăzeci de mii. În fundul barăcii mai erau două încăperi, cu patru paturi goale, apoi încă o sală, în mijlocul căreia stătea o masă primitivă de lemn, care nu cunoscuse rindeaua, acoperită cu un cearșaf de cauciuc. Descoperind cîteva pete cafenii pe acest cearșaf, mi-am dat seama că masa servea pentru operații. Toate geamurile erau sparte, iar casa mișuna de lilieci.

Contabilul meu se numea Ismail. Era cam de aceeași vîrstă cu mine și purta ochelari în ramă de aur.

Dincolo de colțul străzii se ridica hotelul unui armean, Madjubian, care corespundea minunat nivelului postului meu sanitar. (Aceasta era numele oficial al spitalului, zugrăvit deasupra intrării bărăcii). Armeanul se îndeletnicea în ceasurile-i libere și cu dentistica. Nu era lipsit de îndemînare, lucru pe care îl certificau numeroșii cetățeni, care își puteau îngădui luxul de a-și îm-

podobi gingile cu plombe de aur. Mai tîrziu aveam să aflu că mulți dintre ei își sfredeleau măselele, numai ca să aibă și ei surîsul „aurit" al celor cu plombe puse de Madjubian. Poate că cetățenii din Edfu erau de părere că aurul este mai în siguranță în maxilarul lor, decît în safeurile de oțel ale băncilor, și poate că aveau dreptate.

Mai era acolo apoi tînărul Mansur, „intendant al antichităților", păzitorul oficial al templului lui Horus. Nu părea deloc mîndru de faptul că supraveghea unul dintre cele mai frumoase monumente ale Egiptului, poate chiar ale lumii; visul lui era să fie transferat într-o localitate mai civilizată. Mansur se bucura de toată simpatia mea deși aș fi vrut să aibă ceva mai multă înțelegere.

Era apoi la Edfu mamurul care împreună cu numeroasa-i familie, locuia una din cele mai frumoase clădiri ale orașului. El și polițiștii săi duceau o existență pașnică, pentru că Edfu era populat de oameni cinstiți. Din cînd în cînd se mai întîmpla cîte o crimă, din genul faimoaselor vendette, o variantă a universalului *„cherchez la femme"*, autorul era însă prins cu ușurința cu care vînezi o muscă. Toți oamenii cu oarecare importanță se cunoșteau între ei. Iar nevoiașii cunoșteau pe ceilalți nevoiași. Negustorii și agenții birourilor de voiaj încercau să-și facă concurență, ceea ce se întîmplă pretutindeni, iar străzile erau murdare și puturoase, ca în toate localitățile patriei faraonilor. Mărunții botași, care în epocile turistice, mînau măgărușii triști, se încăierau de cîte ori străinii împărțeau generoși bacșișuri și călăuze îmbrăcate în caftanuri de mătase împuiau capul numeroșilor gură cască, veniți din țări străine, cu povești fantastice despre biata noastră țară.

Orașul avea o școală, cu un director și încă trei dascăli. Școala era frecventată de o sută cincizeci de elevi, între care nu se găsea nici o fată. Una dintre cele mai plăcute îndatoriri ale mele era supravegherea sanitară a acestei școli, pentru că băieții erau ageri, frumușei și — în majoritatea lor — sănătoși. Într-un anumit cartier locuiau vreo douăsprezece prostituate, care aparțineau de asemenea sferei mele de activitate, dar în zilele de Bairam și de sărbătoare era imposibil să pătrunzi în ulițele acelea murdare. Erau în oraș și cîteva cafenele.

Cea mai bună aparţinea restauratorului-dentist. Aici îşi dădea întîlnire crema şi elita oraşului lui Horus. Nicăieri un puţ cu apă curată, nicăieri un felinar, o, stradă măturată! Nimeni nu era de vină pentru stările de la Edfu! Cum ar fi putut guvernul central — care n-avea nici timpul necesar să-şi cureţe propria capitală — să supravegheze un îndepărtat tîrg, aşezat la sute de kilometri, în susul Nilului?

Încercam să mă consolez cu gîndul că, în ultimă analiză, toate culturile şi civilizaţiile pămîntului au răsărit din murdărie şi din sforţările omeneşti şi, pentru că mi-am dat seama că — în calitatea mea de agent sanitar al localităţii — eram obligat să încerc a îmbunătăţi stările de lucruri din Edfu, am început să bombardez serviciul sanitar cu rapoarte.

O lună întreagă am iscodit şi studiat situaţia localităţii. Am adunat funcţionarii şi am încercat să-i entuziasmez pentru ideea unui trai mai igienic, făcîndu-i astfel colaboratorii mei la acţiunea de reorganizare sanitară. În aparenţă reacţionau însufleţiţi la apelurile mele, în realitate însă nu-şi prea dădeau interesul.

Şeful meu de resort era beyul Salib. Îl cunoscusem în treacăt. Era un om gras şi bine intenţionat, dar ca toate exemplarele rasei sale, îi plăcea să bea. Avea la activul său o îndelungată practică medicală şi administrativă şi din acest motiv se bucura de un larg prestigiu. Uşile elegantului său birou din Cairo erau întotdeauna larg deschise pentru numeroşii săi prieteni. În pofida obezităţii sale, era foarte agil în mişcări, cînd era vorba să-şi servească superiorii. Toată lumea din minister ştia că trage cu amîndoi ochii spre fotoliul secretarului general, care ar fi fost destul de încăpător pentru şezutu-i cu aspect de balon. Avansarea aceasta atîrna numai de data cînd se va retrage actualul guvern şi de seriozitatea noului ministru, care urma să-şi ţină promisiunile făcute în secret. Bietul Salib! Dumnezeu n-a vrut să-şi vadă visul împlinit: a murit de un atac de cord, pe cînd se afla la Paris, ca delegat al Egiptului la un congres de higienă. Cît trăia, însă, nu-l puteam nesocoti! Şi nici nu l-am nesocotit.

Ţinea foarte mult la formalităţile administrative. Fă-

ră acte se socotea un om pierdut. Sufletul lui trăia în dosare, înmormîntat sub mormane de petiții și rapoarte. Secretarul său era unul din cei mai harnici scribi din cîți mi-a fost dat să văd. Nu mi-e teamă să afirm că, înainte de plecarea mea din Damnoorah, dosarul privitor la stările sanitare din Edfu nu cuprindea decît foarte puține piese. Dar, așa cum am mai spus-o, la o lună după sosirea mea în Edfu am început să bombardez serviciul sanitar cu memorii și rapoarte, care ar fi fost suficiente pentru monografia tuturor orașelor și satelor din Egiptul de Sus, vizitate de mine în calitate de controlor sanitar și a căror situație nu era cu nimic mai bună decît cea din Edfu. Beyul Salib era medic, ținea însă foarte mult la comoditatea sa, astfel că nu-i plăcea să fie hărțuit. Eu însă hotărîsem ca, pentru transferarea și degradarea mea, să mă răzbun pe domnii din minister, în așa fel însă, încît această răzbunare să-mi aducă roade nu mie, ci țării și poporului meu.

Dar, deși eram în stare să îmbogățesc dosarele cu rapoarte, statistici și cereri de materiale necesare reorganizării concepute în plan mare, deși strecuram în reclamațiile mele aluzii foarte străvezii, care compromiteau însăși direcția sanitară a ministerului, nu puteam picura nici un strop de patriotism în inima năpădită de grăsime a beyului Salib. Beyul confirma primirea celor mai neînsemnate fițuici pe care i le trimiteam. Guvernul însă n-avea bani. Greutățile bugetare împiedicau direcția sanitară să-și realizeze diferitele proiecte. Eu însă continuam neînduplecat asediul împotriva beyului Salib. Dar era mai ușor să trezești din somn un elefant, gîdilîndu-l cu pene de păun, decît să-l scoți pe superiorul meu din trîndăvia-i organică.

Răbdare, băiete, răbdare, îmi spuneam eu, fără să mă dau bătut.

În Egiptul de Sus, bolile sînt mult mai puține ca în Deltă. Din punct de vedere moral, populația în mijlocul căreia trăiam era foarte severă și muncea cu multă tragere de inimă. Adevărat că pămîntul roditor se limita la o fîșie de pămînt între două deșerturi, fertilitatea lui era însă exploatată la maximum.

În scurtă vreme am dobîndit o popularitate largă, mai ales în urma activității propagandiste a servitorului Hussein, asupra căruia nu mai aveam nici o autoritate și care, oriunde intra, povestea adevărate minuni despre puterile mele tămăduitoare. Oamenii așteptau mult de la mine, eu însă nu le puteam da decît puținul științei mele.

În cele din urmă am fost avizat că medicamentele cerute erau în drum spre Edfu, dar că restul celor reclamate nu-mi putea fi furnizat, din pricina lipsei de bani. Am primit dispoziția să elaborez un plan pentru înființarea unui spital la Edfu. Știam bine că acest plan existase în forma lui de proiect, încă înainte de a mă fi născut eu. Totuși, după o muncă încordată de cîteva luni, am reușit să înzestrez spitalul cu o sală de operații mulțumitoare. Era primitivă, dar strălucea de curățenie. Contabilul meu, Ismail, care era originar din apropiatul Komombe, avea oarecare experiență în materie de intervenții chirurgicale, asistîndu-mă cu destulă dibăcie și pricepîndu-se și la narcoze. De la colegii mei din spitalele din Assuan și Luxor am primit împrumut cîteva instrumente, astfel că, am reușit să fac intervențiile chirurgicale absolut necesare, firește, numai atunci cînd îmi dădeam seama că mijloacele tehnice la îndemînă îmi vor fi suficiente pentru a duce la bun sfîrșit operația. Aveam diagrama fidelă a nașterilor și deceselor. Făceam vaccinări. Examinam cu sutele bolnavii de ochi. L-am convins pe mamur să angajeze cîțiva măturători de stradă și să stropească zilnic principalele artere de comunicație. Condamnam clădiri întregi la dărîmare, declarînd că sînt improprii pentru a fi locuite, oamenii însă continuau să rămînă în ele și poate că sînt și astăzi încă între zidurile lor. Felahii își trimiteau la vizită copiii bolnavi, pe femei le țineau însă acasă și nu le-ar fi lăsat la spital, chiar dacă ar fi știut că mor sub privirile lor. Am intervenit să fie arestate cîteva oribile *diah*, (babe care vindecau cu farmece și buruieni de leac), pentru activitate clandestină. Curînd însă am renunțat la aceste lucruri, ajungînd la convingerea că numai copiii pot fi educați într-un spirit nou, oamenii în vîrstă însă, niciodată. Ce splendid Ba-

bilon era la Edfu! Problemele de educație priveau însă alt departament.

Uneori ședeam în balconul umbrit dus pe gînduri, țesînd păienjenișul străveziu al viselor, în timp ce aveam senzația că forța și energia mă părăsesc, de parcă mi s-ar fi scurs sîngele din vine. „Sînt numai *unul* din milioanele de oameni. Ce pot face singur? De ce n-ar fi natura mai tare decît mine? Cea mai rea soluție ar fi ca direcțiunea sanitară să mă uite la Edfu, înmormîntat pentru vecie în orașul lui Horus".

Apoi arșița! Aerul fierbite și uscat al Egiptului de Sus! Soarele nu-ți ardea numai pielea de pe tine, dar îți frigea și carnea de sub piele! În timpul zilei aerul era fierbinte, de parcă ar fi ieșit din gura unui cuptor încins. Cafea,. somn, țigări! Somn, cafea, țigări! Țigări, cafea somn! Acestea erau singurele distracții în odăile întunecate. Dacă între opt dimineața și șase seara m-aș fi încumetat să ies, n-aș fi întîlnit pe străzi o vietate. Cazurile pe care le-am tratat în cursul verii au fost cîteva muș-cături de șarpe și foarte multe înțepături de scorpion.

Noroc că aveam societatea mea, acasă la mine. Era aici bunăoară Hussein, care nu mai putea de bucurie că își descoperise în oraș o soră și un cumnat. Și, spre marea mea surprindere, apăru într-o bună zi și Omar, lustragiul. Firește, drumul de la Damnoorah îl făcuse nu pe cărucioru-i de lemn ci — ca un adevărat prinț — sosi pe bordul unei uriașe bărci. De pe barcă fu descărcat pe țărm și își plăti singur drumul. Porni îndată în căutarea mea, urmat de aproape jumătate din populație, care nu mai știa cum să se minuneze de acest băiat fără picioare, care alerga mai repede decît băieții cu picioare întregi. Firește că la Edfu renunță să-și mai exercite vechea meserie, pentru că singurii gentlemani din oraș care purtau pantofi, eram eu și încă vreo zece funcționari. Restul bărbaților umblau desculți. Pantofii mei și ai lui Hussein străluceau însă la fel ca înainte. Acesta era prețul pe care îl plătea pentru libertatea de care se bucura în apropierea mea și pentru fărîmiturile ce cădeau de la masa stăpînului. Fărîmituri! Trăiau la casa mea ca niște adevărați pași. Strengarul purta acum un turban alb și,

în locul lădiței cu unelte, ședea pe un Coran, pe care îl deschidea de cîte ori avea prilejul, citind cu frumosu-i glas din înțeleptele percepte ale Profetului. Mîndria lui Omar nu cunoscu margini cînd, directorul școlii, care-mi era foarte bun prieten, îl angajă lector pentru clasele inferioare. Mititeii stăteau ceasuri întregi ghemuiți în jurul lui Omar, clamînd în cor cu el atotputernicia lui Dumnezeu. Aveam apoi o copilă în casă. Într-o bună zi își făcu apariția din direcția deșertului. Nimeni nu știa de unde vine. Părea sălbatică și, pe fața-i inexpresivă și întunecată, mijea un început de gingășie. Această *badawijah* (fiică de beduin) era misterul personificat. Nici măcar tribul din care făcea parte nu ni-l destăinui. Era cea mai slăbuță dintre ființele pe care le văzusem vreodată. Era atît de subțire, încît s-ar fi putut ascunde în umbra unui stîlp de telegraf. O compătimeam și, poate, mă compătimea și ea la rîndul ei. Nici eu nu mai știu care dintre noi era mai pătruns de milă. Era inteligentă, foarte vioaie și din cale-afară de mîndră. În scurtă vreme se obișnui să diretice prin casă. Niciodată nu ieșea pe stradă, de parcă dincolo de poartă ar fi pîndit-o cine știe ce primejdie. L-am rugat pe mamur să-i urmărească pe beduinii care treceau prin apropiere și să se intereseze de copilă.

După cîteva luni am pierdut orice orientare în timp. Zilele treceau ca orele, săptămînile mi se păreau zile, iar lunile, nu erau mai lungi ca altădată săptămînile, pînă cînd apoi — într-o bună zi — nopțile se făcură din nou răcoroase și arșița cumplită prinse să se potolească chiar în cursul zilei. Aproape fără să-mi dau seama, am avut într-o dimineață impresia că mă născusem din nou și am început să respir cu nesaț, ca pelerinul singuratic, care — după un drum greu prin deșertul fără apă — ajunge într-o oază răcoroasă.

Într-o bună zi sosi la Edfu un drumeț din Indii. Omar îl aduse îndată la mine.

— A sosit un hindi (hindus), care-l caută pe stăpînul meu pașa hakim.

Aveam în fața mea un bărbat bine legat, cu o barbă scurtă, despicată în două. Purta o haină hindusă de mă-

tase galbenă și cam ponosită, iar pe cap un mare turban alb, făcut dintr-un material ușor. Privirile lui se opriră în ochii mei, senine și blajine ca ale oamenilor sfinți. Mă salută cu adîncă plecăciune. Apoi așeză pe pămînt un pachețel mic, unindu-și palmele într-un gest misterios. Fața-i de ascet avea urme de vărsat, fără însă ca această scădere să-i știrbească noblețea trăsăturilor.

Din haină își scoase un portofel de piele, întinzîndu-mi o carte de vizită pe care scria „Mirzah Shingh, astrolog hindus". Vorbea tot atît de bine englezește ca și mine și am început conversația pe această „lingua franca" a universului.

— Stăpînul meu mi-a poruncit să vă găsesc — zise el.

— Cine este stăpînul tău?

— Nu-l cunosc. Știu atîta doar că trăiește în Indii.

— Cum a putut să-ți poruncească ceva, dacă nici măcar nu-l cunoști?

— M-a vizitat în somn, spunîndu-mi: „Cînd vei trece prin țara Egiptului, du-te în cetatea lui Horus. Acolo vei găsi pe slujitorul științei. Stai în casa lui, dar nu mai mult decît un pătrar de lună".

— Bine-ai venit, — i-am răspuns și fără să vreau mi-a venit să zîmbesc de acest blînd vicleșug. — De unde ai știut însă că tocmai eu sînt „slujitorul științei?"

— Am petrecut o noapte în biserică, cufundat în meditație. Atunci glasul mi-a poruncit: „Du-te la agentul sanitar. El este omul pe care stăpînul tău îl ocrotește". Am venit deci, călăuzit de acest copilandru, pe care dibăcia d-v. l-a redat vieții.

— Fii binevenit în casa mea, — i-am spus.

L-am invitat cu un gest prietenos să intre. Mă urmă, dar numai pînă la bolta scundă a scării. Acolo se lăsă pe dușumea, cu picioarele încrucișate sub el, cufundîndu-se într-o meditație somnolentă. Privirile lui rătăceau inexpresive prin încăpere, dar în pupilele lui mocnea un foc ciudat.

L-am lăsat cufundat în meditația sa, ordonînd celor din casă, ca musafirul meu hindus să nu fie tulburat de nimeni, pentru a nu-l stingheri în deprinderile sale.

Apoi m-am întors la lucrul meu. Îmi venea neîncetat să zîmbesc, eram convins că primisem în casă un cerşetor. După două ore de la sosirea sa, hindusul era încă tot sub bolta scării, fără să se fi mişcat cel puţin. Am încercat să uit de prezenţa lui în casa mea. Cum trecea însă ziua, se isca în mine o stranie nelinişte, pe care nu eram în stare s-o tălmăcesc în nici un fel. În drum spre cafeneaua dentistului armean, unde eram aşteptat să joc o partidă de domino cu directorul şcolii, am simţit deodată că trebuie să mă întorc acasă. Hindusul îşi dezlega tocmai traista. Scoase din ea un colţ de pîine, pe care îl frînse apoi în bucăţele mici.

— Pîinea aceasta a fost binecuvîntată de puterea luminii soarelui, — zise el. — Acum este plină de dreptatea care pluteşte în nemărginit.

Mărunta badawiyah apăru de undeva, ca o umbră. Ochii-i negri sclipeau ca două nestemate. Aducea un urcior plin cu apă, proaspătă, pe care îl aşeză în faţa musafirului.

— Apa pe care mi-ai cerut-o, — murmură ea.

Apoi urcă scara tot aşa cum venise: ca o umbră.

— Fiţi atent ca fata aceasta să nu părăsească locuinţa d-v. decît la patru săptămîni după plecarea mea, — mi se adresă deodată hindusul. — O pîndesc primejdii. Fiii deşertului îi ameninţă viaţa. Dacă va părăsi însă casa numai după termenul pe care vi l-am spus, primejdiile vor fi trecut. Va veni după ea un bărbat, care o va lua cu dînsul şi va fi foarte bun cu ea.

Începu să mestece încetişor pîinea.

Am urcat scara şi am întrebat-o pe copilă dacă vorbise cu hindusul. Negă aproape cu îndîrjire.

— Bine, dar ţi-a cerut să-i aduci apă?!

— Nu mi-a spus totuşi nici un cuvînt.

— De ce i-ai dus atunci apă?

Mă privi uluită, fără să-mi poată răspunde.

Mă aflam în faţa unui mister. Totuşi n-aveam nici o presimţire. Dimpotrivă! Între timp simţeam că mă atrage o caldă simpatie către hindus. Aveam o pregătire ştiinţifică suficient de serioasă, pentru a-i putea găsi o explicaţie forţei sale telepatice. De altfel umblasem şi eu prin

regiunile situate dincolo de simțuri, cărora logica noastră nu le găsește nici o explicație. Simțeam forța magnetică a hindusului și aveam senzația că stau sub protecția unui duh străvechi. Mi-am lăsat musafirul în pace și nici el nu m-a tulburat deloc. Ședea neclintit sub scară, uneori se ridica, ieșea pentru cîteva minute afară, apoi se întorcea iar și se cufunda din nou în meditațiile sale. Din cînd în cînd dormea pe o rogojină, pe care Hussein i-o oferise respectuos. I-am interzis lui Hussein să-l tulbure sau să vorbească ceva în oraș despre prezența sa în casă. Ordinul meu era de altfel inutil, pentru că, de cîte ori trecea pe lîngă hindus, Hussein își holba înspăimîntat ochii și se ridica în vîrful picioarelor. Își făcea rugăciunea pe covorul din fața ușii, pentru ca *Bilad el Hind*, adică omul sfînt din India, să-l vadă închinîndu-se și să-și dea seama că Hussein era un cucernic pelerin pe acest pămînt.

După ce Mirzah Shingh își continuă astfel, aproape zece zile, practicile yoghiste, își schimbă deodată felul de viață. Ieși în balconul meu și se purta ca oricare dintre noi. Vorbea însă foarte puțin și cam stîngaci, refuzînd să mănînce altceva decît orez, curmale și uneori ceapă. Eram și eu foarte rezervat în prezența lui și niciodată nu l-am întrebat despre exercițiile sale rituale. Noaptea și-o petrecea pe balcon, cu picioarele încrucișate sub el, privind luna și stelele. Îi vedeam din pat turbanul, scăldat de albul lăptos al lunii egiptene. Cînd mă trezeam dimineața, hindusul nu mai era acolo. Ceea ce era însă ciudat, e că nu mai mîncam nici eu așa de mult ca înainte, nu mai fumam și renunțasem chiar la cafelele zilnice. Șimțeam în trup o ușurință stranie, aproape voluptoasă. Îmi veneau în minte vremurile cînd, pe insula Rhoda, în grădină, făceam meditații și posteam zile întrezi...

Într-un tîrziu apoi, Mirzah Shingh deveni mai comunicativ.

— Ați încercat vreodată să treceți dincolo de granițele d-v? — întrebă el, întorcîndu-și spre mine privirile străbătute de o bunătate învăluitoare.

— Dincolo de granițele mele... Ce vrei să spui?

— Logodit cu veșnicia, așa cum femeia se contopește cu toată ființa ei în bărbatul pe care-l iubește?

— Am avut uneori ciudate stări de luciditate, — i-am mărturisit. — Dar ca om al științei, n-aș putea să afirm să fi trecut vreodată dincolo de „granițele" mele.

— Mulțumesc. Acum știu totul.

Se scufundă din nou într-o tăcere lungă.

— Ai putea să-mi spui ce-mi prezic stelele? — l-am întrebat.

Se uită îngîndurat la mine.

— Da? — l-am întrebat din nou, de astă dată nerăbdător.

Dădu negativ din cap. N-am mai insistat. Simțeam că nu vrea să vorbească.

— Am să vă citesc însă în palmă, — zise el deodată. — Am să vă spun tot ceea ce-mi destăinuiesc liniile d-v.

Îmi așeză mîinile, cu palmele răsucite, pe genunchii lui. Îmi examină liniile, apoi îmi povesti cu o exactitate fantastică toate peripețiile mele din trecut. Îmi descrise și cîteva evenimente viitoare, din care cea mai mare parte s-au și împlinit apoi. Îmi aduc aminte că, în timpul șederii mele în Europa, am încercat să evit anumite situații și întîmplări, pentru că îmi amintisem de profețiile hindusului, fără să reușesc însă. Mi-a comunicat în fraze foarte dibace că sînt amenințat de o primejdie. L-am rugat să se exprime mai clar. M-a refuzat însă. Apoi l-am întrebat cum aș putea să evit primejdia. Zîmbi.

— Lăsați totul baltă și porniți în căutarea maestrului. Este singurul lucru care v-ar putea salva. În realitate însă, nu veți putea evita primejdia, pentru că nu veți proceda niciodată împotriva voinței d-v.

În cele din urmă îmi ridică încetișor mîinile de pe genunchi.

— Mîini frumoase, mîini de maestru! Numele d-v. va străluci cîndva în inima poporului egiptean!

Își ridică puțin turbanul de pe frunte și surîse vesel, ca un școlar. Apoi mă uimi cu următoarea prezicere:

— Foarte curînd, în luna noiembrie, va sosi aici o doamnă. Vă veți împrieteni cu ea.

— O egipteancă?

— Nu. Englezoaică. Și, datorită acestei femei, vă veți schimba întreaga viață.

— Poate am să mă căsătoresc cu ea?

— Nu. Este măritată cu un englez.

Îmi mîngîie blînd mîna.

— Povestește-mi încă ceva despre această femeie.

— Nu, n-ar fi bine s-o fac.

Apoi ciocănindu-și tîmpla cu degetul arătător, făcu:

— Aveți o voință de fier și nu vă e teamă nici de oameni, nici de întîmplări. Dacă veți părăsi însă Egiptul, trebuie să vă păziți să nu vă îmbolnăviți de piept.

Se ridică cu o mișcare lină, șerpuitoare, de parcă o forță nevăzută l-ar fi ajutat să facă această operație. Zîmbi își împreună mîinile, apoi se înclină. Coborî scara, părăsi casa și ieși în stradă, în mînă cu mica-i traistă. L-am văzut străbătînd strada, fără să se uite nici în dreapta, nici în stînga. Am simțit un regret sincer, pentru că știam că de astă dată nu se mai întoarce. Nici nu l-am mai văzut. Dar oare va fi plecat cu adevărat în seara aceea? De cîte ori m-am gîndit la el, în anii următori! Chiar azi, cînd scriu aceste rînduri, ajunge să-mi ridic ochii și — iată-l — stă aici, în fața mea și simt cum îmi mîngîie blînd mîna. Uneori, cînd în bezna nopții mă lupt împotriva răului care mă roade, văd în imediata mea apropiere o față luminoasă și prezența ei mă umple de forță și curaj. Știu că, trăiește undeva în aceeași lume cu mine, se gîndește la mine cu milă și bunătate, împrumutîndu-mi ceva din energia sa. Îi voi fi în veci recunoscător.

2

Noiembrie era aproape pe sfîrșite, fără ca englezoaica să se fi ivit. Cercetam cu atenție turiștii care treceau prin fața mea, pe măgărușii triști, spre templu. Speram s-o descopăr între acești vîntură-lume. Englezoaica însă nu venea.

Într-o dimineață, poliția îmi aduse un beduin rănit. Fusese găsit de o patrulă care cutreiera deșertul. Era un băiat foarte tînăr, înalt, tăcut și modest ca un adevărat aristocrat. Refuză să dea orice lămuriri poliției, care —

în cele din urmă — mi-l încredințase mie. I-am pansat rănile care nu erau prea adînci și, datorită organismului puternic, se întremă foarte repede. Într-una din zile îmi dărui un pumnal împodobit cu aur și pietre prețioase. Îmi spuse că-mi era foarte recunoscător, nu atît pentru ajutorul medical pe care i-l dădusem, cît pentru că o tratasem pe sora lui cu bunătatea unui adevărat părinte. Am rămas uimit. Beduinul mă lămuri în cîteva cuvinte. Sora sa fusese răpită de membrul unui trib învecinat cu al lui, trib cu care familia lui se războiește de mai multă vreme. Mărunta badawiyah stătea lîngă el și, din fața-i întunecată, dinții albi sclipeau ca o flacără. Fratele ei o acoperi proteguitor cu largu-i burnus din păr de cămilă.

— O iau cu mine, — zise în cele din urmă. — Părintele meu vă va răsplăti odată fapta.

Eram mîhnit că-mi pierdeam mica prietenă. Nu mă supărase mai mult decît o pisicuță încăpățînată și obraznică și — în felul ei dezordonat și orgolios — fusese întotdeauna gata să mă ajute. Mi-am amintit însă cuvintele hindusului și am lăsat-o să plece. Aceasta se întîmpla exact la o lună după plecarea hindusului.

Mai erau numai cinci zile din noiembrie. Începeam să mă neliniștesc. Prima prezicere a hindusului se împlinise. Ce se va întîmpla însă cu englezoaica mea?

În ziua de 29 noiembrie stăteam în balcon. Aveam senzația că natura moțăia în jurul meu. Eram și eu pierdut în visuri, apoi am ațipit. M-a trezit Hussein și conform obiceiului, îmi aduse un pahar cu apă rece. M-am îmbrăcat și am coborît în „cabinet", pentru a-mi încheia munca din acea zi.

Deodată am auzit în fața porții, vocea unui englez.

— Aici locuiește agentul sanitar?

— Da, sir, aici locuiește hakimul, — răspunse un glas, care era cu siguranță al unui egiptean.

Poarta spitalului era totdeauna larg deschisă. Deodată apăru în prag un dragoman elegant.

— Bună seara. D-v. sînteți hakimul?

— Da. Ce dorești?

— Un englez de pe dahabiah vrea să vă vorbească.

— Poftește-l să intre, iar d-ta așteaptă afară.

Se întoarse şi zise:

— Sînteţi aşteptat, Sir.

Se dădu la o parte. În prag apăru un englez, în costum cenuşiu, cu cravată albă, în nod cu un ac de aur în forma unei cravaşe miniaturale. Pe cap purta o pălărie cenuşie de fetru, cu boruri largi. Avea obrajii ofiliţi. Îi dădeam cam şaizeci de ani. Ca înfăţişare, semăna atît de mult cu un cal, cît poate semăna un om, fără să fie totuşi cal. Nasul şi-l ţinea ridicat în aer.

— Bună ziua, sir, — zise el, — cred că am onoarea cu medicul din localitate?

Vorbea răguşit, probabil din cauza fumatului.

— Bună ziua, — am răspuns în cea mai bună engleză, care, firește, era departe de a fi desăvîrşită. — Mă numesc doctorul Ibrahim.

— Sînteţi medicul oficial?

Se uită curios prin încăpere. (Şi caii pot fi uneori curioşi!)

— Da, sir. Cu ce vă pot servi?

Făcu un pas înainte. Deşi i-am oferit un scaun, necunoscutul preferă să stea pe colţul biroului meu bălăbănindu-şi de acolo picioarele.

— Mă numesc Lister! Dr. Lister!

— E o deosebită onoare, doctore Lister, să vă pot cunoaşte.

Îmi strînse mîna.

Călătoresc în tovărăşia a două doamne, pe un dahabiah. Una dintre ele mi-e pacientă. Se simte foarte prost. Aş avea nevoie de puţină morfină sau panthopon. Aş vrea să ştiu dacă mă puteţi împrumuta cu una din ele, pînă cînd voi primi cele necesare de la Cairo?

— Sir, — i-am răspuns — ştiţi prea bine că aceste narcotice toxice nu le pot elibera, fără o reţetă specială. De altfel, nici n-am panthopon. La noi lipseşte această comoară.

Nu era exclus ca, doamna despre care îmi vorbea englezul să fi fost morfinomană.

— Am fost informat că aveţi aici o farmacie.

— Am şi n-am. Pe strada aceasta există o farmacie, dar din binecuvîntate motive sanitare, toate toxinele sînt controlate de mine.

— Perfect. Și pentru că sînt și eu medic, îmi veți putea satisface, fără prea mare greutate, cererea.

— Desigur, sir. Înainte de toate însă, aș vrea să mă conving dacă sînteți cu adevărat medic.

Se ridică de pe birou și mă privi puțin cam surprins.

— Vă îndoiți de cuvîntul unui englez?

— Adeseori mă îndoiesc chiar de cuvintele compatrioților mei.

— Vă înțeleg, cuvîntul unui englez este însă cu totul altceva.

— Întrucît mă privește, pentru mine este egal cu al unui chinez, bunăoară.

Mi-a venit să rîd, fără să știu de ce. Zîmbi și el, dezvelindu-și dinții lați, ca ai cailor.

— Ascultați-mă, doctore Lister, — i-am spus. — Puneți-vă în situația mea. Nu vă pot da morfină, pînă cînd nu sînt sigur că am de-a face cu un medic adevărat. Să presupunem că, într-o bună zi, sosesc eu cu o barcă pe Tamisa, cobor, intru în cabinetul d-v., și cer să-mi dați morfină ...

— Da, aveți dreptate! — exclamă binevoitor englezul și îmi întinse ceremonios mîna încărcată cu inele. — Ajunge! — Zicînd acestea, scoase din buzunar un portofel din piele roșie și îmi aruncă pe masă cartea sa de vizită. Am ridicat curtenitor biletul.

— Vă mulțumesc, doctore Lister. Vă mai rog acum, să-mi dați o rețetă pe blocul d-v. obișnuit.

— Perfect. Nimic mai ușor.

Scoase dintr-un buzunar blocul și scrise rețeta.

— Sînt unul dintre acei egipteni, — i-am spus eu — care nutresc față de englezi o vie recunoștință, pentru faptul că ne ajută să combatem traficul de stupefiante, acest rău național. Poate că, odată și odată, ne vom dovedi în mod concret recunoștința, ajutîndu-le englezilor să-și învingă simpatia tradițională pentru băuturile alcoolice.

Observația mea îl amuză din cale-afară. Rîse, mai bine zis, necheză ca armăsarii, apoi rîsul lui se transformă într-un acces de tuse.

— Dacă doriți, — i-am propus — pot să vă dau un

medicament, care în mai puțin de patru săptămîni va face să dispară tusea de care suferiți.

— V-aș fi foarte recunoscător! Vă rog chiar. Nu vă puteți închipui cum mă chinuie tusea aceasta.

— Am să vă trimit doctoria pe bordul dahabiahului. Va trebui să reduceți însă rația zilnică de tutun. Adevărul este că fumăm prea mult.

— Știu. E o prostie de neiertat. Nu încetăm de a le interzice pacienților noștri fumatul, pe cînd noi continuăm să ne intoxicăm cu nicotină.

Husein ne servi apă la gheață, cafele și țigări. Dr. Lister gustă cafeaua, apoi exclamă:

— Excelentă!

— Dacă-mi îngăduiți, vă trimit pe vapor și puțină cafea . . .

— Vă mulțumesc, sînteți prea gentil, avem însă și noi pe dahabiah cafea destul de bună. — Așează ceașca pe masă, încruntîndu-și fruntea ofilită. — Dacă n-aveți nimic mai bun de făcut, vă invit diseară pe dahabiah, la un pahar de whisky. Ne putem împărtăși ultimele peripeții profesionale sau, dacă vreți, putem glumi. Mi-e dor de veselie. N-am mai fost de cîteva săptămîni între bărbați. Pe bord nu se găsesc decît cele două doamne . . . Știți ce înseamnă aceasta, chiar dacă doamnele acelea sînt extrem de simpatice.

Abia acum mi-am dat seama că pacienta despre care vorbește, era femeie. O englezoaică deci . . . Deodată am devenit foarte vigilent.

— Pacienta d-v. este englezoaică?

— Da. Eu am sfătuit-o să vie în Egipt, pentru că aici clima e uscată și fierbinte. Are reumatism și ischias . . . N-ați vrea să mă însoțiți chiar acum? Vasul nostru este ancorat în apropiere.

Făcu un gest nehotărît spre Nil.

— Ce ghinion să rămîn fără morfină! Ce ghinion!

— Sînt fericit că vă pot fi de folos. Dacă vreți, mă întorc peste o clipă cu fiolele.

Cinci minute mai tîrziu porneam cu doctorul Lister spre Nil. Un frumos dahabiah, „Osiris", care fusese legat de țărm printr-o punte albă, ancorat în apropiere.

Servitorii își ridicau tocmai corturile pe malul nisipos. Doctorul Lister m-a rugat să-l aștept pe punte, pînă cînd se întoarce din cabina pacientei sale. Sus pe punte, fiind singur, am început să examinez în liniște vasul. Puntea de deasupra cabinelor era minunat amenajată. Pe covoarele moi stăteau mescioare pline cu cărți, casete de argint și diferite bibelouri. Mai era apoi un mare birou, cu o mapă în cadru de argint și o frumoasă călimară de argint masiv. Într-o ramă de argint, o fotografie mică înfățișa un englez în vîrstă de cincizeci de ani, cu trăsături marcante, și priviri tinerești, alături de un foarte tînăr ofițer de gardă. Pretutindeni vase pline cu flori. Aveam impresia că mă aflu în cercul de vrajă al unui adevărat cămin englez. Pe cînd stăteam astfel pe marginea unui fotoliu, savurînd modest eleganța punții, o femeie fragilă urcă scara. Avea gura vopsită, dinții albi și mărunți și luă act de prezența mea, puțin surprinsă. Se apropie încetișor. Purta o rochie verde ca iarba, iar în picioare sandale de aur.

— Bună ziua, — zise ea pe un ton de mezosoprană, apoi — după o mică pauză — adăugă: — Căutați pe cineva?

I-am explicat puțin încurcat, că fusesem adus de doctorul Lister.

— Ah!

De pe o masă luă o țigaretă și se așeză la mică distanță de mine.

— Sînteți, poate, effendi Mansur?

— Vă gîndiți la Mansur, conservatorul de antichități?

— Da. Inspectorul de la Cairo a fost drăguț să-i scrie să ne viziteze.

— Mansur este băiat de treabă, — am spus. — Sînt convins că va face tot ce poate, pentru a vă împlini dorința.

Își întoarse privirile în altă parte.

— Deocamdată, nu mă interesează nimic. Am o prietenă pe vapor, greu bolnavă.

— O știu de la doctorul Lister.

— V-a spus-o doctorul Lister?

— Da, madame, mi-a făcut o vizită, ca să-mi ceară un medicament, apoi m-a invitat să-l însoțesc pe vas.

— Ah, atunci sînteți medicul din localitate?

— Da.

— Pot să știu cum vă numiți?

— Ibrahim el Assiuti.

— Ce înseamnă aceasta?

— Înseamnă: Ibrahim din Assiut. Obișnuim să adăugăm numelui și localitatea unde ne-am născut, pentru că numele de Ibrahim este foarte frecvent la noi.

— Înțeleg. Și nu vă încurcă acest lucru? În Anglia se întîmplă la fel cu numele de John și Bill ...

Se rezemă de speteaza fotoliului.

— Dacă biata lady Avon n-ar suferi atîta, m-ar bucura foarte mult călătoria aceasta. Nimic mai frumos decît Nilul și Egiptul! Nicăieri n-am întîlnit atîta liniște. Ce climă, ce popor! Apoi copilașii aceia încîntători, pe care-i întîlnești pretutindeni! Vă invidiez, doctore, pentru frumoasa d-v. patrie!

Să nu vă mirați dacă vă mărturisesc că eram nespus de fericit. Englezoaica aceasta îmi iubea țara! Poate că ea era femeia, a cărei venire mi-o proorocise hindusul. Păcat că doctorul Lister își făcu apariția, înainte de a fi putut continua discuția. Părea foarte îngrijorat.

— Încep să nu mai înțeleg nimic din boala pacientei mele. Sînt îngrijorat. Mi-e frică de starea ei, să nu se înrăutățească. Sîntem la sute de mile de orice civilizație!

Tăcu deodată.

— Vai, iertați-mă! Dr. Ibrahim — Mrs. Ronald Cole.

Mrs. Cole mă fixă cu priviri ciudate, apoi se întoarse către doctorul Lister.

— Doctorul Ibrahim ... știu. Înainte de a veni d-ta, am stat puțin de vorbă împreună. Mă liniștește gîndul că nu sîntem chiar atît de singuri, în mijlocul deșertului, dacă i s-ar întîmpla Emiliei ceva.

— Pot să vă mai fiu cu ceva de folos? — am întrebat-o. — Farmacia mea vă stă la dispoziție.

— Cred că va trebui să aducem totuși o infirmieră, zise Lister. — Chiar dacă lady Avon refuză. Unde să găsim însă o infirmieră?

— V-aș putea procura una de la Cairo, — i-am propus eu.

— Englezoaică? — se interesă Mrs. Cole.

— Aproape, — am răspuns, — irlandeză. E o ființă binecuvîntată, veșnic veselă și foarte îndemînatică, ca de altfel toate infirmierele engleze.

— Fie, consimți doctorul Lister. — Insist ca lady Avon să fie îngrijită de o soră. Vă rog, doctore, luați măsuri grabnice să ne fie trimisă infirmiera aceea. O angajez în urma propunerii d-v.

— Cum va fi liberă, va veni îndată și — sînt convins — veți fi mulțumit.

— Nu va trebui să renunț la cabina mea, din pricina ei? — se alarmă Mrs. Cole.

— Se mulțumește și cu un fotoliu sau o canapea, sau chiar cu un simplu covor. E o infirmieră bătrînă și experimentată!

— Trebuie să fie un exemplar model, — remarcă Lister. — De-ar veni cît mai repede ...

— Expediez încă astă seară o depeșă la Cairo, adresată infirmeriei principale din Kasr-el-Aini. E cea mai sigură cale.

Doctorul Lister își privi ceasornicul.

— Cred că acul va fi destul de ars — mormăi el. — Cobor pentru cîteva minute.

Am observat în mai multe rînduri că, englezii obișnuiesc să spună cu voce tare acțiunile pe care le fac sau se pregătesc să le facă. Lister vorbea și el, pe cînd cobora scara, spre cabine. În lipsa lui, Mrs. Cole îmi destăinui cîteva lucruri interesante.

— Ce părere aveți despre afecțiunile osoase? — întrebă ea. — Am auzit că se spune osteopathie sau naprapathie. Sînt unii specialiști care susțin că toate relele vin de la coloana vertebrală. Biata lady Avon a fost vara trecută în tratamentul unui specialist la Paris.

— Lady Avon are o paralizie?

— Are ambele picioare paralizate.

— Și specialistul de la Paris era un american?

— Da. De unde știți? L-ați cunoscut poate?

Am dat din cap.

— Ce tratament i-a aplicat pacientei?

— Emilie trebuia să îngenuncheze cu spatele gol lîngă un scaun, iar doctorul îi făcea un masaj ușor de-a lungul coloanei vertebrale. Apoi cu încheietura mîinii aplica pe neașteptate o lovitură puternică pe ultima vertebră. Era o adevărată lovitură de boxer. Biata femeie își crispa dinții, pentru a nu scoate un strigăt. Aș fi avut poftă să-i trag cîteva palme neghiobului.

— De ce s-a adresat prietena d-v., acelui doctor?

— I-l recomandase un prieten, prințul Hubertus, un aristocrat austriac și alți domni. Altețele regale îi năpădiseră sala de așteptare.

— Cîți ani are lady Avon, dacă nu vă supărați?

— Patruzeci și unu. De-ar da Dumnezeu să se găsească, în sfîrșit cineva, care s-o poată ajuta. Nu mai pot îndura s-o văd suferind.

— Îmi pare bine că are un medic bun, — am zis eu.

Mrs. Cole făcu un gest evaziv.

— Doctorul Lister e un excelent jucător de bridge și foarte puțini se pricep la cai, ca dînsul...

— Și medicii au dreptul să se distreze — am răspuns.

Mrs. Cole se uită la mine, ca un șoricel fermecător. Mă examină curioasă. Atunci, dinspre cabine, se apropie o subretă.

— Vrei ceva, Sloane?

— Da, madame. Mylady ar vrea să vă vorbească.

— Vin îndată.

Mrs. Cole se ridică, își ceru scuze și se coborî pe scară. Am rămas cîteva clipe singur, apoi m-am ridicat și eu, pregătindu-mă de plecare. În clipa aceea se întoarse doctorul Lister.

— Ciudat! — făcu el, ca un om care nu-și mai poate stăpîni neliniștea. — Pacienta se simte foarte rău, dar refuză să-i fac injecție.

Bătu din palme. Apăru un servitor.

— Whisky and soda, Abdu!

Apoi mă luă de braț.

— Sîntem singuri — zise el. — Vă mărturisesc că sînt foarte îngrijorat. E insuportabilă responsabilitatea aceasta, în împrejurări asemănătoare, singur și fără ajutoare.

Mrs. Cole urcă atunci scara.

— Repede, doctore, Emilie a leşinat.

Dr. Lister îşi scoase batista, ştergîndu-şi fruntea brobonită de sudoare. Mi-am dat seama că îşi pierduse capul.

— Numai de mi-ar spune cineva, ce să fac... — l-am auzit murmurînd disperat, în timp ce se cobora pe scară.

M-am pregătit de plecare. N-aveam nimic de făcut acolo şi mă simţeam un fel de intrus. Înainte de a porni însă, Lister reveni iar.

— Ascultaţi-mă, doctore Ibrahim! — începu el. — Starea pacientei mă îngrijorează. Vreţi să mă însoţiţi? Poate că patru ochi să vadă mai mult decît doi. Sper că n-aveţi nimic împotrivă? S-o fi intoxicat cu ceva.

Îşi şterse din nou fruntea. O clipă am ezitat, apoi l-am urmat spre cabinele din capătul coridorului.

Între o grămadă de perini şi dantele, zăcea o femeie foarte palidă. Era nemişcată, cu pleoapele lăsate. Făcea impresia unei muribunde. Mrs. Cole îi mîngîia mîna, iar subreta plîngea la capătul patului.

— Vă rog să ne lăsaţi singuri... — m-am adresat eu celor două femei. Ieşiră amîndouă. În timp ce trecea prin faţa mea, subreta îmi şopti:

— Vă rog, domnule doctor, ajutaţi-o!

— Aveţi ceva împotrivă dacă voi schimba poziţia bolnavei? — l-am întrebat pe doctorul Lister.

— Pacienta susţine că aceasta e poziţia cea mai comodă pentru ea.

— Sînt de părere s-o culcăm orizontal.

— De acord.

Am culcat-o împreună pe lady Avon, în poziţia indicată de mine. După cîteva clipe, bolnava deschise ochii. Am văzut în fugă nişte ochi deznădăjduiţi, albaştri şi luminoşi, apoi îi închise din nou, îşi muşcă buzele şi îşi întoarse faţa. Avea din nou dureri în picior.

— Eu nu i-aş mai administra nici o picătură de morfină, — i-am spus doctorului Lister. — Ar trebui să încercaţi cu puţin eter.

— N-am eter.

— Trimit să ne aducă.

I-am scris cîteva rînduri lui Ismail, trimiţînd biletul cu un servitor de pe vapor. Între timp am ţinut un con-

siliu cu doctorul Lister, în salonul de alături. Era foarte sincer și după cîte puteam aprecia, foarte mulțumit că dăduse peste un coleg în localitatea aceasta blestemată. Ba, îmi făcu o mărturisire, pe care foarte puțini medici ar face-o unor colegi.

Sosise în Egipt, ca medic de casă al bolnavei. Lady Avon venise în Egipt, sfătuită de medicul ei londonez, Sir Robert Milbourne — care îl recomandase pe dr. Lister ca însoțitor — pentru a-și petrece aici iarna. De cinci ani, bolnava avea dureri îngrozitoare, de natură reumatică și ischiatică, în regiunea bazinului. Cu un an înainte, mușchii din regiunea dorsală se atrofiaseră, refuzînd orice funcție. În urma tratamentului, paralizia se ameliorase puțin.

L-am întrebat pe doctorul Lister dacă isthmul nu fusese cumva lezat. Dădu cu atîta violență din cap, încît am știut îndată că habar n-avea despre ce vorbeam. Apoi m-am interesat dacă-i făcuseră reacția Wassermann și Kahn. Mă privi indignat.

— Cum? Lady Avon? Una dintre cele mai distinse femei ale Angliei?

— V-a indicat Sir Robert Milbourne vreun tratament special?

— Sir Robert este convins că lady Avon va reveni din Egipt, complet vindecată.

— Înțeleg, — am răspuns. Între timp își făcu apariția contabilul meu, Ismail, cu trusa sub braț. — Să sperăm, în interesul pacientei, că Sir Robert nu se înșeală.

Ne-am întors lîngă bolnavă. În primul rînd am făcut în așa fel, încît să n-am vreun conflict cu doctorul Lister. Eu am metoda mea de a examina și l-am întrebat pe Lister dacă pot s-o aplic? Consimți cu un gest. Am examinat-o pe lady Avon, fără să-i comunic însă lui Lister părerea mea. Apoi i-am dat eter. Bolnava își reveni puțin. Am stat aproape o oră lîngă ea, în tovărășia doctorului Lister. În acest răstimp am tras cîteva concluzii, dar nu știam încă precis ce are pacienta. Într-un tîrziu am ieșit. Dr. Lister îmi oferi whisky. Am cerut o ceașcă de ceai. Mrs. Cole ședea într-un fotoliu și tremura de emoție.

— Ce credeți, ce are lady Avon? Am impresia că nimeni nu știe sigur despre ce este vorba, — zise ea.

— În primul rînd, cred că patul acela constituie pentru lady Avon un adevărat chin, — am răspuns. — Dacă-mi îngăduiți, voi aduce încă mîine un pat special, în care se va simți mult mai bine.

— Ar fi mai bine s-o ducem cu cel dintîi tren la Cairo.

— Dacă vă iubiți prietena să nici nu vă gîndiți la așa ceva.

— De ce nu? Ar călători într-un vagon cu paturi.

L-am privit pe doctorul Lister.

— De altfel, dumnealui e medicul pacientei.

Dr. Lister începu să tușească și își turnă cîteva picături de sifon în whisky.

— Cred că cea mai bună soluție ar fi s-o transportăm la Cairo . . .

— Adevărul este că lady Avon n-ar fi trebuit să părăsească Anglia. Sînt de părere să înștiințați familia, că starea bolnavei este foarte critică.

Mrs. Cole se ridică.

— Vreau ca Emilie să decidă, dacă rămîne aci sau vrea să fie transportată la Cairo.

Abia rămași singuri, cu paharul de whisky într-o mînă, doctorul Lister se apropie de mine.

— Ibrahim, ce părere aveți despre lady Avon?

— Am impresia că reumatismul acesta nu seamănă deloc a reumatism, — am răspuns.

— Sir Robert Milbourne trebuie să știe ce spune. Totuși, m-ar interesa foarte mult și părerea d-v.

— Încă n-am nici o părere. N-am studiat suficient cazul, pentru a-mi forma un tablou clinic complet. Un lucru însă știu sigur: dacă acesta e reumatism sau ischias, atunci eu nu sînt medic.

— Am avut și eu unele îndoieli în acest sens.

— Nu vreau să pun la îndoială probitatea științifică a lui Sir Robert Milbourne. Poate că, în epoca în care s-a ocupat de lady Avon, diagnosticul lui să fi fost confirmat de unele simptome. Părerea mea însă este că avem de-a face cu un caz tipic clinic. Repet, aceasta este părerea mea. Ceea ce nu înseamnă că sînt convins de cele ce afirm. Trebuie să mă mai gîndesc și să examinez încă o dată bolnava.

— Mă sufocă responsabilitatea care îmi apasă con-

știința, — zise el, sorbindu-și pe îndelete băutura. Ce-ați face d-v. în locul meu?

— Aș chema fără întîrziere un medic de la Cairo, dacă se poate un englez, pentru a împărți responsabilitatea cu el.

— Allan! — strigă Lister. — Da, îl am pe bunul Allan! Mîine voi căuta să iau contact cu el, în cazul cînd starea bolnavei nu se îmbunătățește. Vă rog între timp să vă îngrijiți de infirmieră.

— Cu cea mai mare bucurie, — am răspuns și, pentru că nu mai avea nici un rost să rămîn, am părăsit vaporul.

Am intrat la oficiul poștal, pentru a-i telegrafia infirmierei și pentru a comanda de la Willy, vechiul meu camarad, sau cum îi spuneam între noi: Bimbo, care era în vremea aceea P.M.O. în spitalul de stat din Luxor, un pat special pentru lady Avon.

3

În zorii zilei își făcu apariția doctorul Lister. Părea obosit. Îmi spuse că lady Avon avusese o noapte agitată. Apoi ceru voie să telefoneze.

— Cu plăcere. Ce număr doriți?

Vroia să vorbească cu comisariatul general din Cairo. Pe la opt primi în sfîrșit legătura cerută. Mă rugă să stau în odaie cît va vorbi. Am auzit că cere să-i fie trimis fără întîrziere doctorul Allan. Comunică apoi secretarului să-l anunțe pe lordul Avon în Anglia, că starea soției sale este foarte critică. Peste cîteva minute, secretarul îi dădu lui Lister legătura cu înaltul comisar, căruia colegul meu îi repetă toate cele spuse secretarului. Excelența sa îl asigură pe doctor că va face tot ce-i stă în puteri și îl rugă pe Lister să transmită bolnavei și doamnei Cole omagiile sale.

După convorbire, doctorul Lister îmi mulțumi cu multă căldură pentru ajutorul dat.

— N-ați vrea să mă însoțiți pe vapor? — mă întrebă el.

— Deși aș mai avea cîte ceva de făcut... dacă insistați, vă însoțesc.

— Țin neapărat să mergem împreună. Lady Avon va fi încîntată de prezența d-v.

— Îi îngăduie starea în care se află să primească vizite?

— D-v. nu sînteți musafir, ci medic. Și lady Avon ar vrea să vă vorbească . . . ca medic.

— Sînt fericit că vă pot fi de folos.

— Vă rog să mă credeți, apreciez așa cum se cuvine gentilețea d-v. Nu fac parte din categoria celor care se cred atotștiutori. Omul trebuie să-și cultive spiritul sportiv. În meseria noastră, răul cel mai mare vine din lipsa acestui spirit sportiv.

Am coborît împreună spre Nil. Abia am urcat pe vapor și doctorul Lister intră grăbit în cabina pacientei sale. Lipsi două minute, apoi se întoarse și luîndu-mă prietenește de braț, zise:

— Coborîți la ea! Încercați să-i redați încrederea!

Am intrat. Am închis atent ușa în urma mea. Lady Avon, mă privea cu ochii ei albaștri.

Două bucle blonde îi acopereau umerii, încadrînd în aurul lor fața-i albă, suferindă. Între sprîncene avea o cută adîncă. Zîmbea însă și, cu un gest sleit, mă invită să șed.

— Vezi ce ascultătoare sînt? Am rămas în aceeași poziție.

I-am prins ușor mîna. Era foarte rece.

— Doctorul Lister mi-a spus că vine un medic de la Cairo, — zise ea cu glas obosit.

— E adevărat că vă torturăm neîncetat. Pînă la urmă însă, unul din noi va reuși să vă vindece.

M-am aplecat asupra ei.

— În copilărie n-ați suferit de nici o boală gravă?

Se încruntă. Cu o mișcare ușoară a mîinii i-am descrețit fruntea albă.

— Durerea s-a mai potolit, — i-am spus eu.

— Te rog, mai fă o dată gestul acesta, e bun . . . — mă rugă. I-am mîngîiat din nou fruntea. Începu să zîmbească.

— Încercați să vă amintiți. Dacă vă aduceți aminte, răspundeți-mi.

— La șase ani am avut scarlatină.

— Ce efect a avut boala asupra organismului d-v.?

— Nu mi-am putut mișca picioarele.

— Cît timp?

— Aproape doi ani.

Tăcu, apoi adăugă:

— Ești primul medic căruia îi vine în minte să mă întrebe acest lucru.

— Da? Dacă vreți, vă voi ajuta acum să vă întoarceți pe o parte, pentru a vă putea examina șira spinării.

Am examinat-o după sistemul pe care îl socoteam cel mai bun. Tabloul clinic pe care mi-l făurisem în cursul nopții, se dovedi just. I-am ajutat să se așeze din nou în poziția de mai înainte.

— Vi-e teamă de moarte? — am întrebat-o.

— Cred că nu. Am însă soț și un băiat...

— Care ar da orice să vă faceți bine și să rămîneți în viață.

— Da. De ce-mi pui însă astfel de întrebări?

— Pentru că vreau să vă rog, să nu plecați în nici un caz la Cairo, dacă nu vreți ca soțul și băiatul d-v, să vă piardă. Vă voi spune cu toată sinceritatea care este părerea mea despre boala d-v. Am impresia că sînteți destul de tare pentru a putea suporta adevărul. De altfel, ceea ce vă voi spune, vă va ușura în parte sufletul. Aveți o tumoare pe coloana vertebrală. Tumoarea aceasta este pricina tuturor relelor. Dacă putem extirpa tumoarea sînteți salvată.

— Operația este periculoasă?

— Da, foarte periculoasă. Apoi mai necesită un îndelungat și foarte obositor tratament postoperatoriu. Operația este însă mult mai puțin periculoasă, decît un drum la Cairo, în starea în care vă aflați.

I-am strîns ușor mîna.

— Am fost brutal, nu?

— Nu. Ai fost cinstit și îmi placi. Dar unde-aș putea fi operată? Și cine să mă opereze?

— Madame, — am spus — țara mea este plină de chirurgi.

— D-ta ești chirurg?

— Da.

În clipa aceea, intră doctorul Lister.

— Ce impresie vă face pacienta? — mă întrebă el.

— Dr. Lister, — am răspuns — am avut în sfîrșit posibilitatea s-o examinez temeinic pe lady Avon.

— Și care este diagnosticul d-v.?

I-am explicat în cîteva cuvinte diagnosticul meu. Mă privi intrigat și puțin indignat.

— Are dreptate, — făcu lady Avon. — Te rog, vorbește cu el. Simt că are dreptate.

Am părăsit împreună cabina. I-am repetat convingerea mea, explicîndu-i cum ajunsesem la această concluzie. I-am comunicat apoi că intervenția trebuia făcută imediat. Cu cît se extirpează mai repede tumoarea, cu atît șansele de vindecare sînt mai mari. I-am oferit spitalul meu și l-am sfătuit să-l cheme pentru intervenție pe beyul Hussein, una dintre cele mai mari notorietăți de la Kasr-el-Aini.

— N-am auzit niciodată de acest om, — zise el.

Am dat din umeri.

— În starea în care se află, nu-i dau mai mult bolnavei de o săptămînă. Dacă o transportați la Cairo, este suficientă o zguduitură mai tare, pentru ca șocul vertebrei bolnave să provoace moartea.

— N-am nici un motiv să mă îndoiesc de diagnoza d-v. Probabil să fie într-adevăr o tumoare.

— E *tumoare,* — am confirmat eu.

— Să așteptăm sosirea doctorului Allan, apoi vom vedea ce ne sfătuiește el.

— De acord. Să sperăm însă că nu va întîrzia prea mult.

Doctorul Lister era atît de îngrijorat, încît încercă să mă rețină cît mai mult pe vapor. Era pentru el o ușurare să poată discuta cazul cu un confrate. Eu eram convins de ce susțineam și aș fi fost gata să-mi pun în joc toată faima profesională, deși în vremea aceea faima aceasta era încă foarte modestă. L-am asigurat de mai multe ori pe Lister că dispun de toate mijloacele tehnice necesare intervenției, ba l-am asigurat și de concursul guvernului egiptean, dat fiind că era vorba de o personalitate importantă ca lady Avon.

A doua zi dimineața apăru gîfîind doctorul Lister.

— Hallo! Allan a sosit adineaori cu un tren special.

E însoțit de un alt medic. Ce drăguț din partea înaltului comisar, că le-a pus la dispoziție un tren special.

— Iată rezultatul rapid și frumos al civilizației, — am răspuns. După cîteva minute, Lister se întoarse pe dahabiah, pe cînd eu vorbeam cu Luxorul la telefon, îl căutam pe Bimbo, despre care aveam o excelentă părere. Era un chirurg foarte îndemînatic și unul din cei mai modești și mai blajini oameni, din cîți cunoscusem în timpul petrecut la Kasr-el-Aini. I-am povestit amănunțit cele întîmplate de la sosirea vasului „Osiris" și i-am cerut sfatul. Răspunse fără să stea pe gînduri:

— Sosesc la Edfu cu primul tren, pentru a fi la îndemînă, dacă vei avea nevoie de mine. Trenul pleacă peste o oră.

Apoi mă sfătui să stau acasă și să las inițiativa medicilor englezi, pentru că altfel se vor naște fricțiuni neplăcute. A avut și el cîteva cazuri elocvente la Luxor, cînd pasagerii din Winter Palace Hotel au cerut să fie consultați de medici egipteni din Cairo. Medicii englezi iau în nume de rău prezența medicilor egipteni, mai ales cînd este vorba de „provinciali". Mă sfătui deci să-mi păstrez calmul și să-i las pe englezi să decidă.

Știam că Bimbo are dreptate. Nu-l văzusem de trei luni și așteptam cu nerăbdare să-l întîlnesc. Era un sentiment foarte liniștitor, să-l am aici, în apropiere, dacă totuși vom avea nevoie de el pe dahabiah.

Prietenia este un lucru atît de divin, încît în seara aceea pe care am petrecut-o în tovărășia lui, mi-am uitat toate nedumeririle și responsabilitățile profesionale. Ședeam pe balcon, de unde cuprindeam întreg orizontul cu privirile, abandonîndu-ne bucuriei revederii.

A doua zi, cînd încă eram ocupat la dispensar, intră doctorul Lister.

— Spune-mi, iubite prietene, aș putea să-ți vorbesc cîteva clipe?

Mi-am terminat lucrul și am intrat în cabinet.

— Ne aflăm într-o încurcătură de neînchipuit.

— Sînteți trei și nu puteți cădea de acord. Am dreptate?

— Întocmai. Allan susține că este vorba de o anumită formă a neurozei. Lynch refuză să se pronunțe înainte

de a-i face bolnavei o radiografie. Ambii propun s-o transportăm pe lady Avon cu un tren special la Cairo. Ei bine, lady Avon refuză categoric să plece. Insistă să vii d-ta.

— Regret, doctore Lister, — i-am spus. — V-am comunicat diagnoza și părerea mea despre boala pacientei. Acum însă sînt aici doctorii Allan și Lynch. Pentru că ambii sînt de aceeași părere, n-aș vrea să-i stinghereasc cu prezența mea.

— Ce-ai pățit de ești dintr-o dată atît de prevăzător?

— Ce părere aveți d-v. despre cazul lady-ei Avon? — l-am întrebat. — Nu v-ați declarat încă în nici un fel.

— Eu n-am nici o părere, — strigă el furios. — N-am făcut altceva decît să încerc să le fiu de folos bolnavei și lui Sir Robert Milbourn!

— Totuși, care soluție vi se pare mai acceptabilă?

— Dacă cineva este în starea lady-ei Avon, singura soluție este să-i respecți dorința. Or, ea refuză să plece la Cairo. Refuză categoric. Pretinde să fii chemat și d-ta la consiliu. Părerea mea este că ești obligat să satisfaci dorința bolnavei.

— Le-ai comunicat celor doi medici diagnoza mea?

— Nu sînt nebun să-ți stric jocul, înainte de a-ți face *apariția* . . .

— Cum se simte lady Avon?

— Ca ieri. Acum însă, ascultă-mă! Vino cu mine, s-o liniștim pe lady Avon. E foarte important pentru starea ei.

— Bine, comunică-i te rog că o voi vizita pe la prînz. Mai curînd nu pot părăsi spitalul. Și comunică-i te rog că-i interzic formal să-și facă orice fel de gînduri.

— All right! Am să-i comunic. La revedere!

4

Mărturisesc că am pornit emoționat spre dehabiah. Trebuia să fac cunoștință cu doi mari medici de la Cairo. Desigur că High Commissioner-ul și întreaga Anglie urmăreau cu atenție încordată evenimentele de la Edfu. Și eu nu eram decît un egiptean!

Pe la prînz, cei patru medici, stăteam sub baldachinul de pînză de pe puntea lui „Osiris". Dr. Lister juca ro-

lul unui spectator binevoitor. Sinceritatea lui îi făcea onoare: „Eu n-am nici o părere!“ Nu trebuia să se neliniștească nici pentru onorar. Avea misiunea s-o însoțească pe lady Avon și era plătit cu leafă fixă.

Dr. Allan și dr. Lynch, care erau amîndoi mai în vîrstă decît mine, aveau o experiență profesională mult mai vastă decît a mea și, pe lîngă toate acestea, mai erau și cetățeni englezi; m-au primit cu destulă răceală. Abia dacă se sileau să fie curtenitori. Am făcut mult haz cînd am aflat mai tîrziu că doctorul Allan mă numise de cîteva ori „inspector de canalizare“. (Supravegherea canalelor cădea tot în sarcina „hakimului“ din localitate, deși la Edfu nu existau canale!) Dr. Allan mă informă că fusesem chemat în urma dorinței exprimate de lady Avon, care — probabil — ținea mult la părerea mea. Apoi îmi comunicară diagnoza stabilită de ei, deși doctorul Allan nu mai era atît de sigur că se află în fața unui caz de neurită parazitară.

— Trebuie să așteptăm pînă cînd doctorul Lynch va face la Cairo radiografiile necesare, — zise el.

Mi-am adus aminte de sfatul lui Bimbo: „Nu vorbi mult. Lasă-i pe alții să vorbească!“ În consecință am tăcut.

Dr. Allan începu atunci o discuție științifică cu doctorul Lynch, despre acidul uric, această secreție scabroasă a organismului uman, care provoacă atîtea boli dureroase. Între timp însă, nu fură în stare să numească nici una din aceste boli. Acidul uric alcătuiește una dintre principalele noastre surse de cîștig, dat fiind că se fabrică anual nenumărate medicamente, vîndute pentru multe milioane de lire. Aceste doctorii sînt înghițite pînă și de cei care au prea mult acid uric în organism, fără să pățească nimic rău. Ba, în unele cazuri, doctoriile pot chiar să folosească! Terapeutica glandelor cu secreție internă, igiena modernă și nutriția pe baze științifice, vor face cu timpul să dispară toți acești vraci care exploatează credulitatea umană.

Discuția continua, fără ca eu să le fi comunicat încă părerea mea.

În cele din urmă, doctorul Lynch binevoi să se intereseze de natura experiențelor mele și de calificarea ce-o

aveam. Am văzut că cele ce-i comunicam nu i-au prea schimbat părerea despre mine. Pe cînd discutam, Mrs. Cole se urcă pe scară. Îi făcu semn lui Lister, căruia îi şopti ceva la ureche. Doctorul Lister se întoarse grăbit:

— Doctore Ibrahim, lady Avon te roagă să te duci pînă la ea.

Am făcut un gest, prin care îmi invitam colegii să mă însoţească.

— Coborîţi singur, — zise doctorul Allan.

I-am ascultat refuzul aproape dictatorial şi am coborît singur. Lady Avon părea foarte slăbită, cînd am intrat însă în cabină, am avut intuiţia sigură că dispune încă de acea rezervă de energie organică, care — în crizele de felul celei la care ne puteam aştepta din clipă în clipă — are unul din cele mai importante roluri. Această rezervă de energie avea să-i ajute să scape poate de primejdia care o ameninţa. M-am apropiat de patul ei. Îmi apucă mîna, cuprinzînd-o între palmele ei.

— Ce înseamnă toate acestea? De ce atîţia medici? Refuz să plec la Cairo! Am încredere în d-ta. Ştiu că d-ta ai dreptate. Consimt să procedezi aşa cum vei găsi de cuviinţă. Iar dacă nici d-tale nu-ţi reuşeşte, fie ce-o fi.

Ochii i se umplură de lacrimi.

— Madame, — i-am spus eu — mă impresionează profund încrederea d-v. Sînteţi însă engleză, iar medicii aceştia vă sînt compatrioţi. Eu nu sînt decît egiptean.

Zîmbi.

— Doctore Ibrahim, eu iubesc Egiptul. Prefer să mor în Egipt, decît în orice altă parte a lumii.

— Noi însă nu vrem ca d-v. să muriţi, nici aici, nici aiurea. Domnii de sus sînt medici cu vază. Nu pot proceda împotriva sfatului lor.

— Foarte bine, atunci lăsaţi-mă aici, să mor în pace. Familia mea a aflat între timp de agravarea stării mele. Înaltul Comisar a telegrafiat în Anglia.

— Fie, am răspuns. — În tot cazul, le voi comunica foarte energic colegilor de sus, ce trebuie să se întîmple.

— Nu mi-e frică de nimic, — şopti ea. — Am să te ajut. Vorbeşte chiar acum cu ei. Dacă poţi, convinge-i să se întoarcă la Cairo.

M-am suit pe punte. Mă simţeam puternic şi sigur

de mine. Nu mai aveam nici o îndoială. Deocamdată eram stăpînul meu, chiar dacă nu ajunsesem încă stăpîn pe situație. Doctorul Allan și Lynch mă așteptau.

— Ați terminat foarte repede cu examinarea pacientei.

— Am examinat-o pînă acum de două ori pe Lady Avon.

— Ah, lady Avon nu ne-a spus nimic despre aceasta. Și nici d-ta, Lister, nu ne-ai spus nimic.

Se întoarseră surprinși spre doctorul Lister.

— Credeam că e mult mai bine să vă comunice doctorul Ibrahim personal, părerile sale.

— Ah!

— Da, — murmură foarte dîrz doctorul Lister.

— Așa ...

Și doctorul Lynch își strîmbă puțin gura îngustă.

— Vă putem cunoaște și noi diagnoza? — se interesă doctorul Allan.

Le-am comunicat-o. Le-am spus tot ce aflasem. Am accentuat că transportarea pacientei poate avea repercusiuni fatale.

M-au ascultat cu cea mai glacială indiferență, pentru a nu spune mojicie.

— Să presupunem că aveți dreptate, — zise doctorul Lynch. — Accentuez, firește, că eu sînt convins de contrariul. Dar să presupunem că dreptatea este de partea d-v. Cum vreți s-o operați pe lady Avon în acest tîrg, în care nu se găsește cel puțin o clădire, care să poată fi comparată cu un spital de cîini, ceva mai curățel?

— N-aș propune o intervenție chirurgicală, dacă n-aș avea posibilitatea de a o face, — am răspuns foarte rece. — Recunosc, sîntem înzestrați cu mijloace foarte primitive, dar suficient de bune pentru a corespunde necesității.

— Cred că ar fi bine să înștiințăm fără întîrziere înaltul comisariat, pentru a împiedica o nenorocire, — zise doctorul Allan.

— Domnilor, — am răspuns eu, fără să mă emoționez, — nu cred ca cineva, fie chiar High Commissioner-ul în persoană, să poată opri pe un medic și un chirurg calificat, de a-și alcătui o părere profesională despre un caz.

Tot așa, nu văd cum ar putea cineva interzice unui pacient să dispună singur de sine.

— Lister, — făcu dr. Allan — cred că, datoria d-tale este să-i trimiți imediat lordului Avon o telegramă explicativă.

— Bine. Cred că telegrama nu strică.

— O cred și eu binevenită, — am intervenit — pentru ca lordul Avon să afle întreg adevărul. Între timp, cu modestele mele mijloace tehnice, vă stau la dispoziție, dacă veți avea nevoie de mine.

— O vom examina înc-o dată pe lady Avon, — declară doctorul Lynch.

Eram convins că nu vor descoperi nici de astă dată tumoarea. Era invizibilă. Eu însă știam că este acolo. Era o tumoare foarte tare, ca o nucă măruntă, în regiunea inferioară a coloanei vertebrale. O radiografie bună ar fi descoperit-o cu siguranță. La Edfu însă nu se putea face o astfel de radiografie. Cu trei ani înainte, tratasem o femeie care avusese o tumoare asemănătoare, pe care am extirpat-o cu succes. Ceea ce însemna că dispuneam de experiența necesară în legătură cu tratamentul postoperatoriu, care era cel puțin tot atît de important ca operația însăși. Nici morfina, nici efectele mecanice nu puteau alina durerea provocată de presiunea mereu crescîndă exercitată de tumoare asupra centrilor nervoși. După cîte știam, nu exista nici un tratament care ar fi putut îmbunătăți starea pacientului, decît scalpelul și, ceea ce este extrem de important la un chirurg: dexteritatea.

Am părăsit dahabiahul, gata de harță. Era în joc respectul meu pentru medicină, știința și întrega mea carieră. Era un atac decisiv cel pe care îl dădeam. Mă copleși o dorință aproape chinuitoare de a extirpa tumoarea aceea și de a ieși victorios din lupta împotriva bolii. Ceea ce însemna: să salvez o viață și să alung moartea de pe baricade! Și ce viață! Viața unei doamne engleze, prietenoasă și blîndă, care în pofida chinurilor pe care le îndura, nu uita să afirme că iubește Egiptul și care avea încredere în mine!

Coborî întunericul. Bimbo și cu mine ședeam pe scaunele de lemn ale cafenelei lui Madjubian.

Doctorul Lister trecu de două ori prin fața cafenelei,

fără să ne vadă. Apăru dirigintele poștei. Zicea că, în viața lui, nu primise și nu expediase atîtea telegrame englezești, ca în acea zi. Apoi trecu prin fața noastră doctorul Lynch, călare pe un măgar, urmat de dragoman. Probabil se grăbea să vadă templul lui Horus. Apoi Miss Sloane, subreta lady-ei Avon, și doctorul Lister trecură într-o trăsură. Sosi telegrafistul de la poștă, pentru a-l chema pe diriginte.

— Alte telegrame? Yasalaam! Statul se îmbogățește! Vor trebui să-mi mărească leafa. De cinci ori am intervenit prin petiții, dar pînă azi n-am primit răspuns.

Porni grăbit spre oficiul poștal. Apoi apăru Ismail, care îmi întinse o scrisoare.

„Iubite doctore Ibrahim,

Situația a devenit insuportabilă. De fapt, mi-ar veni să rîd dacă starea prietenei mele n-ar fi atît de gravă. Are atîta încredere în d-ta și atît de puțină în ceilalți medici, încît mă roagă pe mine să-ți pun întrebarea: ce sfat ne dai? N-ar vrea să-l jignească nici pe doctorul Lynch, nici pe doctorul Allan, dar cea mai fierbinte dorință a ei este să-i vadă cît mai repede plecați. Spune că, dacă ar putea, s-ar scula și s-ar îmbrăca, numai pentru a dovedi că n-are nevoie de ajutorul lor. Te rog, răspunde-ne imediat!

(Iartă-mi graba).

Virginia Cole".

Bimbo îmi întinse fără un cuvînt stiloul său.

„Madame,

Singura modalitate de a scăpa de medici, este de a le comunica dorința pacientei. Rugați-l pe doctorul Lister, să le-o spună. Din păcate, după cît știu din propria-mi experiență, nu există nici un alt procedeu. Pacientul are dreptul de a-și jigni medicul, cît timp se află în situația de a-l putea plăti pentru serviciul prestat. Rămîn al dv. etc . . ."

I-am dat scrisoarea lui Ismail, spunîndu-i s-o ducă imediat pe dahabiah. Apoi n-am mai aflat nimic despre lady Avon. Am petrecut seara în tovărășia lui Bimbo. Eram nespus de fericit că-l puteam primi musafir în casa mea. Ne-am împrietenit pentru o viață întreagă. Între noi nu existase niciodată fantoma geloziei profesionale. În seara aceea am stat pînă tîrziu, schimbîndu-ne impresiile. Orele treceau cu repeziciune. A refuzat să se culce în patul meu, pe care i l-am oferit cu dragă inimă, astfel că — pînă la urmă — ne-am culcat amîndoi pe podele.

A doua zi, înainte de răsăritul soarelui, apăru doctorul Lister. Dat fiind ceasul la care sosea, agitația lui era aproape nejustificată.

— N-am dormit toată noaptea, — zise el. — Nu mai știu ce să fac. Lynch și cu Allan sînt adînc ofensați. Au plecat furioși. M-au întrebat de ce i-am chemat la Edfu?

— Acesta este prietenul meu, doctorul William! — am zis, arătîndu-l pe Bimbo, care stătea lîngă mine, în pijamaua-i trandafirie.

— Dumnezeule! — se minună doctorul Lister. — Aici apar medicii, de la o zi la alta, ca ciupercile după ploaie!

— De ce vă mirați, sir! — zise Bimbo. — Sînt medicul șef al spitalului din Luxor.

— Și ce înseamnă prezența d-v. aici? — întrebă Lister.

Bimbo izbucni în rîs.

— Doctorul Ibrahim m-a numit pentru cîteva zile asistentul său.

Doctorul Lister își căută cu degete tremurînde o țigară. Am ridicat de pe masă o cutie cu țigări și i-am oferit una.

— Sînt mai liniștit, — zise el, în timp ce-și aprindea țigara.

— De ce, sir? întrebă Bimbo.

— Pentru că sînteți aici, sir. Sincer să fiu, nu mă simt prea indicat, să asist la o intervenție chirurgicală. Astăzi însă, n-aș fi în stare nici să țin în mînă o farfurie. În tot cazul, — un acces neașteptat de tusă îl zgudui — țin să vă spun că, după o matură chibzuință, am ajuns la concluzia că diagnoza pusă de doctorul Ibrahim este

justă. Da, sînt aproape sigur că el are dreptate. Înainte de a-mi lua responsabilitatea pentru cele ce se vor întîmpla — continuă el, clătinîndu-şi degetul arătător — (şi nu uitaţi că am acceptat părerea doctorului Ibrahim împotriva sfatului categoric al celor doi colegi de la Cairo), înainte deci de a-mi lua responsabilitatea pentru urmările intervenţiei, vă rog să-mi arătaţi încăperea pe care o veţi pune la dispoziţia pacientei.

Aruncă o privire de pe balcon, spre deşertul din geana zării. Soarele îşi împrăştia razele de aur, în formă de evantai. Fumul albăstrui al satului de felahi din zare şerpuia lin peste holde, învăluind într-un văl străveziu palmierii. Domnea pretutindeni o pace serafică.

— Ah, ştiţi că-mi place! Sincer să fiu, nici nu mă aşteptam la aşa ceva. Odaie pentru îngrijitoare, odaie pentru subretă şi — în caz de nevoie — odaie chiar pentru prietenă. Un balcon simpatic pentru convalescenţă. Te felicit, doctore Ibrahim! Eşti un adevărat vrăjitor.

O clipă — dar numai o clipă — m-am gîndit că va trece acum la problema onorariului. Spre marea mea satisfacţie, doctorul Lister se dovedi însă un perfect gentleman.

— Cum o vom transporta pe lady Avon pînă aici? — întrebă el.

Am propus o targă. Doi tineri puternici de pe dahabiah, ar putea-o aduce cu infinite precauţiuni pînă aici.

— Foarte bine, doctore Ibrahim.

Tăcu, se îndepărtă cîţiva paşi, apoi se apropie iar de mine.

— Foarte bine! Începînd de astăzi, preiei d-ta cazul?

Se uită ţintă la mine.

— Da, — i-am răspuns — dacă toţi cei interesaţi sînt de acord.

— S-a făcut, prietene! — zise doctorul Lister şi îmi strînse mîna.

5

Am trecut imediat la acţiune. M-am dus pe dahabiah, împreună cu doctorul Lister. Mrs. Cole ne aştepta

îngrijorată şi am observat că plînsese. Nici targa nu-i făcu o impresie prea bună.

— Doctore Ibrahim, — zise ea — eşti sigur că ce vrei să faci este cea mai bună soluţie?

— Sînt sigur.

— Fără nici o rezervă?

— Fără nici o rezervă. Şi sînt foarte fericit că sînteţi aici. Lady Avon va avea mare nevoie de o prietenă bună. D-v. mă veţi ajuta, ca s-o salvăm.

— Am să-i comunic că ai sosit.

Plecă pentru cîteva minute, apoi se întoarse. Cînd am intrat în cabină, lady Avon îşi aşeza pe noptieră cărticica de rugăciuni. Era palidă. Îşi crispase buzele, dar în priviri i-am citit hotărîrea de a nu mai da înapoi.

— Sînt gata, — zise ea foarte încet. — Am îndurat atîtea chinuri, încît nici moartea nu mă mai înspăimîntă.

Întinse mîna după cărticica de rugăciuni şi scoase dintre paginile ei o telegramă împăturită, pe care o întrebuinţase ca semn de citire.

— Aş vrea să fie făcută operaţia cînd va sosi soţul meu, — zise ea, întinzîndu-mi telegrama, ca s-o citesc. — Ţi-o arăt, pentru cazul cînd mi s-ar întîmpla ceva... E de la soţul meu.

Telegrama avea următorul cuprins:

„Mîine dimineaţă pornesc de la Heluan. Capul sus. N-asculta de nimeni. Fă ce-ţi dictează inima. Procedează în consecinţă. Toată dragostea mea pentru tine. Dumnezeu să-ţi ajute. Jack"

I-am înapoiat telegrama şi cîteva clipe n-am fost în stare să scot nici un cuvînt.

— I-am lăsat pritenei mele o scrisoare, pentru soţul meu, în cazul cînd...

Încercă să zîmbească.

— Te rog, încurajeaz-o pe Mrs. Cole! Fii bun cu dînsa, pentru că ea se poartă cu mine ca un adevărat înger!

Îşi acoperi încet ochii cu mîna.

— Sînt gata, — zise ea.

I-am dat puţin eter, apoi am transportat-o la mine, cu foarte multă grijă. Mrs. Cole şi subreta păşeau în urma

tărgii. Biata Sloane plîngea, de parcă ar fi fost o bocitoare plătită. În cele din urmă, m-am răstit la ea:

— Dacă nu încetezi cu plînsul, nu te las să intri în casă!

— Eu nu plîng, doctore! — răspunse ea jignită.

Toate se petrecură conform programului stabilit. L-am prezentat pe Bimbo pacientei. Mi-am îmbrăcat halatul. În camera vecină ne-am spălat mîinile, pe cînd Mrs. Cole şi subreta o pregăteau pe lady Avon, conform dispoziţiilor mele. Apoi le-am trimis pe femei la parter. Bimbo o examină pe lady Avon, punîndu-şi degetul pe punctul critic.

— Ai avut dreptate! — şopti el.

Am dat din cap.

Dr. Lister dădu şi el din cap, foarte grav. Cred că nu mai asistase de cîţiva ani la nici o intervenţie. Era galben ca ceara. Bimbo continuă narcoza, pe cînd noi transportam pacienta în sala de alături, închizînd uşile.

Într-o oră am terminat operaţia, extirpînd o tumoare măricică. Am aşezat tumoarea într-un borcan. Eram mulţumit.

Bimbo fu pentru mine o adevărată binecuvîntare. Pansa şi bandaja cu siguranţă profesională pacienta, care nu-şi revenise încă din narcoză.

Începusem operaţia cu toată inima şi, mai ales, cu toată îndrăzneala de care dispuneam. Mărturisesc că, fără acel curaj nebunesc, care în meseria mea constituie garanţia succesului, n-aş fi făcut decît o treabă de cîrpaci. Am întrebuinţat foarte puţine instrumente, căutînd să lezez cît mai puţine ţesuturi. A fost o deosebită onoare pentru noi, cînd doctorul Lister îşi scoase mănuşa şi ne strînse prietenos mîinile:

— N-am întîlnit încă niciodată doi tinei atît de îndrăzneţi ca d-v. — recunoscu el.

Spre marea mea bucurie, cu trenul de după prînz sosi infirmiera chemată de la Cairo. Era cît pe-aici s-o îmbrăţişez.

— Dragă Nelli, ai sosit tocmai la timp. Vei fi ocupată aici cel puţin trei luni.

Lady Avon se simţea rău. Noua situaţie era foarte neplăcută pentru ea şi apoi primejdia nu trecuse încă.

Plîngea şi aiura, ca un efect al narcozei, apoi după prînz căzu într-un somn adînc, vecin cu leşinul. Seara, Bimbo se întoarse la Luxor. Casa era cufundată într-o liniște adîncă. Să fi fost oare preludiul tăcerii veşnice? Obişnuieşte să se spună pretutindeni: „Operaţia a reuşit, pacientul a murit".

În noaptea aceea nu mi-am putut închide ochii. Recapitulam mental fazele operaţiei. Eram atît de neliniştit, încît am intrat de cel puţin zece ori în camera unde zăcea lady Avon. Nelli stătea de strajă. Mărunta ei făptură de irlandeză era scăldată de razele lunii.

— All right, doctore! — îmi şopti ea. — Sînt aici!

Trei zile şi trei nopţi situaţia rămase staţionară. Apoi a patra zi dimineaţa surveni o schimbare în starea pacientei. Nu era decît o mică lumină în pupile, dar ştiam că norocul îmi binecuvîntase mîna. Mi-am dublat energia. Trecură şase zile şi şase nopţi. Apoi am remarcat o palidă roşeaţă în obrajii bolnavei şi un surîs stins, care parcă venea de undeva de departe. A şaptea zi glasul îşi recăpătă strălucirea de altădată şi, în aceeaşi zi, sosi şi bărbatul, pe care îl respectam în mod deosebit, pentru cuvintele de îmbărbătare pe care le trimisese de la cîteva mii de kilometri.

Sosi lordul Avon. Era aşa de înalt, încît trebui să se aplece, pentru a putea intra pe poartă. Am fost chemat de lîngă bolnavă. Stătea în capul scării ca un turn şi un smoc de păr negru, amestecat cu fire cărunte, îi cădea pe frunte. Umbla mai repede decît căruţele trase de mîrţoagele flămînde din Edfu. Mă privea cu ochii pe jumătate închişi. Încă nu existam pentru el.

— Ce face soţia mea? — întrebă el.

— Operaţia a reuşit, — am răspuns. — Am să-i comunic că aţi sosit.

— Şi . . . primejdia a trecut?

— Ca om, v-aş putea răspunde: da! Ca medic, nu vă pot spune decît: probabil!

Mă privi cu ochii măriţi. Avea ochi vineţi, poruncitori, potriviţi cu nasu-i ferm şi buzele frumos arcuite, care nu vorbeau niciodată fără rost.

O clipă am avut impresia că mă învăluie cu o privire de copleşitoare bunătate.

— Mă încred în cuvîntul unui bărbat! — zise el, accentuînd cuvîntul „bărbat".

Am urcat, am chemat-o pe Nelli, am prezentat-o lordului Avon şi am rugat-o s-o anunţe pe bolnavă că lordul Avon sosise. Nelli era o infirmieră experimentată. După două minute se întoarse şi făcu un uşor semn din cap către lordul Avon. Bărbatul se opri în prag. Am auzit un ţipăt slab: „Jack"! Apoi am închis uşa şi am coborît la parter.

Se spune că englezii nu plîng niciodată. Eu am văzut în ochii lordului Avon lacrimi adevărate.

6

Lordul Avon locuia pe dahabiah. În primele zile păru foarte nerăbdător şi încercă s-o ducă pe soţia sa, fie la Luxor, fie la Assuan, pentru a o plasa într-un hotel de lux. Eu însă am fost de părere că pacienta nu poate fi transportată sub nici un motiv, înainte de două sau trei zile. Lordul era un bărbat foarte greoi, obişnuit să comande. Era evident: fusese învăţat să ordone, iar ordinele să-i fie executate fără împotrivire. Îl enerva faptul că trebuia să se supună dispoziţiilor unui medic egiptean, care — la fel ca majoritatea oamenilor — era mijlociu de statură şi deci cu un cap mai scund decît el. După cîteva zile însă, nerăbdarea de la început dispăru, trădîndu-şi trăsăturile plăcute ale caracterului. Era întruchiparea politeţii şi a bunătăţii. Nici un elefant îmblînzit n-ar fi putut fi mai docil. Se străduia să cunoască pe toţi cei angajaţi pe bordul lui „Osiris" şi dragomanul era obligat să-i tălmăcească doleanţele şi nemulţumirile lor. Se interesa cu o curiozitate aproape copilărească de toate detaliile vaporului pe bordul căruia locuia. Învăţă cîteva cuvinte arabe, studia harta Egiptului, a Nilului şi Sudanului, ceru să i se trimită de la Cairo o ladă plină cu cărţi, pentru a se documenta asupra acestor lucruri şi — în fiecare dimineaţă, îmbrăcat într-un pulovăr de lînă — făcea canotaj, pentru a-şi menţine silueta. Reuşi să rupă cîteva vîsle. Corăbierii vorbeau de el cu o teamă amestecată cu respect. Era apoi un pasionat fotograf, care fotografia tot ce-i ieşea în drum. Pescuia în apele Nilului şi

reuşi să prindă o dată un peşte uriaş. Fu însă nenorocit pentru cîteva zile, negăsind nicăieri numele englezesc al peştelui. Bucătarul meu îi pregăti cîteva cotlete după obiceiul din Sudan, pe care lordul Avon le găsi de-a dreptul minunate. Îşi vizita soţia de două ori pe zi. I-am limitat vizitele la cîte o jumătate de oră, pentru că observasem că sălăşluia într-însul o extraordinară vitalitate, care nu numai că radia în toate părţile, dar epuiza şi energia celor din jurul său. Se părea că nu-şi dă seama de această facultate. Eu însă eram sigur că e conştient de ea. Am constatat mulţumit că-i place singurătatea. Nu se plictisea niciodată, întocmai ca un băieţel de cinci sau şase ani, care se joacă în nisip, de dimineaţă pînă seara.

Mrs. Cole avea la orice oră din zi şi din noapte acces în camera bolnavei. Femeia aceasta, care era socotită una din cele mai fermecătoare apariţii ale societăţii londoneze, făcu adevărate minuni prin spiritul ei de sacrificiu. Soţul ei rămăsese în Anglia, aveam însă impresia că Mrs. Cole era mulţumită din cauza depărtării dintre ea şi Mr. Cole. Căsătoria ei nu era fericită. După toate semnele, Ronnie era un incorigibil Don Juan. Acum, preocupată de boala prietenei, ducea o existenţă incoloră, aproape monotonă, îngrijindu-şi prietena, scriind scrisori în locul ei, discutînd cu ea întîmplările din trecut: Mrs. Cole părea mulţumită. Nu peste mult mi-am dat însă seama că nu era aşa. Îmi împărtăşi cîteva din decepţiile încercate. Avea o adîncă înţelegere pentru viaţă. Privea viaţa ca pe o şcoală, pe care numai indivizii cei mai temerari şi bine construiţi sufleteşte, puteau s-o urmeze pînă la capăt. Iubea lumea în care se născuse şi crescuse, dispreţuind-o în acelaşi timp. „A fi cît mai natural", aceasta îi era deviza, deşi totul pe dînsa era vopsit şi făcut. Îl plăceau oamenii „naturali". Pe scurt: era o femeie-paradox, dar — împotriva artificialităţii ei — atît de umană, încît am îndrăgit-o din prima clipă, deşi mi-a trebuit multă vreme pînă să-i cunosc caracterul. Dacă ar fi fost mai puţin bogată, mai puţin răsfăţată şi mai puţin preocupată de sine, ar fi putut ajunge o femeie fericită.

Ce-aş putea spune despre lady Avon? Îi este îngă-

duit unui medic să-şi iubească pacientul, în sensul acelei iubiri, care are atîtea trăsături comune cu adoraţia religioasă? În lungul răstimp cît am fost în apropierea ei, niciodată n-am auzit-o pe lady Avon plîngîndu-se de una din numeroasele-i necazuri. Era cu adevărat miloasă, bună şi nobilă, astfel că pînă şi societatea londoneză vorbea despre ea ca de o fiinţă situată deasupra oricărei critici omeneşti. Totuşi, nu era cîtuşi de puţin plictisitoare! Dimpotrivă! Aveai impresia că nu se ocupa niciodată de sine. Se interesa totdeauna de altcineva. Chiar atunci, cînd lordul Avon îşi făcu apariţia, mîhnirea ei era că nu putea să se îngrijească singură de confortul soţului. O chinuia mereu gîndul acesta.

Cărticica Noului Testament şi cea de rugăciuni erau pline de fotografiile soţului, a fiului, a rudelor apropiate, a prietenilor intimi şi de portretele capetelor încoronate. Să nu vă închipuiţi nicidecum că era bigotă. Era însă religioasă pînă în fundul sufletului. Blîndeţea alcătuia unul din elementele esenţiale ale firii ei. Toate gesturile şi actele vieţii sale mărturiseau această blîndeţe, această fugă de lume şi de publicitate. Astfel fusese crescută. Părintele şi bunicul său participaseră activ în treburile bisericii evanghelice, deşi ambii — în calitatea lor de membri pasionaţi de politică ai Camerei Lorzilor — păzeau vigilenţi, asemenea unor buldogi mîrîitori, interesele clasei lor şi ridicau tonul, de cîte ori credeau că siguranţa imperiului este ameninţată. Lady Avon nu iubea nici problemele, nici chestiunile prea grave. Tot ce ştia despre politică, artă, literatură şi subiecte asemănătoare, i se întipărise incidental în memorie.

Probabil că banii nu constituiseră pentru ea niciînd o problemă, poate pentru că averea familiei sale era atît de importantă, încît avea să supravieţuiască, asemenea granitului, celor mai catastrofale crize economice ale imperiului. Problemele financiare nu-i interesează pe oamenii de soiul lorzilor Avon, decît într-o măsură foarte redusă. Vechile familii engleze nu trăiesc niciodată pentru prezent, nici pentru fericirea unei singure generaţii; forţa lor îşi trage rădăcinile din solidaritatea generaţiilor trecute. Şi pentru ca puterea continuă să rămînă în mîi-

nile lor, putere cu ajutorul căreia au stăpînit atîta vreme poporul englezesc, determină în mod inconştient evoluţia viitorului naţional. Numai un cataclism general ar putea dărîma stîncile pe care este clădită rezistenţa seculară a acestor familii: rezistenţa alcătuită din caracter dîrz britanic, care se împleteşte cu gingăşii sentimentale, cu dragostea lucrurilor mărunte, cu dorinţa de a modela întreg pămîntul după chipul şi asemănarea sufletului britanic, de a face din mapamond o puternică colonie britanică, ba să creeze chiar o lume plină de mentalitatea, de justiţia şi libertatea britanică. Iată puterea care mocnea în inima blîndă a pacientei mele. Numai judecînd după păru-i blond, după privirile albastre, după atitudinea-i rezervată şi din refuzul de a-şi dezvălui gîndurile intime, puteai descifra frumuseţea acelui suflet. Şi mărturisesc: cu cît pătrundeam mai mult luminişul acelui suflet, care era numai floare şi parfum, plivit de orice buruiană, cu atît simţeam mai puternic în mine deşertul, noaptea africană. Şi începeam să-mi dau seama că aproape tot ce învăţasem pînă atunci, fie bine, fie rău, sosise din Europa. Europa a zămislit civilizaţia contemporană şi giganticul tehnic. Eram şi eu un fruct al Europei. Partea aceea a eului meu, cu ajutorul căreia puteam să-i fiu de folos poporului egiptean, îmi fusese dăruită de Europa. Carnea şi sîngele le aveam de la părinţi; caracterul, talentul, toate simpatiile-mi firești le moştenisem de la patria mea. Restul însă? Ce-aş fi astăzi — mă întrebam eu — dacă n-aş fi învăţat de la Europeni? N-avea nici o însemnătate, ce învăţasem, cît şi de la cine.

Lady Avon socotea o binecuvîntare faptul că îşi petrecea convalescenţa în modesta mea casă din Edfu. Mă asigură că, niciodată nu simţise o atît de organică comuniune cu un popor, ca aici în Egipt, deşi trăise mulţi ani în India, unde dusese o viaţă de adevărată regină.

— Trebuie să-ţi cunosc bine patria, — zise ea. — Din păcate, ştiu atît de puţin despre toate minunile acestui pămînt!

După două săptămîni, situaţia ei se îmbunătăţi în aşa măsură, încît o scoteam cu pat cu tot pe terasă. Mrs. Ronald Cole se mută în camera vecină cu a îngrijitoarei. Îngrijitoarea dormea în aceeaşi cameră cu lady Avon,

pentru a fi oricînd la îndemînă. Hussein pregătea minunate mîncări de legume. Supa de linte, porumbeii fripți și fripturile gătite de el erau așa de bune, încît lordul Avon, care-mi era foarte des musafir, mă întreba adeseori:

— Spune-mi, doctore, cînd mai gustăm din supa aceea minunată de linte?

Lordul își instalase pe dahabiah o pivniță cu vinuri și deși era un chefliu foarte temperat, îi plăcea să fie înconjurat de oameni veseli și poznași. Doctorul Lister era aproape nebun de fericire. Cîteodată îmi petreceam serile pe dahabiah, luam masa în societatea lor, apoi după cină jucam bridge. Uneori, cunoscuții care navigau în sus sau în jos pe Nil, se opreau să viziteze dahabiahul, iar unii din ei rămîneau la Edfu pentru cîteva zile, o vizitau pe lady Avon și o felicitau pentru vindecare-i „miraculoasă".

Într-o bună zi, apăru și mama lordului Avon. Familia îi spunea „Mammy". Femeia aceea simplă, aproape octogenară, părea indestructibilă în vitalitatea ei. Într-o dimineață părăsi dahabiahul, cu o pălărie uriașă, cu vălul fluturînd în vînt, cu gîtul împodobit de lanțuri și bijuterii demodate, în mînă cu o umbreluță verde de mătase. Păși ceremonios, ca o doamnă de onoare, care străbate sala de recepții a palatului Buckingham. Cînd am zărit-o, am rămas nemișcat în prag, ca un cîrciumar uluit.

— Viu, Emilie! — strigă ea de departe, cînd își văzu nora pe terasă. — Viu, copila mea! De ce stai la soare? E primejdios! Poți căpăta o insolație. Dumnezeule mare!

Se întoarse spre lordul Avon care venea în urma ei.

— Cum o puteți lăsa să stea în soare? Și cine sînt oamenii aceia murdari din preajma ei?

Glasul ei devenea uneori ascuțit, ca al papagalilor. Deodată se opri, închizîndu-și cu un gest scurt umbrela.

— Femei și copii! Ce înseamnă comedia de sus? Jack, ia-o înainte și fă-i loc mamei tale!

Lordul Avon îi oferi brațul, bătrîna însă îl refuză.

— Dacă cele ce văd fac parte din Egipt și noi sîntem cei care purtăm grija Egiptului, atunci n-aveam cu ce să ne prea lăudăm. De ce nu facem ceva în interesul

acestor oameni? — zise ea arţăgoasă. — Jack, mi-e ruşine că-ţi sînt mamă! Ai fost doar guvernator general! Nu poţi face ceva pentru ei?

Îşi fîlfîia umbrela.

— Viu, Emilie, viu! Stai liniştită! Viu, de-a dreptul de la Londra, să te văd. De Crăciun soseşte şi Noel!

Femeia aceasta uscată şi înaltă, pe care mă pregăteam s-o întîmpin în halatu-mi alb şi fără guler, se apropie cu paşi îndesaţi.

— Cine-i acest om? — întrebă bătrîna, arătîndu-mă cu umbrela.

— Doctorul Ibrahim! El e omul *acela*.

— Aşa? Bine, dar omul acesta rîde! — enunţă ea. — Sper că nu de mine rîde! Ascultă tinere, ia seama: sînt înarmată cu umbrela!

Şi mă ameninţă cu ea.

— Sînt încîntat de a vă cunoaşte într-o atît de bună dispoziţie, — i-am spus eu. — Fiţi binevenită, madame...

— Era cît pe-aici să ajungi ucigaş, — se răsti ea la mine. — Ai fi fost în stare să-mi omori copila!

— Oare cu toată lumea se poartă atît de matern? — m-am întrebat eu în gînd.

— V-aş putea fi băiat, doamnă, dacă soţul d-v. mi-ar fi fost tată, — i-am spus eu rîzînd.

— Ce poznaş mai e şi omul ăsta?

Mă fixă stăruitor, de parcă i-ar fi fost greu să-şi alcătuiască o imagine clară despre mine. Apoi izbucni şi ea într-un rîs nestăpînit.

Cînd reuşi din nou să închege o frază, mă întrebă:

— Obişnuieşti să-ţi prăjeşti toţi bolnavii la soare?

— Unele flori au nevoie de soare, altele nu cresc decît în umbră, — i-am răspuns.

Mă fixă din nou. Lordul Avon îi explică zîmbind:

— O compară pe Emilie cu o floare.

— Ai dreptate. Jack, ai dreptate! — zise ea, pe un glas care deveni pe neaşteptate profund, ca un bas bărbătesc.

Intră în casă, îşi ridică marginile rochiei şi urcă scara cu atîta energie, încît toată clădirea se cutremură sub paşii ei.

— Mama are optzeci și doi de ani, — îmi șopti lordul Avon. — E foarte fericită că se află aici.

— Da, dar nu mai mult de o jumătate de oră, — i-am răspuns tot în șoaptă.

Hussein servi pe terasă cafea și țigarete. Apoi timp de o jumătate de oră n-am auzit altceva, decît glasul bătrînei.

7

Înainte de Crăciun, lordul Avon mă rugă să vizitez împreună cu el templul lui Horus. Am pornit dimineață, cu o trăsură. Soarele scălda templul iubirii într-o baie de aur. Incontestabil că strămoșii mei avuseseră viziuni grandioase, aproape supraomenești. Pentru că nu cred să mai existe alt edificiu pe toată fața pămîntului, afară de templul lui Horus, atît de categoric opus clădirilor cenușii ale stilului contemporan. Am trecut pe sub coloanele înalte și lordul Avon, uriașul, părea în umbra gigantelor colonade, un biet gîndac. Se uită distrat în jurul său.

— Mărturisesc, habar n-am de egiptologie, — zise el. — Toate acestea sînt, fără îndoială, magistrale, eu însă nu mă prea pricep.

Apoi schimbă diapazonul și mă lovi peste umăr. În intenția lordului Avon, gestul trebuia să însemne concretizarea simpatiei sale, numai că era cît pe-aici să-mi scrîntească umărul.

— Știi, doctore Ibrahim, d-ta ești cu adevărat un om al dracului de onest! Nu știu cum să-ți mulțumesc pentru toate cîte ai făcut în interesul soției mele. Poate, ți se va părea ciudat că-ți spun aceste lucruri... dar îmi iubesc soția. Cele petrecute aici au pentru mine și pentru fericirea mea o importanță covîrșitoare. Știi... sînt un om ca toți oamenii, cu păcatele mele, cred, însă, că am făcut în viața mea nenumărate lucruri care au nenorocit-o pe biata Emilie. N-am încetat însă o clipă s-o iubesc. Soția mea e foarte cucernică. Sînt și eu religios în felul meu, dar gîndesc altfel decît ea.

Treceam împreună pe lîngă coloanele gigantice. În lumina dimineții, ghirlandele de flori păreau turnate în aur masiv. Lordul Avon își ridică privirile spre coloane.

— Știi, — zise el, pe un glas cît mai indiferent cu putință — mi-a făcut mare plăcere să te cunosc. Nu prea știu multe despre țara și poporul d-tale, am însă impresia că sînt foarte multe încă de făcut... deși, ar trebui să recunosc că Egiptul este mult mai evoluat decît India.

Făcu o mică pauză.

— Probabil că d-ta ești naționalist. Sînt de acord că tînăra generație intelectuală trebuie să fie naționalistă, altfel Egiptul n-ar putea progresa.

Se opri și mă privi cu ochii lui frumoși, vineți. În privirile lui am descoperit o frîntură din vechea Anglie, cu tot ce cuprinde această națiune.

— Te rog să-mi povestești, cum se face că un om de valoarea d-tale stă înmormîntat într-un tîrg blestemat ca acesta și cum se poate că nu ai un post cel puțin egal cu munca pe care o depui?

— Ar fi o poveste prea lungă, sir!

— Avem însă timp suficient, nu?

— Da. Timp avem. Mărturia pe care vreau să v-o fac, va fi puțin umilitoare pentru țara mea.

În felul său afectuos dar... dureros, era să-mi scrîntească din nou brațul.

— Dă-i drumul! Fac prinsoare c-am auzit minunății și mai mari! În India, milioane și milioane de oameni mă numesc „tiranul". Nu ți se pare că vorbele mele miros a confesiune? Nu este suficient de umilitor lucrul acesta pentru mine? Deși eu am fost întotdeauna bine intenționat față de hinduși. Zadarnic însă, nu le poți acorda tot ce pretind... Acum, te rog, să te-auzim pe d-ta!

I-am povestit lordului Avon, atît cît puteam să-i spun, respectînd adevărul. Din cînd în cînd, clătina din capu-i superb și mormăia semnificativ, de parcă nu i-aș fi spus lucruri prea noi.

— Am auzit că niciodată n-ai fost în Anglia, — zise el, cînd mi-am încheiat povestirea. — Mă surprinde extraordinar lucrul acesta. De ce nu te gîndești să vizitezi Londra? Iată singurul lucru cuminte pe care-l poți face. Chiar dacă noi englezii vă sîntem dușmani, — deși în realitate nu vă sîntem defel — n-ar fi interesant să trăiești un timp în Anglia, pentru a ne studia procedeele și metodele?

— Știu că majoritatea confraților s-au întors din Anglia ca prieteni fanatici ai Marii Britanii. Aceștia se bucură și la noi de cel mai serios prestigiu.

— Ceea ce înseamnă că și-au cîștigat în Anglia calități care aici nu pot fi dobîndite și care pot fi fructificate foarte ingenios după întoarcerea lor, chiar dacă aceste „calități" se reduc la un prestigiu oarecare.

— În Anglia n-aș putea practica medicina. Cel puțin atîta timp cît mi-aș da examenele de diferență. Acest lucru mi-ar răpi un timp extrem de prețios.

— Recunosc, e o piedică serioasă, — răspunse el. — Totuși, îți recomand călduros, să te duci pentru un timp în Anglia. După ce te vei întoarce vei avea posibilitatea să fii angajat într-un post mult mai bun. Superiorii te vor trata cu totul altfel, decît înainte. Îi cunosc pe oamenii aceștia, deși nu i-am întîlnit încă și nici nu doresc să-i întîlnesc vreodată. De altfel, Egiptul nu va avea decît de cîștigat de pe urma ședерii d-tale în Anglia ... D-ta ești încă tînăr, de aceea nu trebuie să te superi dacă îți vorbesc astfel. O fac din recunoștință ... aș vrea să faci carieră.

Ce să-i răspund acestui om, care-mi vorbea cu atîta sinceritate?

— Da, — am răspuns, luîndu-mi o mină de gentleman, — s-ar putea ca, într-o bună zi, să trec în Anglia și în Europa, pentru a-mi lărgi cercul cunoștințelor. Aș fi plecat de mult, dacă ... dacă ... Din păcate însă trebuie să aștept încă mult pînă voi putea să-mi îngădui acest drum.

— De ce? — întrebă lordul.

— Unii tineri egipteni au părinți bogați, alții însă sînt lipsiți de mijloace materiale. Lucrul acesta amintește cazul celor care au arbore genealogic, și al celor care n-au. Eu pot să-mi urmăresc strămoșii de-a lungul a cîtorva secole, din păcate însă de pe urma nici unuia n-a rămas avere.

— Ah! — mă întrerupe el cu un gest. — Lucrul acesta nu trebuie să te preocupe. Eu îți datorez mult mai mult, decît vei putea cheltui în timpul studiilor d-tale în Anglia.

Apoi adăugă repede, cu mult tact:

— Privește-mă! Sînt un bun patriot, dar fiecare plecare din Anglia a însemnat pentru mine un eveniment. Am petrecut cincisprezece ani din viață în străinătate. Nu mi-a stricat stagiul acesta. Adevărat că n-am cucerit noi teritorii, dar m-am străduit să administrez cu înțelepciune teritoriile moștenite de la părinții mei.

— Totuși, Anglia rămîne un „pămînt al făgăduinței"?

— Fără îndoială! Pentru d-ta însă, Egiptul reprezintă acest pămînt al făgăduinței. De ce nu?

Se dete cîțiva pași înapoi și mă întrebă dacă mă poate fotografia. Eram trist, dar mi-am compus o mină veselă, zîmbind prietenos. Mă fotografie și, pe cînd își închidea aparatul, adăugă:

— Fotografia aceasta o voi mări și o voi atîrna pe perete, în biroul meu de la Londra.

Nu peste mult sosi și fiul lordului Avon, un tînăr simpatic, înalt și puternic, „ca vîntul deșertului", care avea o educație ostășească. Prezența lui produse efect binefăcător asupra stării pacientei mele. Izbucni din sufletul ei maternitatea și „Boyo", care făcea toată ziua echilibristică pe grilajul balconului, de parcă ar fi vrut în fiecare clipă să se arunce în gol, rîzînd și glumind, într-un îndrăzneț „salto mortale" îi grăbi vindecarea, mai bine decît orice terapeutică.

Crăciunul fu sărbătorit pe dahabiah. Am fost și eu invitat și mi se pare că am băut cam prea multă șampanie. După miezul nopții, sentimentele de prietenie ale doctorului Lister față de mine, luară proporții înspăimîntătoare. Își puse în creștet un coif de hîrtie și jură solemn să mă poarte în sufletul său ca pe un frate, prin toate încercările vieții și, dacă m-ar amenința vreo primejdie, să-și sacrifice chiar viața pentru mine.

„Mammy" nu era prezentă. Nu se simțea prea bine. Minune! Am fost nevoit s-o vizitez. Tuturor le spunea că se simte excelent, numai că nu-și putea părăsi cabina. Eu însă voi destăinui adevăratul motiv al ciudatei sale boli.

A doua zi era așteptat, ca musafir pentru două zile,

un episcop anglican cu soția sa și un preot scoțian. Se hotărîse ca, în dimineața sosirii sale, episcopul să oficieze o slujbă în cabina lady-ei Avon. Bătrîna lady își trimisese întîmplător tocmai cu cîteva zile înainte de Crăciun, o perucă la Cairo, pentru a fi curățită și frezată. Din păcate, era silită să poarte acea perucă, neavînd păr pe cap, nici cît o broască. Vroia să apară în fața episcopului și a soției, cu peruca frizată. Între timp, bătrîna lady purta peruca numărul doi, care deși semăna leit cu întîia, era socotită doar ca un surogat, bătrîna fiind convinsă că n-o prindea așa de bine ca cea trimisă la Cairo. În dimineața Crăciunului, făcuse o plimbare pe spinarea unui asin, pe care dragomanul îl alesese special în acest scop. Ședea în șea, ca un ofițer de gardă, pe armăsaru-i focos. Din nenorocire, în cursul plimbării — pe care o făcuse nu numai din motive higienice, ci și pentru a ne dovedi că e capabilă încă de orice bravură — asinul, asupra căruia avea tot atîta autoritate, cît asupra cuțitului, îi veni în minte să se răzvrătească și să-și stabilească singur itinerarul pe care îl va urma. Începu să zbiere amenințător și cu lovituri puternice de coadă încerca s-o dea jos pe bătrîna lady. Nereușindu-i manevra, asinul făcu deodată pe docilul, pentru a înșela astfel vigilența bătrînei. Apoi pe cînd femeia era pierdută în contemplarea peisajului egiptean, asinul descoperi o creangă joasă, spre care porni în trap vertiginos. Viclenia avu urmări fatale, pentru că bătrîna amazoană se rostogoli din șea în praf, fără să se rănească însă. Pe cînd se ridica, întrebuințînd cuvinte de care nimeni nu s-ar fi așteptat s-audă de pe buzele ei de lady, descoperi — spre marea ei surprindere — că pălăria, împreună cu peruca și voalul, se rostogoliseră în canalul murdar care curgea în vale și pe care bătrîna lady nici nu-l băgase pînă atunci în seamă. Dragomanul pierdu prea mult timp cu îndeletnicirea de a-și bate asinul (care părea că nu i-o lua în nume de rău), astfel că sosi prea tîrziu, spre a mai putea salva peruca de la pieire.

Doctorul Lister, care călărea cu o sută de metri în față, pe un alt asin, se întoarse cînd auzi blestemele emoționante ale bătrînei lady. Din păcate, orice încercare de

a se stăpîni fu zadarnică. Cînd văzu că bătrîna lady căuta să-şi acopere capul golaş cu mîna, nu mai putu să-şi stăpînească rîsul şi se întoarse, pentru a nu cădea cumva în păcatul mojiciei.

— He, d-ta, uită-te fără frică! — se răsti la el bătrîna. — Nici d-ta n-ai mai mult păr decît mine, deşi ai putea să-mi fii băiat! Noroc însă că nu-mi eşti nici fiu, nici nepot!

Bătrîna se întoarse cu capul învelit în batista doctorului. Lister aducea în mînă un pachet, care nu era altceva decît peruca udă, învelită în şalul umed. Imediat după sosire, dădu preţiosul pachet cameristei bătrînei lady. Bătrîna, în disperarea ei, trimise să fiu chemat imediat. Nu m-am putut împotrivi acestui ordin categoric. Am găsit în cabină mama deznădăjduită a unuia din cei mai nobili lorzi ai Angliei, cu capul acoperit de o batistă bălţată şi cu expresia îngrijorată a negustorului care nu-şi poate vinde marfa.

— Nu te uita la mine, — se răsti ea. — Probabil că ştii de mult! Îi cunosc eu pe egipteni, încă de pe vremea cînd mi-am petrecut aici lunile de miere. Vă pricepeţi în treburile femeieşti, ticăloşilor! Să nu îndrăzneşti să rîzi, doctore! Sper că peruca cealaltă va sosi la timp de la Cairo!

Tăcu deodată.

— Hubbard! Hub-bard! — strigă ea. Peste puţin apăru camerista. — Dă-i doctorului numărul de telefon al coaforului din Cairo. Dînsul va telefona şi se va interesa de soarta perucii. Repede!

Camerista dispăru.

— Există la Edfu vreun coafor?

Am dat aprobativ din cap.

— Atunci du-i repede peruca asta! Coaforul s-o cureţe şi s-o onduleze. Hubbard! Hubbard!

Camerista apăru iar.

— Te duci imediat cu doctorul la coafor. Îi spui omului ce are de făcut şi ai grijă ca peruca să fie pusă în ordine.

— Am înţeles, mylady!

Bătrîna îşi desfăcu braţele ca lady Macbeth.

— Acum, pleacă repede! Sfinte Dumnezeule! Poimîine dimineaţă vine episcopul!

Am plecat atît de repede cît puteam, urmat de cameristă. I-am tradus frizerului nostru explicaţiile domnişoarei Hubbard şi am încercat să-l fac să înţeleagă cum se ondulează o perucă. Dădu domol din cap, în semn că înţelege, apoi declară că peruca nu poate fi gata decît a doua zi dimineaţa. Iată motivul bolii bătrînei lady Avon, iată de ce refuză să primească pe cineva în cabina sa, lipsindu-ne de plăcuta ei societate cu prilejul micii noastre festivităţi.

8

Înainte de întoarcerea sa în Anglia, lordul Avon mă rugă să mănînc cu el pe dahabiah.

— Părăsesc Egiptul liniştit că soţia mea e pe cale de a se vindeca, îngrijită de un om conştiincios. Lasă-mă, doctore Ibrahim, să mă achit de cel puţin o parte din datoria mea faţă de d-ta.

Îmi întinse un cec de patru sute de lire. Nu ştiam ce să-i răspund. Niciodată n-avusesem atîta bănet. Ştiam că n-ar avea nici un rost să mă împotrivesc lordului Avon, mai ales că pentru activitatea lor, cei doi medici englezi de la Cairo, primiseră cîte o sută de lire. I-am mulţumit deci, strecurînd într-un buzunar cecul lordului.

— Repet, cecul acesta nu constituie decît o mică parte a datoriei mele, — zise lordul Avon, pe un ton care făcea imposibil orice protest. — La timpul său, mă voi achita integral şi vei primi atunci suma ce ţi se cuvine.

După două zile, însoţit de fiul său, lordul Avon se întoarse în Anglia. Cu o săptămînă mai tîrziu am expediat-o şi pe bătrîna lady, împreună cu subreta ei, spre Assuan, pentru că extraordinara ei vitalitate stînjenea pacienta.

— Lady Avon are neapărată nevoie de linişte, — am declarat şi am fost surprins de docilitatea cu care mi-a ascultat dispoziţia.

Nu mult după aceea, Mrs. Cole primi o telegramă de la Londra, prin care era chemată acasă. Plecă şi ea în

primele zile ale lunii februarie, astfel că am rămas singur cu pacienta, cu subreta ei, cu infirmiera irlandeză și cu doctorul Lister. Acesta o vizita în fiecare zi pe lady Avon, apoi se retrăgea pe dahabiah. Cînd primejdia trecu, pacienta insistă ca doctorul Lister să-și ia un mic concediu, pentru a putea pleca la Cairo. Știa că marea pasiune a lui Lister erau alergările și, înainte de plecare, îi înmînă o bancnotă de cinci lire, rugîndu-l să mizeze în numele ei pe unul din favoriții curselor.

Am rămas singur cu lady Avon. Cum nu mai aveam nici o obligație de ordin social, am avut suficient timp să mă gîndesc la ultimele întîmplări. Ar fi greu de spus ce rol important jucau cele patru sute de lire în planurile mele de viitor, și totodată cîte neliniști îmi provocau. În sfîrșit aveam mijloacele necesare de a înfăptui visul cel mai scump al tuturor medicilor egipteni: să-și continue studiile în Europa. A te specializa în Europa și, cu știința și prestigiul dublate, să te întorci în Egipt — acesta mi-era visul! Am stat însă multă vreme pe gînduri pînă să mă decid. Îmi puneam întrebarea dacă are vreun rost să petrec atîta vreme în Anglia, pe cînd țara mea ducea lipsa oamenilor experimentați.

Lady Avon citea în gîndurile mele, ca într-o carte. Prietenia noastră atinsese stadiul încrederii reciproce. Mi-a oferit sprijinul ei. Splendidu-i cămin din Anglia era oricînd deschis pentru mine. Făcea o propagandă foarte activă pentru țara ei. Era de părere că trebuie să mă specializez în Anglia și să ajung membru la *Royal College of Surgeons*. Prin activitatea mea voi putea contribui în mod real la atenuarea fricțiunilor dintre Anglia și Egipt. În pofida acestor perspective, nu mă puteam încă hotărî. Mă gîndeam mereu la părinți, la numeroșii prieteni, la Omar și la sumedenia aceea de mărunți Omari, de care n-am făcut încă mențiune. Mă gîndeam la nevoiașii mei, care mă așteptau răbdători, șezînd în cete mici în praful drumului. Să-i părăsesc pe toți aceștia pentru un timp nelimitat? Pentru că la celălalt capăt al drumului, peste mări și țări, mă așteptau alte ispite.

Bimbo îmi făcu o scurtă vizită la Edfu. L-am întîmpinat, ca pe un trimis al cerului. Îmi întinse un plic, care

cuprindea un ceo de cincizeci de lire, primit din partea lordului Avon. Era indignat peste măsură că cineva îndrăznise să-l plătească pentru că mă asistase la intervenție. Pentru el fusese o nemărginită bucurie faptul de a-mi fi putut ajuta.

— D-ta, e cu totul altceva! Eu însă? N-am făcut absolut nimic. Cecul ți se cuvine d-tale!

— Niciodată — am protestat eu. — Abadan? Abadan! (Niciodată).

I-am spus că, în sfîrșit, mi se oferea prilejul să plec în Anglia.

Primi vestea cu același entuziasm, cu care ar fi primit știrea că lozul cel mare a fost cîștigat de el. Mă îmbrățișă.

— Pleacă! Pleacă! Cît mai repede cu putință!

I-am amintit nedumeririle care mă chinuiau. El însă clătină din cap.

— Vrei să faci prostia de a scăpa o astfel de ocazie? Vrei să rămîi mereu un biet rob al serviciului nostru sanitar, atunci cînd ți se oferă posibilitatea de a te elibera de jugul birocrației și de a te întoarce, ca șef al acestui serviciu? Pleacă, prietene, pleacă cît mai repede! La vară voi avea un concediu și te voi vizita.

Hotărîrea mea nu luase încă nici atunci forme concrete.

9

Superiorul meu, beyul Salib, sosi într-o bună zi într-o inspecție. Venea cu un vaporaș cu aburi, care-l așteptase cîteva zile în toate orașele întîlnite în drum. Era însoțit de o ceată întreagă de prieteni și de pierde-vară, care făceau în felul acesta o excursie gratuită, pe Nil în sus. Într-o bună zi apăru, obez și înspăimîntător, ca un hipopotam, care umblă pe picioarele-i dindărăt. Venea prin mijlocul străzii. Prietenii săi îl urmau la un interval respectuos, pentru a accentua și în acest fel personalitatea-i importantă. Am ieșit în poartă, să-l întîmpin: era personificarea poliției. Mă felicită că o distinsă cucoană engleză mi se încredințase mie și mă rugă să-i tălmăcesc pacientei omagiile respectuoase ale direcției sanitare, îm-

preună cu urările sale personale de grabnică însănătoșire. L-am invitat, împreună cu cîțiva însoțitori, în casă, unde directorul general se uită foarte grav la toate instalațiile.

— Ai internat-o pe bogata lady la etaj?

— Da, în clinica mea particulară.

— Cum ai spus? În clădirea statului ai instalat o clinică particulară?

Apoi mă copleși cu alte complimente, iar eu l-am rugat să-mi facă cinstea să mănînce cu mine. Primi invitația și se prăbuși greoi într-un fotoliu. Petrecu trei ore la mine, fumînd și bînd cafea după cafea. Conversația noastră se menținu cîtva timp în limitele chestiunilor de interes oficial. Deodată apoi trecu pe tărîmul problemelor personale. Se interesă de împrejurările în care trăiam, mărturisindu-mi regretul său pentru neplăcerile prin care trecusem. Apoi mă întrebă cîți bani cîștig cu practica mea privată. I-am spus-o. Își ridică o sprînceană, apoi o coborî din nou. Trebuia în fiecare clipă să-i cer scuze, pentru că eram chemat pentru aranjarea diferitelor chestiuni mărunte, în legătură cu dispensarul. Nădăjduiam că între timp va pleca, pentru a nu se întoarce decît la masă. Rămase însă neclintit în fotoliu, de parcă s-ar fi lipit de el.

Am mulțumit în taină Domnului, cînd Hussein ne servi în cele din urmă prînzul. Era cel mai bun care se putea mînca în oraș și musafirii mei se arătară foarte mulțumiți. Masa dură pînă după trei. Într-un tîrziu, beyul Salib își trimise prietenii cu diferite misiuni, astfel că rămaserăm doar noi doi. Eram pregătit pentru o morală serioasă, pentru că știam cu cîtă severitate judeca serviciul. Nu se întîmplă însă nimic. Dimpotrivă. Fața lui parcă se pierduse în formidabila mocirlă de grăsime, apoi după ce își deschise cu infinite sforțări gura, mă numi prieten și coleg. Începu o mică disertație asupra obligațiilor de reciprocitate între amici, apoi insistă asupra faptului că ar putea, eventual, să-mi asigure un post cu mult mai bun, decît cel pe care îl ocupam în prezent. Ba, mai mult, ar fi putut să mă propună binevoitoarei atenții a subsecretarului de stat, care obișnuia să țină întotdeauna cont de propunerile sale, astfel că mi-ar putea procura încă

în cursul anului postul de P.M.O., într-unul din importantele spitale ale statului.

I-am mulțumit din inimă. Se cufundă și mai adînc în fotoliu. Apoi începu din nou. Părăsise obositorul titlu de „doctor" și îmi spunea cu o simpatică familiaritate: Ibrahim.

— D-ta ai cîștigat în ochii englezilor laurii prețuirii adevărate, — declară el. — Am fost vizitat în legătură cu d-ta de însuși secretarul general al înaltului comisar.

— Bine, dar nici nu-l cunosc pe omul acela.

— El însă te cunoaște! Firește, numai din auzite, de cînd ți-ai cîștigat această faimă de necrezut. Secretarul mi-a împărtășit satisfacția guvernămîntului și mi-a comunicat că excelența sa ar fi mulțumită dacă ai fi plasat într-un post mai corespunzător cu aptitudinile d-tale, pentru a-ți putea fructifica astfel talentul, în interesul sănătății poporului egiptean.

N-am știut ce să-i răspund. Probabil că mai există minuni! Nu m-ar fi mirat nici dacă beyul Salib mi-ar fi atîrnat cu gest ceremonios de gît panglica ordinului Nilului. După altă duzină de cafele, beyul sorbi un pahar de apă, apoi începu să se desprindă greoi din fotoliu. Într-un tîrziu operația reuși, apoi mă părăsi într-o excelentă dispoziție, rugîndu-mă să mănînc cu el pe bordul vaporașului, după întoarcerea sa de la Assuan.

După două săptămîni se întoarse, ars de soare, de pe frontiera Sudanului, unde — probabil — găsise situația sanitară mai mult decît satisfăcătoare. Imediat după ce ancoră vasul în port, i-am făcut o vizită protocolară, însoțit de contabilul meu. Mă salută cu zîmbet larg și binevoitor și, pentru că era aproape de prînz, mă pofti să rămîn la masă.

După prînzul care se prelungi din nou, prietenii săi se retraseră pentru o scurtă siestă. Simțeam și eu o sfîrșeală în membre, care mă îndemnă să mă ridic de lîngă masă. Beyul Salib însă nu mă lăsă să plec. Îmi punea întrebări peste întrebări: întrebări naive în legătură cu funcționarea serviciului sanitar la Edfu, pînă cînd m-am simțit într-o stare de inferioritate față de el, care mă îndemnă să vorbesc despre peripețiile mele de la Dam-

noorah. Am recapitulat reclamația trimisă odinioară ministrului de interne și i-am mărturisit care era părerea mea despre atitudinea guvernului.

Mă ascultă cu răbdare, aproape părintește, apoi îmi spuse:

— Ei, Ibrahime, ai avut suficient timp să te gîndești la ce ți-am spus cu prilejul vizitei mele de acum două săptămîni.

— Da.

— Am citit în „Al Ahram" că lordul englez va veni în curînd să-și ducă soția acasă.

— Da, am aflat și eu.

Beyul Salib îmi oferi o țigară și mă privi cu multă atenție.

— Firește, va trebui să încerc să-ți găsesc un post mai corespunzător. Din păcate, însă, în prezent sînt copleșit de diferite gînduri, în parte în legătură cu serviciul, în parte gînduri particulare. Îți vorbesc ca unui prieten. Inima mea începe să refuze de a mă mai servi. Am două sute de feddane de pămînt roditor și, pentru a putea acoperi cheltuielile necesare creșterii copiilor, am făcut acum trei ani la Cairo un împrumut cu ipotecă pe moșie. Plătesc anual o dobîndă de cincisprezece la sută. Anul trecut s-a soldat pentru mine cu rezultate catastrofale. N-am fost în stare să plătesc dobînzile legale și sirianul mi-a pus cuțitul în beregată.

Beyul Salib făcu un gest, de parcă ar vrea să se spînzure.

— Mă amenință în fiecare zi că îmi intentează proces și îmi licitează moșia. Două sute de feddane de pămînt, valorînd douăzeci de mii de lire! Îngrozitor! Aș pierde multe mii de lire! Apoi moșia este proprietatea familiei noastre, încă de pe vremea pașei Mohamed Ali.

Continuă astfel să se văicărească, aproape cu lacrimi în ochi.

— Ibrahim, — făcu el în cele din urmă, — norocul ți-a surîs, trimițîndu-ți o englezoaică bogată. Sînt convins că lordul te-a răsplătit împărătește. De altfel, mi-ai spus-o chiar d-ta. Ibrahime, aș avea nevoie de două sute de lire, altfel ajung la sapă de lemn. Copiii mei vor muri de foame. Împrumută-mă cu două sute de lire.

Cu cît vorbea mai mult beyul Salib, cu atît simțeam o scîrbă mai cumplită.

— Ya bey! — am răspuns. — E foarte trist să vezi nenorocirea altora, fără să poți da o mînă de ajutor! Dacă Dumnezeu s-a îndurat de mine, aceasta s-a întîmplat probabil pentru că acolo la Cairo voi ciinii cei mari v-ați purtat față de mine ca niște diavoli! În legătură cu datoria d-tale, vreau să adaug doar că, orice bancă cinstită din Cairo e gata să-ți împrumute nu două sute, ci două mii de lire, dacă moșia valorează, după cum ai spus, douăzeci de mii de lire.

Atitudinea lui se schimbă dintr-o dată.

— Vrei sau nu vrei să fii avansat? — strigă el furios. — Sau vrei să-ți fac un raport nefavorabil?

— Dracul să te ia, Salib! — am strigat eu, sărind de pe scaun. — Banii pe care i-am cîștigat sînt proprietatea mea! Nu sînt obligat să-i împart cu superiorul meu!

— Cum îndrăznești să mă ofensezi? — urlă el.

— Dumnezeu să-ți dea sănătate, pentru a-ți servi încă multă vreme patria! — am spus. — Cînd am părăsit Damnoorahul, eram gata să îndur orice umilință și nedreptate, pentru că dintre planurile care mă îndemnaseră să intru în serviciul statului, nu realizasem încă niciunul. Cînd am ajuns la Edfu, te-am implorat de nenumărate ori, să mă ajuți ca să schimb lucrurile de pe aici. De atîtea ori, d-ta mi-ai răspuns că nu sînt bani. Ei bine, beyule Salib, m-am decis să rămîn în serviciul statului, pînă cînd voi fi concediat. Astăzi însă m-am hotărît să nu aștept această concediere, ci să plec de bună voie și pe cea mai simplă cale cu putință: îți înaintez încă astăzi demisia mea!

Dumnezeu știe, hotărîrea aceasta pripită nu mă făcea prea fericit. Am străbătut orașul, apoi — dincolo de Edfu — am pornit spre templu și spre marginea deșertului. Am rătăcit așa multă vreme, mînat parcă de un demon ascuns.

Gîndurile mele erau încîlcite într-o dezordine de nedescris. Simțeam o durere ascuțită, foarte asemănătoare cu conștiința amară a înfrîngerii. Aveam impresia că nu-mi îndeplinisem datoria față de poporul meu. „Pentru

a mă specializa în Anglia", îmi repetam eu neîncetat. „Prostii! Simple vanități! Oare nu sînt un chirurg destul de bun? N-am mai multă experiență decît majoritatea colegilor mei?" Pentru a mă specializa în Anglia! Pentru a călători cu o doamnă engleză și cu familia sa la Londra! Ce umilitoare mi se păreau acum aceste lucruri. Și în casa mea, în pragul meu, trebuia doar să întind mîna, pentru a întîlni creștetul unui biet felah, care avea nevoie de ajutorul meu...

Mergeam așa de repede, încît am fost nevoit să mă opresc, pentru a răsufla.

— Nu, — îmi șoptea un glas lăuntric. — Fii drept! Nici într-un an, dar nici în douăzeci nu va ajunge țara ta, așa cum o vrei tu să fie! În împărăția strămoșilor tăi, timpul face pași lini, aproape nevăzuți. Timpul pe care îl vei petrece în Anglia, înseamnă în această țară a eternității, cît un strop de ploaie în valurile oceanului. Poate că, tocmai acest an pe care îl vei petrece departe de ai tăi, îți va da puterea să te întorci mai energic, mai deștept, gata să iei de coarne taurul vieții, sau chiar să pui mîna pe cîrma treburilor publice. Cine știe? Poate e mai bine să pleci, să încerci marea aventură...

Stăteam cu lady Avon pe terasă. Nelly ne aduse ceaiul, pe care ni-l furniza, direct de la Londra, firma *Fortnum and Mason*. Era un ceai excelent! Lady Avon lucra un goblen. Mîinile-i agile se mișcau ca niște viețuitoare. Credeam că în aparență sînt cu desăvîrșire calm. Ea însă îmi citea în suflet.

— Doctore Ibrahim, pari astăzi cam agitat, — zise ea, zîmbind ușor, fără să-și ridice măcar privirile. — Sper că nu-ți pricinuiesc prea mari neplăceri...

— Madame! — am protestat eu.

Surîsul i se adînci pe buze.

— Mai avem două sau cel mult trei săptămîni! D-ta mi-ai promis să mă lași să plec acasă, după acest termen.

Am tăcut.

— Ce gînduri ai, doctore? — continuă ea cu glasul catifelat.

— Singurul meu gînd este Egiptul!

Apoi, după o scurtă pauză:

— De altfel, de ce nu v-aș spune? Am hotărît astăzi să plec în Anglia.

Lady Avon își așează lucrul de mînă pe măsuță, ridicînd ceașca de ceai care aburea lîngă ea.

— Am impresia că nu te prea bucuri!

— Aveți dreptate. Nu mă prea bucur. Totuși, voi pleca.

— Cred că e cel mai bun lucru pe care-l poți face, — încheie ea.

ÎNTOARCEREA ÎN EGIPT

CAPITOLUL VII

1

DOCTORUL MACLEOD, SPECIALIST în boli pulmonare, care-şi avea cabinetul la cîţiva paşi de mine, îmi examină plămînii.

— Dragă prietene, — suna verdictul — în locul dumitale aş părăsi cît mai curînd Anglia.

— Şi ce-mi recomanzi? Unde să mă duc?

— La Davos . . . Singura regiune indicată pentru starea d-tale.

M-am decis să-i ascult sfatul şi să plec în Elveţia. De altfel, în ultima vreme, mi-era aproape imposibil să mai dau consultaţii. La tîmple şi pe faţă apăruseră pete caracteristice. Mîinile mele deveniseră în scurtă vreme scheletice. Nici un medicament nu mă putea împiedica să fiu zgîlţîit de frisoanele febrei. Pofta de mîncare îmi dispăruse aproape cu totul. Hrana mea principală era laptele. Mulţi dintre prietenii mei ştiau că sînt un om pe care moartea îl însemnase şi vedeam cu bucurie cum mă compătimeau cu toţii. Cîţiva dintre ei, printre care şi lady Avon, îmi promiseră să mă viziteze în Elveţia. I-am făcut un cadou frumos secretarei mele, domnişoarei Grey, şi mi-am achitat notele. Hussein făcu geamantanele.

Într-o dimineaţă cenuşie de noiembrie am luat trenul de Paris. Şedeam în vagonul Pullmann, cu picioarele înfăşurate într-o pătură. Nu mi se părea deloc înspăimîn-

tător să intru într-un sanatoriu, să fiu îngrijit sistematic, să nu mă gîndesc la nimic altceva decît la mine și să-mi petrec timpul citind, scriind și făcînd scurte plimbări. După ce trenul părăsi gara Victoria, am început să citesc un volum despre istoria Elveției. Hussein își studia ziarul preferat! „Daily Mirror".

La Paris am tras la Ritz, pentru că acesta era cel mai simpatic dintre hoteluri. În actuala-mi situație, n-aveam nici un chef să renunț la lux și comoditate, mai ales că averea mea se cifra la o sumă importantă. Mă liniștea mai cu seamă gîndul că nu sînt condamnat să mor în mizerie. Plănuisem să stau două zile la Paris, apoi să-mi continui drumul spre Davos. Toate lucrurile îmi erau puse la punct, pînă și testamentul era închis într-un plic pecetluit, în geamantanul meu de mînă și Hussein avea ordinul ca, îndată după moartea mea, să-l predea celui mai apropiat consulat egiptean.

Bietul Hussein, însă, nu putea nici cum să se împace cu gîndul apropiatei mele dispariții.

— Stăpîne, — zise el — Dumnezeu e înțelept și milostiv! Oare ne-ar fi trimis pe noi în Anglia, pentru ca să vă ceară viața, tocmai cînd ați făcut avere și v-ați cîștigat gloria? Veți trăi încă mulți, foarte mulți ani.

— Mă tem, Hussein, că Dumnezeu își are socotelile sale neștiute. Am făcut avere și mi-am pierdut sănătatea!

— Yasalaam! Cîte mii de bolnavi ați tămăduit? Acum vă veți vindeca singur.

— Așta mi-e destinul, Hussein!

Și totuși, dreptatea fu de partea lui Hussein. Destinul, care ne are pe toți în tolba sa, mă cruță încă. În timpul șederii mele la Paris se întîmplă ceva, de natură să-mi dovedească o dată mai mult, ce neghiobie e să faci planuri, chiar atunci cînd omul își proiectează ultimul drum spre moarte. Europenii n-au decît să zîmbească de fatalismul meu. Nu-mi pasă. Am văzut naufragiind numeroși oameni, care au încercat să-și cîrmuiască singuri viața. Întrucît oamenii apusului cred în liberul arbitru, pentru mine ei sînt necredincioși, pentru că neagă cu îndîrjire atotputernicia Destinului.

Abia am intrat în hotel și am auzit în spatele meu un glas de femeie.

— Hallo, iată-l pe doctorul Gamal bey! (În Anglia foarte multă lume îmi adăuga la nume titlul de „bey" și pentru că aceasta nu era decît o simplă formulă de politețe mă plictisisem de mult de a protesta).

Întorcîndu-mă, am văzut-o în fața mea pe lady Wyleburne, una din vechile mele prietene, însoțită de Marley, fostul ambasador american, care trecuse de mult de șaptezeci de ani. Fața-i stacojie, era încadrată de o barbă albă și ochii-i sclipeau aproape răutăcioși.

— Hallo, hallo! Ce cauți la Paris, doctore? — se interesă lady Wyleburne.

— Sînt în trecere spre Davos, — i-am răspuns.

Lady Wyleburne era o personalitate marcantă a aristocrației engleze, situată undeva la jumătatea drumului între celebritate și faimă. Avea o casă minunată pe Carlton House Terrace, întotdeauna deschisă oamenilor vestiți. Apoi era înzestrată cu bucătari excelenți și vinuri alese, deși gazda era condamnată la o severă dietă, pe care i-o prescrisesem chiar eu. În pofida faptului că era slabă ca un schelet, energia curioasă se răspîndea dintr-însa ca un cîmp magnetic. Își editase nu de mult memoriile, aventură care i-a adus mai multă rușine decît glorie, pentru că în paginile cărții își bîrfea și compromitea prietenii, care nu bănuiseră nimic, pe mulți din ei tîrîndu-i în noroi. Criticii care făcură haz pe socoteala acestor memorii, nu numai că atacară cartea (deși erau siliți să recunoască stilul sclipitor al autoarei), dar se năpustiră furioși asupra ei, acuzînd-o de a fi otrăvit tonul onest al societății britanice, înlesnind drumul viciului și corupției. Era suficient să-i vezi trăsăturile energice pentru a-ți da îndată seama: criticile acestea o lăsaseră rece. Avea un nas coroiat, ca o zgripțuroaică, dar ochii mari, albaștri evocau amintirea frumuseții ei de altădată. Își iubea soțul și cu energia și deșteptăciunea ei îi netezise drumul prin jungla politicii engleze. Ea îl ajutase să se cațere în postul acela înalt, pe care ea singură și-l dorise, deși — în ultimă analiză — acel post i-a pricinuit bietului om nenumărate decepții și avea în cele din urmă să-i grăbească moartea.

Știa că mă pregăteam de mult să părăsesc Anglia. Toți prietenii și cunoscuții mei de la Londra erau în curent cu proiectul meu. Am reușit să-i ascund adevărata mea stare, spunîndu-i că o ședere de cîteva luni în Elveția îmi va reda sănătatea și energia de odinioară, lucru pe care aș fi fost foarte fericit să-l pot crede. Lady Wyleburne îmi făcu serioase imputări, pentru că o neglijasem în ultimele săptămîni. Refuză orice scuză, dar în cele din urmă făcu, cu glasu-i răgușit:

— Te iert, doctore, te iert! Cinăm diseară la Café de Paris. Firește, ne vei însoți! Vrem să-ți cunoaștem toate tainele. Vreau să te văd cît mai des, cît timp te afli la Paris.

Apoi se întoarse spre Marley.

— D-ta, Mr. Marley, ce părere ai? Dr. Gamal bey este unul din cei mai vestiți medici ai noștri. E un adevărat vraci egiptean! Nu crezi că ți-ar face bine să-l consulți? Zici că nu suporți coniacul... Doctorul Gamal bey va avea grijă ca de astăzi înainte, să-l suporți fără nici o greutate.

De la Boulogne la Paris dormisem în tren, astfel că — în pofida sănătății mele șubrede — am fost ispitit să accept invitația lady-ei Wyleburne. De altfel, era ultima vizită pe care o făceam Parisului! De ce să nu-mi permit deci o ultimă escapadă, cinînd într-un local? De ce să renunț la societatea acestei femei, care știa atîtea să povestească și, în schimb, nu pretindea nici măcar s-o distrezi? Cina aceasta se promitea a fi un fel de potpuriu, un amestec de cinematograf, circ, muzeu și grădină zoologică.

— L-am invitat și pe tînărul Dick de la Foreign Office, — zise femeia. — Probabil îl cunoști. Nu? Nu face nimic, îl vei cunoaște. Jumătate din Foreign Office își face în ultimul timp weekend-ul la Paris. Firește, fără soții! Aceasta este în clipa de față politica externă a Angliei! Iată de ce sîntem în relații atît de cordiale cu francezii. Deci, ne-am înțeles: la ora nouă la Café de Paris! După cină vom merge undeva să ne distrăm.

2

Sus, în camera de hotel, Hussein îmi desfăcu bagajele. Făcu o mutră acră cînd i-am comunicat că, în seara aceasta, mă duc să mă distrez. Părerea lui era că singurul amuzament îngăduit pentru actuala-mi stare era patul. Cei zece ani petrecuți departe de Egipt erau pentru Hussein un capitol de interesante experiențe. Învățase englezește, își însușise obiceiurile valeților englezi, caracterul însă nu și-l schimbase. Dumnezeu și cu mine îi rămăsesem singurii lui prieteni de pe fața pămîntului și numai Dumnezeu și cu mine știam că era să se ofilească de dorul Egiptului. De cîte ori nu simțisem și eu în suflet focul acestei nostalgii! De cîte ori nu-mi spusesem înainte de culcare: „Ibrahime, la sfîrșitul acestui an renunți la clientela ta londoneză, îți incendiezi toate podurile în urma ta și pleci acasă. Ți-ai îmbogățit cunoștințele, ți-ai lărgit cîmpul experiențelor și ai cîștigat destui bani, pentru a-ți înfăptui cele mai îndrăznețe planuri. Întoarce-te lîngă poporul tău! Egiptul are nevoie de tine!"

Era însă foarte greu să mă despart de clientela mea londoneză. Mi-era aproape imposibil. Devenisem un rob al muncii mele. Sute de legături nevăzute mă atașau de ea: spitalele londoneze, sanatoriul meu particular, experiențele mele și războiul mondial. Nenumărați studenți egipteni îmi cereau sfaturi și sprijin. Apoi era tovărășia mea cu doctorul Agnew. Veneau oameni din toate țările pentru a mă consulta. Știam că foarte mulți colegi jubilaseră la plecarea mea din Londra. Erau unii care mă taxaseră drept un șarlatan ordinar. Oare avuseseră dreptate? Desigur că miile de operații făcute în timpul șederii mele la Londra, nu erau opera unui șarlatan! Și anii treceau unul după altul. Aveam casă proprie pe Cavendish Square, plină de obiecte de artă, pe care le colectam cu pasiune. Fusesem furat de viața artistică și socială a capitalei. Condica mea era uneori pentru săptămîni întregi plină de prenotări. Miniștri, oameni de afaceri, artiști și savanți îmi frecventau casa. Niciodată însă nu mi-am uitat compatrioții. Casa mea era oricînd deschisă pentru studenții egipteni lipsiți de mijloace. Apoi deodată, ca un

fulger din senin, mă ajunse o gravă nenorocire. Datorită neglijenței mele am răcit. Răceala se transformă în pneumonie, iar pneumonia în tuberculoză. Știam că fusesem pedepsit astfel de zei. Confrații mă sfătuiră să părăsesc Anglia. Eu însă am rămas și mai departe la Londra. Nădăjduiam să mă fac bine, pînă cînd am fost nevoit să renunț la chemarea mea de hakim și să părăsesc totul. Din copilărie visasem să fiu hakim și hakim am ajuns. Chiar după moartea mea, cîteva din descoperirile mele vor alina durerile omenirii, pînă în ziua cînd un nou hakim va descoperi o metodă și mai bună.

— Hussein, de ce faci o mutră așa de acră? Peste două zile vom fi între munții Elveției! Acolo vom avea apoi soare, zăpadă și aer curat!

— Ce mi-e soarele și aerul din Elveția față de cel egiptean?

3

Seara m-am dus la Café de Paris, deși moartea mocnea în pieptul meu, cum mișună furnicile în mușuroi. Lady Wyleburne, Mr. Marley și „Dick" mă așteptau. Vroiau să se distreze. Parisul cu variatele-i distracții, pare să exercite o deosebită atracție asupra oamenilor trecuți de prima tinerețe. La început, „Dick" păru că se plictisește și numai o cantitate respectabilă de alcool reuși să-l dezmorțească. Lady Wyleburne mînca pește rasol, dar înghițea sticle întregi de șampanie, lucru care o ajuta să-și înțepe cu obișnuita-i sinceritate prietenii rămași la Londra. Eu sorbeam cu multă precauție alcoolul. Am vorbit pînă aproape de miezul nopții despre Egipt, India și China. Mr. Marley își băga mereu nasul cărămiziu într-un pahar mare cu coniac Napoleon. „Hm, da... Hm, da... Hm, da...", erau cele mai însemnate contribuții la discuția generală. Vorbea englezește fără nici un accent.

Mă gîndeam la Hussein. Desigur că ședea în camera mea și aștepta să mă întorc. Își trecea timpul moțăind, dar cu urechile sensibile la cel mai mic zgomot. Aproape mi-era teamă de clipa cînd se va ridica de pe canapea, va saluta cu *leytak sayeedah* și se va retrage în camera sa,

cu privirile întunecate și pline de îngrijorare din pricina întîrzierii mele.

Într-un tîrziu am făcut plata. Nu m-am dus însă acasă. Am mai rămas cu dînșii. În apropierea Operei mașina ambasadorului era cît pe-aici să se ciocnească cu un taximetru. Bulevardul fierbea încă de viață. Cum înaintam însă, străzile deveneau din ce în ce mai pustii. Femei tinere și palide făceau trotuarul. Vlăjgani în haine de sărbătoare stau rezemați de zidurile întunecate. Parisul aștepta cu toate capcanele puse în funcțiune. Victima însă se arăta foarte rar în zilele acelea. Peste puțin, urcam spre Montmartre. Am fost orbiți de luminile Parisului. Am coborît în fața „Sauricière"-ului. Ne aflam într-un local, pe care oamenii mărunți îl numesc „elegant", iar publicul bun își poate satisface într-însul absolut toate capriciile.

În aer, fumul plutea vîscos ca un lințoliu. Am reușit cu greu să-mi potolesc un acces puternic de tuse. Un bărbat îmi luă pălăria și mantaua. Era scund și umerii lați, încît părea fără gît. Urechile-i roșii și umflate stăteau clăpăuge ca niște ornamente inutile. Nasul îi era strîmb și cărnos. Fața-i stacojie radia o expresie de servilism nesățios. Mîinile îi erau încărcate cu inele de briliant, iar plastronul lui avea cîteva diamante drept butoane. El era „le patron", numit de-ai casei „Monsieur Leopold".

M-am așezat într-un ungher, în penumbră, și am început să examinez curios acest local de noapte, pentru a descifra straniul vîrtej nocturn, care-mi rămăsese străin. La urma urmei însă, venisem aici de dragul unei doamne, astfel că n-avea nici un rost să-mi fac reproșuri.

Domnul cu butoane de briliant binevoi să se apropie de masa noastră. Își freca mîinile unsuroase. Mr. Marley era de părere că băutura indicată ar fi fost șampania, singura cu care s-ar putea continua cheful nostru. Neobosita lady Wyleburne dansa între timp cu „Dick".

— Foarte ingenioasă femeie, că l-a putut invita la dans pe tînărul nostru! — observă ambasadorul, întorcîndu-se spre mine. — E un băiat simpatic. Și suficient de încrezut.

— Vă place veselia aceasta?

— Din păcate, nu.

— Nu? De ce nu?

Continuă să sporovăiască, ca un automat. Şi privirile îi alunecau neîncetat spre femeile care şedeau în apropiere.

Pe la unu, localul se umplu pînă la ultimul loc. Orchestra de negri cînta cu o uimitoare energie. Deodată toate luminile se stinseră şi lumina unui reflector se concentră asupra parchetului. Un tînăr cu părul pomădat, a cărui faţă nu mi-o mai aduc aminte, oricît m-aş strădui, anunţă apariţia unei domnişoare X. Apoi o femeie blondă, cu pielea albă, care avea mijlocul acoperit de un văl străveziu şi sînii ascunşi după două panglici de mătase, începu un dans vijelios.

Mă simţeam bătrîn, foarte bătrîn... Gîndurile mele rătăceau undeva, într-un sătuleţ din Egiptul de Sus. Mă vedeam intrînd în sat, îmbrăcat într-o cămaşă lungă de in, care mirosea de departe a soluţii dezinfectante. Apoi m-am văzut alunecînd pe Nil, în cea dintîi călătorie. De la Assiut la Cairo. Primul meu pacient fusese bătrîna mamă a lui Hofni. Mi-am amintit de cuvintele ei: „Arta tămăduirii este un dar de la Dumnezeu şi cine vinde pentru bani această artă, nu este vrednic să tămăduiască". Apoi mi-am adus aminte că adăugase: „Văd în jurul gîtului tău un lanţ de aur. Dar unul dintre inelele lui nu este de aur. Numai floarea o vei găsi, ca s-o păstrezi pînă la moarte". De la masa vecină am auzit pocnetul surd al unui dop de şampanie.

În aerul îmbîcsit de fum apăru deodată faţa bătrînă a tatălui meu. „Oh, tînăr blestemat! Oare vrei cu tot dinadinsul să ne sfîşii inima cu moravurile tale păgîne?"

Mr. Marley era şi el bătrîn. Oare el ce scrisori trimitea băieţilor săi? Privirile mele se opriră apoi la profilul accentuat al lady-ei Wyleburne. Marquise de Brinvilliers? Nu. — Fireşte că nu! Scuzaţi! Una din cele mai vestite femei ale Angliei, fără a putea fi totuşi comparată cu lady Wyleburne, această aristocrată între aristocrate? Emilie s-ar jena să intre într-un local de felul acestui „Souricière". Fireşte că lady Wyleburne o găseşte agasantă şi plicticoasă pe Emilie. Ea însă îi socoteşte pe foarte mulţi dintre cunoscuţii săi plicticoşi, printre care şi pe cîţiva

principi de coroană. Am înghițit o pilulă, pentru a-mi combate febra. La ce bun să mă due la hotel? Ceasurile acestea între unu și patru sînt îngrozitoare. Transpirațle. Insomnii. Insomniile provoacă chinuri cumplite. Firește, aș putea citi, aș putea străbate cu gîndul țări și orașe, aș putea iubi, aș putea face adevărate orgii, aș putea ucide. Ah! Ce dulce e moartea, dacă omul știe cum să-l amăgească cu vorbe magice pe sumbrul cosaș. Spectrul acesta știrb, care ne căsăpește la porunca destinului, ne eliberează în sfîrșit de noi înșine. Și, uneori, știe să te cufunde într-un somn adînc și catifelat.

— Mademoiselle Aziza! — am auzit glasul metalic al bărbatului cu părul lins și fără față. — Dans sa célèbre danse africaine!

— Uită-te la femeia aceasta! — zise lady Wyleburne. — Ce ființă fermecătoare!

Era tăcere adîncă. Numai negrii scoteau sunete prelungi. Cîntau bine. M-am îndreptat pe scaun. Femeia dansa un joc oriental. Era aproape goală. Pielea ei strălucea de parcă ar fi fost din aur. Părul-i era negru ca noaptea. Trăsăturile ei erau splendide, cum numai copiii Nilului au.

Aziza!

— Aș vrea să știu ce naționalitate are fata aceasta? — sporovăi lady Wyleburne.

— Nu știu.

— D-ta ar trebui s-o știi.

Am ridicat din umeri.

— Să-l întrebăm pe monsieur Leopold, — propuse Dick.

Eu însă n-aveam nevoie de lămuriri în legătură cu Aziza. Aziza nu era decît una singură pe fața pămîntului. M-am uitat în jurul meu. Am văzut, cum sute de ochi urmăresc, aprinși de pofte, mișcările lente ale dansatoarei. Un chelner se apropie de masa noastră.

— Dites mois, quelle est la nationalité de cette danseuse? — îl întrebă lady Wyleburne.

— C'est une Egyptienne! Là-bas elles sont toutes comme ça!

Femeia se întoarse spre mine.

— Am bănuit îndată că este o compatrioată de-a d-tale.

— Seamănă cu o femeie arabă, — făcu Mr. Marley. — Mi-aduc aminte că, anul trecut, la Bousad am văzut fete la fel cu aceasta.

— Are o siluetă extraordinară! — plescăi Dick.

O priveam. Aziza trecu şerpuind pe lîngă masa noastră. Nu ne văzu. Părea că nu vede pe nimeni. Faţa ei avea o expresie misterioasă, îndepărtată. Dansa cu toţi nervii trupului. Şerpuia din şolduri şi din sîni, iar şeful orchestrei scotea uneori cîte un strigăt prelung, care înnebunea şi mai tare. Monsieur Leopold stătea lîngă intrare şi îşi privea mulţumit clienţii. Dansul era foarte vulgar.

M-am rezemat de speteaza scaunului şi sîngele îmi năpădi obrajii. Eram indignat. Toate ofensele pe care le suferise poporul meu de la străini, toate nedreptăţile îndurate de ţara mea în cursul istoriei, păreau bagatele pe lîngă ruşinea la care eram condamnat să asist. O egipteancă, o copilă de felah. Aziza Sadek, Aziza inimii mele, aici, în mijlocul tuturor murdăriilor de pe glob! Sub protecţia unui guvern aşa-zis civilizat, îşi oferea, goliciunea unui public cu apă prelinsă în colţurile gurii.

Aziza ajunse în capătul opus al sălii. Am văzut că e înconjurată de bărbaţi şi femei. Pe cînd zîmbea, i-am surprins lucind dinţii albi. Apoi se făcu nevăzută în norii de fum din zare. Primul meu gînd fu să mă duc după ea, dar nu m-am clintit de pe scaun. Durerea cumplită aproape mă ameţise. Mi-am închis pentru o clipă ochii, încercînd să număr anii care trecuseră de cînd mă părăsise la Cairo.

— Doctore, — zise Dick către mine, peste masă, — dacă toate egiptenele sînt la fel cu dansatoarea aceasta, atunci îngăduiţi-mi să vă felicit pentru această desăvîrşire feminină.

Aş fi fost în stare să-l ucid pe mucosul acesta de pe ţărmul Tamisei.

— Messieurs, Mesdames! Mademoiselle Aziza dans sa célèbre danse égiptienne: Cléopatre! — anunţă glasul metalic al omului fără faţă.

Mulţimea aplaudă frenetic. Orchestra începu iar şi

Aziza îşi făcu apariţia, de astă dată într-un costum „orbitor", ca statistele din *Aida* lui Verdi. Abia atunci am constatat că nu învăţase niciodată să danseze. Repetă de mai multe ori gesturile făcute în cursul dansului anterior.

Nici expresia feţei nu i se schimbase. Dar ochii şi dinţii îi străluceau ca nestematele şi o dată trecu atît de aproape de mine, încît aş fi putut s-o cuprind în braţe. Colţul de sus al buzei drepte se lăsase în jos, ca odinioară. Nările îi tremurau, dar simţeam că nu de mîndrie ca altădată, ci de dispreţ.

Trecu din nou pe lîngă masa noastră.

— Aziza, — am şoptit atît de încet încît nimeni nu mă auzi, nici măcar cei de la masa mea. Simţeam că lacrimile-mi împăienjenesc ochii, dar m-am stăpînit. Inima mi-era sfîşiată de durere. M-am uitat la fata adorată. Dacă fetiţa ei mai trăia, trebuia să aibă exact vîrsta Azizei, atunci cînd am cunoscut-o. Am simţit un dor mistuitor de a-i vorbi. Cum? Lady Wyleburne îmi examina pe furiş faţa. Era o bună cunoscătoare de oameni. Ce satisfacţie ar avea dacă mi-ar putea afla taina! Taina unui volum pecetluit din Harley-street! Ce senzaţie ar fi să-i tai filele, ca paginile unui roman francez, pe care omul l-a cumpărat adineaori de la librarul său...

Trebuia să pun capăt acestei torturi şi să rămîn singur. După ce Aziza îşi termină dansul, m-am ridicat şi — urîndu-le prietenilor mei petrecere bună — am părăsit localul, întorcîndu-mă la hotel.

4

Hussein dormea îmbrăcat pe un scaun. Îşi rezemase capul şi bustul de masă.

L-am trezit.

— Ticălosule! Du-te şi te culcă!

Ştiam că-şi alesese intenţionat poziţia aceea, pentru a-mi arăta cît îl nelinişteşte absenţa mea. Îşi deschise foarte încet ochii mari, se ridică greoi şi începu să-mi ajute să mă dezbrac.

— Du-te şi te culcă! — am repetat eu.

Parcă aş fi stat de vorbă cu un felinar. Umplu fla-

conul cu apă caldă și îmi încălzi patul. Îmi pregăti pijamaua de flanelă și papucii, îmi scoase pantofii și îmi turnă ceai de mușețel dintr-un termos. Toate gesturile lui erau tărăgănate și provocatoare. De astă dată, încercă să-și arate nemulțumirea. Apoi îmi oferi, pentru a nu știu cîta oară, un medicament, pe care îl primise de la tatăl său din Sudan și care fusese binecuvîntat în mod special, cu scopul de a mă vindeca. Era o pungulița, conținînd cîteva buruieni miraculoase.

— Maalesh! — i-am spus. — Du-te acum și te culcă!

Mai vru, mai nu vru, dar acceptă să se culce. Pe cînd se apropia de ușă, zise cu accentul unui student de la Oxford, de parcă ar fi vrut să-și bată joc de englezi:

— Good night, sir!

Îmi părea bine că rămăsesem în sfîrșit singur, pentru a mă gîndi netulburat la cele întîmplate. Nu puteam părăsi Parisul, fără să vorbesc cu Aziza. I-am scris cîteva rînduri, în care îi explicam că o văzusem întîmplător și că doream s-o întîlnesc. Scrisoarea am trimis-o pe numele mademoiselle Aziza, la barul Souricière, în speranța că voi primi pînă a doua zi un răspuns. Biletul de tren își pierdu valabilitatea. Am luat toate măsurile necesare pentru a-mi feri camera de infecții. Eu, care avusesem întotdeauna menirea de a-i împiedica pe bolnavi să infecteze pe alții devenisem singur, un focar de infecție. De la Aziza nu venea nici un răspuns. Am așteptat încă o zi. În zadar. Dorința de a o revedea se transformă într-o nerăbdare, pe care abia mi-o mai puteam stăvili. Seara am dat un telefon la barul Souricière, cerînd să vorbesc cu Aziza. Nu venise încă. La întrebarea mea, cînd voi putea să-i vorbesc, mi se răspunse:

— Înainte de unsprezece, în nici un caz.

Am hotărît deci, ca pe la miezul nopții, să mă duc singur la bar.

Monsieur Leopold își întîmpina clienții în hol. Se înclină în fața mea cu un surîs respectuos. Am achitat taxa de intrare și femeia de la casă, sub sprîncenele căreia străluceau doi ochi neliniștiți, îmi zîmbi prietenoasă.

M-am așezat la o masă aproape de paravanul în dosul căruia dispăreau artiștii după numerele din pro-

gram, pentru a se retrage în cabinele lor. Am cerut o sticlă de șampanie. Două sau trei femei drăguțe mă descoperiră, se legară de mine, apoi — constatînd că societatea mea nu promitea nimic deosebit — m-au părăsit. Le-aș fi putut întreba de Aziza, ceva m-a oprit însă s-o fac. Noaptea trecu, așa cum trec toate nopțile asemănătoare. În luciditatea mea simțeam ariditatea, murdăria și falsitatea acestei vieți, care mă împrejmuia ca o mocirlă. Ce le păsa oamenilor din jur de faptul că Souricière era o cloacă a crimei, păcatului și mizeriei? Ce le păsa că o anumită categorie de oameni, își ducea existența parazitară pe spinarea localurilor de categoria acestui Souricière, care plutea acum în nori de fum.

Îmi lăsasem toată averea pentru înființarea unui spital, în care să fie ocrotiți și vindecați copiii de felah ai Egiptului. Copiii să fie supravegheați nu numai din punct de vedere fizic, ci și spiritual și moral. Elaborasem un plan precis în vederea realizării acestui program. Îl păstram ca un dar de adio, pentru țara mea, ca o răscumpărare pentru anii petrecuți departe de poporul meu, în slujba altui popor. Acum aveam impresia că trebuie să fac un ultim efort. Înainte de moarte mai aveam o datorie de împlinit. Întrucît menirea banilor mai era să salvez cu ei viața copiilor de felahi, eram obligat s-o salvez și pe Aziza, pentru că și ea era copilă de felah.

Mă gîndeam cu inima sfîșiată de ghearele durerii la bătrînul Hassan Sadek, de undeva dintr-un sat de pe marginea Nilului. Mi-am consultat ceasul și am calculat că, în Egipt, era unu și jumătate după miezul nopții. Satele au ațipit. Luna scaldă în lumina ei lăptoasă cîmpiile, arborii și bordeele de argilă. Cîinii latră, bufnițele huhuie, în canal cîntă broaștele și în liniștea misterioasă a deșertului urlă șacalii. Peste cîteva ore, rotocoale albăstrii de fum se vor împrăștia spre cer, răsucindu-se întîi în inele molatice în jurul smochinilor, în liniștea dimineții va răsări apoi soarele, transformînd tulpinile zgrunțuroase ale minunaților noștri palmieri în coloane de aur curat.

Am simțit deodată o nostalgie cotropitoare. Patria mea! Pămîntul părinților și al strămoșilor mei!.... Mă durea pieptul de emoție, de parcă toți nervii mi-ar fi vi-

brat din pricina viziunii fermecate, care se închegase în fața ochilor mei sufletești.

— Mesdames, Messieurs! Mademoiselle Aziza dans le célebre...

Alunecă pe lîngă mine și porni spre parchet. Era atît de goală, încît îmi venea să plîng de rușine. Aveam aceeași senzație de parcă, în fața mea, cineva mi-ar fi siluit sora. Dansă, se înclină, apoi dispăru, ca să apară din nou, ca felina „Cléopatre". Dansă iar, reputînd același frenetic succes. Trecu de mai multe ori pe lîngă masa mea, fără să mă vadă. Cînd apoi se apropie grăbită și se înclină zîmbind în direcția unde ședeam, am strigat-o pe nume. Se opri înmărmurită și prin lumina tulbure, încercă să-și dea seama că nu se înșelă. Cînd mă recunoscu, pe fața ei apăru expresia unei bucurii supraomenești. Se apropie cîțiva pași de masa mea, apoi deodată își schimbă expresia, care se diluă într-un zîmbet artificial. Peste cîteva clipe zîmbetul acesta dispăru și el.

— Mă schimb îndată și mă întorc, — șopti ea în arabă și se făcu nevăzută în dosul paravanului.

După cîteva clipe se întoarse, purtînd o foarte elegantă rochie de seară. Brațul ei era aproape în întregime acoperit de briliante. Se așeză lîngă mine, îmi prinse mîna și am avut impresia că n-o va mai lăsa niciodată. Cu toate eforturile, nu putea trece mai departe de salutări:

— Salamaat! Izzai sahetak? Salamaat! Yasalaam, ya Ibrahim! Izzaiyak!

Ochii îi erau plini de lacrimi. Apăru un chelner și îi turnă șampanie. Aziza ridică paharul, îl duse la buze, apoi îl așeză iar pe masă, fără să fi gustat măcar. Ochii ei mă evitau. Se uita nervoasă, cînd în dreapta, cînd în stînga, ca în cele din urmă să fixeze fața de masă. Fața ei fu umbrită de o ciudată tristețe. Gîtul i se îngroșase puțin, dar linia dintre bărbie și gît era încă tot atît de frumoasă, ca odinioară.

— Nu te-ai schimbat deloc. Aziza, — i-am spus.

— Înfățișarea exterioară nu spune nimic.

— Nu ești fericită?

— Ana magsutah? La! Abadan! (Eu fericită? Nu! Niciodată!).

Își ridică încet ochii și se uită țintă la mine.

— Que veux-tu c'est la vie! — zise ea absentă.

— De ce nu mi-ai răspuns la scrisoare?

— N-am primit nici o scrisoare de la tine.

— Atunci s-a pierdut. Ți-am scris în arabă.

— N-am primit-o.

Își întoarse capul. Privirile ei străbătură sala, în direcția intrării.

— Ibrahim! — șopti ea și parcă trupul ei se făcu deodată mai mic, — de ce-ai venit aici?

— Ca să-ți vorbesc!

Apoi am adăugat încet:

— Sper că nu te reții . . .

Îmi apucă agitată mîna.

— Nu!

— Ciudat . . . acum am impresia de parcă numai ieri am fost împreună în Egipt.

— Egipt!

Oftă, dar expresia feței deveni din nou opacă. Își mușcă buzele, privindu-și cu o stranie fixitate mîinile încrucișate pe fața de masă.

— Vezi, — am continuat, însoțindu-mi cuvintele de un gest imprecis — întotdeauna ai visat să fii dansatoare. Acum visul a devenit realitate. Iar eu, care am dorit întotdeauna să ajung mare hakim, am ajuns. Am petrecut între timp mulți ani în Anglia, lucrînd la Londra. Acum mă duc în Elveția să mă odihnesc.

Își ridică din nou privirile, examinîndu-mă iscoditoare.

— Unde stai? — mă întrebă.

— La Ritz.

— Te-ai căsătorit? Ai familie?

— Sînt singur, — i-am răspuns. — Dar tu? . . . te-ai măritat, ai copii?

— Ibrahim, privește viața aceasta! Oare mi-aș cîștiga aici existența dacă aș avea bărbat și copii?

— Am crezut o clipă că ți-ai împlinit vechea dorință de odinioară, iar acum ești fericită.

— Ibrahim! — zise ea, apăsînd fiecare cuvînt — de cînd te-am părăsit pe tine, n-am mai cunoscut fericirea.

Își mușcă iar buzele și ochii i se umplură de lacrimi.

— Nu știi ce înseamnă pentru mine, să aud limba arabă! În ultimii ani, abia dacă am vorbit o dată sau de două ori. Cea mai săracă femeie din Paris e mai fericită decît mine, pentru că trăiește acasă, în țara ei. Eu însă... eu însă sînt departe de tot ce mi-a fost drag.

Tăcu o clipă, apoi continuă:

— Cînd te-am întîlnit pentru a doua oară la Cairo, fierbea ceva în mine ceva care nu mi-a dat pace. Vroiam să dansez! Vroiam să fiu celebră. Vroiam să cunosc și eu vîltoarea vieții, întocmai ca tine. Doream ca numele meu să fie cunoscut în tot Egiptul. Ah, ce naivă eram! Ce proastă! Iată, acum vezi ce-am făcut din viața mea!

— Aziza, poate că te mai așteaptă ceva!

— Da, poate cineva care să-mi reteze capul! — Își schimbă subit glasul, cerîndu-mi o țigară.

Am comandat o cutie cu țigarete, explicîndu-i că mi-e interzis fumatul.

— Da?

Mă privi compătimitoare.

— Viața ta a fost bună și curată, nu meriți să fii bolnav. Viața mea, a fost rea și stricată și, totuși...

Înainte de a termina fraza, își schimbă gîndul:

— Dumnezeu e nedrept!

— Acesta ne-a fost destinul, — am răspuns.

— Tot destinul a făcut să trăiesc viața aceasta blestemată?

— Da și tot destinul mi-a îndreptat pașii aici, lîngă tine. Așa ne-a fost scris.

Zîmbi pierdută în gînduri.

— Ibrahim, tu nu te-ai schimbat. Ai rămas același tot atît de bun cu mine, ca odinioară. Eu însă nu mai sînt aceeași. Cum ar putea trece cineva prin cîte am trecut eu, fără să se schimbe? Am dansat și am fost silită să animez clienții, pentru ca șampania scumpă să fie consumată și... Sfinte Dumnezeule! Nu vreau să-mi amintesc! Mi-ar umbri bucuria revederii. Nu mi-a rămas nimic din ce-am avut odinioară...

— Aziza, — i-am spus eu — tu ți-ai pierdut mîndria.

— Te înșeli. Sînt foarte mîndră. Dac-ai ști cît îi disprețuiesc pe acești oameni...

— Aceasta nu e mîndrie, Aziza. Și pentru că aceasta e viața pe care ți-ai dorit-o, ești nedreaptă disprețuindu-i. Nu, eu mă gîndeam la alt soi de mîndrie, Aziza, ai fi în stare să părăsești localul acesta și să începi o nouă viață?

Zîmbi obosită, clătinînd tristă din cap.

— Enta magnoum! Ibrahim, ai înnebunit!

Mă înăbușea un acces de tuse și simțeam că trebuie să ies. Mi-am scos portofelul pentru a face plata.

— Nu pleca încă, te rog! — se rugă ea. — Nu mă lăsa singură!

— Nu te las singură. Am să stau la Paris pînă te hotărăști să părăsești viața aceasta blestemată.

— Cum aș putea s-o părăsesc? — întrebă ea încurcată.

— Vino mîine la mine! Acum trebuie să plec. Iartă-mă, dar fumul din local îmi face rău.

M-am smuls aproape cu violență de lîngă ea și am reușit să-mi reținaccesul de tuse, pînă cînd m-am urcat într-un taximetru.

5

Oare suferința să nu cuprindă tot atîta înțelepciune, ca și bucuria? După ce mi-am dat seama ce mă așteaptă, m-am pregătit pentru pustiirea dinăuntrul meu, care făcea progrese uriașe, răpindu-mi ultimele speranțe de însănătoșire. Mi-am închis cartea vieții — sau cel puțin am avut impresia că o închid — m-am împăcat cu semenii mei și, în adîncul inimii mele, am început să doresc ceva, o mîngîiere sau un reazem, cu ajutorul căruia să trec peste sfîrșitul amar. Dacă m-aș fi cunoscut mai puțin, nu m-aș fi mirat deloc, constatînd că dorințele se trezesc din nou în mine.

Aziza deșteptă din nou în mine bărbatul. De cîte ori mă gîndisem la ea în anii petrecuți departe de țară! Apărea, adeseori pe neașteptate, în cele mai variate gînduri ale mele. Tot ce fusese bun și trist într-însa, continuă să trăiască în mine, ca o parte integrantă a ființei mele.

Niciodată nu-i ocupase nici o altă femeie locul. Stătea acolo în fața mea, luminoasă, puțin ștearsă de vreme, dar vie și înnobilată de dragostea și îngrijorarea mea. Și oare n-aveam impresia că, în toți acești ani, umblasem jur împrejur, înăuntrul unui cerc, ca pelerinul necugetat, care pornește fără călăuză și fără să cunoască stelele prin deșert? Oare nu ajunsesem la locul de unde pornisem?

Ah, iubite cititor, să nu confunzi flacăra dorinței care-mi mistuia sufletul, cu cealaltă dorință, care mistuie trupul și care te îndeamnă să posezi ființa ce ți-a incendiat sîngele! Nu, dorința mea era asemănătoare cu setea drumețului care se stinge pentru o picătură de apă.

Dincolo de perdelele grele, începuse să se lumineze de ziuă, cînd am adormit. Am adormit! Ce somn mizerabil a fost acela! Mă răsuceam în așternut, înconjurat de vedenii: fantomele febrei, iar picăturile de sudoare ale morții îmi scăldau trupul, de parcă aș fi umblat pe fundul unei ape adînci. M-am ridicat prin somn în așternut. Simțeam pe frunte atingerea moale a mîinii hindusului și am recăzut împăcat pe perne. În ceasurile acestea străvezii ale somnului de dimineață, în mizeria aceasta fizică pe care am învățat s-o îndur și s-o iubesc, simt o plăcere ciudată, pentru că în ceasurile acestea rătăcesc în împărăția umbrelor, în împărăția dintre viață și moarte.

M-am trezit tîrziu și am rămas în pat. Mă uitam cum deretica Hussein prin încăpere. Am băut un păhărel cu lapte. Apoi am citit ziarele. Aveam însă senzația că pierdusem orice contact cu lumea din afară, atît mi se păreau de mărunte și de nesemnificative întîmplările ei. Cele mai neînsemnate lucruri mă enervau peste măsură și aveau în mine un vibrant ecou, la fel cu zgomotul automobilelor care se auzea de jos din stradă. Ce rost aveau toate acestea? De ce se grăbeau oamenii? Ce scop avea toată această febrilă grabă? Claxonul pătrunzător al unui automobil îmi străpunse timpanul: „Hei, Ibrahim! Stăpînește-ți nervii! Poate că automobilul acela duce un medic, așteptat într-un spital, la o operație urgentă!"

— Hussein, mi-e dor de căldură. Aș vrea să simt căldura pătrunzîndu-mi mădularele. Vreau soare! Mi-am

schimbat hotărîrea. Nu mai plec la Davos! Ne întoarcem în Egipt!

Mă privi nedumerit, apoi își scăpă brațul pe lîngă trup.

— Effendi?

— Ți-am spus că ne întoarcem în Egipt.

— La Masr? (Cairo).

— Aiwah!

Stătea de parcă picioarele i-ar fi prins rădăcini în parchetul odăii. Apoi, deodată, lacrimile începură să-i curgă șiroaie pe obraji. Prinse să danseze, gesticulînd ca un nebun și, cu glasul nazal, tărăgănat, psalmodia osanale Celui care îi ascultase rugăciunile.

Atunci sună telefonul. Am ridicat receptorul.

— Il y a une dame qui désire vous voir. Monsieur!

— Faites monter Madame dans mon salon!

Apoi către Hussein:

— Ajută-mă să mă îmbrac. A venit o doamnă.

Mă privi bănuitor.

— Ai ceva împotrivă?

— La! — răspunse. — Femeia care sosește după o veste bună, aduce noroc.

— Aduce noroc, — am repetat. — E egipteancă. Pregătește repede cea mai bună cafea pe care ai făcut-o vreodată.

M-am ras în grabă, mi-am examinat o clipă fața obosită, apoi m-am îmbrăcat. Oare era într-adevăr Aziza femeia care aștepta în camera vecină? Poate era străină. Aveam nenumărate cunoștințe între femei. Am aruncat o privire de dispreț spre mormanul scrisorilor nedesfăcute, de pe biroul de lîngă fereastră. Trebuia să fie neapărat Aziza, aceea care mă aștepta alături!

Era de fapt Aziza! Cînd am deschis ușa, am surprins-o șezînd într-un scaun scund, aplecată puțin, cu bărbia rezemată în palmă. Purta o rochie simplă, de culoare neagră. Nu se clinti cînd am intrat în salon. Rămase nemișcată, ca o stană de piatră.

Am ridicat-o încet și m-am uitat în ochii ei întunecați, obosiți și deznădăjduiți.

— Ce s-a întîmplat, Aziza?

Nu răspunse multă vreme.

— Am venit să-mi iau rămas bun de la tine, — zise într-un tîrziu, pe un ton inexpresiv. — Plec.

— Pleci? Unde?

Făcu o mișcare nehotărîtă.

— Undeva, unde voi putea să stau singură și voi scăpa de mine însămi.

— În singurătate nu poți scăpa de tine însăți. Poate te-am jignit cumva?

— Ah, nu!

Își așeză mîna înmănușată pe umărul meu.

— Dimpotrivă! Ai fost bun cu mine. De aceea plec de aici.

I-am cuprins blînd mîna.

— Ceea ce înseamnă că vrei să fugi de mine.

Nu răspunse. Simțeam că tremură din tot trupul.

— Ești obosită, — i-am spus. — Vino, stai și odihnește-te! Ți-ai distrus nervii.

Am condus-o la un scaun. Se așeză fără nici o împotrivire.

— Povestește-mi ceva despre tine, — am rugat-o.

Păru că se gîndește, apoi făcu un gest aproape imperceptibil.

— De cînd te-am reîntîlnit, Ibrahim, toate s-au schimbat. În fața ta nu mi-am ascuns adevărata viață. De ce-aș fi făcut-o? Înainte de venirea ta însă, crezusem să fi găsit baza acestei vieți: indiferența! M-am obișnuit cu ea, deși o uram și disprețuiam! La urma urmei, e o victorie și indiferența la care ajunsesem.

Își întoarse fața și începu să-și scoată mănușa.

— Acum însă, parcă mi-ar fi spulberat cineva toate acestea. Mi-ai alungat indiferența, singura armă care-mi rămăsese. Ai ucis-o! Și o dată cu ea, m-ai ucis și pe mine.

— Copilă, — i-am spus — dacă te-am îmbrîncit de pe sîrma pe care dansai, n-am făcut-o ca să te prăbușești la pămînt. Eu te-am așteptat cu brațele desfăcute. Îmi cunosc datoria.

— Ce spui tu, dovedește multă bunătate. Nu vreau însă să cobori pînă la mine. Eu nu sînt bună.

— Nu vreau să fac din tine ceva, împotriva firii tale, — i-am răspuns.

— Nici n-ai putea. Ai mai încercat o dată.

Începu să plîngă atît de sfîșietor, încît mi s-a făcut milă de ea.

— Ibrahim! Am făcut multe lucruri neîngăduite în anii care au trecut. Bunătatea pe care tu ai încercat s-o sădești în mine, nu mi-a ajutat. Am ajuns între oameni stricați, am trăit în preajma lor și acum sînt și eu stricată.

Plîngea. Lacrimile se prelingeau încet pe fața-i întunecată și aveam impresia că privesc plînsul unui copil. Am început să mă plimb prin salon, căutînd o soluție.

— Să încercăm să procedăm ca doi oameni deștepți, — am spus într-un tîrziu. — Ce rost ar avea să pleci singură? O dată și o dată tot te-ai întoarce la vechile tale îndeletniciri și, după singurătatea pe care o cauți, viața aceea ți s-ar părea și mai blestemată. Din viața pe care o duci tu, nimeni nu scapă fără o mînă de ajutor din afară. Eu nu vreau să te ajut, pentru a te avea apoi în stăpînirea mea. Și nici nu mă sacrific pentru tine. N-o fac nici din caritate, nici pentru a savura voluptatea disprețuitoare a omului egoist, care face o faptă bună numai din vanitate. Vreau să te știu cu desăvîrșire independentă. Aș vrea să am certitudinea că ești în stare să depășești tot răul prin care ai trecut. Nu pretind nimic de la tine. Nimic! Singurul lucru pe care ți-l cer, e să-mi accepți mîna pe care ți-o întind. Numește-o iubire, dacă vrei! Da, e iubire adevărată. Sau numește-o prietenie, pentru că e totodată și prietenie adevărată.

Biata Aziza! Lacrimile ei curgeau în șiroaie tot mai dese, de parcă i-aș fi pricinuit o durere din ce în ce mai mare. Partea bolnavă poate fi cu ușurință extirpată din carne, din spirit însă mult mai greu; din suflet e aproape cu neputință s-o operezi.

— Sînt proastă, — zise ea, ștergîndu-și lacrimile. — Nu mi-ar fi fost îngăduit, să te întîlnesc iar.

Apoi se ridică repede, potrivindu-și rochia.

— Nu, nu! Totul e în zadar. Trebuie să plec!

Porni repede spre ușă. O clipă mă privi din mers.

— Dumnezeu să te păzească, iubitul meu! — zise.

Deschise repede ușa și dispăru.

— Ibrahim! — m-am mustrat eu. — Ai îmbătrînit și n-ai învățat încă să cunoști femeile!

Ușa se deschise și apăru Hussein, aducînd cafelele.

— Effendi?

— Doamna a plecat, Hussein. Sîntem siliți să bem singuri cafelele.

6

Am așteptat. Speram să se întoarcă. Sufeream din pricina ei. Nu îndrăzneam să părăsesc nici pentru o clipă hotelul. Vremea era rece, cu burniță, primejdioasă. Starea mi se înrăutățise. Eram spre sfîrșitul forțelor. Și ca o încoronare a acestui buchet de mizerii: devenisem gelos. Mă copleșea o mînie mocnită cînd mă gîndeam la Aziza și aș fi fost în stare să strîng de gît pe toți bărbații care avuseseră cîndva de-a face cu ea. Dar, a fi nobil, înseamnă a fi capabil să comiți o nebunie.

Nietzsche spunea aceasta? Apoi am simțit o mare mîngîiere, cînd mi-am dat seama că în trupu-mi șubred, scînteia încă un sîmbure de patimă. În odaia ștearsă de umbrele amurgului, ședeam într-un fotoliu, cu genunchii înveliți într-o pătură caldă scoțiană. În gîndul meu porneam încă o dată pe cărarea războinică, pentru a mă lupta cu mentalitatea viciată a oamenilor. N-o învinovățeam pe Aziza pentru greșelile ei. Niciodată nu fusese suficient de deșteaptă. Se aruncase în vîltoarea vieții, ca fluturele necugetat în lumina flăcării, fără nici o pregătire, fără nici o educație, fără nici o noțiune despre lume și oameni. Încercase să-și facă drum în viață, spre a-și realiza visurile, cu mijloacele primitive ale unei fete de felah. Era natural că naufragiase. Cerul era întunecat de păsările de pradă care îi pîndeau trupul și sufletul. Îi exploataseră frumusețea, tinerețea și credulitatea, distrugînd-o aproape cu desăvîrșire. Acum plecase din nou, rupînd legăturile afectuoase prin care era atașată de mine. Rătăcea din nou pe străzile Parisului, cu sufletu-i umi-

lit și deznădăjduit de felah. Tremuram din pricina ei. Unde avea s-o ducă destinul?

Nu, nu puteam s-o las să plece! Trebuia să-i vorbesc încă o dată. Nu putea să se termine astfel. Trebuia să mai fac o încercare, chiar dacă această încercare m-ar fi costat viața. Maalesh! Viața mea nu mai avea nici o valoare!

Hussein bîjbîia prin dormitorul meu. Își găsea totdeauna cîte ceva de lucru. Descoperea uneori cîte o pată pe reverul hainei, care trebuia pe loc îndepărtată. Nu mai avea astîmpăr. Gîndul reîntoarcerii în Egipt avea asupra lui efectul unui excitant. I-am spus să-mi scoată din geamantan mapa cu acte. Vroiam să adaug o anexă la testament, prin care să-i las Azizei ceva bani. Am scris anexa și m-am simțit foarte ușurat. Aziza va avea astfel destui bani pentru a trăi o viață onorabilă. Dacă va vroi, va putea să-și cumpere chiar o căsuță cu grădină. Poate chiar aici în Franța. Poate să-și țină cîini, pisici, găini, ba poate chiar și o vacă sau două. Ce altceva și-ar putea dori o femeie de felah? Dacă însă va vroi, va putea arunca banii pe fereastră, să bea pînă își va pierde cunoștința. Dacă-i e hărăzit acest destin, nu-l va putea evita, orice ar face. Mă îndoiam însă. Ar putea să se întoarcă în Egipt și să se mărite. Aceasta era cea mai bună soluție pentru ea. Am adăugat la codicil. Un sfat în acest sens. Apoi am pus la loc testamentul. Mă gîndeam să-i dau într-una din zile un telefon consulului general al Egiptului, cu care eram bun prieten.

Spre seară, temperatura începu să se urce. Ceasuri întregi am rătăcit în labirintul umbros al gîndurilor mele și, în tot acest timp, m-a obsedat proiectul de a mai încerca s-o revăd o dată pe Aziza.

Mă tratam singur. Am luat un praf. Dacă cineva mi-ar fi spus că voi supraviețui acestei ierni, l-aș fi numit fără înconjur mincinos. Și totuși, undeva în fundul sufletului, aveam certitudinea că nu voi muri. Primisem două solii: una de la sud, alta de la răsărit. Cele două solii erau în acord una cu alta. Nu-mi împlinisem încă destinul.

Am avut un vis. Visam despre trecut și viitor. Hindusul Mirzah mă călăuzea de mînă, așa cum își călăuzește părintele copilul. Înaintam pe un drum umbrit, sub palmieri, pînă la marginea deșertului. În zare, vedeam colinele Mokattam-ului, minaretele moscheelor lui Mohamed Ali și zidul citadelei. În fața mea defilau într-un șir nesfîrșit mînji arabi. Mergeau spre deșert, iar pe mine mă copleșise o minunată pace lăuntrică...

Mă trezi din somn Hussein. Îmi dădu un pahar cu lapte. Chelnerul se interesă de masa mea.

— Mulțumesc, nu iau nimic.

Se lăsă întunericul. Mi-am privit ceasul. Apoi m-am sculat.

— Hussein, pe la unsprezece plec de acasă.

Îmi pregăti resemnat hainele.

— E ultima oară, — l-am consolat. — Mîine luăm bilete pentru Egipt.

— Fie numele Domnului binecuvîntat! — zise cucernic.

Nu mult după unsprezece, eram la Souricière. Monsieur Leopold mă conduse la o masă discretă, privindu-mă cu înțeles. Am cerut o sticlă de șampanie. Monsieur Leopold desfăcu singur butelia, apoi se înclină și plecă. Spre miezul nopții, barul începu să se anime. Priveam cercetător prin toate ungherele, pentru a o descoperi pe Aziza. Programul începu, dar am observat că, dincolo de paravan, se întîmplase ceva între artiști. O fată tînără, blondă și simpatică, se apropie de masa mea. Îmi ceru voie dintr-o privire să se așeze. Am făcut un gest de invitare. Se așeză și se prezentă simplu: Ernestine.

— Monsieur, — zise ea, — sînteți egiptean. V-am văzut alaltăieri noapte în tovărășia Azizei. Azi-dimineață a plecat de acasă. De atunci nu s-a mai întors. Nu mi-a spus unde se duce. Am aflat că nu și-a luat altceva decît un mic geamantan de mînă. Încă n-a sosit la local. Aș vrea să știu ce s-a întîmplat? Niciodată n-a făcut așa. Poate știți d-vs. ceva despre ea?

I-am turnat Ernestinei șampanie și am încercat să-mi ascund neliniștea.

— Nu știu absolut nimic, — am răspuns.

— Bine, dar d-v. îi sînteți un vechi prieten?

— Acum cîțiva ani, am cunoscut-o bine. Astăzi însă nu știu unde poate fi.

Cîțiva dintre artiști mă priveau. Monsieur Leopold ne urmărea și el.

Am ridicat din umeri și mi-am compus o mină inexpresivă.

— Sînt foarte îngrijorată din pricina Azizei, — făcu Ernestine.

— Văd.

— Să nu fi făcut vreo nebunie! — zise — În ultimele zile mi-a spus de cîteva ori că s-a săturat de viață.

— Regret sincer, — am răspuns și n-am mai putut să-mi ascund nici eu îngrijorarea.

— Iertați-mă, că v-am deranjat, — se scuză Ernestine, ridicîndu-se de la masa mea. — Credeam că-mi veți putea spune ceva despre Aziza.

Mă lăsă singur și, probabil, le povesti celorlalți că nu știam nimic despre Aziza. Mă copleșise tristețea. Mi-am făcut imputări pentru că o lăsasem dimineața să plece. Oare nu comisesem o greșeală? O dată ce însăși destinul aranjase întîlnirea noastră, nu trebuie să fac tot posibilul pentru a nu o lăsa să mai plece de lîngă mine?

„Messieurs, Mesdames! La direction regrette de vous annoncer l'absence de Mademoiselle Aziza ce soir, à cause d'une indisposition. À sa place, elle vous présente Mademoiselle Jacqueline, dans son célebre chef d'oeuvre . . .".

Am avut deodată senzația chinuitoare că Aziza nu mai trăiește și că m-a părăsit pentru totdeauna. Eram trist și teama îmi strîngea gîtlejul.

Am așteptat în zadar pînă la două după miezul nopții.

Îmi vîjîia capul. Într-un tîrziu am cerut plata, m-am înfășurat în manta și am pornit încet pe străzile pline de neguri, în aerul umed al dimineții pariziene.

Mașinile serviciului salubrității municipiului colectau gunoiul din rezervoarele de pe străzi. Îmi venea să-i rog

să mă ia și pe mine și să mă arunce într-un cazan. Am descoperit apoi un taximetru și m-am întors la Ritz.

Ah! Ce binecuvîntare înseamnă pentru mine faptul de a locui într-un hotel atît de curat și de comod. Abia intrat, lumea rămase dincolo de ușă.

— Hussein, — i-am spus — mîine seară pornim spre Marseille. De acolo vom lua cel dintîi vapor care pleacă spre Alexandria. Mîine dimineață comanzi biletele la portar.

Nu răspunse. Era atît de îngrijorat de starea mea, încît nu-l mai bucura nici gîndul plecării acasă. Mi-a sărutat mîna, pe care mi-am retras-o repede.

— Nu vreau încă să mor! — am făcut eu, cu glasul plin, pentru a mă convinge și pe mine.

Mă lăsă singur, fără să scoată un cuvînt și trecu în odaia de alături, pe care o locuia singur.

În noaptea aceea am crezut că mi-a sunat sfîrșitul. Dar Ibrahim numărul doi, același care mă ajutase să ies din groapa plină de leșurile răpuse de holeră, trăia încă și părea foarte hotărît să-l ocrotească pe Ibrahim numărul unu...

Cînd se lumină de ziuă, m-am cufundat într-un somn adînc, care era blînd și pașnic, ca un preludiu al morții. M-am trezit la unsprezece. M-am sculat, hotărît să nu părăsesc încă în seara aceea Parisul. Nu puteam pleca, fără să știu ce se întîmplase cu Aziza, chiar dacă trebuia să mor la Paris. Am hotărît să însărcinez un detectiv particular cu găsirea Azizei.

Atunci sună telefonul. Am ridicat receptorul.

— O doamnă dorește să vă vorbească, Sir!

Era cît pe-aici să scap din mînă receptorul.

— Hussein, treci alături. Aștept vizita unei doamne.

— Fie numele Domnului binecuvîntat! — exclamă el. — În sfîrșit, vom pleca acasă.

Ședeam în fotoliu, cu picioarele înfășurate în pătură. Nu, nu mă voi ridica pentru a-mi primi vizitatoarea. Trebuia doar să știe cît eram de bolnav.

Se auziră cîteva ciocănituri discrete.

— Intră.

Ușa se deschise încet. În prag apăru Aziza. Închise în urma ei ușa și rămase nemișcată lîngă intrare. Mă privi cu o expresie misterioasă în pupile. Buzele și fața ei nu mai erau vopsite. În locul rochiilor scumpe, purta o manta lungă, întunecată. Se întoarse și își dezbrăcă mantaua. Am văzut surprins că era îmbrăcată în alb. Mirarea mea fu și mai mare, cînd — întorcîndu-se — am văzut că purta uniforma infirmierelor de la Kasr-el-Aini.

— Malakah! — am strigat. — Îngerule!

Îmi întinse mîna cu o mișcare umilă, tinerească, aproape stîngace:

— Mă primești așa cum sînt? — întrebă ea.

Sfîrșit

Format: 16/54×84. Nr. coli: 21,25.
Apariția: 1993.

Tiparul executat sub cda. 17/1993,
la Imprimeria de Vest Oradea,
str. Mareșal Ion Antonescu nr. 105.
România